

Konjunktur läget

Mars 2013

Konjunkturläget
Mars 2013

Konjunkturinstitutet är en statlig myndighet under Finansdepartementet. Våra prognoser används som beslutsunderlag för den ekonomiska politiken i Sverige. Vi analyserar också den ekonomiska utvecklingen, i Sverige och internationellt, samt forskar inom nationalekonomi.

I **Konjunkturbarometern** publicerar vi varje månad statistik över företagens och hushållens syn på den ekonomiska utvecklingen. Undersökningar liknande Konjunkturbarometern görs i alla EU-länder. Europeiska kommissionen delfinansierar medlemsländernas barometerundersökningar.

Rapporten **Konjunkturläget** är främst en prognos för svensk och internationell ekonomi, men innehåller också djupare analyser av aktuella makroekonomiska frågor. Konjunkturläget publiceras fyra gånger per år. **The Swedish Economy** är en engelsk sammanfattning av rapporten.

I **Lönebildningsrapporten** analyserar vi varje år de samhällsekonomiska förutsättningarna för lönebildningen.

Den årliga rapporten **Miljö, ekonomi och politik** är en översyn och analys av miljöpolitikens samhällsekonomiska aspekter.

Vi publicerar också resultat av utredningar, uppdrag och forskning, i **specialstudier**, **working paper**, **remissvar** och **PM**.

Du kan ladda ner samtliga rapporter från vår webbplats, www.konj.se. Den senaste statistiken hittar du under www.konj.se/statistik.

Förord

I *Konjunkturläget* mars 2013 presenteras en prognos för den ekonomiska utvecklingen 2013–2014 i Sverige och i omvärlden. Därtill gör Konjunkturinstitutet en mer översiktlig bedömning av utvecklingen 2015–2022, varav perioden 2015–2017 beskrivs i rapporten. Prognosen 2018–2022 finns att hämta på Konjunkturinstitutets webbplats, www.konj.se.

I prognosen ingår finanspolitiska åtgärder som ännu inte har aviserats eller beslutats. På Konjunkturinstitutets webbplats finns en modellberäkning av hur prognosen skulle förändras i avsaknad av dessa finanspolitiska åtgärder (www.konj.se/oforandraderegler).

I ett särskilt kapitel analyseras prognoser för 2012 som publicerats under 2011 och 2012.

Arbetet med Konjunkturläget har letts av prognoschef Jesper Hansson. Beräkningarna avslutades den 21 mars 2013.

Mats Dillén
Generaldirektör

Innehåll

Sammanfattning.....	7
Prognosrevideringar 2013–2014.....	14
Makroekonomisk utveckling och ekonomisk politik 2013–2017	17
Internationell utveckling.....	17
Utvecklingen i Sverige.....	18
Penningpolitik och växelkurser.....	23
Finanspolitik.....	26
Internationell konjunkturutveckling.....	53
Euroområdet	58
USA.....	60
Japan.....	62
Storbritannien.....	63
Tillväxtekonomier	64
BNP och efterfrågan.....	67
Export.....	68
Hushållens konsumtionsutgifter.....	70
Offentlig konsumtion.....	74
Fasta bruttoinvesteringar	75
Lager	78
Import.....	79
Produktion och arbetsmarknad.....	81
Produktion, produktivitet och efterfrågan på arbetskraft	82
Arbetsmarknaden.....	88
Resursutnyttjande.....	91
Löner, vinster och priser	97
Löner och arbetskostnader.....	98
Deflatorer, kostnader och vinster.....	102
Konsumentpriser	105
Offentliga finanser.....	109
Offentliga sektorns inkomster	112
Offentliga sektorns utgifter.....	114
Budgetpolitiska mål.....	118
Utvärdering av prognoserna för 2012 samt 1997–2012.....	121
Inledning och sammanfattning.....	121
Konjunkturinstitutets prognoser för 2012.....	122
Jämförelse med andra prognosmakares prognoser för 2012	127
Jämförelse med prognoser för 1997–2012	132
FÖRDJUPNING	
Uppdaterad syn på potentiell produktion och sysselsättning.....	29
Konjunkturinstitutets bedömning av reformutrymmet.....	35
Överskottsmålet för offentliga finanser.....	45

Sammanfattning

BNP ökade inte alls fjärde kvartalet i fjol men de senaste månaderna har förtroendet bland hushåll och företag förbättrats. Återhämtningen tar dock tid både i Sverige och i omvärlden. Arbetslösheten ligger kvar strax över 8 procent till slutet av 2014. Den starkare kronan och måttliga löneökningar håller nere inflationen. Riksbanken väntas ändå inte sänka reporäntan i år, men håller den oförändrad på 1 procent till början av 2015. Finanspolitiken är expansiv i år men måste stramas åt framöver om överskottsmålet ska uppnås. I kombination med en växande andel äldre i befolkningen kräver det sannolikt skattehöjningar.

TECKEN PÅ LJUSNING EFTER SVAG AVSLUTNING PÅ 2012

BNP i Sverige stagnerade det fjärde kvartalet i fjol (se diagram 1). Det var dock en något mindre svag utveckling än väntat och konfidensindikatorerna i Konjunkturbarometern har stigit sedan dess. Uppgången sker från en låg nivå och den samlade barometerindikatorn ligger fortfarande 5 enheter under medelvärdet, men utvecklingen tyder ändå på en något starkare tillväxt framöver (se diagram 1). Efter att ha ökat med 0,8 procent i fjol stiger BNP med 1,3 procent i år. Det är en svag tillväxt som innebär att efterfrågan på arbetskraft ökar långsammare än utbudet och arbetslösheten fortsätter därför att stiga ytterligare något 2013.

FORTSATT TRÖG INTERNATIONELL ÅTERHÄMTNING

BNP föll i euroområdet och var oförändrad i USA sista kvartalet i fjol. Konjunkturindikatorerna har vänt uppåt sedan hösten 2012, men ligger fortfarande på låga nivåer på de flesta håll i världen (se diagram 2). Det tyder på en dämpad tillväxt under första halvåret av 2013, men sedan blir tillväxten gradvis högre. Finanspolitiken stramas åt ytterligare i både euroområdet och USA vilket håller tillbaka uppgången i BNP-tillväxten.

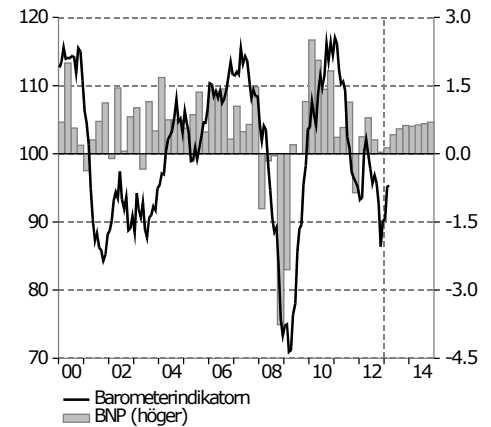
I euroområdet finns det fortfarande många osäkerhetsfaktorer som dämpar investeringsviljan hos hushåll och företag. Det är i skrivande stund fortfarande osäkert om stödpaketet till Cypern kan ros i hamn. Förslaget om en engångsskatt på banksättningar väcker den berättigade frågan om hur långt insättargarantierna i övriga euroländer sträcker sig. Om denna oro får fotfäste kan det orsaka en ny våg av finansiell turbulens i andra europeiska länder med svaga statsfinanser, med åtföljande negativa konsekvenser för den realekonomiska utvecklingen.

BNP i euroområdet slutar falla efter första kvartalet, men ökar bara långsamt under resten av året. Tillväxten är så svag att den redan rekordhöga arbetslösheten (se diagram 3) väntas fortsätta stiga något under 2013.

För att kunna få ner arbetslösheten i Sydeuropa måste kostnadsläget i dessa länder sänkas jämfört med Nordeuropa och sannolikt jämfört med resten av världen. Under perioden sedan

Diagram 1 Barometerindikatorn och BNP

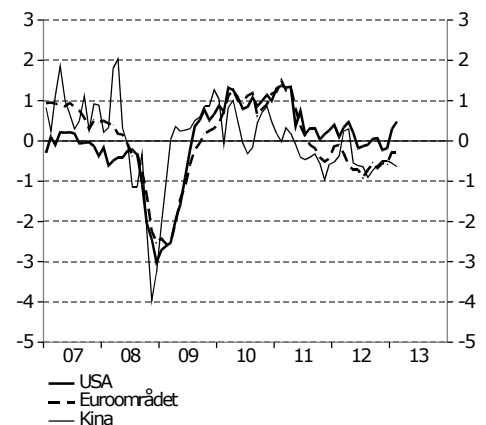
Index medelvärde=100, månadsvärden respektive procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 2 Inköpschefsindex i tillverkningsindustrin i USA, euroområdet och Kina

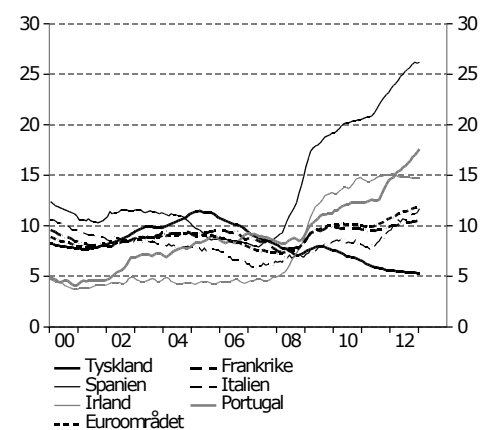
Standardiserade avvikelser från medelvärde, säsongsrensade månadsvärden

Källor: Institute for Supply Management, NTC Research Ltd och National Bureau of Statistics of China.

Diagram 3 Arbetslöshet i valda länder

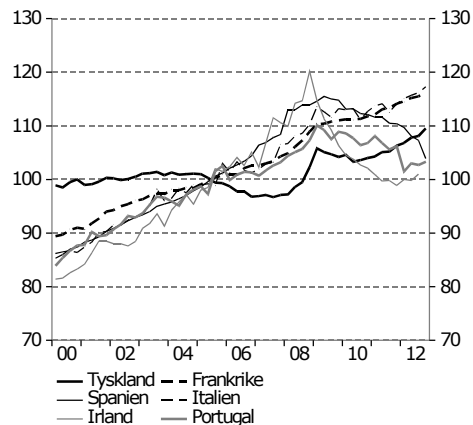
Procent av arbetskraften, säsongsrensade månadsvärden

Källa: Eurostat.

Diagram 4 Nominell enhetsarbetskostnad i valda euro-länder

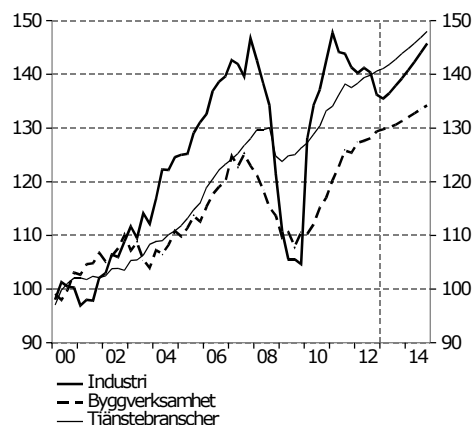
Index 2005 = 100, säsongrensade kvartalsvärden

Källa: Eurostat.

Diagram 5 Produktionsvolym i olika branscher

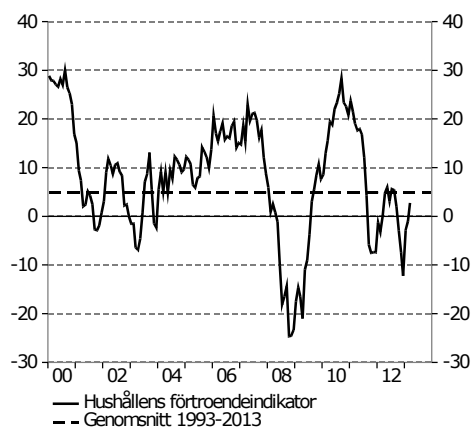
Index 2000=100, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 6 Hushållens konfidensindikator (CCI)

Nettotal, månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

euron infördes har enhetsarbetskostnaderna stigit mycket snabbare i de flesta länder i euroområdet än i Tyskland (se diagram 4). Men efter 2008 har utvecklingen gått i motsatt riktning i flera länder. Irland, Spanien och Portugal har lyckats sänka sina enhetsarbetskostnader samtidigt som ökningstakten i Tyskland har ökat. I Frankrike och Italien ökar inte längre enhetsarbetskostnaderna snabbare än i Tyskland, men de behöver sannolikt falla relativt Tyskland för att återställa konkurrenskraften. Sett i ett något längre perspektiv är de relativa enhetsarbetskostnaderna i alla dessa länder jämfört med i Tyskland fortfarande betydligt högre än de var år 2000. Det återstår många utmaningar innan kostnadsläget har anpassats tillräckligt och arbetslösheten vänder nedåt i de hårdast drabbade länderna.

ÅTERHÄMTNINGEN FORTSÄTTER I USA

I USA är tillväxten starkare och återhämtningen fortsätter trots en betydande åtstramning av finanspolitiken: skatthöjningar motsvarande 1,25 procent av BNP vid årsskiftet och automatiska utgiftsnedskärningar om ca 0,4 procent av BNP som verkställs under året. Men den expansiva penningpolitiken bidrar till att bostadsbyggandet ökar från en låg nivå och att hushållens konsumtion växer snabbare. Konjunkturåterhämtningen fortskrider därmed. Arbetslösheten är dock fortsatt hög och väntas inte förrän 2015 nå ner till det tröskelvärde på 6,5 procent som den amerikanska centralbanken Federal Reserve har angivit som villkor för att börja höja styrräntan.

SVERIGE FÅR LITEN DRAGHJÄLP FRÅN OMVÄRLDEN

För Sverige innebär den långsamma återhämtningen i omvärlden att inhemsk efterfrågan blir en viktigare drivkraft än vid de senaste konjunkturuppgångarna. Exporten som ökade med ca 1 procent i fjol ökar lika svagt i år. Denna utveckling dämpar industriproduktionen som föll i fjol och alltjämt ligger under nivåerna före finanskrisen (se diagram 5). Det är också främst inom industrin som de lediga produktionsresurserna finns. Dessa kommer inte att tas i bruk förrän 2014 då den internationella efterfrågan och därmed exporten börjar växa snabbare.

Den svaga utvecklingen inom industrin medför att industrins investeringar faller i år. Även bostadsinvesteringarna faller i år, men på senare tid har hushållen blivit mer optimistiska om bostadsmarknadens utveckling så en vändning uppåt kan vara nära förestående.

Inhemsk efterfrågan har utvecklats starkare vilket har bidragit till att bygg- och tjänsteproduktionen har återhämtat sig helt sedan finanskrisen, även om nivåerna i slutet av 2012 inte riktigt nått upp till den trendmässiga utvecklingen.

Det som håller uppe efterfrågetillväxten i år är hushållens konsumtionsutgifter. Den låga inflationen och ökade pensioner bidrar till en jämförelsevis hög ökning i de reala disponibla inkomsterna. Samtidigt har pessimismen om den ekonomiska

utvecklingen avtagit och konfidensindikatorn är nu nästan uppe på sitt historiska medelvärde (se diagram 6). Konsumtionen väntas därmed öka med 2,5 procent i år, vilket är den viktigaste förklaringen till att BNP ökar med drygt 1 procent i år.

SVÅRT ATT STIMULERA INHEMSK EFTERFRÅGAN

De svenska offentliga finanserna är i gott skick, men de demografiska utmaningarna är, liksom i övriga OECD-länder, stora.¹ Det finns därför inget stort utrymme för att varaktigt stimulera inhemsk efterfrågan med finanspolitiken. Även penningpolitiken har begränsningar eftersom reporäntan redan är låg. Hushållens sparande är dock rekordhög i dagsläget (se diagram 7) så det genomsnittliga hushållet har stort utrymme för ökad konsumtion. En viss nedgång i sparandet är trolig när osäkerheten om konjunkturutvecklingen avtar och arbetslösheten börjar falla – det så kallade försiktighetssparandet minskar då. Men för att inhemsk efterfrågan ska fortsätta att driva återhämtningen måste hushållssparandet fortsätta falla under 2015–2017. Sparandet är skevt fördelat mellan olika ålders- och inkomstgrupper och den demografiska utvecklingen med en allt större andel äldre, som normalt sparar mindre, talar också för en nedgång i den genomsnittliga sparkvoten. Men nedgången i sparkvoten kan komma att gå långsammare än i prognosen. Nivån på sparandet 2017 är dock inte anmärkningsvärt låg i ett historiskt perspektiv.

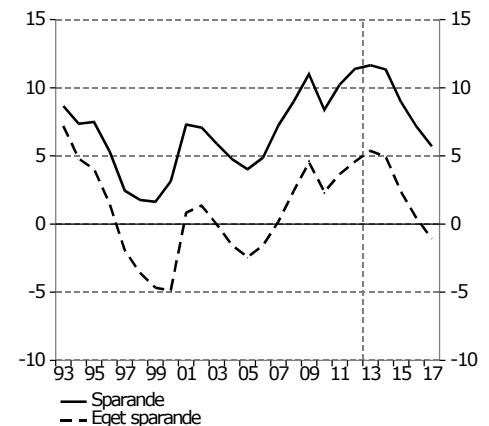
KRONAN HAR STÄRKTS

Den effektiva nominella växelkursen mätt med KIX är nu nästan lika stark som innan den fasta växelkursen övergavs i november 1992 (se diagram 8). I det breda indexet KIX ingår Sveriges 32 viktigaste handelspartners varav flera tillväxtekonomier som i genomsnitt har haft högre inflation än Sverige. I några av dessa länder har det varit perioder med mycket hög inflation och snabb försvagning av den nominella växelkursen (exempelvis Mexiko 1995 och Turkiet 2001). Att kronan i nominella termer har förstärkts jämfört med dessa länders valutor betyder därför inte särskilt mycket för konkurrenskraft eller köpkraft. Kronans bilaterala nominella växelkurs mot euron och dollarn, där inflationen har varit mer lik vår egen inflation, är fortfarande svagare än 1992 (se diagram 9).

I reala termer är kronan fortfarande ca 25 procent svagare än 1992 jämfört med Sveriges 32 viktigaste handelspartners (se diagram 8). Tillväxtekonomierna har haft, och kommer även framöver att ha, högre produktivitetstillväxt än Sverige. Kronan kommer därför att fortsätta försvagas i reala termer mot dessa länders valutor. Men det kommer i huvudsak ske genom att priserna ökar snabbare i tillväxtekonomierna – i nominella termer väntas KIX därför inte förändras särskilt mycket.

Diagram 7 Hushållens sparande

Procent av disponibel inkomst, löpande priser

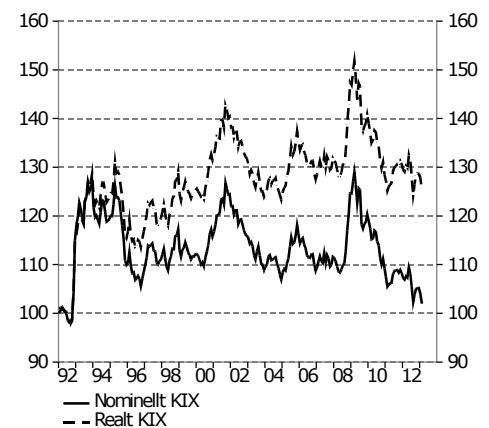

Anm. I eget sparande ingår inte sparande i avtals- och premiepensioner.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 8 Kronans effektiva växelkurs – KIX

Index 1992-11-18=100, månadsvärden

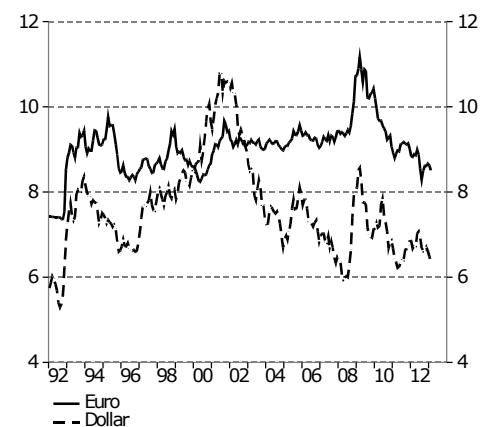

Anm. Ett högre index motsvarar en svagare krona.

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 9 Växelkurser

Kronor per valutaenhet, månadsvärden

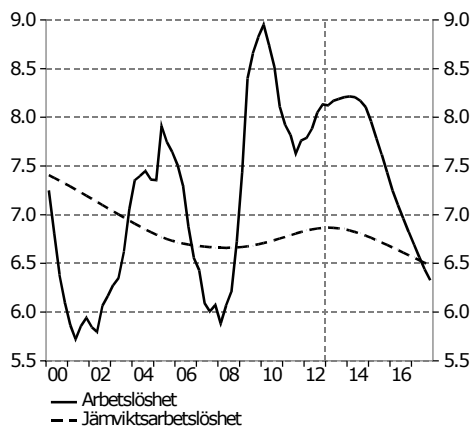

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

¹ Se fördjupnings-pm nr 20, "Konjunkturinstitutets beräkning av långsiktig hållbarhet i de offentliga finanserna", Konjunkturinstitutet, 2013.

Diagram 10 Arbetslöshet och jämviktsarbetslöshet

Procent av arbetskraften, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 11 Konsumentpriser

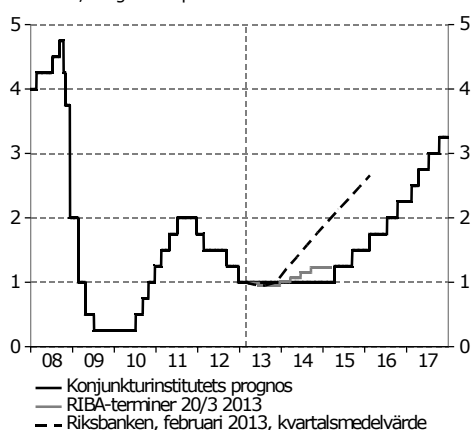
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 12 Reporänta

Procent, dags- respektive kvartalsvärden

Källor: NASDAQOMX, Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

ARBETSLÖSHETEN PLANAR UT STRAX ÖVER 8 PROCENT

Arbetslösheten har fortsatt stiga till strax över 8 procent men nu syns tecken på att uppgången bromsar in (se diagram 10). Det blir dock ingen tydlig vändning nedåt förrän i början av 2015 och när arbetslösheten når ner till den bedömda jämviktsnivån 2017 har Sverige haft förhöjd arbetslöshet i över 8 år.

Det svaga arbetsmarknadsläget dämpar löneökningstakten till strax under 3 procent 2013–2015. De just nu pågående avtalsförhandlingarna har inte hittills gett någon indikation på signifikant högre eller lägre löneökningstakt än denna bedömning.

LÅGA IMPORTPRISER GER LÅG INFLATION

Inflationen mätt med KPIF har legat kring 1 procent sedan slutet av 2011 och visar inga tecken på att växla upp i närtid (se diagram 11). I slutet av 2013 börjar en gradvis uppgång när effekterna av kronförstärkningen klingar av och importpriserna utvecklas starkare. Det stigande resursutnyttjandet medför successivt att inflationen sakta stiger. Mätt med KPIF dröjer det dock till 2016 innan inflationen når upp till inflationsmålet på 2 procent.

OFÖRÄNDRAD REPORÄNTA TROTS LÅG INFLATION

Majoriteten i Riksbankens direktion har tydligt signalerat att den inte är villig att sänka reporäntan ytterligare med nuvarande konjunkturutsikter, trots att inflationen med råge underskrider målet och arbetslösheten inte visar några tecken på att falla tillbaka det kommande året. Prissättningen på terminsmarknaden tyder på att investerare på finansmarknaderna tror på en oförändrad reporänta på 1 procent under ca ett års tid (se diagram 12). Eftersom inflationen inte faller ytterligare i närtid och arbetslösheten håller på att plana ut ungefär i linje med Riksbankens senaste prognos bedömer Konjunkturinstitutet att det mest sannolika är att reporäntan inte ändras i år.

Nuvarande nivå på reporäntan, 1 procent, innebär att penningpolitiken är expansiv och bidrar till återhämtningen i ekonomin. Enligt Konjunkturinstitutets prognos, kommer dock inte inflationen att stiga lika snabbt under 2014 som i Riksbankens prognos och därmed kommer reporäntan, till skillnad från i Riksbankens prognos, att hållas oförändrad även 2014. Först när återhämtningen i ekonomin är tydlig och arbetslösheten har fallit en tid inleds en serie räntehöjningar under våren 2015. Denna räntepolitik ligger i linje med tidigare mönster under 2000-talet.

Det främsta skälet till att reporäntan inte sänks mer i år tycks alltså vara att inflationen i Riksbankens prognos väntas stiga snabbt under 2014. Denna syn delas inte av Konjunkturinstitutet och de flesta andra bedömare som har lägre inflationsprognoser för 2014 och 2015. Hushållens och företagens inflationsförväntningar på ett års sikt ligger kring 1 procent (se diagram 13). Inflationsförväntningar på två års sikt enligt Prosperas senaste enkät ligger på 1,5 procent.

En annan faktor som majoriteten i Riksbankens direktion lyfter fram är en oro för att hushållens ökande skuldsättning kan skapa instabilitet längre fram i tiden. Skuldökningstakten har dock bromsat in och Konjunkturinstitutet ser ingen uppenbar risk för att den skulle öka den närmaste tiden. Liksom vid prognosen i december anser Konjunkturinstitutet att Riksbanken bör bedriva en än mer expansiv penningpolitik som snabbare skulle återföra inflationen till målet och bidra till en lägre arbetslöshet.

SVÅRT ATT NÅ ÖVERSKOTTSMÅLET

Finanspolitiken är expansiv i år vilket är lämpligt i rådande svaga konjunkturläge. Det konjunkturjusterade sparandet i den offentliga sektorn beräknas bli något under noll (se diagram 14). Finanspolitiken får i prognosen för 2014 en neutral inriktning vilket är förenligt med att genomföra ofinansierade åtgärder om sammanlagt 15 miljarder kronor.² För att nå överskottsmålet om ett offentligt finansiellt sparande på i genomsnitt 1 procent av BNP över en konjunkturcykel måste finanspolitiken stramas åt under åren därefter. I ett internationellt perspektiv är det ingen stor åtstramning som krävs, men de reformer som riksdag och regering vill genomföra måste finansieras fullt ut.

Under perioden 2000–2008 genererade ålderspensionssystemet ett finansiellt sparande motsvarande 1 procent av BNP. Överskottsmålet för de offentliga finanserna uppnåddes då genom balanserade finanser i stat och kommuner. Nu har sparandet i ålderspensionssystemet fallit till nära noll och beräknas så förbli under kommande 5–10 år. Det ställer ökade krav på det statliga sparandet för att nå överskottsmålet (se fördjupningen ”Överskottsmålet för offentliga finanser” i kapitlet ”Makroekonomisk utveckling och ekonomisk politik 2013–2017”).

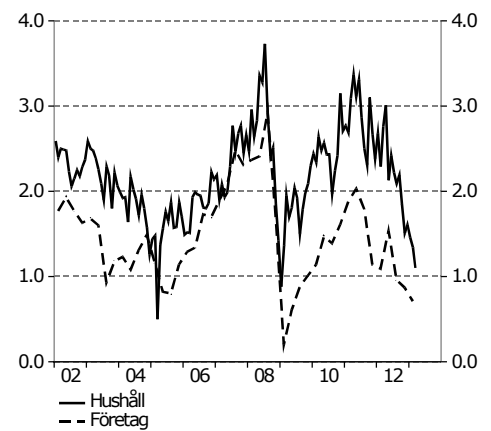
Samtidigt skapar den demografiska utvecklingen med ett snabbt stigande antal äldre ett tryck på ökade resurser till sjuk- och äldreomsorg. Ett av motiven bakom överskottsmålets införande var att stärka den offentliga förmögenhetsställningen inför det utgiftstryck som följer av en stigande andel äldre i befolkningen. Sverige är nu i ett läge där det demografiska utgiftstrycket har börjat öka. Det kan därför vara lämpligt att utreda om överskottsmålet bör justeras för den kommande 10-årsperioden.

STORT TRYCK PÅ SKATTEHÖJNINGAR EFTER 2014

Det ökande antalet äldre och yngre i befolkningen kräver fler platser i skolor, vård och omsorg. Med oförändrad personaltätthet i dessa offentliga tjänster, transfereringar till hushållen som följer timlöneutvecklingen och offentliga investeringar som växer i takt med BNP (vilket sammantaget kan sägas utgöra ett bibehållet offentligt åtagande) uppstår ett finansieringsbehov på

Diagram 13 Inflationsförväntningar på ett års sikt

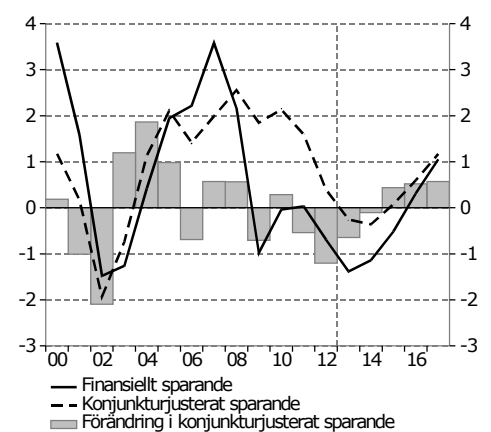
Procent, månads- respektive kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 14 Finansiellt sparande och konjunkturjusterat sparande i offentlig sektor

Procent av BNP respektive procent av potentiell BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

² Detta är en i dagsläget högst osäker prognos. Den baseras på Konjunkturinstitutets tolkning av de uttalanden som olika regeringsföreträdare har gjort.

66 miljarder kronor fram till 2017 (se vidare fördjupningen ”Konjunkturinstitutets bedömning av reformutrymmet” i kapitlet ”Makroekonomisk utveckling och ekonomisk politik 2013–2017”). Dessutom tillkommer förändringar i statens ränteutgifter och behov av att öka sparandet för att nå överskotts målet. Om det offentliga åtagandet enligt denna definition ska behållas samtidigt som överskotts målet ska nås och den makroekonomiska utvecklingen blir som i Konjunkturinstitutets prognos behövs inkomstförstärkningar, i praktiken skattehöjningar, motsvarande 74 miljarder kronor.

Regeringen är dock betydligt mer optimistisk om den makroekonomiska utvecklingen framöver. I prognosen som finansministern presenterade i december 2012 är arbetslösheten betydligt lägre och potentiell BNP ca 100 miljarder kronor högre 2017 än i Konjunkturinstitutets nuvarande prognos. Med en överslagsberäkning skulle skatteinkomsterna då bli ca 50 miljarder kronor högre och behovet av inkomstförstärkande åtgärder mindre i motsvarande mån. Denna makroekonomiska utveckling är dock enligt Konjunkturinstitutet mindre sannolik. Men om den trots allt skulle inträffa innebär även denna utveckling således att det inte finns något utrymme för skattesänkningar vid ett bibehållet offentligt åtagande, givet att överskotts målet ska uppfyllas. Det senare är så klart en politisk fråga och riksdagen kan mycket väl finna det lämpligt att minska åtagandet något, men ett visst resurstillskott till följd av den demografiska utvecklingen är närmast ofrånkomligt och kommer att kräva inkomstförstärkningar.

Tabell 1 Nyckeltal

Procentuell förändring om inget annat anges

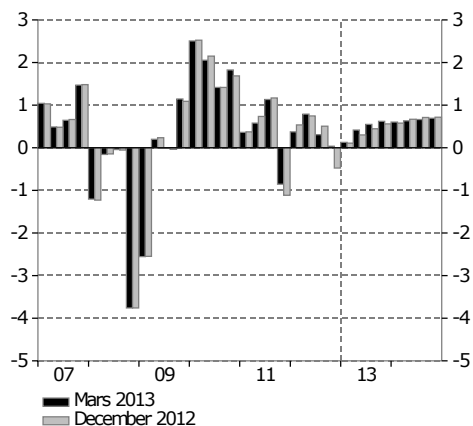
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
BNP till marknadspris	6,6	3,7	0,8	1,3	2,3			
BNP, kalenderkorrigerad	6,3	3,7	1,2	1,3	2,4	3,0	3,1	2,6
Bytesbalans ¹	6,9	7,3	7,0	6,2	6,0	5,1	4,5	4,1
Arbetade timmar ²	2,0	2,4	0,6	0,2	0,6	1,1	1,2	1,0
Sysselsättning	0,6	2,3	0,7	0,5	0,4	1,0	1,2	1,0
Arbetslöshet ³	8,6	7,8	8,0	8,2	8,2	7,7	7,0	6,5
Arbetsmarknadsgap ⁴	-2,6	-1,5	-1,6	-2,0	-1,9	-1,2	-0,5	0,0
BNP-gap ⁵	-4,1	-2,0	-2,3	-2,7	-2,1	-1,1	-0,1	0,4
Timlön ⁶	2,6	2,4	3,1	2,8	2,7	2,8	2,9	3,1
Arbetskostnad i näringslivet ²	0,1	2,9	3,2	3,0	2,8	2,9	3,0	3,2
Produktivitet i näringslivet ²	5,0	2,4	1,2	1,3	2,3	2,2	2,3	2,0
KPI	1,2	3,0	0,9	0,2	1,1	1,9	2,4	2,9
KPIF	2,0	1,4	1,0	1,0	1,4	1,6	1,8	2,0
Reporänta ^{7,8}	1,25	1,75	1,00	1,00	1,00	1,50	2,25	3,25
Tioårig statsobligationsränta ⁷	2,9	2,6	1,6	2,3	3,2	3,8	4,3	4,5
Kronindex (KIX) ⁹	114,3	107,6	106,1	101,7	102,2	103,2	103,0	102,7
BNP i världen	5,1	3,8	3,1	3,3	4,1	4,4	4,5	4,5
Offentligt finansiellt sparande ¹	0,0	0,0	-0,7	-1,4	-1,1	-0,5	0,3	1,1
Konjunkturjusterat sparande ¹⁰	2,1	1,6	0,4	-0,3	-0,4	0,1	0,6	1,2

¹ Procent av BNP. ² Kalenderkorrigerad. ³ Procent av arbetskraften. ⁴ Skillnaden mellan faktisk och potentiellt arbetade timmar uttryckt i procent av potentiellt arbetade timmar. ⁵ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP uttryckt i procent av potentiell BNP. ⁶ Enligt konjunkturlönestatistiken. ⁷ Procent. ⁸ Vid årets slut. ⁹ Index 1992-11-18=100. ¹⁰ Procent av potentiell BNP.

Källor: SCB, Medlingsinstitutet, Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 15 BNP

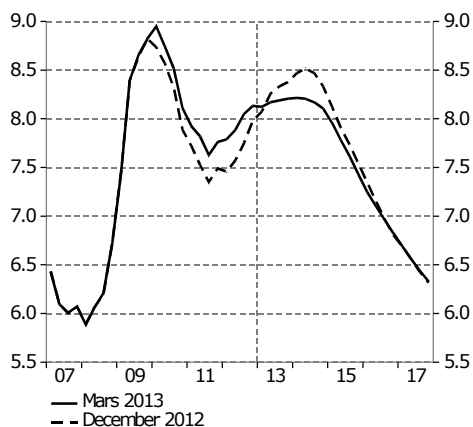
Procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 16 Arbetslöshet

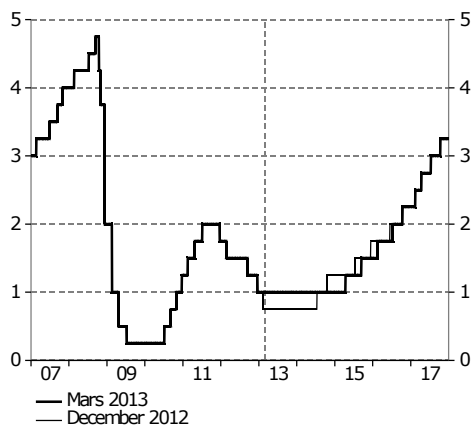
Procent av arbetskraften, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 17 Reporäntan i Sverige

Procent, dagsvärden

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Prognosrevideringar 2013–2014

Detta avsnitt beskriver i punktform de viktigaste revideringarna av prognosen som publicerades i *Konjunkturläget*, december 2012.

- Något starkare BNP-tillväxt under 2013. Avslutningen på 2012 blev något starkare och den kvartalsvisa tillväxten under andra till fjärde kvartalet 2013 väntas också bli något starkare (se diagram 15).
- Det är främst en något starkare utveckling för hushållens konsumtion, men även fasta bruttoinvesteringar, som motiverar den högre tillväxten 2013.
- Prognosen för BNP-tillväxten 2014 är ungefär oförändrad. Något svagare konsumtionstillväxt motverkas av en starkare exportökning.
- En något starkare sysselsättningsutveckling, främst i början av 2013, ger en mindre uppgång i arbetslösheten än i föregående prognos (se diagram 16). Samtidigt har SCB reviderat upp nivån på utfallen för arbetslösheten 2010–2012.
- Växelkursen har stärkts mer än väntat och prognosen ligger något starkare under kommande två år.
- Något högre oljepris och högre enhetsarbetskostnader motverkar den inflationsdämpande impulsen från starkare växelkurs. Prognosen för KPIF-inflationen är i det närmaste oförändrad.
- Riksbankens kommunikation i kombination med att arbetslösheten inte stiger lika mycket som i föregående prognos har inneburit att prognosen nu är att reporäntan inte kommer att sänkas ytterligare (se diagram 17).

Tabell 2 Nuvarande prognos och revideringar jämfört med prognosen i december 2012

Procentuell förändring om inget annat anges

	2013		2014	
	Mars 2013	Diff.	Mars 2013	Diff
Internationellt				
BNP i världen	3,3	-0,1	4,1	-0,1
BNP i OECD	1,3	-0,1	2,3	0,0
BNP i euroområdet	-0,4	-0,4	1,2	-0,2
BNP i USA	1,8	-0,1	2,7	0,0
BNP i Kina	8,1	-0,1	8,2	-0,4
Federal funds target rate ^{1,2}	0,25	0,00	0,25	-0,25
ECB:s referänta ^{1,2}	0,75	0,00	0,75	0,00
Oljepris ³	109,3	3,6	107,0	2,4
KPI i OECD	1,9	0,0	2,0	0,1
Försörjningsbalans				
BNP, kalenderkorrigerad	1,3	0,5	2,4	0,1
BNP	1,3	0,5	2,3	0,1
Hushållens konsumtion	2,5	0,6	2,7	-0,5
Offentlig konsumtion	0,9	0,1	0,7	0,1
Fasta bruttoinvesteringar	1,3	0,6	3,7	0,1
Lagerinvesteringar ⁴	0,0	0,2	0,0	0,0
Export	1,2	0,1	4,6	0,4
Import	2,4	0,3	5,0	-0,2
Arbetsmarknad, inflation, räntor, med mera				
Arbetade timmar ⁵	0,2	0,6	0,6	0,1
Sysselsättning	0,5	0,6	0,4	0,3
Arbetslöshet ⁵	8,2	-0,1	8,2	-0,3
Arbetsmarknadsgap ⁷	-2,0	0,2	-1,9	0,3
BNP-gap ⁸	-2,7	0,2	-2,1	0,2
Produktivitet i näringslivet ⁵	1,3	-0,2	2,3	-0,1
Timlön ⁹	2,8	0,0	2,7	0,0
KPI	0,2	-0,2	1,1	-0,1
KPIF	1,0	0,1	1,4	0,0
Reporänta ^{1,2}	1,00	0,25	1,00	-0,25
10-årig statsobligationsränta ¹	2,3	0,3	3,2	0,2
Kronindex (KIX) ¹⁰	101,7	-3,3	102,2	-1,4
Bytesbalans ⁴	6,2	-0,2	6,0	0,0
Offentligt finansiellt sparande ¹¹	-1,4	-0,2	-1,1	0,0

¹ Procent. ² Vid årets slut. ³ Dollar per fat, årsgenomsnitt. ⁴ Förändring i procent av BNP föregående år. ⁵ Kalenderkorrigerad. ⁶ Procent av arbetskraften. ⁷ Skillnaden mellan faktisk och potentiellt arbetade timmar uttryckt i procent av potentiellt arbetade timmar. ⁸ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP uttryckt i procent av potentiell BNP. ⁹ Enligt konjunkturlönestatistiken. ¹⁰ Index 1992-11-18=100. ¹¹ Procent av BNP.

Anm. Differensen avser skillnaden mellan nuvarande prognos och prognosen i december 2012. Ett positivt värde innebär en upprevidering.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Makroekonomisk utveckling och ekonomisk politik 2013–2017

BNP utvecklas svagt de närmaste kvartalen men konjunkturen vänder upp under andra halvåret 2013. Det dröjer dock till slutet av 2016 innan resursutnyttjandet i ekonomin blir normalt. Den tröga återhämtningen i OECD-området bidrar till att den inhemska efterfrågan blir viktigare än normalt för den svenska återhämtningen. Finanspolitiken har en expansiv inriktning 2013. Konjunkturinstitutet bedömer att finanspolitiken blir i det närmaste neutral nästa år. Men eftersom det konjunkturjusterade sparandet är negativt 2014 krävs det åtstramningar av finanspolitiken åren 2015–2017 för att överskottsmålet ska uppfyllas. Det låga resursutnyttjandet, låg inflation och låga räntor i omvärlden innebär att Riksbanken inte höjer reporäntan förrän 2015.

Detta kapitel ger först en översiktlig beskrivning av Konjunkturinstitutets prognos för den internationella och svenska konjunkturutvecklingen 2013–2017. Därefter beskrivs prognosen för penning- och finanspolitiken mera ingående. För en mer detaljerad beskrivning av utvecklingen 2013–2014 hänvisas till de nästföljande fem kapitlen.

Internationell utveckling

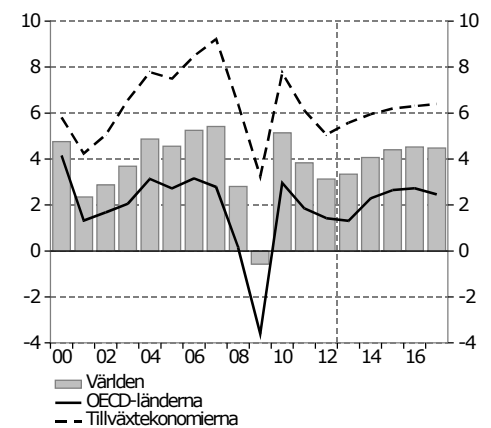
LÅNGSAM GLOBAL ÅTERHÄMTNING OCH FORTSATT EXPANSIV PENNINGPOLITIK

Den globala tillväxten har sjunkit de senaste åren och avslutningen på 2012 blev svag, särskilt i OECD-länderna. Bedömningen är emellertid att den internationella konjunkturen vänder upp det andra halvåret i år och att återhämtningen fortsätter 2014–2017 (se diagram 18).

Utrymmet för ytterligare ekonomisk-politisk stimulans är begränsad, framför allt vad gäller finanspolitiken. Det är i stor utsträckning en uppdämd efterfrågan som skapats efter några år av återhållen utveckling som, tillsammans med den expansiva penningpolitiken, ligger bakom den stundande konjunkturåterhämtningen. I OECD-länderna är resursutnyttjandet i utgångsläget lågt och potentialen för en återhämtning således stor (se diagram 19). I takt med att politiska och institutionella lösningar på de uppkomna skuldproblemen kommer på plats och konsolideringen mot mer balanserade skuldnivåer fortskrider, kommer hushållens och företagens förtroende att stärkas. I OECD-länderna växer hushållens konsumtion något snabbare 2014–2017 än den gjort de senaste åren. Men det är framför allt investeringstillväxten som stiger. Efter en lång period med svaga investeringar finns ett uppdämt behov både av att ersätta föråldrat och nedsl-

Diagram 18 BNP i världen, OECD-länderna och tillväxtekonomierna

Procentuell förändring

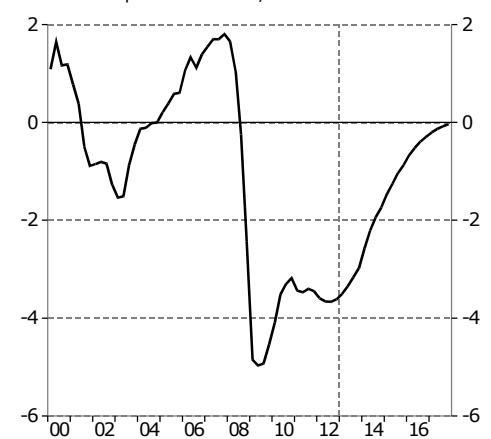

Anm. Tillväxtekonomierna avser här alla länder som inte är medlemmar av OECD.

Källor: OECD, IMF och Konjunkturinstitutet.

Diagram 19 BNP-gap i OECD

Procent av potentiell BNP, kvartalsvärden

Källor: Nationella källor och Konjunkturinstitutet.

tet kapital och av nyinvesteringar. I OECD-länderna ökar BNP-tillväxten till omkring 2,5 procent per år 2014–2017 (se diagram 18).

I de flesta tillväxtekonomier är mängden lediga resurser inte lika stor och utrymmet för stigande tillväxt därmed något mindre. Dock kommer tillväxten i tillväxtekonomierna även fortsättningsvis att vara betydligt högre än i OECD-länderna; drygt 6 procent per år 2014–2017 (se tabell 3).

Tabell 3 BNP och KPI i världen

Procentuell förändring

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
BNP i OECD	1,4	1,3	2,3	2,6	2,7	2,5
BNP i tillväxtländer ¹	5,1	5,6	5,9	6,2	6,3	6,4
BNP i världen	3,1	3,3	4,1	4,4	4,5	4,5
KPI i OECD	2,2	1,9	2,0	2,0	2,1	2,2
KPI i världen	3,9	3,7	3,7	3,7	3,6	3,6

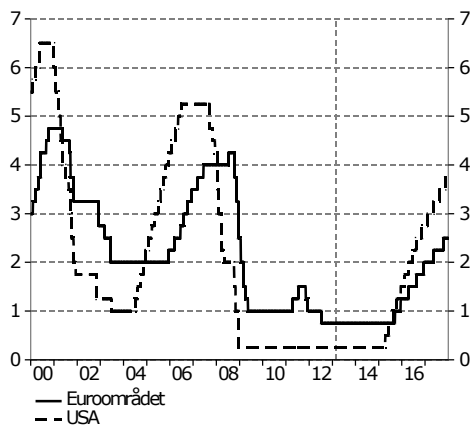
¹ Tillväxtländer definieras här som länder som inte är medlemmar i OECD.

Anm. BNP-siffrorna är kalenderkorrigerade och uttryckta i fasta priser. Aggregaten beräknas med hjälp av köpkraftskorrigerade BNP-vikter från IMF.

Källor: IMF, OECD och Konjunkturinstitutet.

Diagram 20 Styrräntor

Procent, dagsvärden

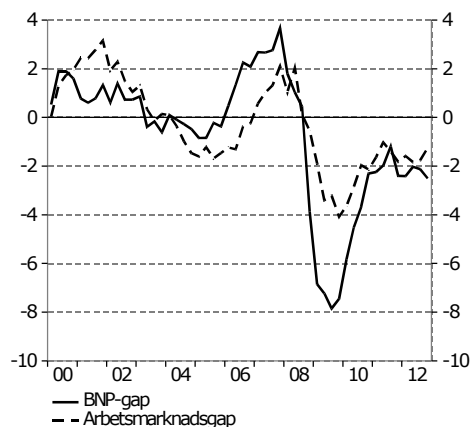
Källor: ECB, Federal Reserve och Konjunkturinstitutet.

Den globala återhämtningen är trög jämfört med tidigare konjunkturåterhämtningar. De fortsatta skuldproblemen i OECD-länderna medför återhållsamhet i syfte att förstärka balansräkningar i privat och offentlig sektor. Detta kommer att ha en dämpande inverkan på efterfrågan de närmaste åren.

Eftersom konjunkturåterhämtningen är trög kommer det globala resursutnyttjandet att förbli lågt. Det innebär att den globala prisutvecklingen blir dämpad, inte minst i många OECD-länder. Därmed kan centralbankerna i OECD-länderna fortsätta att ge understöd åt efterfrågan genom en expansiv penningpolitik de närmaste åren (se diagram 20).

Diagram 21 BNP-gap och arbetsmarknadsgap

Procent av potentiell BNP respektive potentiellt arbetade timmar, säsongrensade kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Utvecklingen i Sverige

LÅGKONJUNKTUREN FORTSÄTTER

I Sverige har lågkonjunkturen gått in på sitt femte år. Efter det stora efterfrågefallet i samband med finanskrisen 2008/2009 är ekonomin fortfarande långt ifrån fullt resursutnyttjande trots en snabb återhämtning 2010. Sedan dess har det så kallade BNP-gapet legat kring -2 procent av potentiell BNP (se diagram 21). Detta innebär att produktionen skulle varit 2 procent högre vid normalt resursutnyttjande. Den viktigaste orsaken till att den svenska lågkonjunkturen blivit så utdragen är den europeiska skuldskrisen. Krisen i euroområdet har sedan våren 2010 lett till oro på de finansiella marknaderna, svag makroekonomisk utveckling och stora finanspolitiska åtstramningar i främst Sydeu-

ropa. Sammantaget innebär detta att efterfrågan på svenska exportvaror har varit och fortfarande är ovanligt låg. Osäkerheten kring krisens upplösning har också bidragit till att inhemsk efterfrågan har utvecklats svagt eftersom svenska hushåll och företag har hållit tillbaka konsumtion och investeringar (se också kapitlet ”BNP och efterfrågan”).

LÅNGSAM UTVECKLING AV POTENTIELL BNP 2013–2017

De närmaste åren blir tillväxten i potentiell BNP, det vill säga den produktionsnivå som skulle uppnås vid ett normalt utnyttjande av arbetskraft och realkapital, lägre än under perioden 1980–2012, då potentiell BNP växte med i genomsnitt 2,3 procent per år (se tabell 4). Bakom den svaga utvecklingen ligger en långsam potentiell produktivitetsutveckling och en avmattning av tillväxten i potentiell arbetskraft (se fördjupningen ”Uppdaterad syn på potentiell produktion och sysselsättning” i detta kapitel).

Tabell 4 Potentiella variabler

Procentuell förändring om inget annat anges

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Potentiell BNP	1,5	1,7	1,8	2,0	2,1	2,1
Potentiellt arbetade timmar	0,8	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Därav potentiell sysselsättning	0,7	0,6	0,5	0,5	0,5	0,4
Varav demografiskt bidrag	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3
Potentiell produktivitet	0,8	1,2	1,3	1,4	1,6	1,6
Potentiell produktivitet, näringslivet	1,5	1,5	1,6	1,8	2,1	2,1

Anm. Beräkningarna är korrigerade för skillnader i antalet arbetsdagar mellan åren.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

ÅTERHÄMTNINGEN INLEDS UNDER ANDRA HALVÅRET 2013

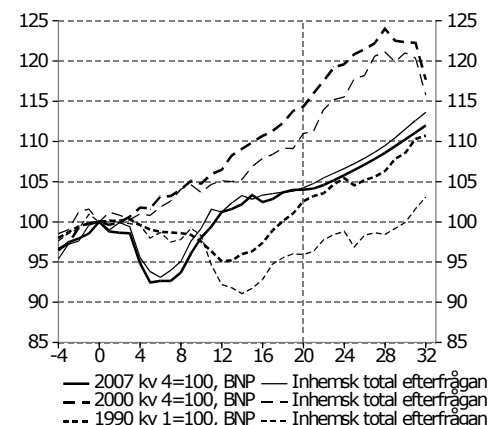
Det första halvåret 2013 fortsätter efterfrågan att utvecklas svagt. Liksom tidigare är en fortsatt låg tillväxt i omvärlden huvudorsaken till detta, men även inhemsk efterfrågan växer långsamt under årets två första kvartal.

Det som håller tillbaka tillväxten den närmaste tiden är främst finanspolitiska åtstramningar i omvärlden och fortsatt osäkerhet om hur upplösningen av eurokrisen ska ske. Konjunkturinstitutet bedömer dock att denna osäkerhet minskar under innevarande år. När så sker är svensk ekonomi väl rustad för en återhämtning. Hushållens sparande är högt i utgångsläget, vilket medger en ökning av konsumtionen när osäkerheten avtar. Lågt kapacitetsutnyttjande gör att också produktionen kan öka snabbt. Det svaga resursutnyttjandet i utgångsläget innebär dock att återhämtningen tar lång tid, men samtidigt att BNP kan växa snabbare än potentiell BNP under en följd av år.

Den svaga utvecklingen internationellt innebär att inhemsk efterfrågan måste driva återhämtningen i högre grad än vid tidi-

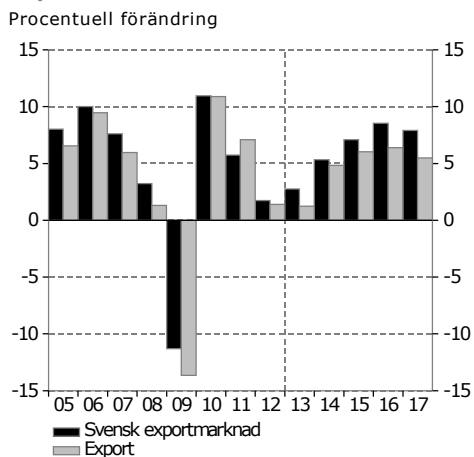
Diagram 22 BNP och inhemsk total efterfrågan

Index = 100 kvartal 0, se teckenförklaring nedan

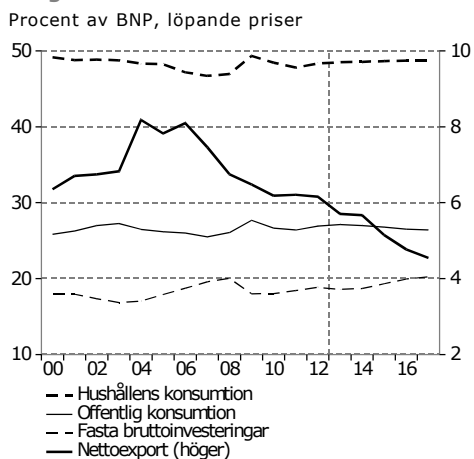

Anm. X-axeln avser kvartal. Datum 0 avser sista kvartalet före BNP började falla. Prognosstreck gäller för den nuvarande återhämtningen.

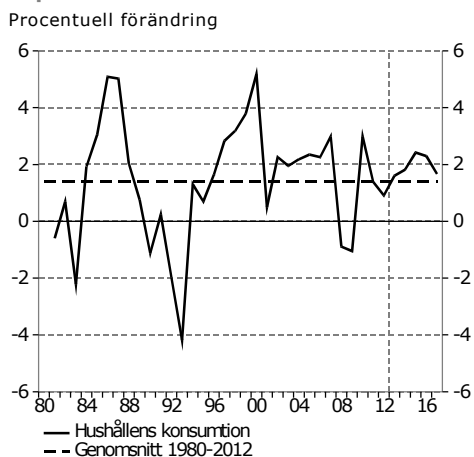
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 23 Svensk exportmarknad och export

Källor: IMF, OECD, SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 24 BNP-andelar

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 25 Hushållens konsumtion per capita

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

gare konjunkturåterhämtningar, vilket gör att återhämtningen tar längre tid. I återhämtningarna efter 1990-talskrisen respektive konjunkturedgången i samband med IT-kraschen i början av 2000-talet växte BNP snabbare än inhemsk efterfrågan, det vill säga BNP-tillväxten drevs till jämförelsevis stor del av exporten (se diagram 22). Framöver bedöms i stället den inhemska efterfrågan växa snabbare än BNP. För att understödja denna utveckling behöver penningpolitiken vara expansiv. Men det kan inte uteslutas att det visar sig svårt att stimulera den inhemska efterfrågan tillräckligt. I så fall kommer återhämtningen att ta ännu längre tid.

NETTOEXPORTEN FALLER SOM ANDEL AV BNP

Den låga tillväxten i omvärlden framöver innebär att den globala marknaden för svenska exportföretag växer jämförelsevis långsamt (se diagram 23). Detta bidrar till att den svenska exporten växer med endast 1,2 procent 2013 (se tabell 5).³ Åren därefter växer exporten betydligt snabbare men ändå långsammare än den svenska exportmarknaden. Sveriges nettoexportutveckling styrs bland annat av att Sverige av demografiska skäl har ett minskande behov av att nettospara mot omvärlden. De senaste två decennierna har andelen av befolkningen i arbetsför ålder ökat. Denna åldersgrupp sparar mer än yngre och äldre. Framöver ändras befolkningsstrukturen på ett sådant sätt att andelen yngre och äldre i befolkningen ökar. Hushållens sparande blir då lägre vilket talar för att Sveriges nettosparande mot omvärlden minskar framöver. Nettoexporten fortsätter därmed att falla som andel av BNP (se diagram 24). Lägre svensk nettoexport är också ett led i minskade globala obalanser. Flera länder i Sydeuropa, men även USA, har under lång tid haft underskott i utrikesthandeln och har ett behov av att stärka sin nettoexport.

KONSUMTION OCH INVESTERINGAR DRIVER

ÅTERHÄMTNINGEN

Tillväxten i hushållens konsumtion stannade vid 1,7 procent 2012. Detta berodde på ett fortsatt högt försiktighetssparande som till stor del förklaras av osäkerheten kring hur eurokrisen kommer att påverka svensk ekonomi. I slutet av 2012 ökade dock tillväxten i hushållens konsumtionsutgifter. Detta markerar inledningen av en period av ökad tillväxt i hushållens konsumtionsutgifter. Under 2013 dämpas dock uppgången av en stigande arbetslöshet. För helåret 2013 växer konsumtionen med 2,5 procent. Därefter blir tillväxttakterna högre, hushållens konsumtion ökar med knappt 3 procent per år i genomsnitt 2014–2017. Detta innebär att konsumtionstillväxten per capita blir hög under dessa år för att 2017 ligga kring genomsnittet för den senaste 30-årsperioden (se diagram 25).

³ Samtliga siffror i detta avsnitt är kalenderkorrigerade om inget annat anges.

Den starka konsumtionsutvecklingen har flera orsaker. För det första är sparkvoten hög i utgångsläget, vilket medger en ökning av hushållens konsumtion (se diagram 26). För det andra stimuleras återhämtningen i hushållens konsumtionsutgifter av låga räntor (se avsnittet ”Pennyngspolitik, räntor och växelkurs” i detta kapitel). Men finanspolitiken blir åtstramande 2015–2017, vilket håller tillbaka hushållens konsumtion något (se avsnittet ”Finanspolitik” i detta kapitel).

Den offentliga konsumtionen ökar med 1,1 procent per år i genomsnitt 2013–2017. Tillväxten i offentlig konsumtion blir högre under slutet av perioden. Det beror dels på den ovan beskrivna demografiska utvecklingen som ökar behovet av offentliga tjänster, dels på att de kommunala finanserna förbättras när konjunkturläget stärks. Från och med 2015 växer offentlig konsumtion 0,4 procentenheter snabbare än det demografiskt betingade behovet.⁴ Detta är något lägre än den genomsnittliga standardökningen på 0,6 procentenheter 1995–2012 utöver det demografiska behovet och åstadkoms delvis av förbättrad produktivitet i offentliga myndigheter (se också fördjupningen ”Uppdaterad syn på potentiell produktion och sysselsättning” i detta kapitel).

Tabell 5 Försörjningsbalans

Procentuell förändring, fasta priser, kalenderkorrigerade värden

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Hushållens konsumtionsutgifter	1,7	2,5	2,7	3,3	3,2	2,5
Offentliga konsumtionsutgifter	1,3	1,0	0,9	1,1	1,2	1,4
Fasta bruttoinvesteringar	4,0	1,3	3,8	6,9	6,9	4,7
Slutlig inhemsk efterfrågan	2,0	1,8	2,4	3,4	3,4	2,7
Lagerinvesteringar ¹	-1,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Total inhemsk efterfrågan	0,8	1,9	2,5	3,4	3,4	2,7
Export	1,4	1,2	4,8	6,0	6,4	5,5
Total efterfrågan	1,0	1,6	3,3	4,4	4,5	3,7
Import	0,6	2,4	5,2	7,4	7,4	6,0
Nettoexport ¹	0,4	-0,4	0,1	-0,3	-0,1	0,1
BNP	1,2	1,3	2,4	3,0	3,1	2,6

¹ Förändring i procent av BNP föregående år.

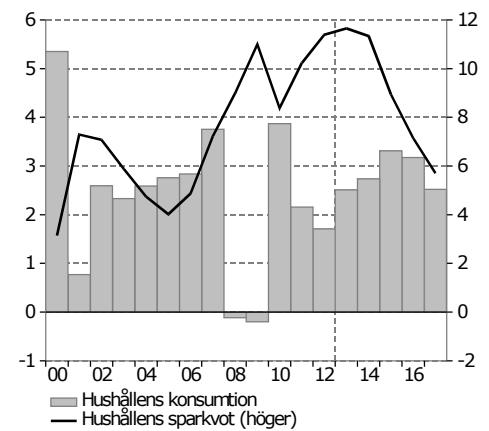
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Investeringarna föll kraftigt 2009 och återhämtade sig något under 2010–2012 (se diagram 27). Detta är en normal konjunkturcycel, eftersom investeringarna varierar betydligt mer över konjunkturcykeln än till exempel hushållens konsumtion. Trots en jämförelsevis hög investeringstillväxt framför allt 2010 och 2011 var investeringarnas andel av BNP endast 18,8 procent 2012 (se diagram 24). I år växer investeringarna åter långsamt och investeringarnas andel av BNP faller något. När osäkerheten

⁴ För en närmare beskrivning av beräkningarna, se fördjupnings-pm nr 20 ”Konjunkturinstitutets beräkning av långsiktig hållbarhet i de offentliga finanserna”, Konjunkturinstitutet, 2013.

Diagram 26 Hushållens konsumtion och sparkvot

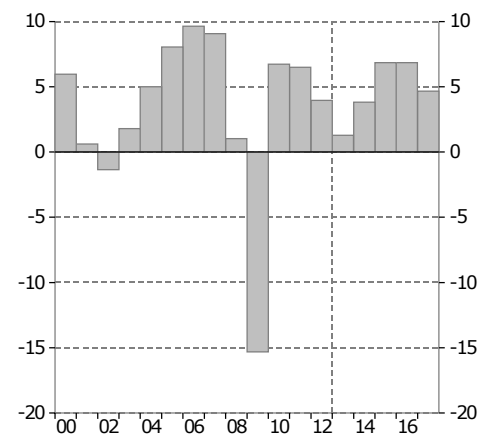
Procentuell förändring respektive procent av disponibel inkomst

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 27 Fasta bruttoinvesteringar

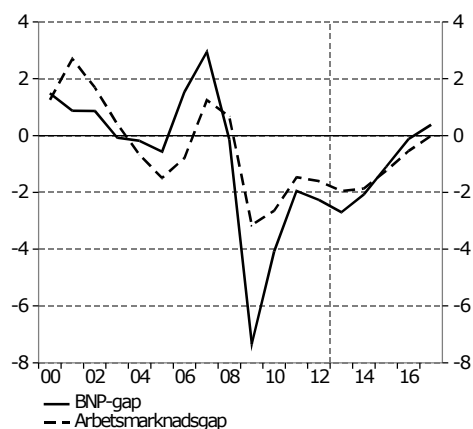
Procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 28 BNP-gap och arbetsmarknadsgap

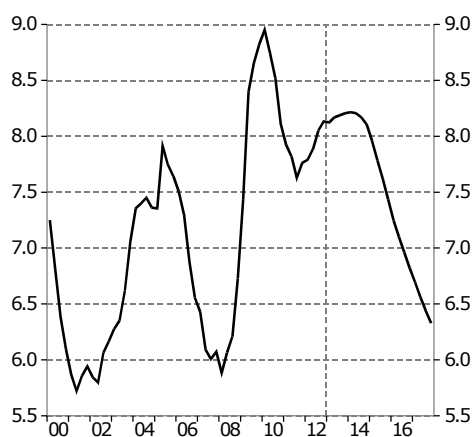
Procent av potentiell BNP respektive potentiellt arbetade timmar

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 29 Arbetslösheten

Procent av arbetskraften, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

släpper under innevarande år finns det därför ett behov av ökade investeringar. Konjunkturinstitutet bedömer att investeringarna på lång sikt kommer att motsvara ca 20 procent av BNP. Eftersom investeringsandelen endast uppgår till 18,6 procent av BNP 2013 finns det ett behov av att öka investeringstakten framöver. Från 2014 till 2017 ökar därför investeringarna med ca 4–7 procent per år (se diagram 27).

Sammantaget innebär detta att BNP-tillväxten succesivt ökar till ca 3 procent 2015–2016. Men återhämtningen tar lång tid eftersom resursutnyttjandet är så pass lågt när konjunkturen vänder. Först under 2016 blir resursutnyttjandet, mätt med BNP-gapet, ungefär balanserat (se diagram 28).

ARBETSLÖSHETEN VÄNDER NEDÅT FÖRST 2014

Antalet sysselsatta ökade under 2012 men arbetslösheten steg ändå eftersom arbetskraften ökade jämförelsevis mycket (se diagram 29). För helåret 2012 var arbetslösheten 8,0 procent i genomsnitt, vilket är mer än 1 procentenhet högre än Konjunkturinstitutets bedömning av jämviktsarbetslösheten detta år. Arbetslösheten fortsätter att stiga något i år. Detta beror inledningsvis på en svag utveckling av efterfrågan. Men trots att BNP-tillväxten överstiger potentiell BNP-tillväxt från och med andra halvåret i år så dröjer det till i slutet av nästa år innan arbetslösheten börjar falla. Detta utgör ett normalt konjunkturförlopp på arbetsmarknaden. När efterfrågan börjar återhämta sig i slutet av innevarande år ökar företagen till en början produktionen främst genom att utnyttja befintlig personal mer effektivt. Anställningarna tar fart först när resursutnyttjandet inom företagen normaliserats, och arbetslösheten börjar långsamt falla från och med slutet av nästa år. Återhämtningen på arbetsmarknaden tar lång tid. Först år 2017, då arbetslösheten blir 6,5 procent, råder konjunkturrell balans på arbetsmarknaden, det vill säga arbetsmarknadsgapet sluts detta år (se diagram 28 och tabell 6).

Tabell 6 Arbetsmarknad

Procentuell förändring

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Arbetade timmar ¹	0,6	0,2	0,6	1,1	1,2	1,0
Sysselsatta	0,7	0,5	0,4	1,0	1,2	1,0
Arbetskraft	0,9	0,7	0,4	0,5	0,4	0,4
Arbetslöshet ²	8,0	8,2	8,2	7,7	7,0	6,5

¹ Kalenderkorrigerad. ² Procent av arbetskraften.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

LÖNEÖKNINGSTAKTEN VÄXLAR NER

Lönerna i näringslivet ökade med ca 2,5 procent per år 2010 och 2011. Detta är lägre än genomsnittet för perioden 2000–2010 på 3,4 procent. År 2012 bedöms löneökningarna i näringslivet ha

varit 3,3 procent. I år och nästa år växlar löneökningstakten ner (se diagram 30). Den svaga löneutvecklingen förklaras bland annat av lågt resursutnyttjande och långsam tillväxt i potentiell produktivitet. En annan faktor som håller tillbaka löneutvecklingen framöver är det svaga vinstläget i företagen. I år sjunker vinstandelen i näringslivet, det vill säga driftöverskottets andel av det totala förädlingsvärdet, till knappt 39 procent, vilket är lägre än genomsnittet sedan 1980. Förhållandevis låga löneökningar och ett inledningsvis stigande kapacitetsutnyttjande medför att vinstandelen långsamt stiger från och med nästa år fram till och med 2017.

INFLATIONEN BLIR LÅG DE NÄRMASTE ÅREN

Inflationen mätt med KPIF, det vill säga KPI med fast bostadsränta, har legat under Riksbankens inflationsmål på 2 procent sedan 2010 (se diagram 31). Även framöver blir ökningstakten i konsumentpriserna måttlig på grund av det låga resursutnyttjandet som bland annat håller nere löneökningarna. Företagen kan därmed förbättra sina vinster något från 2014 och framåt trots måttliga prishöjningar. Först fram emot 2017 når inflationen i termer av KPIF upp till 2 procent (se tabell 7). Eftersom Riksbanken höjer reporäntan under 2015 stiger bostadsräntorna (se avsnittet ”Penningpolitik, räntor och växelkurs” i detta kapitel). Detta bidrar till att inflationen mätt med ökningstakten i KPI, som påverkas av bostadsräntorna, överstiger 2 procent 2016–2017.

Tabell 7 Löner och priser

Procentuell förändring

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Timlön ¹	3,1	2,8	2,7	2,8	2,9	3,1
Timlön i näringslivet	3,3	2,7	2,7	2,8	2,9	3,1
Enhetsarbetskostnad, näringslivet	2,3	1,9	0,5	0,7	0,6	1,2
KPI	0,9	0,2	1,1	1,9	2,4	2,9
KPIF	1,0	1,1	1,4	1,6	1,8	2,0

¹ Enligt konjunkturlönestatistiken.

Källor: Medlingsinstitutet, SCB och Konjunkturinstitutet.

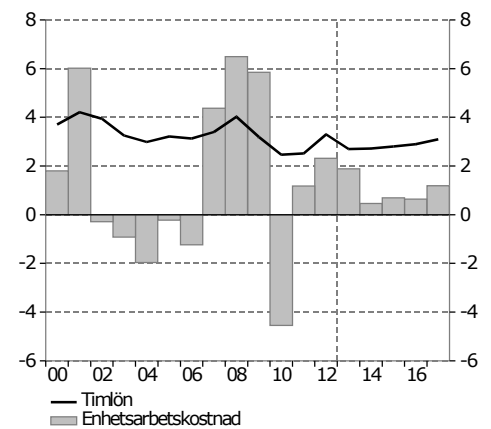
Penningpolitik och växelkurser

RIKSBANKEN LÄMNAR RÄNTAN OFÖRÄNDRAD UNDER LÅNG TID

Riksbanken beslutade att lämna reporäntan oförändrad på 1 procent vid sitt penningpolitiska möte i februari. Samtidigt justerades Riksbankens prognos för reporäntan marginellt ner och innebär att den första höjningen av reporäntan sker under det första kvartalet 2014. Terminspriseringen på reporäntan

Diagram 30 Timlön och enhetsarbetskostnad i näringslivet

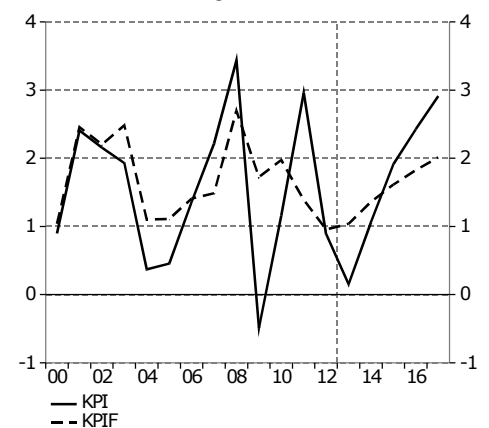
Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB, Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Diagram 31 Konsumentpriser

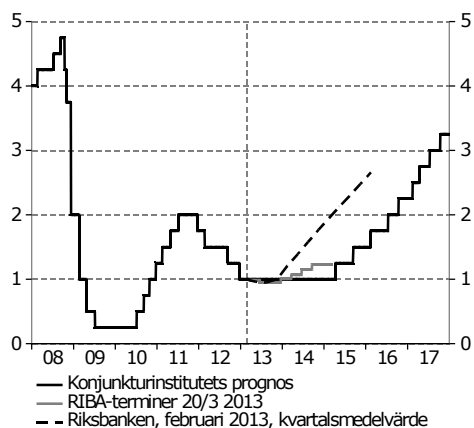
Procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 32 Reporänta

Procent, dags- respektive kvartalsvärden

Källor: NASDAQOMX, Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

indikerar att placerare förväntar sig en oförändrad ränta under 2013 (se diagram 32).

Det svaga konjunkturläget i många OECD-länder har inneburit att internationella priser har utvecklats svagt under senare år. I kombination med en förstärkning av kronan har detta verkat dämpande på svenska importpriser. Det svaga efterfrågeläget har dessutom gjort det svårare för svenska företag att föra över kostnadsökningar till konsumentledet. Sammantaget har detta inneburit att inflationen har varit låg. Den utdragna återhämtningen i efterfrågan innebär att mängden lediga resurser i Sverige fortsätter att vara stor. Detta verkar dämpande på löneutvecklingen och tillsammans med låga importpriser bidrar detta till att inflationen förblir fortsatt låg,

Riksbanken skulle kunna sänka reporäntan ytterligare i syfte att påskynda återhämtningen i den svenska ekonomin utan att riskera en för hög inflation.⁵ Riksbankens kommunikation tyder emellertid på att en majoritet av direktionens ledamöter ger fortsatt särskild vikt åt finansiell stabilitet i de penningpolitiska besluten. Med hänsyn taget till utvecklingen i hushållens skuldsättning och bostadspriser menar direktionens majoritet att en alltför låg ränta kan öka risken för finansiella obalanser, vilket hävdas försvåra den penningpolitiska måluppfyllelsen bortom Riksbankens prognoshorizont.

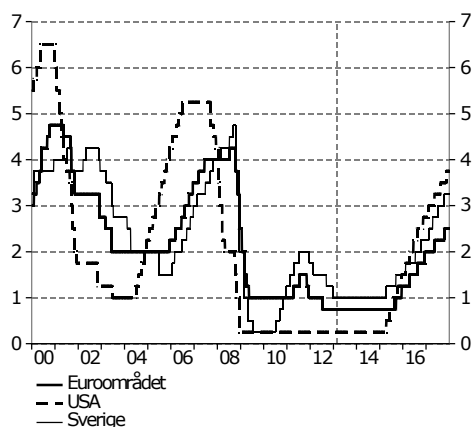
Sammantaget förutsätter Konjunkturinstitutet att Riksbanken lämnar reporäntan oförändrad fram till andra kvartalet 2015 då en period av räntehöjningar inleds. Att Riksbanken inte för en mer expansiv penningpolitik sker till priset av en lägre inflation och en högre arbetslöshet under de kommande åren (se avsnittet ”Utvecklingen i Sverige” i detta kapitel).

FORTSATT EXPANSIV PENNINGPOLITIK 2014–2017

Den expansiva penningpolitiken bidrar till att den svenska ekonomin påbörjar en återhämtning det andra halvåret 2013. Den utdragna återhämtningen gör emellertid att penningpolitiken kan vara fortsatt expansiv under en längre tid. För att undvika ett för högt resursutnyttjande längre fram och en inflation som överstiger målet, höjer Riksbanken reporäntan gradvis med början det andra kvartalet 2015. Den prognostiserade utvecklingen innebär att resursutnyttjandet i ekonomin som helhet blir balanserat under senare delen av 2016. Vid denna tidpunkt är reporäntan fortfarande på en lägre nivå än vad som historiskt har varit förenlig med ett balanserat resursutnyttjande. Detta kan förklaras av att räntorna i omvärlden är fortsatt mycket låga och att en högre ränta i Sverige därför skulle kunna ge upphov till en starkare växelkurs, något som i sin tur skulle fördröja återhämtningen och dämpa inflationen mer än önskvärt. Riksbanken fortsätter därefter att höja reporäntan till 3,25 procent i slutet av 2017 (se diagram 33).

Diagram 33 Styrräntor

Procent, dagsvärden

Källor: ECB, Federal Reserve, Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

⁵ Se fördjupningen ”Ännu lägre reporänta bör övervägas”, *Konjunkturläget*, december 2012, Konjunkturinstitutet.

MYCKET LÅGA STATSOBLIGATIONSRÄNTOR

De senaste årens svaga ekonomiska utveckling och osäkra ekonomiska klimat har inneburit att placerare på de finansiella marknaderna har sökt sig från mer riskfyllda tillgångar till vad de har ansett vara mer säkra tillgångar. Dessutom har stora centralbanker köpt statsobligationer i stor skala. I kombination med låga styrräntor i flera av de större ekonomierna har detta inneburit att räntor på statsobligationer i många länder har fallit till historiskt mycket låga nivåer. En till synes högre riskaptit på de finansiella marknaderna i början av 2013 har bidragit till stigande räntor på statsobligationer i länder som Sverige, USA, Storbritannien och Tyskland. En ordnad upplösning på skuldcrisen i euroområdet bidrar sannolikt till en fortsatt normalisering i riskaptiten och lägre efterfrågan på mer säkra och likvida placeringar. När återhämtningen dessutom på sikt innebär mindre expansiv penningpolitik med räntehöjningar i många länder kommer korta räntor att börja stiga. Sammantaget innebär detta att långa statsobligationsräntor stiger de kommande åren och den svenska 10-åriga statsobligationsräntan stiger gradvis till 3,2 procent 2014 och vidare till 4,5 procent 2017 (se diagram 34 och tabell 8).

Tabell 8 Räntor

Procent

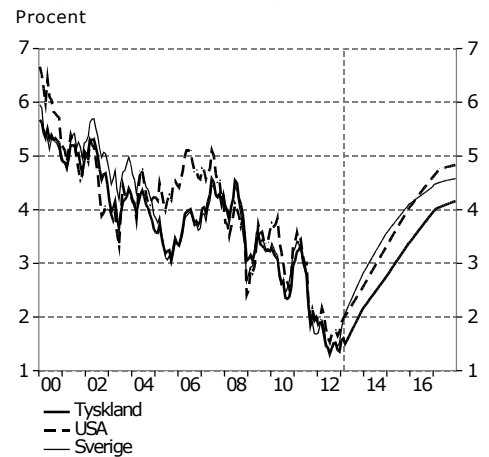
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Vid slutet av året						
Reporänta	1,00	1,00	1,00	1,50	2,25	3,25
Årsgenomsnitt						
Reporänta	1,5	1,0	1,0	1,3	1,9	2,8
5-årig statsobligationsränta	1,1	1,8	2,7	3,5	3,9	4,3
10-årig statsobligationsränta	1,6	2,3	3,2	3,8	4,3	4,5

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

LITEN REAL KRONFÖRSVAGNING FRAMÖVER

Kronan har utvecklats starkt under årets första månader. Mätt med det nominella effektiva växelkursindexet KIX, uppgår förstärkningen till nära 4 procent sedan december. Den prognostiserade utvecklingen med minskade överskott i utrikeshandeln framöver indikerar att kronan ska fortsätta att förstärkas reallt mot många svenska handelspartners valutor. Samtidigt inkluderar KIX-index flera tillväxtekonomiers valutor. I och med att dessa ekonomier förväntas uppvisa en högre produktivitetstillväxt än Sverige på medellång sikt talar detta för att kronan ska försvagas reallt mot dessa länders valutor. Mätt med KIX förväntas kronan, med hänsyn till den senaste tidens kronförstärkning, vara knappt 5 procent svagare 2017 i reala termer. Då den utländska inflationen förväntas vara högre än den svenska under denna period uppgår den nominella försvagningen endast till ca 1 procent (se diagram 35). Prognosen för kronans utveckling

Diagram 34 Statsobligationsräntor

Anm. 10 års löptid.

Källor: Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 35 Kronans effektiva växelkurs – KIX

Index 1992-11-18=100, månadsvärden

Anm. Ett högre index motsvarar en svagare krona.

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 36 Växelkurser

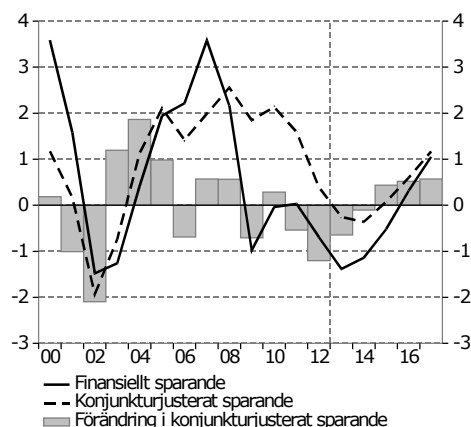
Kronor per valutaenhet, månadsvärden

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 37 Finansiellt sparande och konjunkturjusterat sparande i offentliga sektorn

Procent av BNP respektive potentiell BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Finanspolitiska begrepp

Ofinansierade åtgärder är finanspolitiska beslut om ökade utgifter och/eller minskade skatter som inte är finansierade via beslut om lika stora minskade utgifter och/eller höjda skatter på något annat område. Dessa åtgärder försämrar därmed i sig den offentliga sektorns finansiella sparande och har i normalfallet en positiv effekt på BNP.

Det konjunkturjusterade sparandet är en beräkning av vad den offentliga sektorns finansiella sparande skulle vara vid ett balanserat resursutnyttjande (konjunkturrell balans) och en normal sammansättning av skattebaserna. Det anges vanligtvis som andel av potentiell BNP.

Finanspolitikens inriktning ett enskilt år bedöms utifrån förändringen av det konjunkturjusterade sparandet som andel av potentiell BNP. Ett konjunkturjusterat sparande som minskar som andel av potentiell BNP indikerar att finanspolitiken är *expansiv* med avseende på resursutnyttjandet i ekonomin. Det kan bero på att de konjunkturjusterade skatteintäkterna inte ökar i takt med potentiell BNP, att de potentiella offentliga utgifterna ökar snabbare än potentiell BNP eller på en kombination av båda dessa faktorer. På motsvarande sätt indikerar ett konjunkturjusterat sparande som ökar som andel av potentiell BNP att finanspolitiken är *åtstramande*. *Neutral* finanspolitik föreligger slutligen då det konjunkturjusterade sparandet är oförändrat som andel av potentiell BNP.

Oförändrade regler inom finanspolitiken definieras av den utveckling av finanspolitiska variabler som ges om inga ytterligare finanspolitiska beslut fattas av regering eller riksdag. I praktiken finns dock betydande gränsdragningsproblem.

innebär små nominella förändringar mot dollar respektive euro (se diagram 36 och tabell 9).

Tabell 9 Växelkurser

Index 1992–11–18=100 respektive kronor per valutaenhet

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
KIX	106,1	101,7	102,2	103,2	103,0	102,7
TCW-index	120,9	115,0	115,4	116,4	116,2	115,8
Euro	8,71	8,44	8,41	8,45	8,44	8,41
Dollar	6,78	6,43	6,54	6,64	6,59	6,53

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Finanspolitik

OFINANSIERADE ÅTGÄRDER BIDRAR TILL EXPANSIV FINANSPOLITIK I ÅR

I budgetpropositionen för 2013 ingår ofinansierade åtgärder om totalt ca 23 miljarder kronor. Den mest omfattande åtgärden är sänkningen av bolagsskatten från 26,3 till 22 procent.⁶ Konjunkturinstitutet prognostiserar inga ytterligare ofinansierade åtgärder under året. Totalt beräknas det finansiella sparandet i den offentliga sektorn bli ca $-1,4$ procent av BNP i år, vilket är en fördubbling av underskottet jämfört med i fjol. Efter att det finansiella sparandet har justerats för konjunkturrella effekter, uppgår det till $-0,3$ procent av potentiell BNP i år, jämfört med $0,4$ procent i fjol. Minskningen i det konjunkturjusterade sparandet innebär att finanspolitiken förs i expansiv riktning i år (se diagram 37 samt förklaring i marginalen).

För 2014 prognostiserar Konjunkturinstitutet att regeringen genomför ofinansierade åtgärder om ytterligare 15 miljarder kronor, varav den största posten förväntas utgöras av skattesänkningar till hushållen (se kapitlet "Offentliga finanser").⁷ Med dessa ofinansierade åtgärder minskar det konjunkturjusterade sparandet endast marginellt till $-0,4$ procent av potentiell BNP, vilket gör att finanspolitiken kan betraktas som neutral nästa år.

BEHOV AV ÅTSTRAMNINGAR 2015–2017 FÖR ATT NÅ ÖVERSKOTTSMÅLET

På kort sikt styrs den finanspolitiska prognosen i stor utsträckning av förslag och aviseringar i budgetpropositionen och vårpropositionen. För kommande år, då denna information inte finns att tillgå, baseras den finanspolitiska prognosen på Konjunkturinstitutets bedömning av hur det finanspolitiska ramverket kommer att tillämpas. I denna bedömning är överskottsmålet

⁶ Budgetpropositionen för 2013 (prop. 2012/13:1).

⁷ Denna prognos är mycket osäker, eftersom det i nuläget inte finns några tydliga förslag från regeringen. Bedömningen baseras på Konjunkturinstitutets tolkning av olika regeringsföreträdares kommunikation.

ankaret, men även utgiftstaket och balanskravet i kommunsektorn beaktas. Överskottsmålet innebär att det faktiska finansiella sparandet i den offentliga sektorn ska uppgå till i genomsnitt 1 procent av BNP över en konjunkturcykel.

För att överskottsmålet ska uppfyllas, bedömer Konjunkturinstitutet att det konjunkturjusterade sparandet successivt måste öka och nå en nivå på 1,2 procent av potentiell BNP då konjunkturen är i balans (se fördjupningen ”Överskottsmålet för offentliga finanser” i slutet av detta kapitel). Konjunkturen är, enligt nuvarande prognos, i balans i slutet av 2016 i och med att BNP-gapet då sluts (se diagram 38).

Vid oförändrade regler i skatte- och transfereringssystemen, ökar den offentliga sektorns inkomster i stort sett i takt med BNP, medan de offentliga utgifterna ökar långsammare än BNP.⁸ Denna form av automatisk budgetförstärkning räcker dock inte för att nå ett konjunkturjusterat sparande på 1,2 procent av potentiell BNP år 2017. Konjunkturinstitutet bedömer i stället att det krävs budgetförstärkande åtgärder på totalt 8 miljarder kronor under perioden 2014–2017 för att överskottsmålet ska nås. Givet prognosen för ofinansierade åtgärder om 15 miljarder kronor nästa år, behövs därmed budgetförstärkande åtgärder på totalt 23 miljarder kronor under 2015–2017 (se tabell 10). Åtstramningen i de offentliga finanserna förväntas ske successivt, så att det konjunkturjusterade sparandet som andel av potentiell BNP ökar från –0,4 procent 2014 till 1,2 procent 2017. Finanspolitiken förs således i en åtstramande riktning efter 2014.

Tabell 10 Prognos över finanspolitiska åtgärder 2014–2017

Miljarder kronor, förändring från föregående år

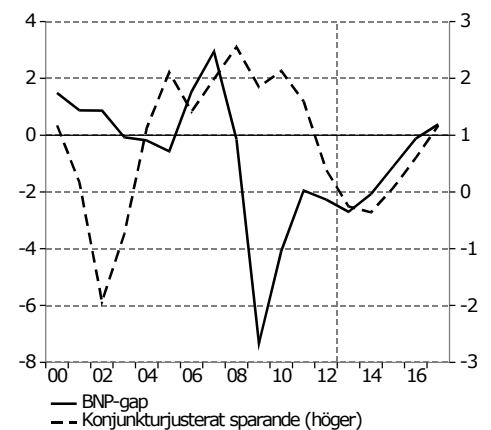
	2014	2015	2016	2017	2014–2017
Ofinansierade/ budgetförstärkande åtgärder	-15	4	8	11	8

Anm. Beloppen anger effekten på det konjunkturjusterade sparandet i den offentliga sektorn.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Konjunkturinstitutets finanspolitiska prognos kan ställas mot det alternativa scenariot att inga regeländringar görs under prognosperioden, det vill säga att varken ofinansierade eller budgetförstärkande åtgärder vidtas.⁹ Under detta alternativa scenario skulle det konjunkturjusterade sparandet i den offentliga sektorn vara noll nästa år och positivt under de tre följande åren (se tabell 11). Att sparandet ökar utan att några aktiva politiska beslut

Diagram 38 BNP-gap och finanspolitik
Procent av potentiell BNP

Källa: Konjunkturinstitutet.

⁸ Se fördjupningen ”Konjunkturinstitutets bedömning av reformutrymmet” i slutet av detta kapitel.

⁹ Se www.konj.se för en modellbaserad prognos exklusive budgetförstärkande åtgärder 2014–2017. Här görs en jämförelse av effekter på den makroekonomiska utvecklingen och de offentliga finanserna mellan prognosen och vid oförändrade regler.

fattas, kan beskrivas som en passiv åtstramande finanspolitik. Åtstramningen innebär att det konjunkturjusterade sparandet når 1,0 procent av potentiell BNP 2017, vilket är strax under den nivå som Konjunkturinstitutet bedömer krävs för att nå överskottsmålet.

Tabell 11 Den offentliga sektorns finansiella och konjunkturjusterade sparande vid prognostiserad finanspolitik och oförändrade regler

Procent av BNP och procent av potentiell BNP

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Finansiellt sparande	-0,7	-1,4	-1,1	-0,5	0,3	1,1
Finansiellt sparande vid oförändrade regler 2014–2017	-0,7	-1,4	-0,8	-0,4	0,1	0,6
Konjunkturjusterat sparande	0,4	-0,3	-0,4	0,1	0,6	1,2
Konjunkturjusterat sparande, oförändrade regler 2014–2017	0,4	-0,3	0,0	0,3	0,7	1,0

Källa: Konjunkturinstitutet.

BIBEHÅLLET OFFENTLIGT ÅTAGANDE KRÄVER TILLSKOTT PÅ INKOMSTSIDAN

Tjänster som tillhandahålls av den offentliga sektorn – så som vård, skola och omsorg – liksom investeringar i och underhåll av vägar, järnvägar och andra kollektiva nyttigheter, kan gemensamt benämnas *den offentliga sektorns åtagande*. Till detta åtagande hör även institutionella funktioner, så som rättsväsende, och sociala trygghetsfunktioner i form av sjukförsäkring, föräldrapenning och andra transfereringar till hushållen. Omfattningen av den offentliga sektorns åtagande avgörs ytterst av politiska beslut i staten, kommuner och landsting.

Ifall det regelverk som styr den offentliga sektorns utgifter lämnas oförändrat, kommer med tiden en urholkning att ske i omfattningen av de offentliga tjänsterna liksom av bidragsnivåer i olika transfereringssystem relativt nominallönen. Detta diskuteras i fördjupningen ”Konjunkturinstitutets bedömning av regeringens reformutrymme” i slutet av detta kapitel. För att behålla nuvarande nivå av det offentliga åtagandet, krävs aktiva politiska beslut om regeländringar som tillåter att utgifterna ökar.

Konjunkturinstitutet beräknar att kostnadsökningen utöver oförändrade regler för att behålla det offentliga åtagandet under perioden 2014–2017 uppgår till totalt 66 miljarder kronor (se fördjupningen för en utförlig redogörelse av dessa beräkningar). Som diskuteras ovan, bedöms samtidigt behovet av budgetförstärkande åtgärder vara 8 miljarder under samma period för att överskottsmålet ska nås. Att behålla det offentliga åtagandet fullt ut och samtidigt nå överskottsmålet skapar därmed ett finansieringsbehov på uppskattningsvis 74 miljarder kronor under perioden 2014–2017.

FÖRDJUPNING

Uppdaterad syn på potentiell produktion och sysselsättning

För att kunna göra prognoser för den faktiska utvecklingen på längre sikt gör Konjunkturinstitutet bedömningar av de potentiella nivåerna för produktion och sysselsättning. En viktig del är bedömningen av jämviktsarbetslöshetens nivå. I denna fördjupning presenteras en uppdaterad syn på dessa variabler med fokus på 2013–2017. Nivån på potentiell BNP är något högre 2017 i den nya bedömningen än i föregående bedömning från december 2012.

Potentiell BNP – produktionsnivån när ekonomin är i konjunkturrell balans

Konjunkturinstitutet publicerar regelbundet prognoser på medellång sikt (med detta avses här 2013–2017) och behöver därför bedöma hur den potentiella nivån för viktiga makroekonomiska variabler såsom BNP och sysselsättning utvecklas på denna sikt. Den potentiella produktionsnivån påverkar bland annat utrymmet för permanenta ofinansierade åtgärder i statsbudgeten, det så kallade reformutrymmet (se fördjupningen ”Konjunkturinstitutets bedömning av reformutrymmet” i detta kapitel).

Konjunkturinstitutets bedömning är att potentiell BNP växte med i genomsnitt 2,3 procent per år under perioden 1980–2012. Framöver bedöms potentiell BNP växa långsammare än så, med i genomsnitt 1,8 procent per år 2013–2015, för att sedan växa med drygt 2 procent per år 2016–2017 (se tabell 12). Bakom de förhållandevis låga tillväxttakterna 2013–2015 ligger en svag utveckling av potentiell produktivitet och en långsammare tillväxt i potentiell arbetskraft.

Konjunkturinstitutets bedömning av potentiell BNP är dock något högre 2017 än i den föregående bedömningen (se tabell 13).¹⁰ Det beror både på en ändrad syn på potentiell produktivitetsnivå och på en annan bedömning av potentiellt antal arbetade timmar.

Potentiella variabler

Potentiell BNP avser den nivå på produktionen som skulle uppnås om ekonomin var i konjunkturrell balans.

I Konjunkturinstitutets bedömning delas potentiell BNP upp i potentiell produktivitet och potentiellt antal arbetade timmar. Med potentiell produktivitet avses den produktivitetsnivå som hade observerats i avsaknad av konjunkturrella variationer.

Potentiellt antal arbetade timmar bestäms av potentiell sysselsättning, det vill säga antalet sysselsatta när det råder konjunkturrell balans på arbetsmarknaden, samt av deras medelarbets-tid. Potentiell sysselsättning bestäms i sin tur av potentiell arbetskraft och jämviktsarbetslösheten, det vill säga arbetskraften och arbetslösheten när arbetsmarknaden är i jämvikt.

¹⁰ Med föregående bedömning avses prognosen i *Konjunkturläget*, december 2012.

Tabell 12 Potentiella variabler

Årlig procentuell förändring respektive procent

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Potentiell BNP ¹	1,5	1,7	1,8	2,0	2,1	2,1
Potentiell produktivitet ²	0,8	1,2	1,3	1,4	1,6	1,6
Potentiell produktivitet, näringslivet	1,5	1,5	1,6	1,8	2,1	2,1
Potentiellt arbetade timmar	0,8	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Potentiell sysselsättning	0,7	0,6	0,5	0,5	0,5	0,4
Potentiell arbetskraft	0,8	0,6	0,5	0,4	0,3	0,3
Jämviktsarbetslöshet ³	6,9	6,9	6,8	6,7	6,6	6,5

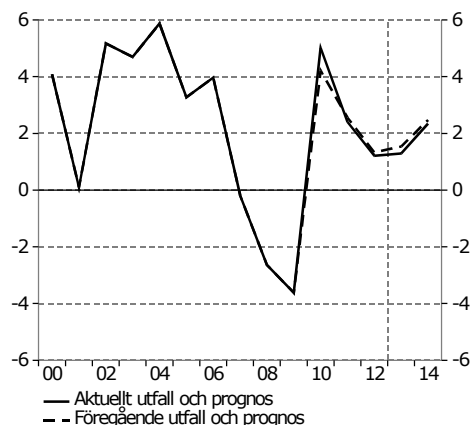
¹ Till marknadspris. ² Hela ekonomin till marknadspris. ³ I procent av potentiell arbetskraft.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Potentiell produktivitet

Diagram 39 Produktivitet i näringslivet

Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

LÅNGVARIG SVACKA I PRODUKTIVITETSTILLVÄXTEN

Det finns olika mekanismer som förklarar varför den faktiska produktivetsnivån kan vara både högre eller lägre än den potentiella produktiviteten. Avvikelser orsakas främst av variationer i efterfrågans tillväxt och sammansättning. De kan uppkomma på grund av skalfördelar eller trögheter i företagens produktionsprocesser. En sådan tröghet är när företag avstår från att anpassa personalstyrkan efter tillfälliga variationer i efterfrågan.

Konjunkturinstitutet gör antagandet att den potentiella produktiviteten i näringslivet på lång sikt, efter år 2020, kommer att stiga i linje med det historiska genomsnittet sedan 1980 på 2,3 procent per år. Åren dessförinnan stiger potentiell produktivitet i näringslivet långsammare, och bara med ca 1,5–1,8 procent per år under 2012–2015. Det är framför allt den teknologiska utvecklingen som driver produktivitetstillväxten. Konjunkturinstitutet gör bedömningen att bidraget från den teknologiska utvecklingen till produktivitetstillväxten de senaste åren har varit mindre än under 1990-talet och tidigt 2000-tal, och att så fortsätter att vara fallet under några år framöver.¹¹

NYA BEDÖMNINGAR AV PRODUKTIVITETSTILLVÄXTEN

Nya data som publicerats sedan föregående prognostillfälle visar på en högre produktivitetstillväxt 2010 (se diagram 39). Det har föranlett en ny bedömning av den potentiella produktivitetstill-

¹¹ Se fördjupningen "Produktiviteten 2007–2011 och implikationer för framtiden" i *Lönebildningsrapporten*, 2012, för en beskrivning av de faktorer som ligger till grund för bedömningen.

växten i näringslivet. Det är framför allt den bedömda tillväxten under åren 2009–2013 som är reviderad, medan tillväxten i den potentiella produktiviteten i näringslivet för åren därpå är i stort sett oförändrad (se diagram 40).

Utöver detta antas produktiviteten inom offentliga myndigheter och icke vinstdrivande organisationer på lång sikt öka med i genomsnitt ca 0,2 procent per år, vilket ungefär motsvarar den historiskt genomsnittliga ökningstakten sedan 1980. Sammantaget innebär de nya bedömningarna att den potentiella produktivetsnivån i fasta priser i hela ekonomin år 2017 förväntas bli något högre än vad som beräknats vid föregående prognostillfälle.¹²

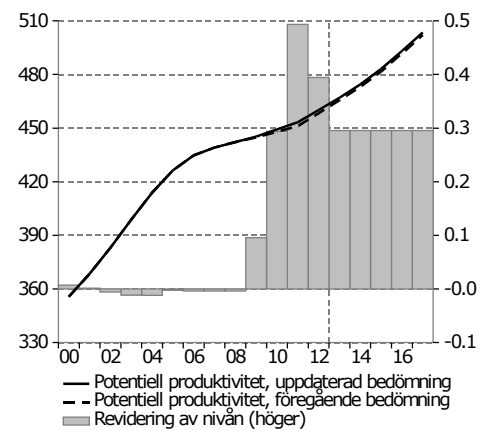
Nivån på BNP i löpande priser påverkas inte nämnvärt av produktivitetstillväxten inom offentliga myndigheter. Anledningen är att förädlingsvärdet inom offentliga myndigheter beräknas utifrån utvecklingen i arbetskostnader och kapitalförslitningskostnader, och utvecklingen i arbetskostnaderna per timme inom offentliga myndigheter följer till stor del löneutvecklingen i näringslivet.¹³ Bedömningen av den långsiktiga produktivitetstillväxten inom offentliga myndigheter har alltså försumbar betydelse för den bedömda nivån för potentiell BNP mätt i löpande priser, och den bedömda nivån i löpande priser 2017 är inte heller uppreviderad i samma utsträckning som potentiell BNP i fasta priser (se tabell 13).¹⁴

Potentiellt antal arbetade timmar

Tillväxttakten i potentiellt antal arbetade timmar växlar ner från och med 2013, främst som en följd av att potentiell arbetskraft växer långsammare än vad den gjort fram till och med 2012 (se tabell 12). Men jämfört med föregående bedömning är tillväxttakten i potentiella timmar något starkare vilket medför att nivån är högre 2017 än tidigare. Det bidrar till en högre potentiell BNP-nivå 2017 (se tabell 13).

Diagram 40 Potentiell produktivitet, näringslivet

Kronor per timme, fasta priser respektive procent

Källa: Konjunkturinstitutet.

¹² Tidigare antogs ingen produktivitetstillväxt för offentliga myndigheter och icke vinstdrivande organisationer. Med fasta priser avses volymen uttryckt i 2011 års prisnivå.

¹³ De offentliga myndigheterna kan välja att ta ut produktivitetsvinsten genom högre kvalitet med ett oförändrat antal arbetade timmar till samma kostnad, eller få lägre kostnader för en oförändrad kvalitet med färre arbetade timmar. I det första fallet förblir offentliga myndigheters förädlingsvärde i löpande priser opåverkat av produktivitetstillväxten. I det senare fallet blir förädlingsvärdet *lägre* inom offentliga myndigheter, men arbetskraft frigörs som kan arbeta inom privat sektor där förädlingsvärdet alltså blir högre.

¹⁴ Potentiell BNP i löpande priser beräknas med utgångspunkt från den faktiska utvecklingen av BNP-deflatorn, som förklaras närmare i avsnittet om deflater, kostnader och vinster i kapitlet "Löner, vinster och priser".

Tabell 13 Revideringar av potentiella variabler

Revidering av nivån jämfört med föregående bedömning, procent

	2012	2017
Potentiell BNP, löpande priser	0,2	0,3
Potentiell BNP, fasta priser ¹	0,3	0,7
Potentiell produktivitet, hela ekonomin ¹	0,2	0,4
Potentiell produktivitet, näringslivet ²	0,4	0,3
Potentiellt arbetade timmar	0,1	0,3

¹ Till marknadspris uttryckt i 2011 års prisnivå. ² Till baspris uttryckt i 2011 års prisnivå.

Anm. Med föregående bedömning avses prognosen i *Konjunkturläget*, december 2012.

Källa: Konjunkturinstitutet.

POTENTIELL ARBETSKRAFT HAR VUXIT STARKT DE SENASTE ÅREN

Arbetskraftsutbudet har vuxit starkt de senaste åren, trots att efterfrågan på arbetskraft periodvis har varit svag. En del av detta förklaras av en demografisk utveckling där antalet personer i arbetsför ålder har ökat i snabb takt. Samtidigt har regeringens ekonomisk-politiska reformer för att öka arbetskraftsutbudet troligen haft avsedd effekt.¹⁵ Konjunkturinstitutet bedömer att potentiell arbetskraft har ökat kraftigt och att nivån är högre än i föregående bedömning (se diagram 41).

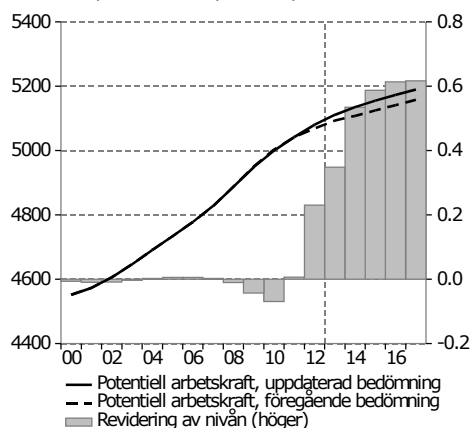
Arbetskraftstillväxten de senaste två åren har till stor del skett bland personer som är 65–74 år. Det har medfört att arbetskraftsdeltagandet i gruppen stigit snabbt. I Konjunkturinstitutets bedömning av potentiell arbetskraft fortsätter äldres arbetskraftsdeltagande att stiga framöver. Det beror på att yngre kohorter har ett högre arbetskraftsdeltagande än äldre kohorter, vilket successivt höjer det genomsnittliga arbetskraftsdeltagandet.

Tillväxttakten i potentiell arbetskraft växlar dock ner de kommande åren (se diagram 42 och tabell 12). Det beror på en ändrad befolkningsstruktur och på att effekterna av reformerna bedöms ha slagit igenom fullt ut. Den fortsatta trenden med ökat arbetskraftsdeltagande bland äldre bidrar emellertid till en något snabbare tillväxttakt än vad som annars hade varit fallet.

¹⁵ Konjunkturinstitutet bedömer att de ekonomisk-politiska reformerna som genomförts sedan 2007 ökar potentiell arbetskraft med 2,6 procent. Se fördjupningen "Långsiktiga effekter på arbetsmarknaden av ekonomisk-politiska reformer" i *Konjunkturläget*, december 2011.

Diagram 41 Potentiell arbetskraft

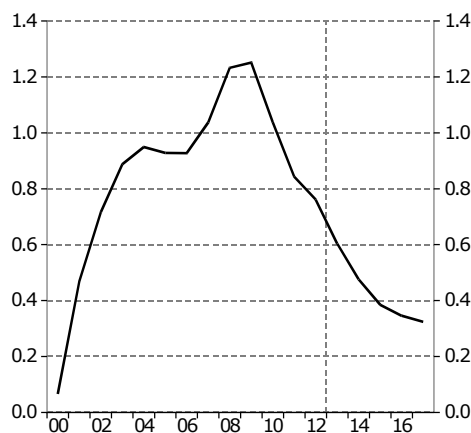
Tusental personer respektive procent

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 42 Potentiell arbetskraft

Procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

KONJUNKTURINSTITUTETS BEDÖMNING AV JÄMVIKTSARBETSLÖSHETEN

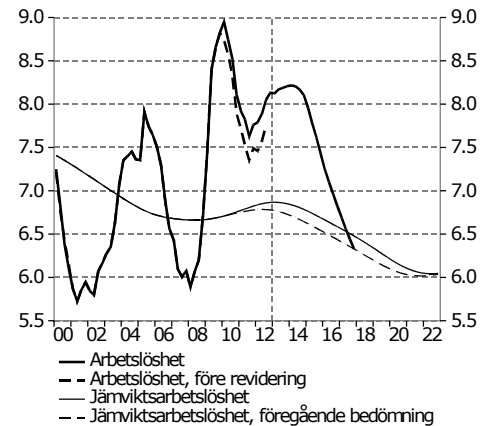
Jämviktsarbetslösheten bestäms huvudsakligen av strukturella faktorer, såsom hur effektivt vakanser och arbetssökande matchas och av agerandet hos arbetsmarknadens parter.¹⁶ Jämviktsarbetslösheten påverkas också av i vilken utsträckning långvarigt hög arbetslöshet ger upphov till så kallade persistenseffekter. En djup och varaktig lågkonjunktur kan få långvariga effekter på arbetslöshet och sysselsättning, bland annat genom att längre arbetslöshetsperioder försämrar de arbetslösas konkurrenskraft.¹⁷

Konjunkturinstitutet bedömer att den långvariga perioden med hög arbetslöshet höjer jämviktsarbetslösheten med knappt 0,6 procentenheter (ca 30 000 personer) 2016. Det är något högre jämfört med den föregående bedömningen, vilket främst förklaras av att SCB har reviderat upp arbetslöshetsnivån för perioden 2010–2012 (se diagram 43).¹⁸ Även långtidsarbetslösheten är nu på en något högre nivå. Samtidigt har arbetslösheten stigit under loppet av 2012 och väntas förbli på en hög nivå även de närmaste åren.

I år bedöms jämviktsarbetslösheten uppgå till nästan 7 procent (se tabell 12). Persistenseffekterna bedöms inte påverka jämviktsarbetslösheten permanent. År 2020 väntas huvuddelen av persistenseffekterna ha klingat av och jämviktsarbetslösheten är ca 6 procent (se diagram 43). Att jämviktsarbetslösheten minskar beror på att tidigare genomförda ekonomisk-politiska reformer, som jobbskatteavdraget och förändringarna i arbetslöshetsförsäkringen, sänker jämviktsarbetslösheten på sikt.¹⁹ Anpassningen till den nya jämvikten väntas dock ta tid bland annat eftersom lönerna är trögörliga.²⁰

Diagram 43 Arbetslöshet och jämviktsarbetslöshet

Procent av arbetskraften, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

¹⁶ Se kapitlet "Jämviktsarbetslöshetens bestämningsfaktorer och utveckling" i *Lönebildningsrapporten*, 2012.

¹⁷ Se exempelvis Guichard, S. och E. Rusticelli, "Assessing the impact of the financial crisis on structural unemployment in OECD countries", OECD Economic Department Working Papers no. 767, 2010.

¹⁸ Antalet sysselsatta har i genomsnitt varit 17 000 personer lägre och arbetslösheten i genomsnitt 0,3 procentenheter högre än vad som tidigare var känt, se www.scb.se/aku.

¹⁹ För en utförligare beskrivning över vilka drivkrafter som bidrar till en lägre jämviktsarbetslöshet se kapitlet "Jämviktsarbetslöshetens bestämningsfaktorer och utveckling" i *Lönebildningsrapporten*, 2012.

²⁰ Se fördjupningen "Långsiktiga effekter på arbetsmarknaden av ekonomisk-politiska reformer" i *Konjunkturläget*, december 2011.

FÖRDJUPNING

Konjunkturinstitutets bedömning av reformutrymmet

Konjunkturinstitutet definierar reformutrymmet som utrymmet för permanenta ofinansierade åtgärder i statsbudgeten under den närmaste femårsperioden. För perioden 2013–2017 bedömer Konjunkturinstitutet att utrymmet för nya permanenta ofinansierade åtgärder är kraftigt begränsat. Det beror på att finanspolitiken tidigare har förts i en expansiv riktning och behöver stramas åt framöver för att det finansiella sparandet ska vara i linje med överskottsmålet.

Begreppet reformutrymme har använts frekvent i den ekonomiska debatten. Begreppet saknar dock en tydlig definition, vilket medför att det ofta används med olika innebörd. I fördjupningens första del beskrivs hur Konjunkturinstitutet definierar begreppet reformutrymme, varför ett reformutrymme uppstår och hur det kan beräknas. I den andra delen redovisas Konjunkturinstitutets bedömning av reformutrymmet för 2013–2017.

Konjunkturinstitutets definition av reformutrymmet

AUTOMATISK BUDGETFÖRSTÄRKNING I AVSAKNAD AV NYA AKTIVA POLITISKA BESLUT

Utrymmet för regeringen att genomföra ofinansierade budgetförsvagande åtgärder begränsas ytterst av överskottsmålet för de offentliga finanserna. Enligt överskottsmålet ska den offentliga sektorns finansiella sparande uppgå till i genomsnitt 1 procent av BNP över en konjunkturcykel.²¹ Överskottsmålets utformning tillåter det finansiella sparandet att variera över konjunkturen (se fördjupningen ”Överskottsmålet för offentliga finanser”). Detta sker också normalt, dels på grund av så kallade automatiska stabilisatorer²², dels på grund av aktiva finanspolitiska beslut.

Konjunkturinstitutet beräknar ett konjunkturjusterat sparande som är det finansiella sparandet i offentlig sektor justerat för effekterna av de automatiska stabilisatorerna. Det konjunk-

²¹ Även utgiftstaket för staten begränsar storleken på åtgärderna på utgiftsidan.

²² De offentliga finanserna utvecklas automatiskt svagare när konjunkturen försvagas. Det beror framför allt på att skatteinkomsterna utvecklas proportionellt mot olika skattebaser, som utvecklas svagt i en konjunkturedgång. Samtidigt stiger utgifterna för bland annat arbetslöshet.

turjusterade sparandet visar vad det finansiella sparandet skulle varit om ekonomin var i konjunkturell balans. Det konjunkturjusterade sparandet är därför ett mått på den underliggande nivån på den offentliga sektorns finansiella sparande.²³ Om det konjunkturjusterade sparandet ökar/minskar tolkas det som att finanspolitiken förs i åtstramande/expansiv riktning.

Vid oförändrade regler, det vill säga i avsaknad av nya aktiva politiska beslut, ökar det konjunkturjusterade sparandet med tiden vilket ger finanspolitiken en åtstramande inriktning.²⁴ Det sker därför att de offentliga utgifterna normalt ökar långsammare än inkomsterna vid konjunkturell balans och oförändrade regler, vilket ytterst beror på de regelverk som styr uppräknigen av olika offentliga utgifter (se faktaruta nedan om Konjunkturinstitutets metod för att beräkna inkomster och utgifter vid oförändrade regler). Eftersom skatteinkomsterna i stort sett växer i takt med potentiell BNP vid konjunkturell balans och oförändrade regler, ger det sammantaget upphov till en automatisk budgetförstärkning, som är den mekanism som skapar reformutrymmet. I normalfallet krävs det därför att ofinansierade åtgärder genomförs varje år för att det konjunkturjusterade sparandet ska vara oförändrat och finanspolitiken ska ha en neutral inriktning.

Regelverkens utformning leder dock till att det offentliga åtagandet minskar vid oförändrade regler, givet nuvarande demografiska utveckling.²⁵ Det sker genom sänkt standard i de offentliga tjänsterna, exempelvis i form av minskad personaltäthet inom vård, skola och omsorg, som blir konsekvensen av nominellt oförändrade statsbidrag och oförändrade kommunalskatter. Det sker också genom att utbetalningsnivåerna per individ i olika transfereringssystem faller relativt den allmänna lönenivån. Den automatiska budgetförstärkningen uppstår därför huvudsakligen som en konsekvens av ett minskat offentligt åtagande.

²³ Det konjunkturjusterade sparandet beräknas som inkomster vid potentiell BNP, normal sammansättning av skattebaser samt faktiska implicita skattesatser minus faktiska utgifter vid arbetslöshetens jämviktsnivå. Finansdepartementet beräknar ett liknande mått som benämns strukturellt sparande.

²⁴ Oförändrade regler innebär att inkomster och utgifter skrivs fram med den makroekonomiska utvecklingen och nu gällande regelverk. Se faktarutan nedan om Konjunkturinstitutets metod för att beräkna inkomster och utgifter vid oförändrade regler.

²⁵ Det offentliga åtagandet har inte varit konstant över tiden och bör heller inte vara det. Politiska preferenser och samhällsutvecklingen påverkar vad som är ett önskvärt åtagande. Se faktarutan nedan om Konjunkturinstitutets metod för att beräkna primära utgifter vid ett bibehållet offentligt åtagande.

KONJUNKTURINSTITUTETS DEFINITION AV REFORMUTRYMMET

Konjunkturinstitutet definierar reformutrymmet som de *permanenta ofinansierade åtgärder* i statsbudgeten som ryms inom ramen för överskottsålet under en period av år. För att öka jämförbarheten över tiden (och med Finansdepartementet) har Konjunkturinstitutet valt att beräkna reformutrymmet för den närmaste femårsperioden.²⁶ Utgångspunkt för beräkningen är det senaste året för vilket det finns en budgetproposition. Nuvarande period sträcker sig mellan 2013–2017.

Det är svårt att ange ett *reformutrymme* för enskilda år, eftersom utrymmet för ofinansierade åtgärder i en enskild budgetproposition beror på politiska avvägningar. Storleken på dessa åtgärder beaktar såväl behovet av en aktiv finanspolitik som behovet av framtida justeringar av det finansiella sparandet för att nå överskottsålet. En budgetproposition med ett större belopp för ofinansierade åtgärder det första året innebär att utrymmet för ofinansierade åtgärder i efterföljande budgetpropositioner blir något mindre och vice versa. Reformutrymmet definierar därför inte storleken på en enskild budget.

STORLEKEN PÅ REFORMUTRYMMET BERÄKNAS UTIFRÅN DET KONJUNKTURJUSTERADE SPARANDET

Konjunkturinstitutet utgår från det konjunkturjusterade sparandet för att beräkna reformutrymmet. Konjunkturinstitutet tolkar överskottsålet som ett framåtblickande mål. Detta innebär att det finansiella sparandet bör vara i linje med överskottsålet när ekonomin är i konjunkturrell balans och BNP-gapet är slutet.

Storleken på reformutrymmet beror dels på vilket konjunkturjusterat sparande som anses vara förenligt med överskottsålet när ekonomin är i konjunkturrell balans, dels på vad det konjunkturjusterade sparandet beräknas bli vid oförändrade regler vid slutet av femårsperioden. Konjunkturinstitutet bedömer att det konjunkturjusterade sparandet bör uppgå till 1,2 procent av potentiell BNP vid konjunkturrell balans, för att det finansiella sparandet ska anses vara i linje med överskottsålet (se fördjupningen ”Överskottsålet för offentliga finanser”).²⁷

²⁶ Reformutrymmet kan definieras för en annan period. Ju längre perioden är desto större blir reformutrymmet eftersom den automatiska budgetförstärkningen under fler år adderas. För en alltför kort period är det dock inte möjligt att definiera ett reformutrymme. Det kan finnas konjunkturrella motiv till att det konjunkturjusterade sparandet tillfälligt avviker från målnivån. Detta gör det svårt att bedöma om sparandet är förenligt med överskottsålet under en period när konjunkturen inte är i balans.

²⁷ Konjunkturinstitutet har reviderat ner målnivån för det konjunkturjusterade sparandet. Tidigare bedömdes den till 1,5 procent av potentiell BNP (se fördjupningen ”Överskottsålet för offentliga finanser”).

Reformutrymmet kan beräknas som skillnaden mellan det konjunkturjusterade sparandet vid oförändrade regler vid slutåret och målnivån på 1,2 procent. Om exempelvis det konjunkturjusterade sparandet vid slutåret beräknas bli 2,0 procent av potentiell BNP vid oförändrade regler är reformutrymmet under den närmaste femårsperioden motsvarande 0,8 procent av potentiell BNP.

REFORMUTRYMMET PÅVERKAS INTE AV RESURSUUTNYTTJANDET I EKONOMIN

Ett lågt resursutnyttjande innebär att de automatiska stabilisatorerna försvagar det finansiella sparandet. Detta utgör dock ingen begränsning av reformutrymmet eftersom det låga sparandet endast är tillfälligt. När konjunkturen vänder upp och resursutnyttjandet normaliseras förbättras åter det finansiella sparandet.

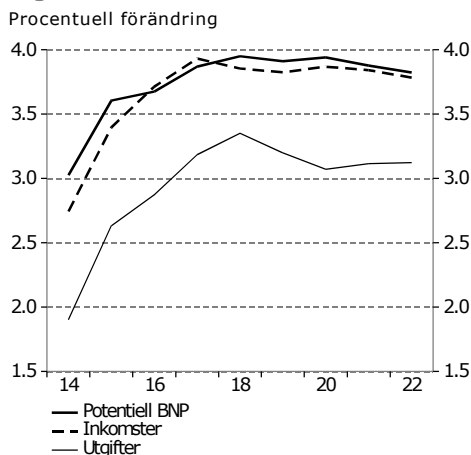
Reformutrymmet påverkas däremot av nivån på det konjunkturjusterade sparandet vid inledningen av femårsperioden. Om finanspolitiken tidigare har förts i en expansiv riktning och det konjunkturjusterade sparandet understiger 1,2 procent av potentiell BNP i utgångsläget, måste finanspolitiken successivt stramas åt för att sparandet ska återgå till den långsiktiga målnivån. Detta behöver inte nödvändigtvis ske genom aktiva besparingar. Om avvikelser från den långsiktiga målnivån inte är alltför stora kan åtstramningen åstadkommas enbart genom att minska storleken på de ofinansierade åtgärderna under en period.

REGELVERKENS UTFORMNING HÅLLER NERE UTVECKLINGEN AV DEN OFFENTLIGA SEKTORNS UTGIFTER

Den automatiska budgetförstärkningen uppstår till följd av att den offentliga sektorns primära utgifter utvecklas långsammare än de primära inkomsterna vid konjunkturrell balans och oförändrade regler. De offentliga inkomsterna ökar under dessa betingelser i takt med respektive skattebas, som i sin tur följer potentiell BNP relativt väl (se diagram 44). Inkomsternas utveckling vid oförändrade regler styrs därför mycket av den prognostiserade utvecklingen av centrala makroekonomiska variabler på längre sikt, såsom potentiell produktivitet och jämviktssystemställning liksom efterfrågans och skattebasernas sammansättning. Högre potentiell BNP-tillväxt i ekonomin, genom högre potentiell produktivitetstillväxt eller fler potentiellt arbetade timmar, leder till ett ökat reformutrymme.

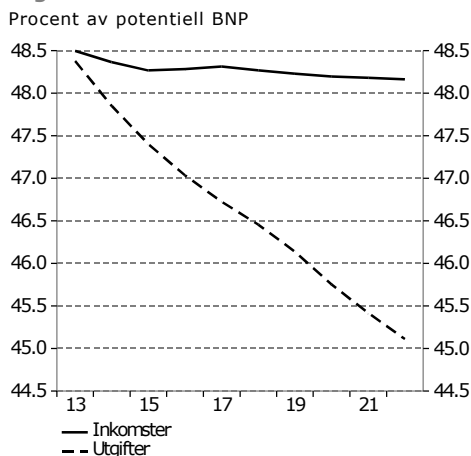
Gällande regelverk innebär att det offentliga åtagandet minskar år för år i avsaknad av nya aktiva beslut. Den offentliga sektorns utgifter ökar då långsammare än inkomsterna (se diagram 44). Utgifterna minskar därmed som andel av potentiell BNP (se

Diagram 44 Offentliga sektorns inkomster och utgifter vid oförändrade regler

Anm. Utveckling vid konjunkturrell balans.
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 45 Offentliga sektorns inkomster och utgifter vid oförändrade regler

Anm. Nivåer vid konjunkturrell balans.
Källa: Konjunkturinstitutet.

diagram 45). Det beror framför allt på att:

- De statliga myndigheternas anslag ökar med en sammanvägning av pris- och löneutvecklingen (PLO) som normalt är lägre än BNP-tillväxten i löpande pris (se diagram 46).
- Planerna för statens infrastrukturinvesteringar på några års sikt innebär oftast minskade investeringsutgifter som andel av potentiell BNP (se diagram 46).
- Statsbidragen till kommunerna indexeras inte regelmässigt utan förändringar sker genom aktiva beslut (se diagram 46).
- Flera transfereringssystem saknar löneindexering. Individuella bidragsnivåer skrivs i vissa fall upp med prisbasbeloppet, såsom studiebidrag, eller är i andra fall nominellt oförändrade, såsom barnbidrag (se diagram 47).
- Andra transfereringssystem har lågt satta tak som inte indexeras, till exempel arbetslöshetsförsäkringen och ersättning vid deltagande i arbetsmarknadspolitiska program. Det innebär att utbetalningarna till de flesta individer som omfattas av systemen inte följer den allmänna löneutvecklingen (se diagram 47).

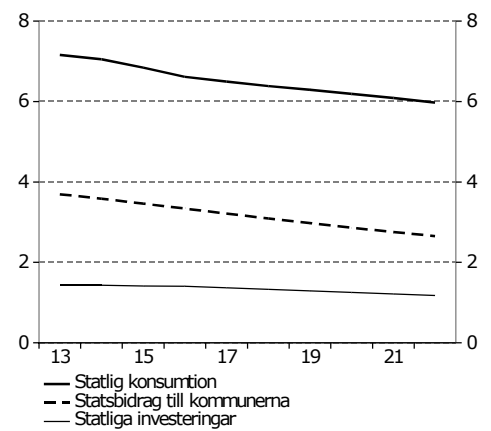
Utöver regelverken kan olika strukturförändringar påverka utgifternas utveckling. Ett exempel är utgifterna för sjuk- och aktivitetsersättningen, som enligt Försäkringskassans bedömning väntas fortsätta att minska som andel av potentiell BNP till följd av att färre personer får dessa ersättningar de närmaste åren (se diagram 47).²⁸ Omvänt leder stigande utbetalningar i ålderspensionssystemet på grund av en ökat antal äldre i befolkningen till stigande utgifter som andel av BNP (se diagram 48).

Reformutrymmet påverkas också av förändringar av den offentliga sektorns nettoutgifter för räntor, via ändrade räntesatser och/eller ändrad skuldsättning. Stigande marknadsräntor för den offentliga sektorns skuld begränsar reformutrymmet.

²⁸ Från och med 2020 beräknas utgifterna för personer med sjuk- och aktivitetsersättning öka något som andel av inkomsterna.

Diagram 46 Offentliga utgifter vid oförändrade regler

Procent av potentiell BNP

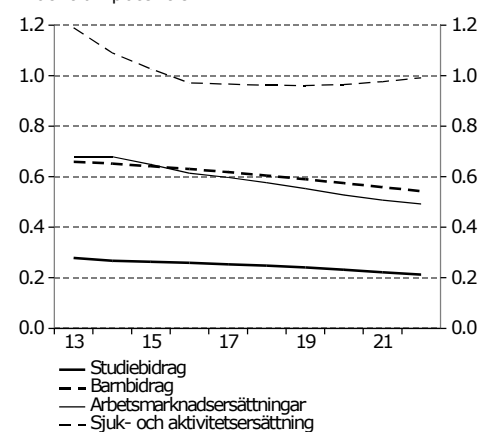

Anm. Nivåer vid konjunkturrell balans.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 47 Offentliga utgifter vid oförändrade regler

Procent av potentiell BNP

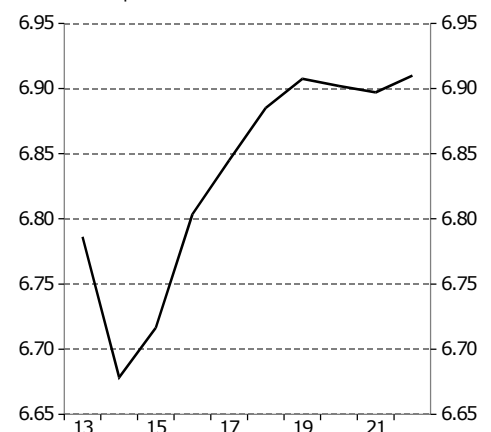

Anm. Nivåer vid konjunkturrell balans.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 48 Utbetalningar från ålderspensionssystemet

Procent av potentiell BNP

Anm. Nivåer vid konjunkturrell balans.

Källa: Konjunkturinstitutet.

FAKTA

Konjunkturinstitutets metod för att beräkna inkomster och utgifter vid oförändrade regler

Konjunkturinstitutet beräknar den offentliga sektorns inkomster och utgifter vid oförändrade regler, det vill säga vid gällande regelverk. Inkomsterna skrivs fram med utvecklingen av respektive skattebas och oförändrade implicita skattesatser. Utgifterna skrivs fram med modeller som återspeglar gällande regelverk.

Statens konsumtionsutgifter vid oförändrade regler baseras i närtid på regeringens eller Ekonomistyrningsverkets prognoser. Därefter skrivs utgifterna fram med ett beräknat pris- och löneomräkningstal (PLO) som utgör regelverket för myndigheternas anslagsuppräknning. Justeringar görs också för tillfälliga satsningar som avslutas.

Statens investeringsutgifter vid oförändrade regler baseras på regeringens investeringsplaner för vägar och järnvägar. Dessa används för att skriva fram investeringar i byggnader och anläggningar. Investeringar i övriga kapitaltyper skrivs fram med KPI.

Statliga transfereringar vid oförändrade regler skrivs fram med hjälp av modeller som på en aggregerad nivå återspeglar regelverket i respektive transfereringssystem. Vissa regelverk innehåller ingen indexering av bidragsnivåer. Utgifterna för barnbidraget till exempel skrivs fram med antalet barn i åldrarna 0–15 år, eftersom förändringar av barnbidraget per barn kräver politiska beslut. Andra regelverk omfattas av lågt satta tak som inte indexeras, som till exempel arbetslöshetsförsäkringen. Utgifterna för denna skrivs endast fram med antal arbetslösa eftersom en övervägande del av individerna har ersättning i nivå med taket. Ytterligare andra transfereringssystem har högre tak, som till exempel föräldraförsäkringen. Dessa transfereringar skrivs fram med relevant åldersgrupp eller annan grupp samt nominallönen per timme.

Statsbidragen till kommunerna vid oförändrade regler antas vara nominellt oförändrade. Kommunal konsumtion beräknas som de konsumtionsutgifter som ryms inom det kommunala balanskravet i kommunsektorn vid oförändrad kommunalskatt, nominellt oförändrade statsbidrag och Konjunkturinstitutets prognos på investeringar.²⁹

²⁹ Kommunernas investeringar bedöms på längre sikt motsvara ca 1,9 procent av potentiell BNP.

Bedömning av reformutrymmet

BEGRÄNSAT REFORMUTRYMME FRAM TILL 2017

Det konjunkturjusterade sparandet vid oförändrade regler uppgår till 1,0 procent av potentiell BNP 2017, enligt Konjunkturinstitutets prognos för den makroekonomiska utvecklingen.³⁰ Detta är lägre än nivån på 1,2 procent som bedöms vara förenligt med överskottsmålet på längre sikt. Reformutrymmet fram till 2017 är därmed -0,2 procent av potentiell BNP, vilket innebär ett besparingsbehov på 8 miljarder kronor.³¹ En tolkning är att det krävs förstärkningar av inkomstsidan med detta belopp för att finansiera utgifter enligt oförändrade regler och samtidigt klara åtstramningsbehovet.

Bidraget till reformutrymmet kan dekomponeras i bidrag från automatisk budgetförstärkning, anpassning av finanspolitiken till överskottsmålet samt förändringar i ränteutgifter (netto) (se tabell 14).

Tabell 14 Bidrag till reformutrymmet 2014–2017

Miljarder kronor respektive procent av potentiell BNP

Automatisk budgetförstärkning vid oförändrade regler (1)	64	1,5
<i>Bidrag från primära inkomster</i>	264	
<i>Bidrag från primära utgifter</i>	-200	
Anpassning av finanspolitiken till överskottsmålet (2)	-60	-1,4
Nettoräntor (3)	-12	-0,3
Reformutrymme (1+2+3)	-8	-0,2

Källa: Konjunkturinstitutet.

Den automatiska budgetförstärkningen som uppkommer då primära utgifter utvecklas långsammare än primära inkomster vid oförändrade regler beräknas till 64 miljarder kronor. Finanspolitiken har förts i en expansiv riktning under några år och det konjunkturjusterade sparandet är endast -0,3 procent av potentiell BNP 2013 (se diagram 49). För att det konjunkturjusterade sparandet ska stiga och uppgå till 1,2 procent av potentiell BNP

³⁰ Beräkningen av oförändrade regler utgår från budgetpropositionen för 2013 och den genomsnittliga kommunalskatten för 2013. I beräkningarna förutsätts inga ytterligare ofinansierade åtgärder för 2013. Skulle det ske begränsas reformutrymmet 2014–2017 i motsvarande utsträckning.

³¹ Om konjunkturen antas vara symmetrisk framöver skulle det konjunkturjusterade endast behöva nå 1,0 procent av potentiell BNP på längre sikt för att det finansiella sparandet ska vara förenligt med överskottsmålet. Reformutrymmet 2013–2017 skulle då vara ca 0 miljarder kronor.

Diagram 49 Konjunkturjusterat sparande

Procent av potentiell BNP

Källa: Konjunkturinstitutet.

2017 krävs det en finanspolitisk åtstramning motsvarande 60 miljarder kronor. Ökade räntekostnader till följd av stigande räntor och något högre offentlig skuld bidrar dessutom till att minska reformutrymmet med ytterligare 12 miljarder.

FINANSIERINGSBEHOV VID ETT BIBEHÅLLET OFFENTLIGT ÅTAGANDE³²

Den automatiska budgetförstärkningen uppstår huvudsakligen på grund av ett minskat offentligt åtagande. Konjunkturinstitutet beräknar att 61 miljarder kronor i statliga åtgärder skulle behövas för ett bibehållet offentligt åtagande 2014–2017 (se tabell 15 och faktarutan nedan om Konjunkturinstitutets metod för att beräkna primära utgifter vid ett bibehållet offentligt åtagande).³³ En övervägande del av åtgärderna behövs för att den statliga och kommunala konsumtionen ska kunna öka i takt med det demografiska behovet. Trycket på de offentliga utgifterna kommer framför allt av att andelen barn och äldre i befolkningen ökar framöver (se fördjupningen ”Överskottsmålet för offentliga finanser”).

Tabell 15 Total kostnadsökning utöver oförändrade regler 2014–2017 vid bibehållet åtagande i offentlig sektor

Miljarder kronor, respektive procent av potentiell BNP

Statliga åtgärder vid bibehållet offentligt åtagande (1)	61	1,4
<i>Varav statlig konsumtion</i>	22	0,5
<i>Varav statsbidrag till kommunerna</i>	24	0,6
<i>Varav statliga investeringar</i>	3	0,1
<i>Varav statliga transfereringar</i>	12	0,3
Kommunalt finansieringsbehov efter ökade statsbidrag (2)	5	0,1
Total kostnadsökning för bibehållet åtagande i offentlig sektor (1+2)	66	1,5
Reformutrymme (3)	-8	-0,2
Totalt finansieringsbehov vid bibehållet offentligt åtagande (1+2-3)	74	1,7

Källa: Konjunkturinstitutet.

Även vid statsbidrag som ökar i takt med det demografiska behovet uppstår ett kommunalt finansieringsbehov för att klara ett

³² Begreppet bibehållet offentligt åtagande ersätter det av Konjunkturinstitutet tidigare använda begreppet ”realvärdessäkring”.

³³ Beräkningen av utgifterna vid ett bibehållet offentligt åtagande utgår från budgetpropositionen för 2013 och nivån på olika utgifter detta år.

bibehållet åtagande inom ramen för det kommunala balanskravet. Det beror på att, givet 2013 års genomsnittliga kommunal-skattesats, ökar kommunernas skatteinkomster långsammare än konsumtionsutgifterna vid ett bibehållet åtagande. Kommunernas inkomster behöver höjas med ytterligare ca 5 miljarder kronor, vilket motsvarar en höjd kommunalskatt med 22 öre, 2014–2017 för att konsumtionsutgifterna ska kunna öka i takt med det demografiska behovet. Utan skattehöjningar och givet övriga inkomster kan inte kommunerna öka konsumtionen i takt med det demografiska behovet.

Kostnaderna för ett bibehållet offentligt åtagande beräknas sammantaget till 66 miljarder kronor. Tillsammans med behovet av finanspolitisk åtstramning för att nå överskottsmålet uppstår då ett totalt finansieringsbehov (via till exempel genom skattehöjningar) motsvarande 74 miljarder kronor miljarder kronor.

FAKTA

Konjunkturinstitutets metod för att beräkna primära utgifter vid ett bibehållet offentligt åtagande

Beräkningen av den offentliga sektorns primära utgifter vid ett bibehållet offentligt åtagande baseras i huvudsak på utvecklingen av befolkningen i olika åldersgrupper och nominallönen per timme.

Statens och kommunernas konsumtionsutgifter vid ett bibehållet offentligt åtagande skrivs fram med den demografiskt betingade efterfrågan på olika typer av offentliga tjänster. Metoden återspeglar en oförändrad personaltäthet i de offentliga tjänsterna. Den demografiskt betingade konsumtionsutvecklingen ökar snabbare när antalet barn och äldre ökar relativt personer i arbetsför ålder, eftersom den genomsnittliga kostnaden för vård och omsorg av barn och äldre är relativt hög.

Statsbidragen till kommunerna skrivs fram med den demografiskt betingade efterfrågan. Statsbidragen utgör då en fast andel av den kommunala konsumtionen.

Statens och kommunernas investeringsutgifter vid ett bibehållet offentligt åtagande skrivs fram med utvecklingen av potentiell BNP i löpande pris.

Statliga transfereringar vid ett bibehållet offentligt åtagande skrivs fram med befolkningen i relevant åldersgrupp eller annan grupp samt nominallönen per timme. Därmed hålls bidragsnivåer och utbetalningar per individ konstant relativt nominallönen, vilket innebär att ersättningarna från transfereringssystemen behåller sin relativa köpkraft (oförändrad ersättningsgrad).

FÖRDJUPNING

Överskottsmålet för offentliga finanser

Konjunkturinstitutet bedömer att finanspolitiken har förts i linje med överskottsmålet sedan 2000 då målet infördes. Överskottsmålet har bidragit till en strukturell förbättring av de offentliga finanserna. En ökad andel äldre i befolkningen framöver sätter dock press på den offentliga sektorns utgifter. Samtidigt innebär ett minskat sparande i ålderspensionssystemet att sparandet i staten måste öka för att överskottsmålet ska nås. För att klara målnivån att den offentliga sektorns finansiella sparande ska vara 1 procent av BNP i genomsnitt över en konjunkturcykel bör finanspolitiken väga in att konjunkturcykler typiskt sett är asymmetriska. Finanspolitiken bör därför anpassas så att det konjunkturjusterade sparande uppgår till 1,2 procent av potentiell BNP vid konjunkturrell balans.

Denna fördjupning behandlar överskottsmålet för de offentliga finanserna. I den första delen redovisas motiven bakom överskottsmålet. Dessutom diskuteras målnivån på 1 procent av BNP i ljuset av en ökad andel äldre i befolkningen. I den andra delen diskuteras hur finanspolitiken bör ta hänsyn till att konjunkturcykler typiskt sett är asymmetriska, det vill säga lågkonjunkturer är längre än högkonjunkturer, för att överskottsmålet ska nås. I den tredje delen redovisas Konjunkturinstitutets bedömning av måluppfyllelsen sedan överskottsmålet infördes.

Varför ett överskottsmål?

FLERA MOTIV TILL ÖVERSKOTTSMÅLET

Överskottsmålet för den offentliga sektorns finansiella sparande utgör sedan 2000 en central del av det finanspolitiska ramverket.³⁴ Nuvarande mål innebär att det finansiella sparandet ska uppgå till 1 procent av BNP i genomsnitt över en konjunkturcykel.³⁵ Att målet formulerats för en konjunkturcykel är motiverat av stabiliseringspolitiska skäl. Det möjliggör för regeringen att föra en kontracyklisk finanspolitik, som är expansiv i konjunk-

³⁴ Överskottsmålet infördes 1997 men fasades in över en treårsperiod. I det finanspolitiska ramverket ingår också utgiftstaket och balanskravet i kommunsektorn. Se regeringens skrivelse "Ramverk för finanspolitiken", Skr 2010/11:79.

³⁵ Regeringen är enligt budgetlagen skyldig att lämna ett förslag till riksdagen för målet för den offentliga sektorns sparande.

turnedgångar och åtstramande i konjunkturuppgångar. Om överskottsmålet i stället hade uttryckts som ett mål för det finansiella sparandet för enskilda år skulle finanspolitiken behöva stramas åt när ekonomin går in i en lågkonjunktur och föras i expansiv riktning när ekonomin går in i en i högkonjunktur för att motverka de automatiska stabilisatorerna.³⁶

Ett ursprungligt motiv till överskottsmålet var att minska den offentliga sektorns nettoskuld.³⁷ Ett annat motiv var demografiska variationer och rättvisa mellan generationer. Genom att spara och amortera på statsskulden under en period med relativt gynnsam demografisk sammansättning skulle behoven från en stigande andel äldre i befolkningen lättare kunna mötas i framtiden. När det demografiska trycket på de offentliga finanserna blev högre skulle överskottsmålet justeras ner för att ge utrymme för ökade utgifter. Ett överskottsmål som på detta sätt parerar förändringar i den demografiska sammansättningen skulle leda till ökad rättvisa mellan generationer.

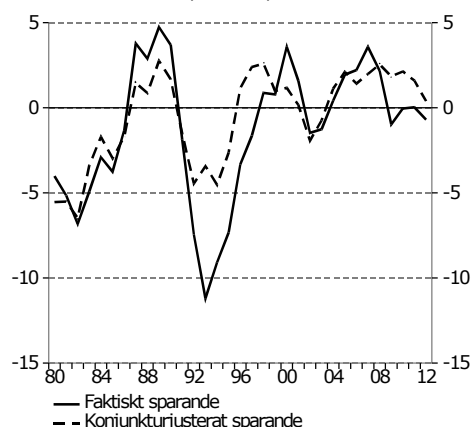
Utöver detta motiverar den nuvarande regeringen överskottsmålet med att det skapar marginaler i de offentliga finanserna inför konjunktturnedgångar. Om de offentliga finanserna uppvisar överskott i inledningen av en lågkonjunktur minskar risken för en större skulduppbyggnad och finanspolitiken kan lättare föras i expansiv riktning. Synsättet att överskottsmålet är ett stort buffertsparande står i viss mån i konflikt med synsättet att överskottsmålet kan variera på grund av demografiska motiv. Regeringen noterar detta i det finanspolitiska ramverket: ”Eftersom det finns flera motiv till överskottsmålet, kan det inte uteslutas att den lämpliga nivån på målet kan ändras beroende på vilken vikt som läggs vid de olika motiven.”³⁸

ÖKAT SPARANDE OCH MINSKAD SKULDSÄTTNINGSGRAD

Sedan det finanspolitiska ramverket infördes har det skett en strukturell förstärkning av det finansiella sparandet i offentlig sektor. Under perioden 1980–1999 var det genomsnittliga konjunkturjusterade sparandet –1,5 procent av potentiell BNP (se diagram 50).³⁹ För perioden 2000–2012 var samma mått 1,1 procent. Inrättandet av ett överskottsmål torde ha bidragit till denna strukturella förbättring av sparandet.

Diagram 50 Finansiellt sparande i offentlig sektor

Procent av BNP respektive potentiell BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

³⁶ Automatiska stabilisatorer diskuteras mer utförligt i avsnittet ”Överskottsmålet och asymmetrisk konjunkturcykel” nedan.

³⁷ Se ”Utvärdering av överskottsmålet”, Ds 2010:4.

³⁸ Se regeringens skrivelse ”Ramverk för finanspolitiken”, Skr 2010/11:79, sid 21.

³⁹ Det konjunkturjusterade sparandet diskuteras mer utförligt i avsnittet ”Överskottsmålet och asymmetrisk konjunkturcykel” nedan.

Sparandeöverskotten har inneburit en minskad offentlig skuldsättning. Statsskulden har minskat som andel av BNP från drygt 70 procent i slutet av 1990-talet till drygt 30 procent 2012 (se diagram 51). Nedgången i Maastrichtskulden, som mäter hela den offentliga sektorns skuldsättning, har varit nästan lika stor. Den offentliga sektorns nettoskuld, det vill säga totala finansiella skulder minus totala finansiella tillgångar, har minskat från ca 20 procent av BNP till -20 procent av BNP under samma period. Därmed har en finansiell nettoförmögenhet byggts upp.⁴⁰ Detta har skett främst via minskad statlig skuldsättning.

DEN DEMOGRAFISKA UTMANINGEN

Trycket på de offentliga finanserna ökar de kommande två decennierna när andelen äldre i befolkningen stiger. Mellan 2010 och 2030 beräknas försörjningsbördan i ekonomin stiga från 71 procent till 87 procent, enligt Statistiska centralbyråns befolkningsprognos (se diagram 52).⁴¹ Detta medför att de offentliga utgifterna för framför allt vård och omsorg måste öka snabbare än BNP för att inte standarden per brukare (personaltätheten) ska försämrats. Kommunerna finansierar huvuddelen av vård- och omsorgstjänsterna. För att klara de framtida behoven inom ramen för det kommunala balanskravet kommer trycket öka på höjda statsbidrag och/eller höjd kommunalskatt.

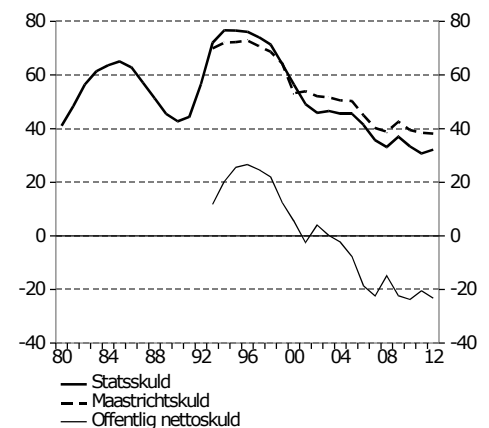
Ålderspensionssystemet ingår i den offentliga sektorn och inkluderas i överskottsmålet. Under åren 2002–2008 var det finansiella sparandet i ålderspensionssystemet i genomsnitt 1 procent av BNP. Ökade pensionsutbetalningar till följd av ett ökat antal äldre innebär att ålderspensionssystemets finansiella sparande har fallit till ca 0 procent av BNP 2012 och väntas så förbli under en längre period framöver. För att kompensera för detta inom ramen för överskottsmålet krävs ett strukturellt högre finansiellt sparande i staten (se diagram 53). Den ökade andelen äldre medför således ett ökat tryck på statens finanser både vad gäller sparande och utgifter, då främst i form av statsbidrag till kommunerna.

⁴⁰ På delsektornivå är det endast ålderspensionssystemet som uppvisar en nettoförmögenhet, på 25 procent av BNP, enligt finansräkenskaper. Kommunsektorns nettoskuld är nära noll och staten har en nettoskuld på 7 procent av BNP. Enligt finansräkenskaperna bestod den offentliga sektorns finansiella tillgångar 2012 av ej börsnoterade aktier och andra ägarandelar (22 procent), obligationer och finansiella derivat (20 procent), lån (20 procent), börsnoterade aktier (18 procent), obetalda inkomster (12 procent), fondandelar (4 procent) och övriga tillgångar (4 procent).

⁴¹ Försörjningsbördan anger relationen mellan personer i icke arbetsför ålder i befolkningen och personer i arbetsför ålder. Här är försörjningsbördan definierad som personer i åldrarna 0–19 år samt personer 65 år och äldre dividerat med personer i åldrarna 20–64 år.

Diagram 51 Offentlig skuldsättning

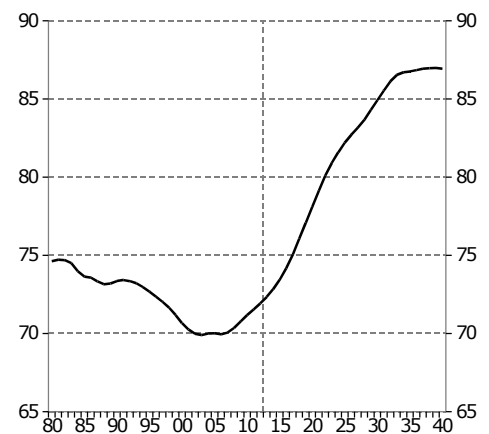
Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 52 Försörjningsbörda

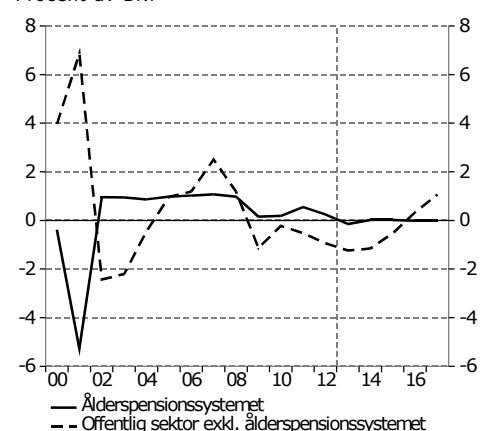
Personer 0-19 år samt över 64 år dividerat med personer 20-64 år, procent

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 53 Finansiellt sparande

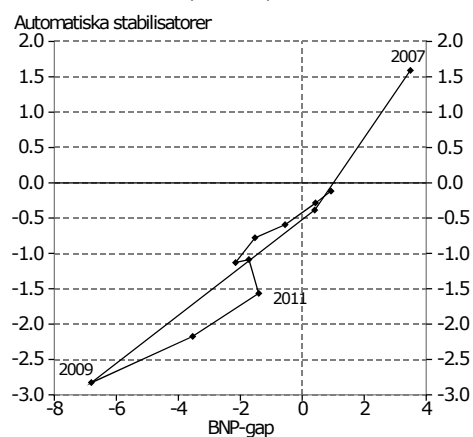
Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 54 Automatiska stabilisatorer och BNP-gap 2007–2017

Procent av BNP respektive potentiell BNP

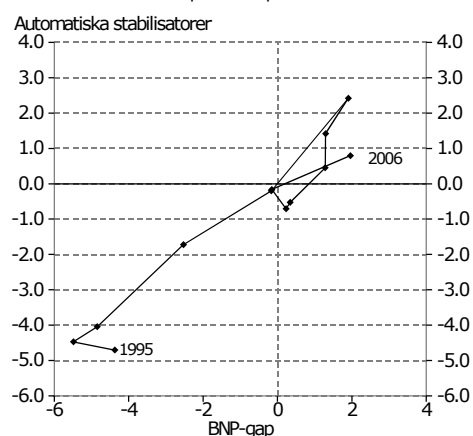

Anm: Automatiska stabilisatorer är beräknade som skillnaden mellan faktisk sparande och konjunkturjusterat sparande som andel av potentiell BNP.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 55 Automatiska stabilisatorer och BNP-gap 1995–2006

Procent av BNP respektive potentiell BNP

Källa: Konjunkturinstitutet.

Konjunkturinstitutet har tidigare gjort beräkningar av de offentliga finansernas långsiktiga hållbarhet.⁴² Dessa visar att små underskott i det finansiella sparandet till och med ca 2040, som skulle bli följden av oförändrade skattesatser och bibehållet offentligt åtagande, inte medför ohållbara offentliga finanser. Den offentliga sektorns nettoförmögenhet beräknas minska under denna period men stabiliserar sig därefter. Beräkningarna indikerar således att ett lägre överskottsmål under en period inte äventyrar de offentliga finansernas långsiktiga hållbarhet. Beräkningarna är dock behäftade med stor osäkerhet och försiktighet krävs i tolkningen av resultaten.

Överskottsmålet och asymmetrisk konjunkturcykel

AUTOMATISKA STABILISATORER

Det finansiella sparandet i offentlig sektor varierar normalt med BNP. I en konjunkturedgång dämpas utvecklingen av skattebaserna och därmed skatteinkomsterna. Till exempel leder minskad sysselsättning till lägre skatteinkomster från hushållen. Samtidigt stiger utgifterna för framför allt arbetslöshet. Dessa automatiska stabilisatorer bidrar till att stabilisera konjunkturer även i avsaknad av aktiva finanspolitiska åtgärder.

Konjunkturinstitutet delar upp förändringar av det finansiella sparandet i förändringar som beror på aktiva politiska beslut och förändringar som beror på konjunkturer (automatiska stabilisatorer). I diagram 54 visas hur automatiska stabilisatorer varierar tillsammans med BNP-gapet 2007–2017.^{43,44} Lutningen på kurvan visar hur mycket en procents förändring av BNP-gapet automatiskt påverkar den offentliga sektorns finansiella sparande. För perioden 2007–2012 beräknas denna budgetelasticitet till 0,4. Budgetelasticiteten har minskat jämfört med exempelvis perioden 1995–2006 då den beräknas till 0,8 (se diagram 55). De offentliga finanserna har därmed blivit mindre konjunkturkänsliga. Viktiga förklaringar till detta är framför allt en lägre skatte-

⁴² Se fördjupnings-pm nr 20, "Konjunkturinstitutets beräkning av långsiktig hållbarhet i de offentliga finanserna", Konjunkturinstitutet, 2013.

⁴³ BNP-gapet är ett mått på resursutnyttjandet i ekonomin. BNP-gapet definieras som den procentuella avvikelser mellan faktisk BNP-nivå och potentiell BNP-nivå (BNP vid fullt resursutnyttjande). Potentiell BNP baseras på bedömningar av potentiella nivåer på arbetade timmar och produktivitet.

⁴⁴ Automatiska stabilisatorer är beräknade som skillnaden mellan faktisk sparande som andel av BNP och konjunkturjusterat sparande som andel av potentiell BNP. Sambandet mellan automatiska stabilisatorer och BNP-gapet skär inte alltid genom origo. Det förklaras av att arbetslöshetsgapet ofta sluts något senare än BNP-gapet, varför utgifterna för arbetslöshet då fortfarande är konjunkturrellt höga.

kvot i ekonomin, främst till följd av jobbskatteavdraget, men också en lägre effektiv ersättningsgrad i arbetslöshetsförsäkringen före skatt.

ASYMMETRISKA KONJUNKTURCYKLER

Överskottsmålet är formulerat som ett mål för det genomsnittliga offentliga finansiella sparandet över en konjunkturcykel. Om väntevärdet för BNP-gapet framöver inte är noll är det angeläget att finanspolitiken beaktar detta för att inte systematiskt avvika från överskottsmålet. Även regeringen noterar att asymmetri i konjunkturcykeln utgör en risk för måluppfyllelsen.⁴⁵

Sedan 1980-talets början har Sverige drabbats av två djupa lågkonjunkturer, i samband med 1990-talskrisen samt finanskrisen 2008 och den efterföljande skuldcrisen i Europa. BNP-gapet har, enligt Konjunkturinstitutets bedömning, i genomsnitt varit -1,0 procent under perioden 1980–2012 (se diagram 56). Om i stället analysen avgränsas till en period med fullbordade konjunkturcykler blir det genomsnittliga BNP-gapet något mindre negativt. För perioden 1980–2006 kan tre fullbordade konjunkturcykler definieras, med start i toppåret 1980 och med slut året före toppåret 2007. Det samma gäller för perioden 1983–2008, med start i bottenåret 1983 och slut året före bottenåret 2009. Genomsnittet av Konjunkturinstitutets beräknade BNP-gapet under båda dessa perioder är -0,8 respektive -0,7 procent.

Ett argument för en asymmetrisk konjunkturcykel är att relationen mellan priser och resursutnyttjande, den så kallade Phillips-kurvan, inte är linjär. En positiv efterfrågechock som driver ner arbetslösheten under jämvikt tenderar att driva upp löneökningstakt och inflation mer än vad motsvarande negativa efterfrågechock tenderar att driva ner löneökningstakt och inflation. Om Riksbanken agerar symmetriskt på inflationsavvikelser kommer arbetslösheten därmed i genomsnitt att överstiga jämviktsarbetslösheten även om de framtida konjunkturrella chockerna är symmetriska. Det bidrar till att BNP-gapet i genomsnitt kommer att vara negativt.

Konjunkturinstitutet bedömer att väntevärdet för BNP-gapet framöver kommer att vara något mindre negativt än de historiska genomsnitten som redovisades ovan. Ett argument för detta är att den svenska ekonomin genomgick en omfattande strukturell förändring under 1990-talet med bland annat förändrad penningpolitiskt regim och konsolidering av den offentliga skulden. Det genomsnittliga BNP-gapet sedan 1980 påverkas av både överhettningen under 1980-talets slut och 1990-talskrisen. Strukturell förändring och djupa kriser kommer visserligen att

Diagram 56 BNP-gap

Procent av potentiell BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

⁴⁵ Se regeringens skrivelse "Ramverk för finanspolitiken", Skr 2010/11:79.

drabba Sverige även framöver, men sannolikt inte riktigt lika ofta som under de senaste 30 åren. Konjunkturinstitutet gör bedömningen att målnivån för det konjunkturjusterade sparandet bör anpassas för ett framtida BNP-gap på i genomsnitt $-0,5$ procent.

ÖVERSKOTTSMÅLET OCH ASYMMETRISKA KONJUNKTURER

Givet ett genomsnittligt BNP-gap på $-0,5$ procent och en budgetelasticitet på $0,4$ kommer de automatiska stabilisatorerna i genomsnitt att bidra med $-0,2$ procent av BNP till det finansiella sparandet framöver. Konjunkturinstitutet gör därför bedömningen att det konjunkturjusterade sparandet måste uppgå till $1,2$ procent av potentiell BNP vid konjunkturrell balans för att öka sannolikheten att det finansiella sparandet framöver uppgår till 1 procent av BNP i genomsnitt över en konjunkturcykel.

Utvärdering av måluppfyllelsen

För att kunna avgöra om finanspolitiken förs i linje med överskottsmålet krävs en kontinuerlig uppföljning. Att överskottsmålet är formulerat för genomsnitt över en konjunkturcykel försvårar utvärderingen av målet, då konjunkturcykeln inte är direkt mätbar.

REGERINGENS INDIKATORER

Regeringen har valt två indikatorer för den framåtblickande analysen av överskottsmålet: sjuårsindikatorn och det strukturella sparandet.⁴⁶ För den bakåtblickande analysen används tioårsindikatorn.⁴⁷ Dessa genomsnittindikatorer bör, enligt regeringen, kompletteras med en analys av motsvarande genomsnitt för BNP-gapet, eftersom det finns en risk att indikatorerna baseras på år då det råder mest hög eller lågkonjunktur.⁴⁸

⁴⁶ Sjuårsindikatorn är ett centrerat sjuårigt medelvärde för den offentliga sektorns finansiella sparande. Det strukturella sparandet är ett mått på den offentliga sektorns finansiella sparande vid konjunkturrell balans. Det strukturella sparandet tar hänsyn till resursutnyttjandet i ekonomin via en budgetelasticitet. Beräkningen görs på en mer aggregerad nivå än Konjunkturinstitutets beräkning av det konjunkturjusterade sparandet, som också beaktar skattebasernas sammansättning, men båda har samma syfte.

⁴⁷ Tioårsindikatorn är ett tioårigt glidande medelvärde för det finansiella sparandet.

⁴⁸ Regeringen betonar att överskottsmålet i huvudsak ska ses som ett framåtblickande mål, eftersom stor vikt läggs vid målet som ett sorts buffertsparande. Regeringen ser ett behov av att blicka bakåt för att identifiera eventuella systematiska avvikelser från målet. Korrigeringar bör enligt regeringen inte ske mekaniskt så att finanspolitiken blir procyklisk och förstärker konjunkturvariationerna.

KONJUNKTURINSTITUTETS PRINCIP FÖR UTVÄRDERING AV MÅLUPPFYLLELSEN

Konjunkturinstitutet ser överskotts målet i första hand som ett framåtblickande saldomål och inte som ett implicit skuldmål. Vid en aktiv finanspolitik kommer det konjunkturjusterade sparandet att tillfälligt avvika från den nivå som på längre sikt bedöms vara förenlig med överskotts målet. Tillfälliga avvikelser bör inte justeras på ett sådant sätt så att finanspolitiken förstärker svängningarna i konjunkturen. Om det konjunkturjusterade sparandet avviker från nivån på 1,2 procent av potentiell BNP bör avvikelserna rättas till i takt med konjunkturutvecklingen. Detta ligger också i linje med regeringens tolkning av överskotts målet som i första hand ett framåtblickande mål.

Konjunkturinstitutets princip för den finanspolitiska prognosen innebär i normalfallet att det konjunkturjusterade sparandet, om det i utgångsläget avviker från 1,2 procent av potentiell BNP, successivt justeras och når den långsiktiga målnivån samtidigt som BNP-gapet sluts och ekonomin når konjunkturell balans.⁴⁹ Principen innebär att den prognostiserade finanspolitiken i normalfallet bedöms vara i linje med överskotts målet. Konjunkturinstitutets prognos för finanspolitiken följer denna princip så vida inte starka indikationer finns på att finanspolitiken kommer att föras i en riktning som avviker från denna bana.

BEDÖMNING AV MÅLUPPFYLLELSEN

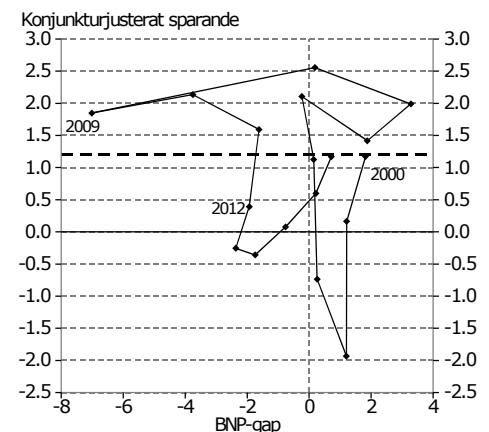
Sedan överskotts målet infördes år 2000 har det konjunkturjusterade sparandet avvikit temporärt från den långsiktiga nivån. Sparandet har varit både högre och lägre än den långsiktiga nivån (se diagram 57). Två perioder utvärderas: hela perioden sedan målet infördes (2000–2012) och perioden sedan alliansregeringen tillträdde (2007–2013). Den kortare perioden innefattar också prognosåret 2013 eftersom regeringens senaste budgetproposition då inkluderas i utvärderingen.

Det finansiella sparandet var i genomsnitt 0,9 procent av BNP under perioden 2000–2012, det vill säga nära överskotts målets nivå. BNP-gapet var i genomsnitt –0,7 procent under perioden, vilket är nära det långsiktiga väntevärdet på –0,5 procent. Det konjunkturjusterade sparandet under samma period uppgår till i genomsnitt 1,1 procent, vilket även det är nära den långsiktiga målnivån på 1,2 procent. Sammantaget bedömer Konjunkturinstitutet att finanspolitiken har förts inom ramen för överskotts målet under perioden 2000–2012.

⁴⁹ Vid mycket stora avvikelser från målnivån kan dock en prognos där det konjunkturjusterade sparandet når 1,2 procent av potentiell BNP vid konjunkturell balans vara orealistisk.

Diagram 57 Konjunkturjusterat sparande och BNP-gap

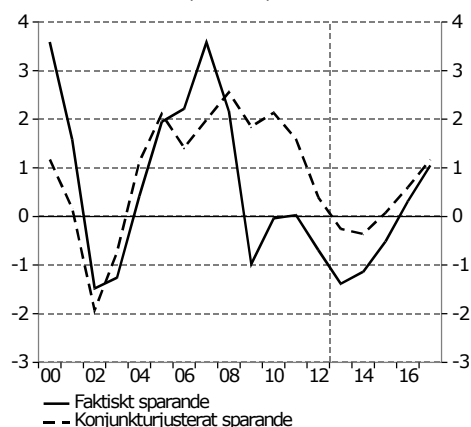
Procent av potentiell BNP

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 58 Finansiellt sparande i offentlig sektor

Procent av BNP respektive potentiell BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Det finansiella sparandet under perioden 2007–2013 är i genomsnitt 0,4 procent av BNP, vilket är lägre än 1 procent. BNP-gapet är dock i genomsnitt –2,2 procent. Konjunkturläget har alltså varit betydligt svagare än det bedömda väntevärdet på –0,5 procent och det finansiella sparandet har varit lågt på grund av stora automatiska stabilisatorer. Det konjunkturjusterade sparandet under samma period är 1,5 procent av potentiell BNP, vilket är över målnivån på 1,2 procent. Att det konjunkturjusterade sparandet överstiger målnivån samtidigt som BNP-gapet varit lägre än väntevärdet, tyder på en viss målavvikelse. En tolkning är att regeringen har fört en alltför stram finanspolitik i genomsnitt sedan 2007 i förhållande till överskottsmalet. Men det är dock främst fram till 2010 som det konjunkturjusterade sparandet varit jämförelsevis högt. En delförklaring till detta var den snabba nedgången i utgifterna för ohälsa. Sedan 2011 har finanspolitiken förts i en tydligt expansiv riktning och det konjunkturjusterade sparandet bedöms hamna under noll 2013 (se diagram 58). Det innebär en jämförelsevis stor avvikelse i förhållande till den långsiktiga målnivån. För att den långsiktiga målnivån åter ska nås krävs att finanspolitiken stramas åt i takt med att konjunkturen förbättras. Konjunkturinstitutet prognostiserar att finanspolitiken förs i åtstramad riktning från 2015 och att det konjunkturjusterade sparandet når 1,2 procent av potentiell BNP 2017 (se diagram 58).

Tabell 16 Genomsnittligt sparande i offentlig sektor

Procent

	2000–2012	2007–2013
Konjunkturjusterat sparande ¹	1,1	1,5
Finansiellt sparande ²	0,9	0,4
BNP-gap ¹	-0,7	-2,2

¹ Procent av potentiell BNP. ² Procent av BNP.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Internationell konjunkturutveckling

Den globala konjunkturen försvagades 2012 och i många OECD-länder föll BNP det fjärde kvartalet. De senaste månaderna har riskaptiten på de finansiella marknaderna stärkts och förtroendeindikatorer har börjat stiga. Den globala tillväxten ökar i år, till stor del på grund av en högre investeringstillväxt. Fortsatta behov av att minska skuldsättningen i många OECD-länder innebär dock att återhämtningen tar lång tid.

SVAG AVSLUTNING PÅ 2012

Ännu drygt fyra år efter Lehman Brothers konkurs präglas den globala konjunkturen av sviterna efter den stora kreditexpansion som ledde fram till finanskrisen. Efter den snabba återhämtningen kring årsskiftet 2009/2010 har den globala tillväxten fallit tillbaka (se diagram 59). Avslutningen på 2012 blev särskilt svag och den gängse bedömningen att återhämtningen – likt tidigare återhämtningar efter finanskriser – kommer att bli utdragen och ojämn har hittills besannats. Även om återhämtningen återupptas andra halvåret 2013 blir den långsam och vägen till ekonomisk balans är lång för många OECD-länder.

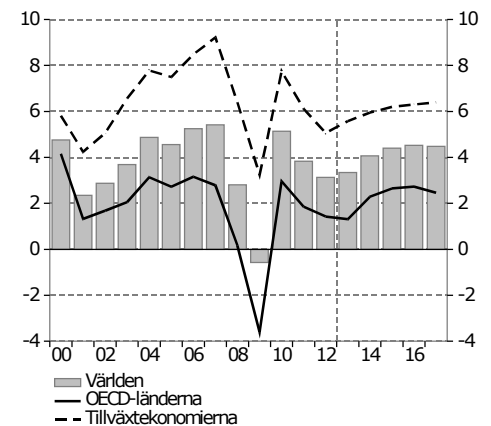
KVARDRÖJANDE SKULDPROBLEM I OECD-LÄNDERNA

Åtgärder för att reparera balansräkningar i privat och offentlig sektor har fortsatt att dämpa efterfrågan i OECD-länderna. Trots dessa konsolideringsåtgärder fortsätter oron för höga skuldnivåer att påverka förtroendet bland hushåll och företag, vilket håller tillbaka konsumtions- och framför allt investeringsviljan. Samtidigt har försämrade balansräkningar och ökade kapitalkrav i banksektorn bidragit till att begränsa kredittillväxten. Värst är situationen i de södra delarna av euroområdet.

I OECD-länderna fortsatte BNP-tillväxten att sjunka under 2012 och det fjärde kvartalet föll BNP i många av medlemsländerna för första gången sedan det första kvartalet 2009 (se diagram 60). Det finns tecken på att en långsammare lageruppbyggnad i stora delar av världsekonomin bidrog till att industriproduktion och utrikeshandel utvecklades svagt mot slutet av 2012. Denna effekt är av engångskaraktär, vilket i sig talar för ökad tillväxt i produktion och utrikeshandel i år.

Tillväxtekonomierna tyngs inte på samma sätt som OECD-länderna av tidigare skulduppbyggnad, men har ändå drabbats av den svaga efterfrågeutvecklingen i OECD-länderna. Tillväxten i länder som till exempel Kina, Indien och Brasilien stabiliserades dock under 2012 (se diagram 61).

Diagram 59 BNP i världen, OECD-länderna och tillväxtekonomierna
Procentuell förändring

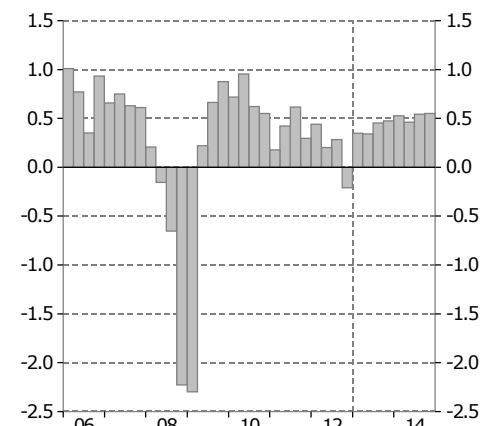

Anm. Tillväxtekonomierna avser här alla länder som inte är medlemmar av OECD.

Källor: OECD, IMF och Konjunkturinstitutet.

Diagram 60 BNP i OECD-länderna

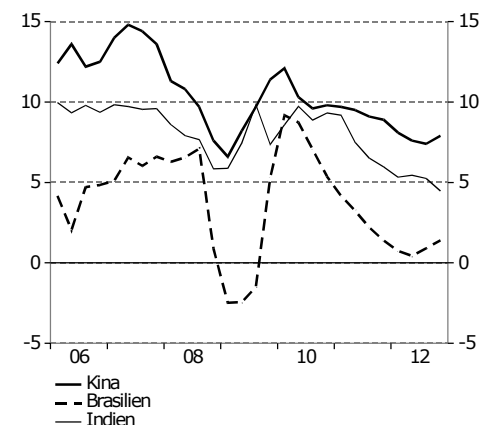
Procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: OECD, nationella källor och Konjunkturinstitutet.

Diagram 61 BNP i tillväxtländer

Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källa: Nationella källor.

Tabell 17 BNP och KPI i världen

Procent av köpkraftsjusterad global BNP-tillväxt respektive procentuell förändring

	Vikt		BNP ¹		KPI ²		
	2012	2012	2013	2014	2012	2013	2014
Världen	100,0	3,1	3,3	4,1	3,9	3,7	3,7
OECD	53,3	1,4	1,3	2,3	2,2	1,9	2,0
USA	18,9	2,2	1,8	2,7	2,1	1,8	1,8
Euroområdet	13,7	-0,5	-0,4	1,2	2,5	1,6	1,4
Tyskland	3,9	0,9	0,7	1,9	2,1	1,5	1,8
Frankrike	2,7	0,0	0,0	1,2	2,2	1,6	1,3
Italien	2,2	-2,1	-1,2	0,6	3,3	1,8	1,5
Spanien	1,7	-1,4	-1,5	0,3	2,4	1,7	0,6
Finland	0,2	-0,2	0,4	1,7	3,2	2,4	2,1
Japan	5,6	2,0	1,0	1,4	0,0	0,2	1,7
Storbritannien	2,8	0,2	0,8	1,7	2,8	2,7	2,3
Kanada	1,7	1,8	1,7	2,5	1,5	1,5	1,9
Sverige	0,5	1,2	1,3	2,4	0,9	0,6	1,1
Norge	0,3	3,0	2,1	2,5	0,4	1,6	2,0
Danmark	0,3	-0,6	0,3	1,7	2,4	1,7	1,8
Tillväxtländer ³	46,7	5,1	5,6	5,9			
Kina	15,0	7,8	8,1	8,2	2,7	3,1	3,5
Indien	5,7	4,1	5,8	6,4	9,3	9,2	7,5
Brasilien	2,9	0,9	3,4	4,0	5,4	6,0	5,6

¹ BNP-siffrorna avser den kalenderkorrigerade utvecklingen uttryckt i fasta priser. Aggregaten beräknas med hjälp av de köpkraftsjusterade BNP-vikter från IMF som redovisas i tabellen.

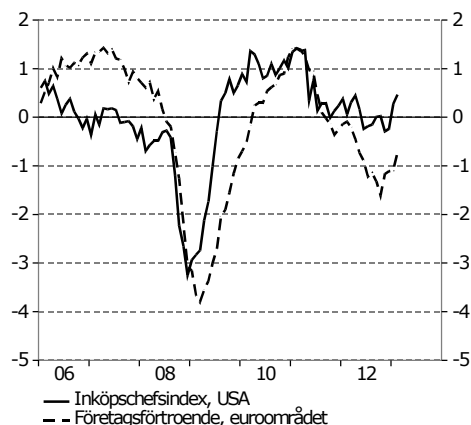
² KPI för EU-länder, inklusive Sverige, och för Norge avser harmoniserade konsumentpriser (HIKP) med undantag för OECD-aggregatet som inkluderar enbart nationella KPI-serier. Aggregaten för EU och euroområdet är vägda med konsumtionsvikter från Eurostat, OECD-aggregatet med konsumtionsvikter från OECD och världsaggregatet med köpkraftsjusterade BNP-vikter från IMF. Länder med hyperinflation ingår ej.

³ Tillväxtländer definieras som länder utanför OECD.

Källor: IMF, OECD, Eurostat och Konjunkturinstitutet.

Diagram 62 Förtroendeindikatorer i USA och euroområdet

Standardiserade avvikelser från medelvärde, säsongrensade månadsvärden

Källor: Institute for Supply Management och Europeiska kommissionen.

ÖKAD RISKAPTIT PÅ FINANSMARKNADERNA

Oro för många låntagares skuldnivåer har under de senaste åren medfört hög efterfrågan på tillgångar som har upplevts som relativt säkra. Men på sistone har en ökad riskaptit på de finansiella marknaderna bidragit till minskade ränteskillnader mellan värdepapper utgivna av låntagare med olika kreditvärdighet. Hittills har de största förändringarna märkts för offentlig upplåning där räntorna på värdepapper utgivna av mer skuldtyngda stater har fallit. Ökad optimism bland aktörer på de finansiella marknaderna har också bidragit till att kurserna på världens aktiebörser har stigit. Läget är dock fortsatt skört och en bibehållen riskaptit kräver förmodligen att världens centralbanker fortsätter att föra en mycket expansiv penningpolitik.

DEN GLOBALA ÅTERHÄMTNINGEN ÅTERUPPTAS UNDER 2013

Utvecklingen på de finansiella marknaderna indikerar att konjunkturen är på väg att stärkas. Många enkätbaserade indikatorer har stigit i januari och februari efter förra årets nedgångar och ger således ett visst stöd för denna bild (se diagram 62). Indexen i många länder ligger dock fortfarande på låga nivåer. Bedömningen är att den globala tillväxten ökar under 2013. Uppgången förklaras framför allt av en högre tillväxt i OECD-länderna (se diagram 60). Den svaga avslutningen på 2012 gör dock att helårssiffran för BNP-tillväxten i OECD-länderna 2013 stannar på beskedliga 1,3 procent. I OECD-länderna är resursutnyttjandet i utgångsläget lågt och potentialen för en återhämtning således stor. Utrymmet för ytterligare ekonomisk-politisk stimulans är dock begränsat. Återhämtningen drivs i stor utsträckning av ett cykliskt uppsving som följer på den uppdämda efterfrågan som skapats efter några år av återhållsamhet. Exempelvis har investeringarna varit låga en lång period och det är framför allt dessa som ökar de närmaste åren (se diagram 63). I de flesta tillväxtekonomier är mängden lediga resurser inte lika stor och utrymmet för stigande tillväxt därmed mer begränsat. I Kina, Indien och Brasilien rör det sig om en ganska måttlig tillväxtökning i år och nästa år, men från högre nivåer än i OECD-länderna (se diagram 64 och tabell 17).

Sammanfattningsvis återupptas den globala återhämtningen andra halvåret i år och den globala tillväxten stiger ytterligare nästa år. Med tanke på den stora mängden lediga resurser är dock uppgången trög, något som i huvudsak förklaras av att skuldproblem i många OECD-länder dämpar efterfrågan. Generellt gäller att de förändringar i ekonomiernas struktur som mer balanserade skuldnivåer kräver kommer att ta tid, både i långivar- och låntagarländer. Det håller i sin tur tillbaka den globala tillväxten de närmaste åren.

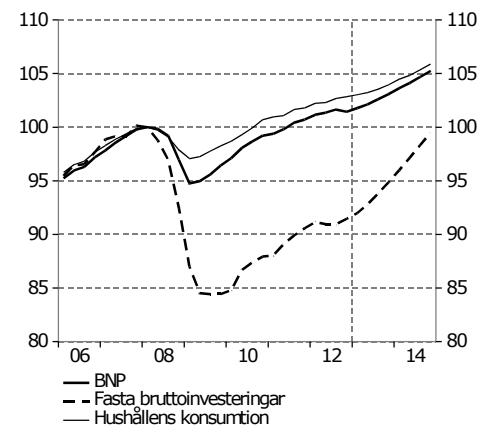
LÅGT INFLATIONSTRYCK OCH FORTSATT MYCKET EXPANSIV PENNINGPOLITIK

Råoljepriset har stigit sedan sommaren 2012, till viss del på grund av geopolitisk oro. Priserna på många andra råvaror har dock utvecklats svagare (se diagram 65). Tillsammans med det låga resursutnyttjandet har detta bidragit till att inflationen har fallit tillbaka det senaste året. I OECD-länderna har inflationen mätt med KPI fallit från 2,8 procent i januari 2012 till 1,7 procent i januari 2013 (se diagram 66).

Råoljepriset väntas minska något under loppet av 2013 och ökar sedan svagt nästa år (se diagram 67). Resursutnyttjandet börjar visserligen åter att stiga under andra halvåret 2013, men eftersom konjunkturåterhämtningen är utdragen kommer det att förbli lågt de närmaste åren. Sammantaget innebär detta att den globala prisutvecklingen blir dämpad de närmaste åren, inte minst i OECD-länderna. Centralbankerna i dessa länder kan

Diagram 63 BNP och efterfrågan i OECD-länderna

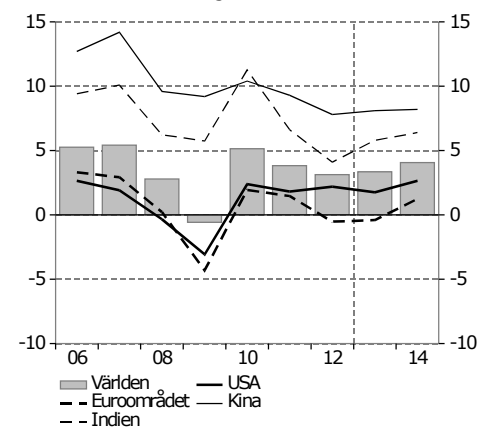
Index 2008 kvartal 1=100, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: OECD och Konjunkturinstitutet.

Diagram 64 BNP i valda länder

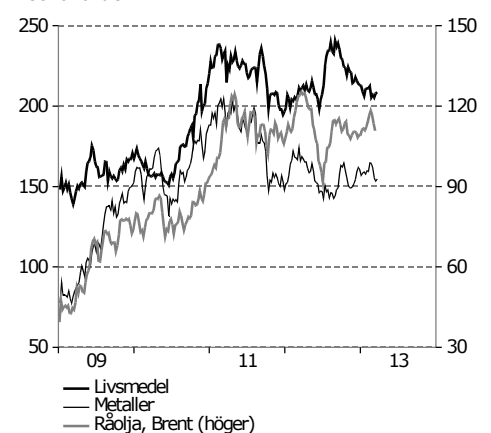
Procentuell förändring

Källor: IMF, OECD, nationella källor och Konjunkturinstitutet.

Diagram 65 Råvarupriser

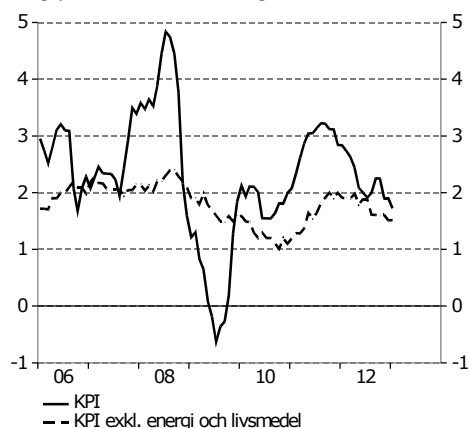
Index 2005=100 respektive dollar per fat, veckovärden

Källor: Economist och Macrobond.

Diagram 66 Konsumentpriser i OECD

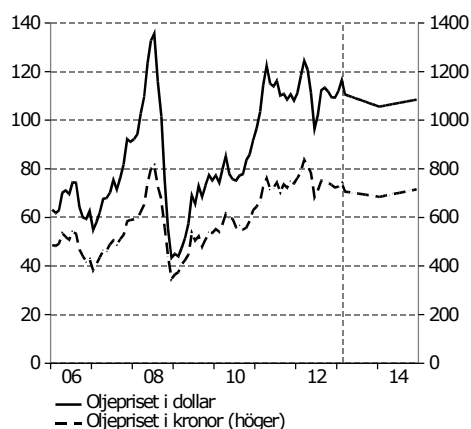
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källa: OECD.

Diagram 67 Oljepris

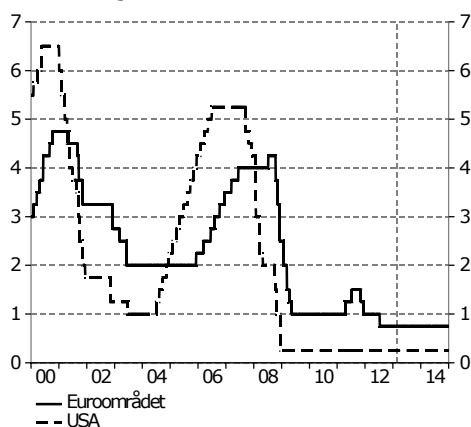
Brent, dollar per fat respektive kronor per fat, månadsvärden

Källor: Macrobond, International Petroleum Exchange och Konjunkturinstitutet.

Diagram 68 Styrrentor

Procent, dagsvärden

Källor: ECB, Federal Reserve och Konjunkturinstitutet.

därmed fortsätta att ge understöd åt efterfrågan med en mycket expansiv penningpolitik (se diagram 68).

Tabell 18 Oljepris

Dollar per amerikanskt fat, årsgenomsnitt

	2012	2013	2014
Råolja (Brent)	111,8	109,3	107,0

Anm. Ett amerikanskt fat är 159 liter. Brent avser olja utvunnen i Nordsjön.

Källor: Intercontinental Exchange och Konjunkturinstitutet.

STOR SKULDUPPBYGGNAD HAR SKAPAT POLITISKA UTMANINGAR OCH RISKER

Prognosen att den globala återhämtningen återupptas i långsam takt från mitten av innevarande år omgärdas som vanligt av osäkerhet. Riskerna för en lägre tillväxt dominerar.

Riskerna för en svagare utveckling än den prognostiserade är nära kopplade till den höga skuldsättningen i många OECD-länder. Allvarligast är situationen i euroområdet där skuld- och kostnadsanpassningar till stor del måste ske utan hjälp av förändringar i den nominella växelkursen. Att problemen i banksektorn dessutom är långt ifrån lösta exemplifieras av den senaste tidens händelser i Cypern. Det cypriotiska banksystemet behöver kapitaltillskott för att inte bli insolvent. Det nödvändiga beloppet har angetts till ca 16 miljarder euro. För att Cypern ska få ett stöd motsvarande ca 10 miljarder euro kräver den så kallade trojkan (EU, ECB och IMF) att Cyperns regering presenterar en plan som anger hur resterande ca 6 miljarder euro ska frambringas. I skrivande stund har ingen plan presenterats som godkänts av både det cypriotiska parlamentet och trojkan. Mycket talar för att en uppgörelse kommer till stånd som innebär att en cypriotisk bankkollaps kan undvikas, men läget är ännu högst oklart. Skulle parterna inte komma överens finns risken att det cypriotiska banksystemet kollapsar och att landet tvingas lämna eurosamarbetet. Det är mycket svårt att förutspå konsekvenserna av en sådan utveckling, men det går inte att utesluta allvarliga spridningseffekter via de internationella finansiella marknaderna.

I de euroländer där man haft nationella val det senaste året har det bildats regeringar som har aviserat att man ämnar fortsätta på den inslagna vägen med strukturella reformer, kostnadsanpassningar och åtstramningar av de offentliga finanserna. En sådan politik är ett villkor för att ECB ska aktivera sitt så kallade Outright Monetary Transactions-program (OMT).⁵⁰ OMT är förmodligen i sin tur en av de viktigaste anledningarna till finansmarknadernas ökade optimism om utvecklingen i euroom-

⁵⁰ OMT innebär att ECB åtar sig att interвенера på andrahandsmarknaden för statsobligationer för att motverka överdrivna ränteuppgångar. Detta sker under förutsättning att det berörda landet har tillgång till marknadsfinansiering, har ansökt om nödlån från stödfaciliteten ESM och uppfyller de villkor för vilka nödlånet utbetalas. ECB har ännu inte aviserat särskilt mycket om detaljerna beträffande OMT:s struktur och regler.

rådet i slutet av 2012 och i början av det här året samt till de lägre lånekostnaderna i de skuldyngda länderna.

Med hög arbetslöshet, generellt svårare livsvillkor och få tecken på en vändning till det bättre kan det emellertid bli svårt för regeringar med litet förtroendekapital att driva igenom tillväxtfrämjande reformer och samtidigt fortsätta att konsolidera de offentliga finanserna. Frågan är om valresultatet i Italien (se avsnittet om euroområdet) är ett av de första tecknen på att väljarna i de skuldyngda länderna i Sydeuropa inte längre är beredda att acceptera en politik präglad av åtstramningar och strukturella reformer. Samtidigt tycks än så länge en sådan politik vara ett villkor från långivarländerna med Tyskland i spetsen.

En grogrund för stora politiska spänningar finns således, både inom länder men också mellan läntagarländer och långivarländer i euroområdet. Fortsatta framgångar för partier utanför det traditionella politiska landskapet kan ytterligare öka spänningarna. Skulle det framstå som en reell risk att något eller några av de skuldyngda länderna överväger att lämna eurosamarbetet (vilket vissa politiska rörelser med stigande popularitet önskar), kan det bli svårt att övertyga väljarna i långivarländerna att stödja en politik som går ut på fortsatt hjälp åt dessa länder. Samtidigt innebär just de potentiellt mycket negativa konsekvenserna i ett scenario där ett eller flera länder lämnar eurosamarbetet sannolikt att man slutligen kommer att fatta beslut och göra kompromisser som leder till att eurosamarbetet hålls intakt och att lånekostnaderna inte skenar iväg i de skuldyngda länderna.

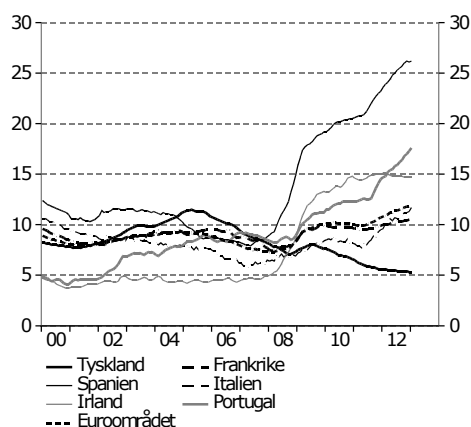
I prognosen antas att EU, respektive länders regeringar och andra relevanta aktörer kommer överens om kompromisser som exempelvis gör att ECB kan aktivera OMT om räntorna på statspapper skulle hota att skena iväg i de skuldyngda länderna. Fortsatta reformer men mindre betoning på finanspolitisk åtstramning i det korta perspektivet är en tänkbar kombination. På längre sikt kvarstår stora utmaningar som är kopplade till låg produktivitetstillväxt, högt kostnadsläge, stora skulder och en ogynnsam demografisk utveckling. Detta gäller särskilt, men inte enbart, de skuldyngda länderna i södra Europa.

Flera centralbanker med amerikanska Federal Reserve (Fed) i spetsen för en okonventionell politik som syftar till att hålla nere räntorna. Politiken bidrar till att underlätta kreditgivningen i ekonomin, vilket i sin tur stimulerar konsumtion och investeringar. På sistone har det uttryckts farhågor över att effekterna av den förda politiken på efterfrågan är begränsade, samtidigt som den kommer att generera tillgångsprisbubblor. När sådana bubblor brister kan det få stora negativa effekter på den reala ekonomin.

Utvecklingen kan också komma att bli starkare än i prognosen. Den globala BNP-tillväxten kan bli betydligt högre under en period när förtroendet väl återvänder. Exempelvis har investeringarna hållits tillbaka under en längre tid och investeringsupp-

Diagram 69 Arbetslöshet i valda länder

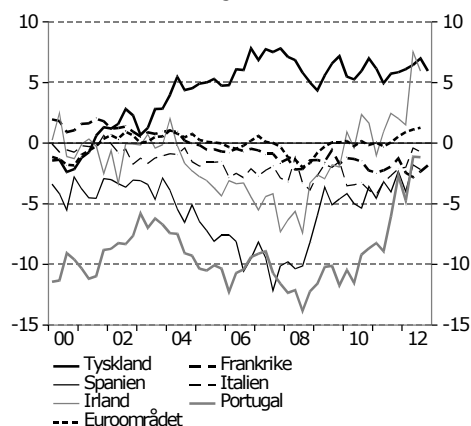
Procent av arbetskraften, säsongrensade månadsvärden

Källa: Eurostat.

Diagram 70 Bytesbalans i valda länder

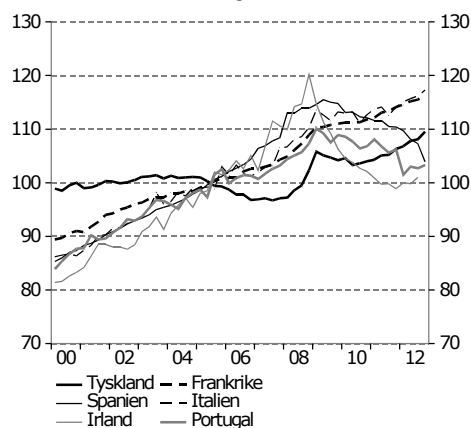
Procent av BNP, säsongrensade kvartalsvärden

Källa: OECD.

Diagram 71 Nominell enhetsarbetskostnad i valda länder

Index 2005=100, säsongrensade kvartalsvärden

Källa: Eurostat.

gången kan bli brantare än den som finns i prognosen. I ett sådant scenario skulle även världshandeln öka snabbare.

Euroområdet

AVTAGANDE PESSIMISM SEDAN SLUTET AV 2012

Den svåra skuldsituationen i många euroländer fortsätter att tynga efterfrågan i euroområdet. Euroområdets BNP föll det fjärde kvartalet 2012 med 0,6 procent jämfört med föregående kvartal. BNP har därmed fallit de senaste fem kvartalen. Arbetslösheten har fortsatt att stiga och var i januari 11,9 procent för euroområdet som helhet. För enskilda euroländer är bilden mer splittrad med låg, svagt fallande arbetslöshet i Tyskland och hög, kraftigt stigande arbetslöshet i de statsfinansiellt svaga sydeuropeiska länderna (se diagram 69).

Till följd av svag konkurrenskraft har flera av krisländerna haft stora bytesbalansunderskott under många år. De senaste åren har dock en förbättring av bytesbalanserna kunnat ses (se diagram 70). De förbättrade bytesbalanserna har dock främst kommit till stånd via en lägre inhemsk efterfrågan och en därmed lägre import och inte genom ökad export. Underskottsländernas anpassningsprocess (se diagram 71) försvåras av en återhållen efterfråge- och prisutveckling i överskottsländerna. Betydande kostnadsanpassningar återstår för att bytesbalanserna inom euroområdet ska bli långsiktigt hållbara samtidigt som intern balans uppnås i underskottsländerna.

De finansiella förhållandena har förbättrats efter omfattande politiska åtgärder. Börserna har stigit sedan i somras, då ECB annonserade sitt program Outright Monetary Transactions (OMT), och skillnaderna mellan statsobligationsräntor för Tyskland och länder med svaga statsfinanser har minskat (se diagram 72). De positiva tecknen har även börjat återspeglas i företagens och hushållens förtroendeindikatorer som har förbättrats sedan slutet av förra året, om än från låga nivåer (se diagram 73).

Utgången i det italienska valet, där inget av de tre stora politiska blocken fick majoritet i både senaten och underhuset, är bekymmersam, men marknadsreaktionerna har hittills varit måttliga. Valresultatet resulterade inledningsvis i börsfall samt stigande statsobligationsräntor för de statsfinansiellt svaga euroländerna och fallande räntor för exempelvis Tyskland. Sedan dess har dock oron på de finansiella marknaderna minskat något.

Den gynnsamma utvecklingen på de finansiella marknaderna är dock skör och riskerna för bakslag betydande. Konjunkturinstitutets prognos förutsätter att åtstramningar och strukturella reformer vidtas samt att beslut fattas på överstatlig nivå så att en utveckling mot mer hållbara skuldnivåer kan fortsätta. Givet en sådan utveckling bedömer Konjunkturinstitutet att den återhämtning i förtroendet hos hushåll och företag som påbörjats fortsätter under loppet av 2013 och 2014.

Tabell 19 Nyckeltal för euroområdet¹

Miljarder euro, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2011	2011	2012	2013	2014
Hushållens konsumtionsutgifter	5 321	0,1	-1,2	-0,6	0,7
Offentliga konsumtionsutgifter	2 003	-0,1	0,0	-0,2	0,5
Fasta bruttoinvesteringar	1 774	1,6	-4,0	-1,6	2,1
Lagerinvesteringar ²	42	0,2	-0,5	-0,1	0,0
Export	4 027	6,3	2,8	2,4	4,9
Import	3 894	4,2	-0,9	1,3	4,7
BNP	9 272	1,5	-0,5	-0,4	1,2
HIKP ³		2,7	2,5	1,6	1,4
Arbetslöshet ⁴		10,2	11,4	12,0	11,7
Styrränta ^{5,6}		1,00	0,75	0,75	0,75
Tioårig statsobligationsränta ^{5,7}		2,0	1,4	2,2	2,7
Dollar/euro ⁵		1,32	1,31	1,30	1,28

¹ Avser Euro12. ² Miljarder euro respektive bidrag till BNP-tillväxten. ³ Procentuell förändring. ⁴ Procent av arbetskraften. ⁵ Vid slutet av året. ⁶ Refiränta. ⁷ Avser Tyskland.

Källor: ECB, Eurostat och Konjunkturinstitutet.

BNP-TILLVÄXTEN ÅTERVÄNDER GRADVIS UNDER 2013

Även om förtroendeindikatorer för hushåll och företag börjat stiga (se diagram 73) är de fortfarande på låga nivåer och indikerar svagt negativ tillväxt. Vidare föll inköpschefsindex i februari och avbröt därmed de senaste månadernas uppgång. Sammantaget väntas BNP falla något även det inledande kvartalet 2013 jämfört med föregående kvartal.

I takt med att osäkerheten minskar och förtroendet återvänder börjar den inhemska efterfrågan därefter gradvis växa och återhämtningen påbörjas under andra halvåret 2013. Den pågående statsfinansiella skuldanpassningen och det svaga läget på arbetsmarknaden gör dock att tillväxten blir låg hela prognosperioden (se tabell 19). Den svaga avslutningen av 2012 medför att den inhemska efterfrågan fortfarande blir lägre 2013 än 2012. Liksom i fjol mildras den negativa efterfrågetillväxten i år av ett positivt bidrag från utrikeshandeln. Bidraget kommer dock i större utsträckning från att importen utvecklas svagt snarare än en stark exportutveckling.

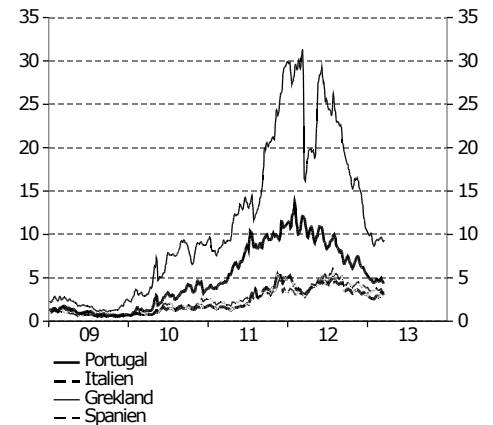
Återhämtningen fortsätter 2014 då framför allt exporten och de fasta bruttoinvesteringarna ökar snabbare. Utrikeshandeln bidrar positivt till efterfrågetillväxten även detta år, om än mindre än 2013.

STARKARE EURO OCH SVAGT RESURSNYTTJANDE DÄMPAR INFLATIONEN 2013 OCH 2014

Inflationen har fallit tillbaka det senaste året till följd av den svaga konjunkturen och av att effekterna från tidigare energiprisuppgångar har klingat av (se diagram 74). Under samma period har kärninflationen, mätt med HIKP exklusive energi och livsmedel, varit stabil kring 1,5 procent. Att inflationen, trots den

Diagram 72 Valda statsobligationsräntor, skillnad mot Tyskland

Procent, dagsvärden, 5-dagars glidande medelvärde

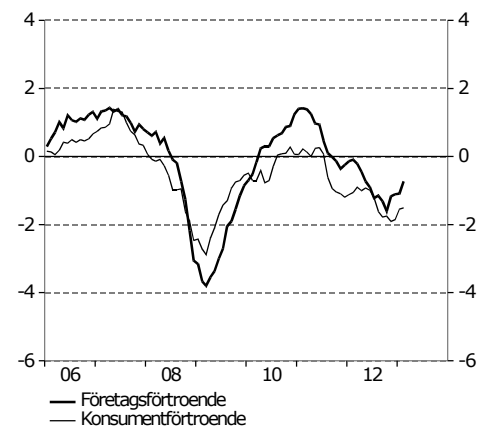

Anm. 10 års löptid.

Källa: Macrobond.

Diagram 73 Företags- och konsumentförtroende i euroområdet

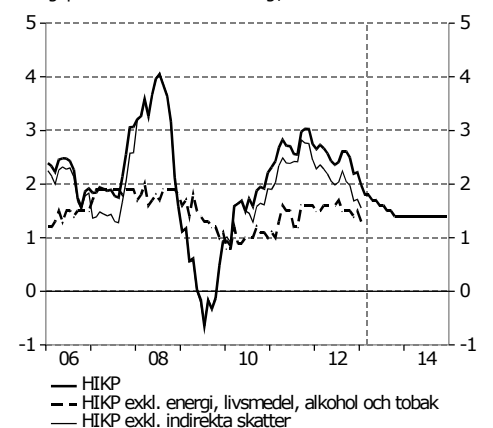
Standardiserade avvikelser från medelvärde, säsongrensade månadsvärden

Källor: Europeiska kommissionen och Konjunkturinstitutet.

Diagram 74 Konsumentpriser i euroområdet

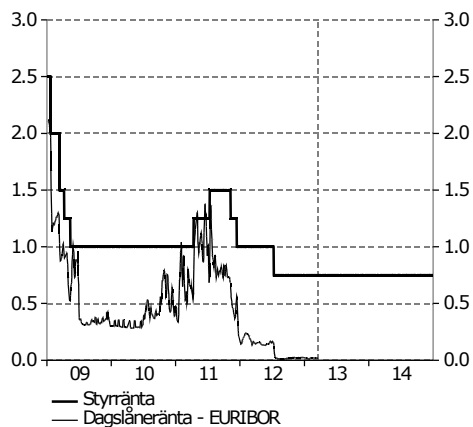
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källa: Eurostat.

Diagram 75 Styrränta och dagslåneränta i euroområdet

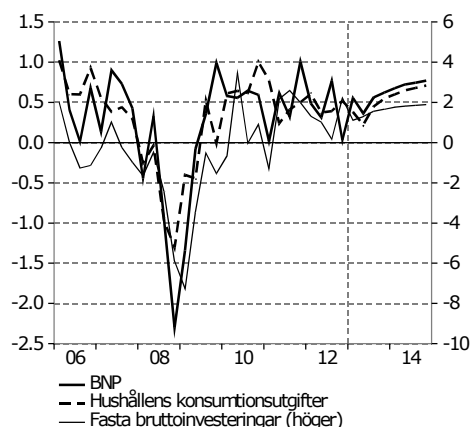
Procent, dagsvärden, 5-dagars glidande medelvärde

Källor: ECB, EURIBOR FBE och Konjunkturinstitutet.

Diagram 76 BNP och efterfrågan i USA

Procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Bureau of Economic Analysis och Konjunkturinstitutet.

Diagram 77 Inköpschefsindex i USA

Diffusionsindex, månadsvärden

Anm. Ett värde större än 50 indikerar tillväxt.

Källa: Institute for Supply Management.

djupa lågkonjunkturen i euroområdet, inte fallit mer förklaras till viss del av de indirekta skattehöjningar som genomförts i flera euroländer. Framöver blir inflationen låg, främst till följd av det låga resursutnyttjandet men även det senaste halvårets euroförstärkning i effektiva termer.

Den låga inflationen bidrar till att ECB fortsätter att bedriva en expansiv penningpolitik de närmaste åren. Konjunkturinstitutet bedömer dock att ytterligare styrräntesänkningar har begränsad expansiv effekt. Utlåning till den reala ekonomin hämmas av den svaga finansieringssituationen för många europeiska banker.⁵¹ Dessutom har dagslåneräntan, som påverkar räntor till hushåll och företag, sedan början av 2012 legat ca 0,75 procentenheter under styrräntan och stabiliserats på en nivå strax över 0 procent (se diagram 75). Detta kan tolkas som att ECB i praktiken redan för en nollräntepolitik. Centralbanken väntas därmed lämna refiräntan oförändrad på dagens låga 0,75 procent även under 2013 och 2014.

USA**SVAG AVSLUTNING PÅ 2012**

Den amerikanska ekonomin växte i genomsnitt med 0,5 procent de första tre kvartalen 2012, vilket är i linje med potentiell tillväxt. Det fjärde kvartalet stagnerade dock BNP, främst beroende på tillfälliga faktorer som en kraftig nedgång i försvarsutgifterna. Hushållens konsumtion ökade däremot i ungefär samma takt som tidigare och de fasta bruttoinvesteringarna uppvisade en stark tillväxt (se diagram 76). För helåret 2012 blev BNP-tillväxten 2,2 procent.

Indikatorerna för det första kvartalet 2013 ger ingen entydig bild av utvecklingen i den amerikanska ekonomin. Inköpschefsindex steg i februari för såväl tillverkningsindustrin som för tjänstesektorn (se diagram 77). Båda dessa index är på en nivå som indikerar tillväxt. Detaljhandeln har varit stark under inledningen av 2013, trots att disponibelinkomsten har utvecklats svagt bland annat till följd av de skattehöjningar som genomfördes i januari. Vidare steg konsumentförtroendet i februari efter att ha fallit några månader i rad. Till uppgången bidrog sannolikt en minskad osäkerhet kring omfattningen av den finanspolitiska åtstramningen. Den underliggande utvecklingen på bostadsmarknaden är fortsatt stark, med ett snabbt stigande byggande och högre bostadspriser, även om den senaste tidens indikatorer tyder på att förbättringen i denna sektor har avtagit något. Husmarknadsindex föll exempelvis i februari och mars.

⁵¹ Europeiska centralbanken har vid två tillfällen försökt underlätta det europeiska banksystemets likviditetsförsörjning genom att i åtgärdsprogrammet Long Term Refinancing Operations (LTRO) låna ut mer pengar på längre löptider än tidigare och mot sämre säkerheter. Bankerna har nyligen börjat kunna betala tillbaka på lånen och av återbetalningarnas begränsade omfattning att döma framstår finansieringssituationen alltjämt som mycket problematisk.

Tabell 20 Nyckeltal för USA

Miljarder dollar, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2011	2011	2012	2013	2014
Hushållens konsumtionsutgifter	10 729	2,5	1,9	1,6	2,3
Offentliga konsumtionsutgifter	2 580	-2,3	-1,3	-1,5	-0,8
Fasta bruttoinvesteringar	2 299	3,7	6,1	5,4	7,0
Lagerinvesteringar ¹	37	-0,2	0,1	-0,1	0,0
Export	2 094	6,7	3,3	2,4	6,4
Import	2 662	4,8	2,4	1,6	5,8
BNP	15 076	1,8	2,2	1,8	2,7
KPI ²		3,2	2,1	1,8	1,8
Arbetslöshet ³		8,9	8,1	7,8	7,4
Styrränta ^{4,5}		0,25	0,25	0,25	0,25
Tioårig statsobligationsränta ⁴		2,0	1,7	2,6	3,3
Dollar/euro ⁴		1,32	1,31	1,30	1,28

¹ Miljarder dollar respektive bidrag till BNP-tillväxten. ² Procentuell förändring.

³ Procent av arbetskraften. ⁴ Vid slutet av året. ⁵ Federal Funds target rate.

Källor: Bureau of Economic Analysis, Bureau of Labor Statistics, Federal Reserve och Konjunkturinstitutet.

En ökad sysselsättning och ett minskat arbetskraftsdeltagande har gjort att arbetslösheten har minskat de senaste åren. Jämfört med toppen i oktober 2009 har arbetslösheten fallit med 2,3 procentenheter och var 7,7 procent i februari 2013 (se diagram 78). I ett historiskt perspektiv är arbetslösheten ändå fortsatt hög.

BNP-tillväxten ökar gradvis från 1,8 procent i år till 2,7 procent 2014. Husmarknaden fortsätter att förbättras under prognosperioden och bostadsinvesteringarna bidrar med 0,5 procentenheter till BNP-tillväxten 2014. Detta bidrar också till en förbättrad arbetsmarknad med en fortsatt fallande arbetslöshet (se tabell 20). Nedgången blir dock långsam bland annat till följd av ett ökat arbetskraftsdeltagande när arbetsmarknadsläget ljusnar. Mot slutet av 2014 är arbetslösheten drygt 7 procent. Stigande huspriser bidrar till att hushållens förmögenhet ökar vilket i sin tur bidrar till en starkare konsumtion, framför allt 2014.

FORTSATT ÅTSTRAMANDE FINANSPOLITIK

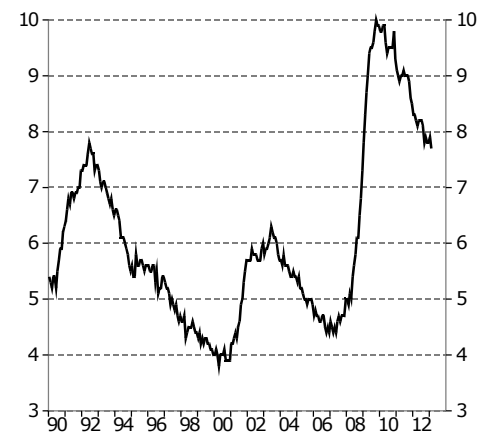
Finanspolitiken fortsätter att vara åtstramande de kommande åren. Den finanspolitiska överenskommelsen vid årsskiftet innebär emellertid att en åtstramning motsvarande drygt 4 procent av BNP kunde undvikas.⁵² Överenskommelsen innebär då i stället skattechöjningar motsvarande ca 1,25 procent av BNP. Därefter har det beslutats om nedskärningar i offentliga utgifter motsvarande ca 0,4 procent av BNP för 2013.⁵³ De sammantagna åtstramningarna motsvarar därmed drygt 1,6 procent av BNP.

⁵² För en genomgång av innebörden av det så kallade budgetstupet, se fördjupningen "Perspektiv på de federala finanserna i USA" i *Konjunkturläget*, december 2012.

⁵³ Dessa utgiftsnedskärningar brukar benämnas *Sequestration* (även *The Sequester*) och trädde i kraft 1 mars 2013. Congressional Budget Office (CBO) räknar med att nedskärningarna blir 42 miljarder dollar för budgetåret 2013 i stället

Diagram 78 Arbetslöshet i USA

Procent av arbetskraften, säsongsrensade månadsvärden

Källor: U.S. Department of Labor och Bureau of Labor Statistics.

FORTSATT EXPANSIV PENNINGPOLITIK

Centralbanken har lämnat styrräntan oförändrad och har fortsatt att stimulera ekonomin genom kvantitativa lättnader, det vill säga köp av bostadsobligationer och statsobligationer med lång löptid. I december 2012 konstaterade Fed att denna politik bör fortgå till dess att läget på den amerikanska arbetsmarknaden tydligt har förbättrats. Fed konstaterade också att nuvarande låga räntenivå är lämplig så länge arbetslösheten är över 6,5 procent, inflationsprognosen på ett till två års sikt inte överstiger målet med mer än 0,5 procentenheter, och de långsiktiga inflationsförväntningarna fortsätter att vara väl förankrade.⁵⁴ I februari var inflationen 2,0 procent mätt med såväl KPI som KPI exklusive livsmedel och energi. De stora mängderna lediga resurser i ekonomin gör att inflationstrycket förblir lågt de närmaste åren. Inflationen blir i genomsnitt 1,8 procent 2014 (se tabell 20). Vidare kommer arbetslösheten ännu i slutet av 2014 tydligt att överstiga 6,5 procent (se tabell 20). Sammantaget innebär detta att Fed fortsätter att bedriva en mycket expansiv penningpolitik och börjar höja styrräntan först andra kvartalet 2015.

Japan

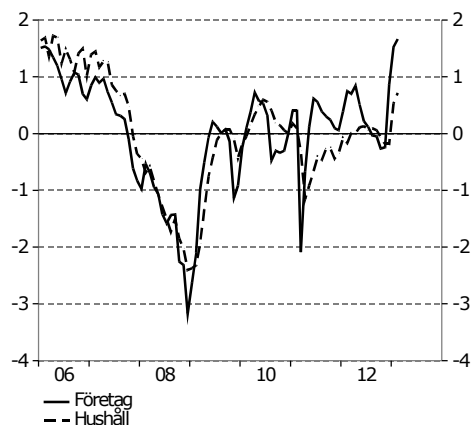
SVAGT SISTA KVARTAL 2012 MEN LJUSNING FRAMÖVER

Japans BNP var oförändrad det sista kvartalet 2012 jämfört med det tredje kvartalet. Exporten föll markant, främst till Kina, vilket delvis berodde på den pågående gränskonflikten. Hushållens konsumtion steg däremot efter att ha fallit det tredje kvartalet. Dessutom fortsatte byggnadsinvesteringarna att växa, främst genom den pågående återuppbyggnaden efter tsunamin 2011. En relativt stark tillväxt det andra halvåret 2011 och inledningen av 2012 bidrog till att BNP för helåret 2012 steg med 2 procent.

Indikatorer som industriproduktion, varuexport och hushållens konsumtionsutgifter tyder på en ljusning i ekonomin det första kvartalet 2013. Dessutom har främst företagens men även konsumenternas tillförsikt ökat de senaste månaderna (se diagram 79).

Diagram 79 Konfidensindikator hos företag och hushåll i Japan

Standardiserade avvikelser från medelvärde, månadsvärden

Källa: Japanese Cabinet Office.

EXPANSIV EKONOMISK POLITIK OCH SVAGARE YEN STIMULERAR TILLVÄXTEN

Den ökade tillförsikten bland hushåll och företag kan sannolikt förklaras av en tilltro till den nya mer expansiva ekonomiska

för de 85 miljarder dollar som dessa nedskärningar utgörs av på pappret. Anledningen till detta är enligt CBO att historisk erfarenhet talar för att sådana här utgiftsminskningar realiserar endast gradvis på grund av att exempelvis infrastrukturprojekt inte betalas vid ett tillfälle utan vid flera tillfällen och under en längre tid.

⁵⁴ Inflationsmålet är uttryckt som att konsumtionsdeflatorn ska öka med 2 procent per år på lång sikt. Uttryckt i KPI-inflation skulle målet vara något högre. KPI-inflationen har exempelvis sedan år 2000 i genomsnitt varit 0,3 procentenheter högre än inflationen mätt med konsumtionsdeflatorn.

politiken som den i december 2012 nyttillträdda regeringen väntas bedriva framöver. Det närmaste året stimuleras ekonomin genom en tilläggsbudget motsvarande drygt 2 procent av BNP. Ungefär hälften av det extra anslaget är avsett för att öka offentliga investeringar som främst går till att fortsätta återuppbyggnaden efter tsunamin. Regeringen avser också att genom struktur-reformer och ökade resurser stimulera tillväxten och öka konkurrenskraften, bland annat genom stöd till investeringar i privata företag. Åtgärderna bidrar till att öka sysselsättningen och lönerna och därmed till ökad efterfrågan.

Den japanska centralbanken väntas också föra en mer expansiv penningpolitik. Inflationsmålet höjdes från 1 till 2 procent i januari i år. Eftersom styrräntan redan är nära noll, görs penningpolitiken mera expansiv genom att centralbanken successivt ökar sina köp av japanska statspapper från ca 65 biljoner yen i slutet av 2012 till ca 100 biljoner yen (ca 20 procent av BNP) i slutet av 2013.

Förväntningar om en mer expansiv ekonomisk politik har haft stora effekter på yenen som har försvagats med ca 15 procent mot dollarn sedan mitten av december (se diagram 80). Eftersom en svagare yen förväntas stimulera exporten har även Tokyo-börsen stigit markant (se diagram 81).

De ekonomiska stimulanserna och den svagare yenen bidrar tillsammans med en återhämtning i den globala efterfrågan till att BNP stiger med 1 procent i år och med ca 1,5 procent 2014 (se diagram 82), vilket är något högre än Japans potentiella BNP-tillväxt som beräknas vara knappt 1 procent.

KONSUMENTPRISERNA STIGER

Den svagare yenen och den mer expansiva ekonomiska politiken bidrar också till att konsumentpriset stiger, men i år endast marginellt eftersom den underliggande efterfrågan är svag. En planerad momshöjning i april 2014 bidrar till att konsumentpriset stiger med 1,7 procent nästa år.

Storbritannien

SVAG TILLVÄXT, ÅTSTRAMANDE FINANSPOLITIK

Det fjärde kvartalet föll BNP i Storbritannien med 0,3 procent jämfört med närmast föregående kvartal (se diagram 83). För helåret 2012 ökade BNP med 0,2 procent.

Den senaste statistiken tyder på en svagt positiv tillväxt under det första kvartalet 2013. Inköpschefsindex för tillverkningsindustrin föll visserligen i februari och tyder på en kontraktion för sektorn. Däremot ökade inköpschefsindex för servicesektorn i februari; serviceindex indikerar en expansion och ligger på den högsta nivån på fem månader. BNP-tillväxten begränsas dock av

Diagram 80 Yens växelkurs mot dollarn

Index, månadsvärden

Källa: Riksbanken.

Diagram 81 Börsen i Japan

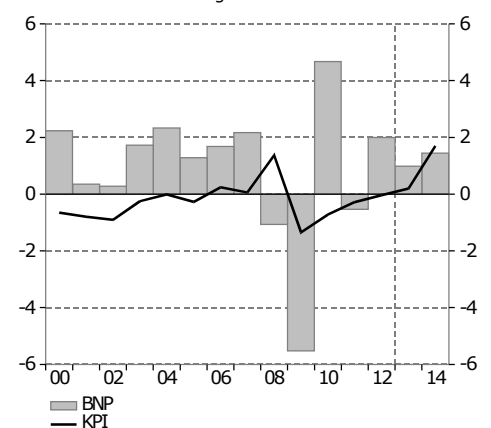
Index, dagsvärden

Källa: Macrobond.

Diagram 82 BNP och konsumentpriser i Japan

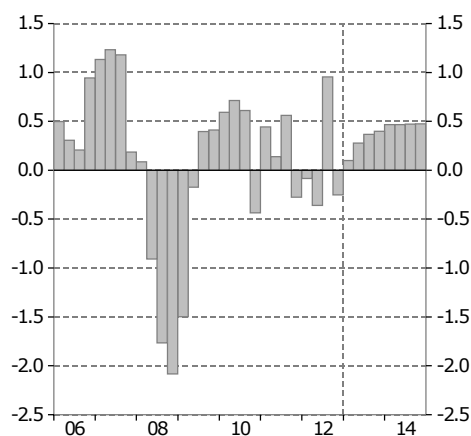
Procentuell förändring

Källor: Economic and Social Research Institute, Ministry of Internal Affairs and Communications och Konjunkturinstitutet.

Diagram 83 BNP i Storbritannien

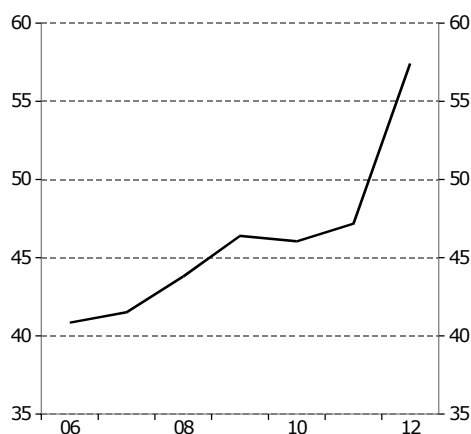
Procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: Office for National Statistics och Konjunkturinstitutet.

Diagram 84 Offentlig skuldsättning i Storbritannien

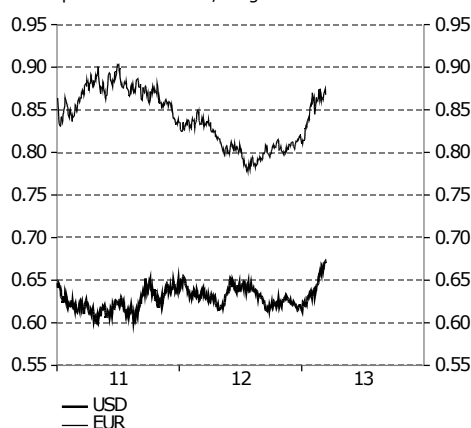
Procent av BNP

Källa: Office for National Statistics.

Diagram 85 Nominella pundkurser

Pund per valutaenhet, dagsvärden

Källa: Macrobond.

att industriproduktionen sjönk i januari jämfört med föregående månad.

Budgetunderskottet och den offentliga skuldsättningen ligger fortfarande på historiskt och internationellt sett höga nivåer (se diagram 84). Det har lett till en åtstramande finanspolitik sedan ett antal år tillbaka. Enligt regeringsbudgeten för 2013 fortsätter den finanspolitiska åtstramningen under 2013 och 2014.

SVAGARE PUND, FORTSATT EXPANSIV PENNINGPOLITIK

Styrräntan och målet för tillgångsköp lämnades oförändrade på 0,5 procent respektive 375 miljarder pund vid det senaste penningpolitiska mötet. Pundet har försvagats sedan december mot både dollarn och euron (se diagram 85). Försvagningen beror bland annat på förväntningar om en fortsatt expansiv penningpolitik, vilket i sin tur lett till högre inflationsförväntningar på finansmarknaden. Bank of England räknar med att inflationen överstiger målet på 2 procent under de närmaste två åren. Trots det har centralbankschefen antytt att penningpolitiken kommer att vara fortsatt expansiv under den närmaste tiden för att stödja tillväxten. Det har i sin tur lett till förväntningar om att Bank of England kommer att fästa större vikt vid resursutnyttjandet och mindre vikt vid inflationsmålet. Den brittiska finansministern har också gett centralbanken större flexibilitet att avvika från inflationsmålet på kort sikt. Mark Carney, som efterträder Mervyn King som centralbankschef i juli, har dessutom signalerat att han är öppen för en än mer expansiv penningpolitik.

Trots en expansiv penningpolitik bedöms BNP-tillväxten bli svag i år. Penningpolitiken tillsammans med åtgärder för att få igång kreditillväxten, ”Funding for Lending”, väntas i kombination med en successiv återhämtning i euroområdet och det svagare pundet öka tillväxten under 2014. Sammantaget ökar BNP med 0,8 procent i år och med 1,7 procent 2014. Inflationen bedöms ligga över inflationsmålet under 2013 och 2014. Ett svagare pund bidrar till att inflationen ökar till 2,7 procent i år för att därefter falla tillbaka till strax över 2 procent 2014.

Tillväxtekonomier

NÅGOT STARKARE TILLVÄXT I KINA 2013 OCH 2014

BNP-tillväxten i Kina steg från 7,4 procent det tredje kvartalet till 7,9 procent det fjärde kvartalet jämfört med samma kvartal föregående år. Såväl investeringar som privat konsumtion och export ökade snabbare, vilket delvis förklaras av de ekonomiska stimulanser som genomfördes under 2012 för att motverka effekterna av den globala konjunktursvackan. Utöver en tidigare-läggning av offentliga investeringar sänkte centralbanken styrräntan och kraven på bankernas reservkvoter. De penningpolitiska åtgärderna har tillsammans med lättnader i utlåningsregler för

förstahandköpare bidragit till att huspriserna stigit (se diagram 86). För att motverka en alltför snabb prisuppgång har myndigheterna åter stramat åt bostadsutlåningen sedan början av 2013.

Investeringstillväxten fortsätter att vara hög både 2013 och 2014 till följd av regeringens stimulanser inom infrastruktur och bostadsbyggande. Men takten dämpas efterhand i linje med regeringens intentioner att minska tillväxten i investeringarna, vars andel av BNP ökat till omkring 50 procent. Hushållens konsumtion stiger däremot snabbare till följd av bland annat höjda minimilöner. Även förbättringar inom socialförsäkringssystemet bidrar till ökad konsumtion. Den inhemska efterfrågan fortsätter således att driva tillväxten. Exporttillväxten stiger också framöver då den utländska efterfrågan stärks. BNP-tillväxten ökar från 7,8 procent 2012 till drygt 8 procent 2013 och 2014 (se diagram 87). Därmed överträffas regeringens tillväxtmål på 7,5 procent.

Inflationen mätt med konsumentprisindex steg till 3,2 procent i februari 2013 efter att ha fallit till 2 procent i januari, delvis till följd av en långsammare ökning i livsmedels- och bränslepriserna. En fortsatt snabb löneutveckling och högre efterfrågan medverkar till att inflationen stiger ytterligare något framöver.

BRASILIENS BNP-TILLVÄXT ÖKAR DE KOMMANDE TVÅ ÅREN EFTER SVAGT 2012

BNP-tillväxten i Brasilien steg från ca 1 procent det tredje kvartalet till ca 1,5 procent det fjärde kvartalet 2012 jämfört med motsvarande kvartal 2011. Både hushållens konsumtion och den offentliga konsumtionen ökade snabbare och exporten steg åter. Däremot fortsatte investeringarna att falla.

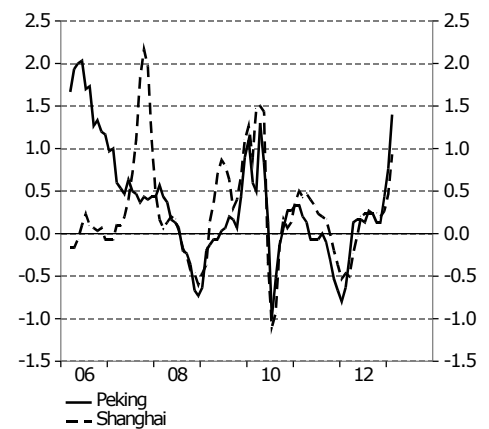
En ökad tillförsikt hos företagen och högre industriproduktion i början av 2013 tyder på att BNP-tillväxten stiger i år. Hushållens konsumtion fortsätter att driva tillväxten med stöd av en stark arbetsmarknad och hög löneökningstakt.

Finanspolitiska stimulanser, som infördes under hösten 2012, bidrar också till högre BNP-tillväxt framöver. Investeringarna får draghjälp av i första hand utbyggnaden av infrastrukturen inför fotbolls-VM 2014 och Olympiska Spelen 2016. Ekonomin stimuleras även av en med brasilianska mått låg styrränta, som centralbanken har sänkt med 5,25 procentenheter sedan augusti 2011 till nuvarande 7,25 procent. Sänkningarna har medverkat till att realen har försvagats med ca 20 procent, vilket ger fortsatt stöd till exporttillväxten. BNP-tillväxten stiger från knappt 1 procent 2012 till ca 3,5 procent 2013 och till 4 procent 2014 (se diagram 88).

Den expansiva ekonomiska politiken har även bidragit till högre löner och inflation. I januari och februari i år översteg inflationen centralbankens övre gräns, 6,5 procent (inflationmålet är 4,5 procent). Detta beror delvis på strukturella problem med begränsningar på utbudssidan, i form av bland annat otill-

Diagram 86 Bostadspriser i Peking och Shanghai

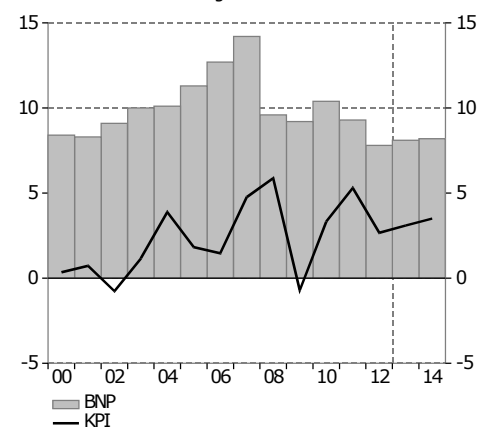
Procentuell förändring, 3-månaders glidande medelvärde, månadsvärden

Källa: National Bureau of Statistics of China.

Diagram 87 BNP och konsumentpriser i Kina

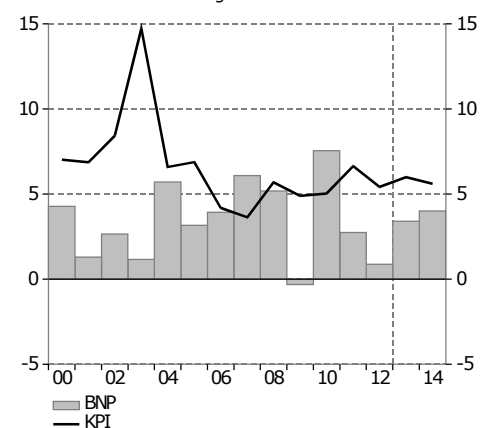
Procentuell förändring

Källor: IMF, National Bureau of Statistics of China och Konjunkturinstitutet.

Diagram 88 BNP och konsumentpriser i Brasilien

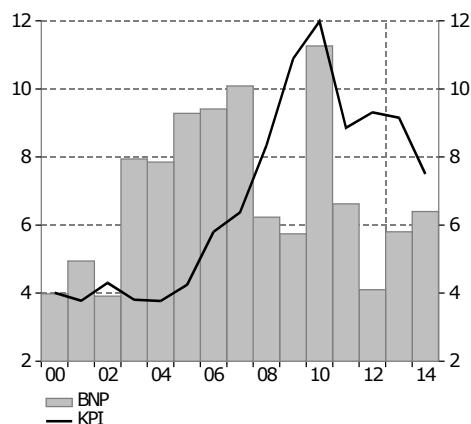
Procentuell förändring

Källor: IMF, Brazilian Institute of Geography and Statistics och Konjunkturinstitutet.

Diagram 89 BNP och konsumentpriser i Indien

Procentuell förändring

Källor: Indian Ministry of Statistics & Programme Implementation, OECD och Konjunkturinstitutet.

räcklig infrastruktur. Eftersom detta inte snabbt kan åtgärdas, kommer inflationen att fortsätta vara hög även 2013 och 2014.

HÖGRE BNP-TILLVÄXT I INDIEN I ÅR OCH NÄSTA ÅR

BNP-tillväxten i Indien steg från drygt 2,5 procent det tredje kvartalet 2012 till ca 4 procent fjärde kvartalet jämfört med samma kvartal 2011. Uppgången förklaras främst av en stigande inhemsk efterfrågan. För helåret 2012 var tillväxten i BNP drygt 4 procent (se diagram 89).

Indikatorer som industriproduktion, varuexport, företagsförtroende och ordergång tyder på att tillväxten fortsätter att stiga det första kvartalet 2013.

Trots den förhållandevis svaga tillväxten har inflationen mätt med konsumentprisindex stigit under hösten 2012 och uppgick i januari till 11 procent. Uppgången beror delvis på en svag indisk valuta men också på att dieselpriiserna har höjts under hösten till följd av minskade subventioner. Samtidigt har kärninflationen sjunkit de senaste månaderna och tillväxten i ekonomin varit svag. Centralbanken sänkte därmed både styrräntan och bankernas reservkvoter med 0,25 procentenheter i början av 2013 för att stimulera ekonomin.

Indien dras med strukturella problem; bland annat är behovet av investeringar stort. I regeringens planer för budgetåret 2013/2014 ingår därför åtgärder för att på sikt öka investeringarna i bland annat infrastruktur. Under hösten 2012 började regeringen också att lätta på regleringar för utländska investeringar. Åtgärderna bidrar tillsammans med de senaste lättnaderna i penningpolitiken till att investeringarna växer snabbare. Även exporten stiger framöver i samband med att den globala konjunkturen stärks, vilken också gynnar den inhemska efterfrågan. BNP-tillväxten ökar därmed till ca 6 procent 2013 och ca 6,5 procent 2014 (se diagram 89).

BNP och efterfrågan

BNP utvecklades svagt 2012. I ljuset av en fortsatt anemisk utveckling i vår omvärld kommer även 2013 att präglas av något svagare inhemsk efterfrågan än normalt och låg BNP-tillväxt. Konjunkturåterhämtningen inleds under andra halvåret i år men det kommer att ta lång tid innan den svenska ekonomin åter är i balans.

SVAG BNP-TILLVÄXT 2012

År 2012 ökade BNP i Sverige med blygsamma 0,8 procent.⁵⁵ Framför allt det andra halvåret utvecklades BNP svagt, med en tillväxt på 0,3 procent det tredje kvartalet och oförändrad BNP det fjärde kvartalet (se diagram 90). En viktig förklaring till detta var den svaga omvärldskonjunkturen, vilken bland annat ledde till att exporten endast växte med 0,7 procent ifjol (se tabell 21).

DÄMPAD INHEMSK EFTERFRÅGAN SÅVÄL 2012 SOM 2013

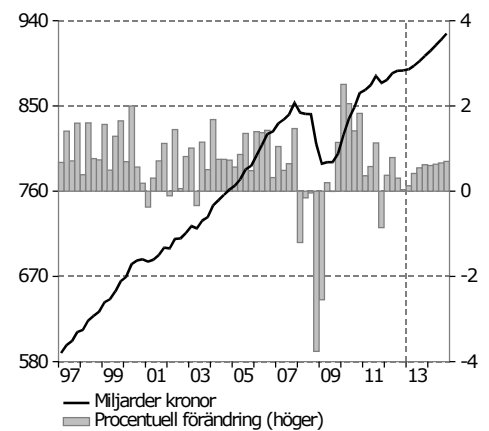
Den svaga omvärldskonjunkturen – och dess osäkra utveckling, framför allt med avseende på problemen i euroområdet – påverkar även den inhemska efterfrågan. Ett högt försiktighetssparande hos hushållen medför en återhållen konsumtion. År 2012 växte hushållens konsumtion med endast 1,5 procent och även i år kommer ökningen att vara måttlig (se diagram 91). Behovet av investeringar är dessutom dämpat på grund av konjunkturen, och de fasta bruttoinvesteringarna växer med endast 1,3 procent i år. Eftersom även tillväxten i den offentliga konsumtionen kommer att vara låg utvecklas den inhemska efterfrågan något svagare än normalt i år.

ÅTERHÄMTNINGEN INLEDS I ÅR

Efter en dämpad inledning av 2013 ökar tillväxten under andra halvåret och en återhämtning inleds. Styrkan i återhämtningen tilltar under loppet av 2014 då särskilt de fasta bruttoinvesteringarna och exporten successivt ökar snabbare i ljuset av en förbättrad internationell konjunktur. Det finns dock gott om lediga resurser i ekonomin och det tar därför lång tid innan BNP-gapet sluts och den svenska ekonomin åter är i balans (se avsnittet ”Utvecklingen i Sverige” i kapitlet ”Makroekonomisk utveckling och ekonomisk politik 2013–2017”).

Diagram 90 BNP till marknadspris

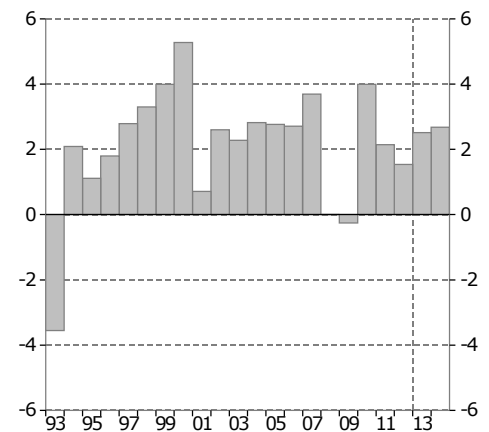
Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 91 Hushållens konsumtion

Procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

⁵⁵ Denna siffra avser faktisk BNP. Tillväxttakten för kalenderkorrigerad BNP var 1,2 procent.

Tabell 21 Försörjningsbalans

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

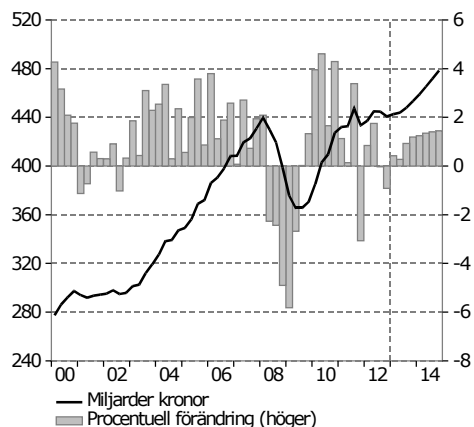
	2011	2011	2012	2013	2014
Hushållens konsumtionsutgifter	1 673	2,1	1,5	2,5	2,7
Offentliga konsumtionsutgifter	924	1,1	0,8	0,9	0,7
Fasta bruttoinvesteringar	644	6,4	3,4	1,3	3,7
<i>Slutlig inhemsk efterfrågan</i>	<i>3 241</i>	<i>2,7</i>	<i>1,7</i>	<i>1,8</i>	<i>2,3</i>
Lagerinvesteringar ¹	42	0,5	-1,1	0,0	0,0
<i>Total inhemsk efterfrågan</i>	<i>3 283</i>	<i>3,2</i>	<i>0,5</i>	<i>1,9</i>	<i>2,3</i>
Export	1 749	7,1	0,7	1,2	4,6
<i>Total efterfrågan</i>	<i>5 031</i>	<i>4,5</i>	<i>0,6</i>	<i>1,6</i>	<i>3,1</i>
Import	1 532	6,3	-0,1	2,4	5,0
<i>Nettoexport¹</i>	<i>217</i>	<i>0,8</i>	<i>0,4</i>	<i>-0,4</i>	<i>0,1</i>
BNP	3 500	3,7	0,8	1,3	2,3
BNP, kalenderkorrigerad		3,7	1,2	1,3	2,4
Bytesbalans ²	257	7,3	7,0	6,2	6,0
Real BNI per capita	380	2,7	-0,6	0,1	1,3

¹ Förändring i procent av BNP föregående år. ² I procent av BNP, löpande priser.³ Tusentals kronor, löpande pris.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 92 Export

Miljarder kronor, fasta priser respektive procent, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 93 Exportorderingsgång i industrin

Index 2005=100, fasta priser, säsongrensade månadsvärden

Källa: SCB.

Export

SVAG AVSLUTNING PÅ FJOLÅRET

De två första kvartalen 2012 växte exporten med knappt en respektive två procent. Därefter bromsade efterfrågan på svensk export upp rejält och det fjärde kvartalet minskade exporten med nära en procent (se diagram 92). Nedgången förklaras främst av exporten av bearbetade varor som en följd av svag investeringsutvecklingen i omvärlden. Den svaga avslutningen på fjolåret förklaras delvis även av lagerjusteringar som höll tillbaka exportefterfrågan ytterligare. Exportfallet motverkades dock av en stark ökning av utländska medborgares konsumtion i Sverige liksom av exporten av merchantingtjänster.

Sett över helåret 2012 ökade exporten med knappt en procent jämfört med 2011. Exporten av bearbetade varor minskade emellertid kraftigt med över 4 procent. I synnerhet var det exporten av teleprodukter och motorfordon som minskade, men även exporten av maskiner och metaller föll tillbaka. Sett till olika länder var det till Italien, Spanien, Ryssland, Tyskland och Iran som exportvärdet minskade mest. Samtidigt ökade exporten betydligt till både Norge och Storbritannien.

ÄNNU INGA TYDLIGA SIGNALER PÅ ATT EFTERFRÅGAN HÅLLER PÅ ATT FÖRBÄTTRAS

Svensk export är starkt beroende av utvecklingen i Europa och på kort sikt tyder ingenting på en mer påtaglig efterfrågeökning där. Stora sparbetning i många europeiska länder till följd av den pågående skuldkrisen fortsätter att hämma utvecklingen.

Av de stora exportföretagens kvartalsrapporter för fjärde kvartalet framgår att de förväntar sig en närmast oförändrad efterfrågan i Europa första halvåret 2013. De ljusglimtar företagen ändå tycker sig se hittar de i Asien och Amerika. Orderstatistik från SCB bekräftar att efterfrågan är fortsatt dämpad (se diagram 93). En positiv tolkning av den senaste Konjunkturbarometern är att exportorderingen kan ha slutat att minska (se diagram 94). Det sammantagna intrycket från insats- och investeringsvaruindustrin, som står för drygt 80 procent av varuexporten, är dock att utlandets efterfrågan är fortsatt svag (se diagram 95). För industrin för produktion av kommunikationsutrustning tycks marknaden visserligen ha stärkts, men för övrig investeringsvaruindustri är läget fortsatt kärt. Sammantaget bedöms därför exporten utvecklas svagt även de kommande kvartalen (se diagram 92).

Den svenska kronan har fortsatt att stärkas. Bedömningen är att denna styrka i stort kommer att bestå även om en viss försvagning är att vänta de närmaste åren (se diagram 96). På kort sikt bedöms detta påverka exportvolymerna endast i begränsad utsträckning. Inte desto mindre får det betydande konsekvenser för exportföretagens intäkter mätt i svenska kronor. För företag med sin huvudsakliga produktionsbas förlagd till Sverige och med ett lågt importinnehåll i produktionen innebär detta en lägre lönsamhet. Den starkare kronan gör det även troligt att inkomsterna från utländska besökare, som är en del av tjänsteexporten, får en mer dämpad utveckling.

Tabell 22 Export

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring fasta priser

	2011	2011	2012	2013	2014
Export av varor	1 227	8,9	-0,7	0,7	4,4
Varav: Bearbetade varor	964	10,9	-4,3	0,2	4,4
Råvaror	262	1,8	12,5	2,4	4,4
Export av tjänster	522	2,8	4,2	2,4	5,2
Export	1 749	7,1	0,7	1,2	4,6

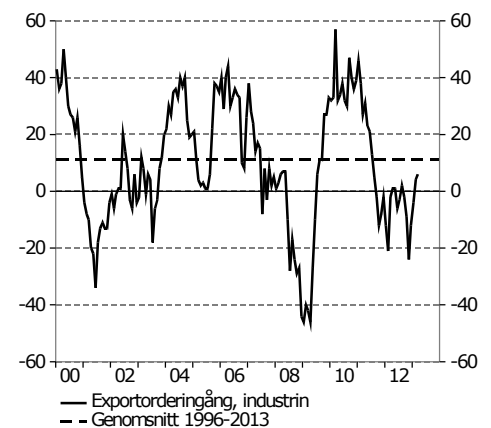
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

LÅNGSAMT STARKARE EFTERFRÅGAN PÅ SVENSK EXPORT

I många europeiska länder kommer åtstramningsbehoven att vara fortsatt stora lång tid framöver. Den pågående skuldsanereringen gör att efterfrågan växer långsamt både i år och nästa år (se kapitlet "Internationell konjunkturutveckling"). Även om tillförsikten gradvis förväntas återvända hos både hushåll och företag när osäkerheten om skuldkrisens fortsatta utveckling successivt avtar, kommer den inhemska efterfrågan i Europa att öka långsammare än i tidigare konjunkturuppgångar. Marknaden för den svenska exportindustrin bedöms därför växa jämförelsevis långsamt även andra halvåret 2013 och under 2014 (se diagram 97).

Diagram 94 Exportordergång i industrin

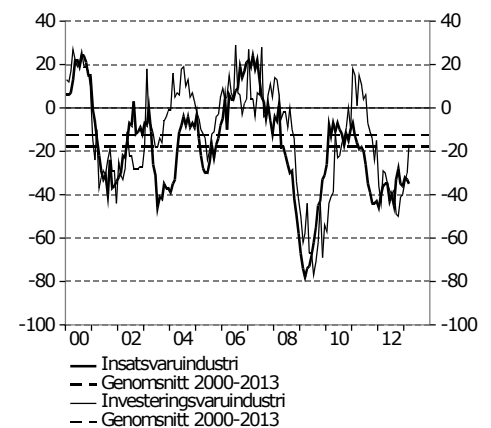
Nettotal, säsongrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 95 Industrins omdöme om exportorderstocken

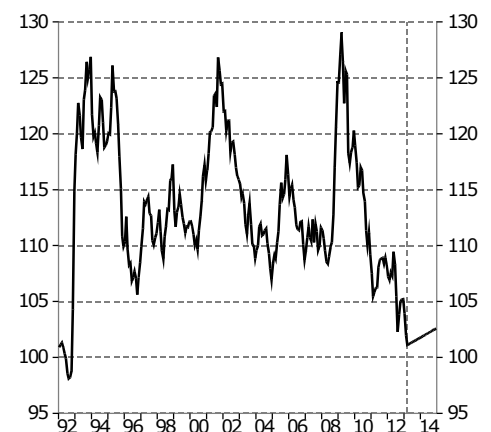
Nettotal, säsongrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 96 Kronans effektiva växelkurs – KIX

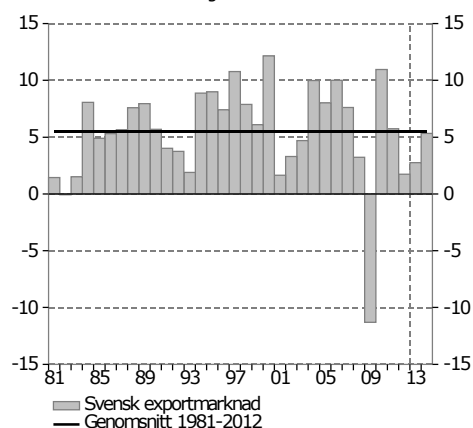
Index 1992-11-18=100, månadsvärden

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 97 Svensk exportmarknad

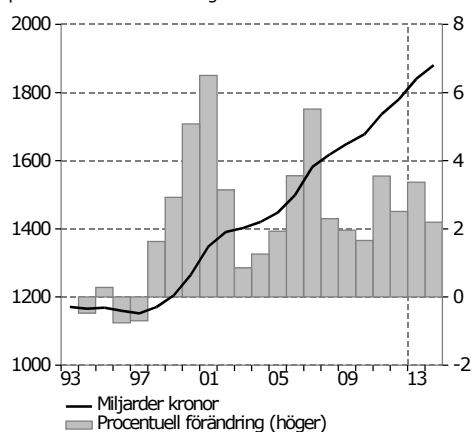
Procentuell förändring

Källor: OECD, IMF och Konjunkturinstitutet.

Diagram 98 Hushållens reala disponibla inkomst

Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

För helåret 2013 innebär detta att exporten ökar endast obetydligt mer än den gjorde 2012 (se tabell 22). Varuexporten ökar svagt och tjänsteexporten växer långsammare än i fjol när den starka kronan ger en långsammare utveckling för utländska medborgares konsumtion i Sverige. Dessutom blir tillväxten för exporten av merchantingtjänster lägre efter fjolårets snabba tillväxt.

År 2014 växer marknaden för svensk export med 5,3 procent, eller strax under sin genomsnittliga tillväxt 1981–2012 (se diagram 97). Totalt ökar exporten då snabbare med 4,6 procent (se tabell 22).

Hushållens konsumtionsutgifter

HUSHÅLLENS INKOMSTER VÄXER LÅNGSAMMARE 2014

I år växer hushållens nominella disponibla inkomster liksom i fjol med knappt 4 procent (se tabell 23). Lönesumman, som är den största inkomsten för hushållen, utvecklas dock svagare i år, vilket förklaras av att arbetsmarknadsutsikterna har försämrats och att antalet arbetade timmar inte ökar lika mycket som 2012. Hushållens skatter ökar jämförelsevis mycket då den genomsnittliga kommunalskattesatsen höjs med 13 öre i år. Samtidigt påverkas hushållens disponibla inkomster positivt av att inkomstpensionerna växer snabbare 2013. Konsumentpriserna ökar dock långsammare vilket gör att real disponibel inkomst växer snabbare i år i förhållande till 2012 (se diagram 98).

Tillväxttakten för hushållens nominella disponibla inkomst beräknas bli något lägre 2014 främst till följd av att utbetalningarna av inkomstpensioner minskar. Kapitalinkomsterna växer dock snabbare 2014 till följd av högre aktieutdelningar och ränteinkomster samt lägre ränteutgifter. År 2014 får hushållen också ökade transfereringar med 3 miljarder kronor i och med Konjunkturinstitutets prognostiserade finanspolitik (se kapitlet "Offentliga finanser"). Trots att den genomsnittliga kommunalskattesatsen höjs med 3 öre nästa år, vilket motsvarar 0,6 miljarder kronor, innebär Konjunkturinstitutets prognostiserade finanspolitik att det sammantaget blir skattelättnader för hushållen om 6,4 miljarder kronor 2014.

Tabell 23 Hushållens inkomster

Miljarder kronor, löpande priser, respektive procentuell förändring

	2011	2011	2012	2013	2014
Lönesumma	1 422	5,6	3,9	3,3	3,4
Timlön enligt NR		2,7	2,9	2,9	2,8
Arbetade timmar ^{1,2}		2,8	0,9	0,4	0,6
Företagarinkomster	99	9,3	1,2	2,1	4,0
Kapitalinkomster, netto	128	9,2	6,4	8,7	13,1
Driftsöverskott i egna hem	61	5,6	-7,5	3,0	1,8
Överföringar från offentlig sektor, netto	526	-0,8	4,6	3,6	1,4
Överföringar från privat sektor ³	86	6,2	-1,7	14,8	6,3
Skatter och avgifter	585	0,2	2,4	6,1	3,8
Disponibel inkomst	1 737	4,9	3,7	3,8	3,3
Konsumentpris ⁴		1,3	1,2	0,4	1,1
Real disponibel inkomst		3,5	2,5	3,4	2,2
Real disponibel inkomst per capita	184	2,8	1,7	2,5	1,3

¹ Kalenderkorrigerat. ² Avser anställdas timmar. ³ Överföringar från privat sektor innehåller främst avtalspensioner. År 2012 visar preliminär statistik på att det betalades ut lägre avtalspensioner än normalt, varför överföringar från privat sektor minskar. Prognosen är att nivån normaliseras 2013. ⁴ Implicitprisindex för hushållens konsumtionsutgifter. ⁵ Tusental kronor.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Sammantaget växer hushållens nominella disponibla inkomst långsammare nästa år samtidigt som konsumentpriserna ökar snabbare. Ökningstakten i den reala disponibla inkomsten minskar till drygt 2 procent. Trots lågkonjunkturen blir tillväxten i den reala disponibla inkomsten under åren 2012–2014 i linje med den genomsnittliga tillväxttakten sedan 1994 på 2,2 procent.

HUSHÅLLENS KONSUMTIONSUTGIFTER ÖKADE STARKT FJÄRDE KVARTALET 2012

Hushållens konsumtionsutgifter ökade med 0,9 procent det fjärde kvartalet 2012 (se diagram 99). Det var en oväntat stark avslutning på året. Ökningen var särskilt stor för sällanköpsvaror och konsumtion i utlandet.

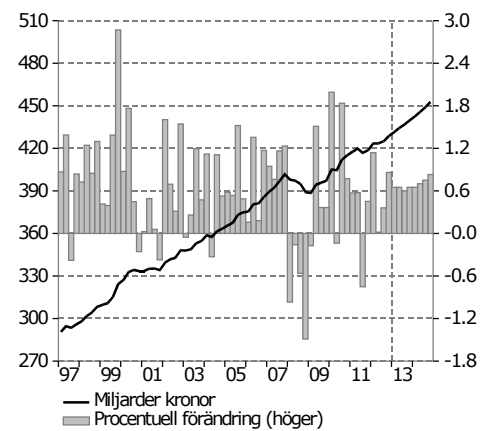
Hushållens konsumtion kommer dock även fortsatt att vara påverkad av oron över den ekonomiska utvecklingen i Europa men flera tecken tyder på att hushållen blir mindre pessimistiska under 2013. Utvecklingen innebär att konsumtionstillväxten ökar 2013 och 2014 samtidigt som hushållssparandet blir fortsatt högt.

PESSIMISMEN AVTAR I BÖRJAN AV 2013

De senaste månadernas statistik tyder på att konsumtionstillväxten ökar framöver. Flera indikatorer visar att det dystra stämningläget hos konsumenterna mot slutet av 2012 har förändrats till det bättre. Hushållens tillförsikt har ökat med ca 5 enheter sedan december när det gäller den egna ekonomin (mikroindex) och med ca 30 enheter när det gäller svensk ekonomi (makroindex). Det innebär att mikroindex nu är nära sitt medelvärde för

Diagram 99 Hushållens konsumtion

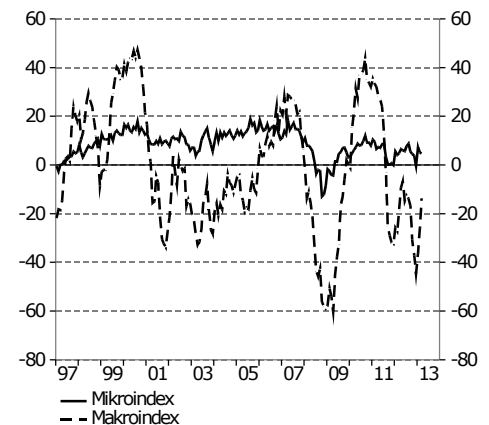
Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 100 Mikro- och makroindex

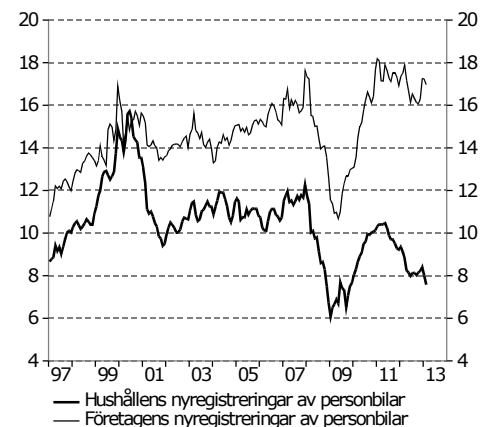
Index, månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 101 Nyregistreringar av personbilar

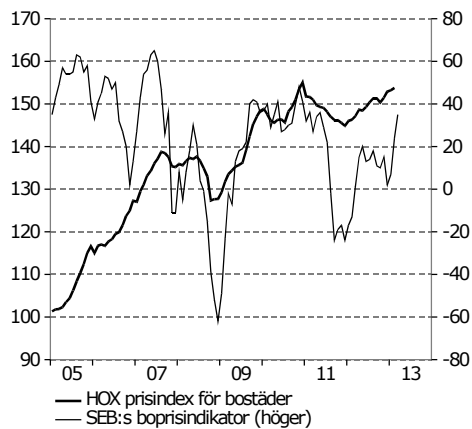
Tusental, 3-månaders glidande medelvärde, säsongsrensade månadsvärden

Källa: SCB.

Diagram 102 Bostadspriser

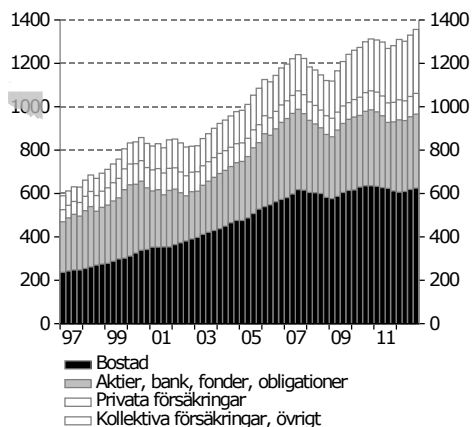
HOX prisindex, januari 2005=100, säsongrensade månadsvärden respektive netttotal, månadsvärden

Källor: Valueguard, Demoskop och Konjunkturinstitutet.

Diagram 103 Hushållens tillgångar

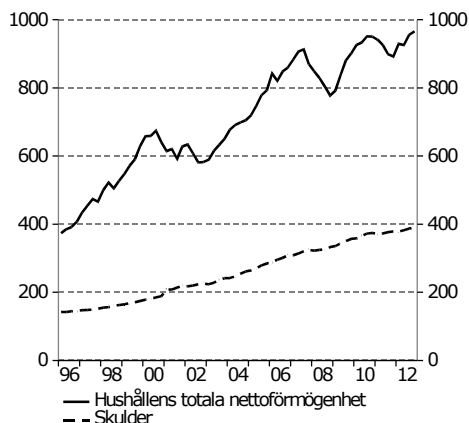
Värde på olika tillgångar per vuxen, tusentals kronor, 2011 års priser, kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 104 Hushållens nettoförmögenhet

Total nettoförmögenhet per vuxen, tusentals kronor, 2011 års priser, kvartalsvärden

Källa: SCB.

perioden 1993–2012, medan synen på svensk ekonomi ligger under sitt medelvärde (se diagram 100).

Hushållens konsumtion inom detaljhandeln har ökat i normal takt de senaste månaderna, med en viss förskjutning från daglig- till sällanköpsvaruhandel. Däremot har registreringen av nya personbilar minskat under årets två första månader. Detta kan dock vara en tillfällig effekt av de förändrade subventionerna för miljöbilar (se diagram 101).

FÖRMÖGENHETEN VÄXER EFTER FINANSKRISEN

Inkomster och förmögenheter är de fundamentala faktorerna för att förklara utvecklingen av hushållens totala konsumtionsutgifter. Förändringar i befolkningens åldersstruktur och behovet av försiktighetssparande har också betydelse. Räntan påverkar avvägningen mellan konsumtion och sparande så tillvida att en högre realränta tenderar att öka sparandet. Realräntan väntas falla framöver vilket stimulerar konsumtionstillväxten framför allt under 2013. Räntan påverkar också konsumtionen indirekt genom att värdet på olika förmögenhetstillgångar stiger med fallande ränta.

Aktiepriserna på Stockholmsbörsen (OMXSPI) har stigit kraftigt under inledningen av 2013. Från årsskiftet till mitten av mars steg aktiepriserna med drygt 10 procent. En sådan uppgång speglar en ökande framtidsoptimism och ökar hushållens förmögenhet. I takt med att de finansiella problemen i södra Europa minskar kommer aktiepriserna att stiga ytterligare och hushållens finansiella förmögenhet att öka, vilket bidrar till att hushållens konsumtionsutgifter ökar.

Även hushållens fastighetsförmögenhet väntas öka i värde i år och nästa år, om än i en mycket långsammare takt än aktiepriserna. Utvecklingen av hushållens inkomster och den låga räntan gör att efterfrågan på bostäder blir fortsatt hög. Samtidigt väntas investeringarna i nya bostäder minska under 2013, mycket på grund av redan fattade beslut, och bara öka marginellt 2014.

HOX prisindex för bostadsrätter och villor var under årets två första månader 5 procent högre jämfört med samma period i fjol. Prisökningstakten har ökat något sedan sommaren 2012 (se diagram 102). Priserna på bostadsrätter har stigit betydligt mer än småhuspriserna. SCB:s statistik i Småhusbarometern och i Fastighetsprisindex visar på en liknande utveckling.

Denna bild kompletteras av SEB:s boprisindikator som under de senaste tre månaderna stigit med 33 enheter och nu ligger betydligt över sitt medelvärde sedan beräkningarna började 2003. I mars 2013 trodde 51 procent av hushållen att bostadspriserna stiger och 16 procent att de faller det kommande året. Uppgången i indikatorn är konsistent med utvecklingen i bostadspriserna (se diagram 102).

Hushållens skulder har fortsatt att öka men i långsammare takt än tidigare (se diagram 104). Värdet på hushållens tillgångar har stigit och det gäller både bostadsförmögenhet och finansiella

tillgångar (se diagram 103). Sammantaget har det gjort att hushållens totala nettoförmögenhet, det vill säga husförmögenhet plus finansiell nettoförmögenhet i fasta priser, har ökat.

Som nämndes ovan väntas hushållens reala disponibla inkomster öka med i genomsnitt 2,8 procent 2013–2014. Det är högre än det historiska genomsnittet för perioden sedan 1994, som var 2,2 procent. Även inkomstutvecklingen bidrar till att konsumtionstillväxten ökar under prognosperioden.

HÖGT SPARANDE ÄVEN 2013 OCH 2014

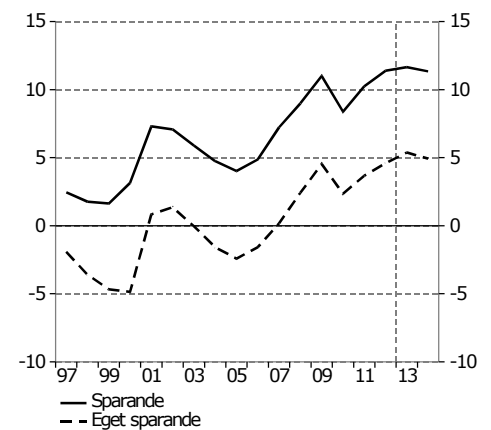
Under 2012 ökade både arbetslösheten och antalet varsel. Sedan oktober/november i fjol har dock antalet varsel minskat. Sedan en längre tid har ersättningen till de arbetslösa, i förhållande till lön, minskat. En ökad risk för arbetslöshet och inkomstbortfall kan vara en förklaring till att försiktighetssparandet ökat.⁵⁶ Denna typ av sparande väntas vara på en hög nivå men inte öka under 2013–2014.

Hösten 2010 infördes kravet på ökad kontantinsats vid bostadsköp (minst 15 procent). Sedan dess har ökade krav på amortering av lån diskuterats och krav på lagstiftning om detta förts fram i massmedia. Dessa faktorer, liksom oro för den internationella utvecklingen, tenderar att öka hushållssparandet.

Sammantaget innebär detta att hushållens konsumtionsutgifter ökar med 2,5 procent i år och med 2,7 procent nästa år. De reala disponibla inkomsterna väntas öka med 3,4 procent 2013 och 2,2 procent 2014, vilket sammantaget är något högre än den genomsnittliga tillväxttakten sedan 1994. Hushållens sparkvot förblir därmed hög både 2013 och 2014 (se diagram 105 och tabell 24), trots att konsumtionstillväxten ökar.

Diagram 105 Hushållens sparande

Procent av disponibel inkomst, löpande priser

Anm. I eget sparande ingår inte sparande i avtals- och premiepensioner.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

⁵⁶ Se fördjupningen "Konsumtion, försiktighetssparande och arbetslöshetsrisker" i *Konjunkturläget*, juni 2012.

Tabell 24 Hushållens konsumtionsutgifter

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

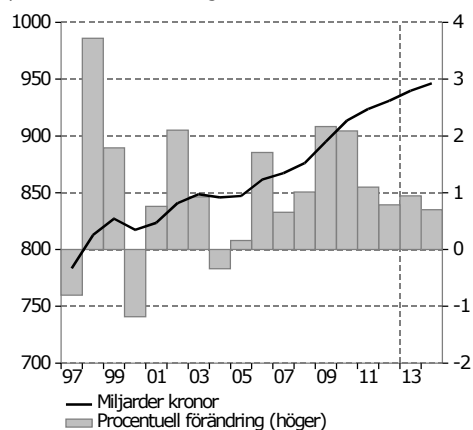
	2011	2011	2012	2013	2014
Sällanköpsvaror	314	1,7	2,7	5,0	6,4
Bilar	53	10,3	-8,0	0,4	3,7
Dagligvaror	258	2,1	1,3	0,9	1,5
Drivmedel	55	-5,4	-2,7	0,2	-0,1
Tjänster exkl. bostad	522	3,6	2,1	2,9	2,2
Bostäder inkl. energi	432	0,3	2,1	0,8	0,6
Konsumtion i utlandet	75	11,3	6,6	9,7	7,4
Avgår: Utlänningars konsumtion i utlandet	88	6,8	7,2	4,7	2,9
Ideella organisationer	53	1,3	2,0	3,8	1,9
Konsumtionsutgifter	1 673	2,1	1,5	2,5	2,7
Real disponibel inkomst	1 737	3,5	2,5	3,4	2,2
Sparande ¹	191	10,2	11,4	11,7	11,3
Eget sparande ¹	64	3,7	4,6	5,4	4,9

¹ Sparande i miljarder kronor, löpande priser respektive i procent av disponibel inkomst. I eget sparande ingår inte sparande i avtals- och premiepensioner.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 106 Offentliga konsumtionsutgifter

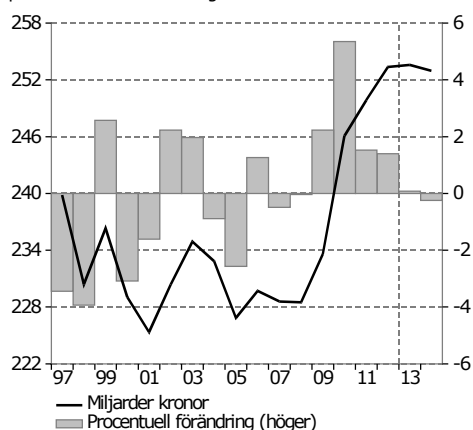
Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 107 Statliga konsumtionsutgifter

Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Offentlig konsumtion

TILLVÄXTEN I OFFENTLIG KONSUMTION SJUNKER

Åren efter finanskrisens utbrott 2008 var tillväxten i de offentliga konsumtionsutgifterna hög till följd av en expansiv finanspolitik. Efter 2011 har tillväxten minskat och de närmaste åren blir tillväxten i offentlig konsumtion svag (se diagram 106).

De statliga konsumtionsutgifterna är närmast oförändrade i år för att nästa år minska något (se tabell 25 och diagram 107). Anslagsuppräknningen för myndigheterna är mycket låg 2013, vilket beror på att pris- och löneomräkningen (PLO) delvis baseras på industritjänstemännens löneutveckling två år tidigare. Låga löneökningar 2011 inom industrin medför därmed att PLO blir låg 2013.⁵⁷ Anslagsnivåerna för 2014 i budgetpropositionen för 2013 medför en fortsatt svag utveckling av konsumtionen nästa år. Konjunkturinstitutet prognostiserar ytterligare 2 miljarder kronor i ökad statlig konsumtion 2014, utöver vad som föreslagits i budgetpropositionen för 2013. Den tillkomma konsumtionen avser köp av tjänster i form av arbetsmarknadsprogram (se kapitlet ”Offentliga finanser”).

De kommunala konsumtionsutgifterna växer snabbare i år och nästa år än 2012 (se diagram 108). Den genomsnittliga kommunalskattesatsen höjs med 13 öre 2013. Den bedöms höjas även nästa år med ytterligare 3 öre, vilket motsvarar

⁵⁷ PLO fastställs varje år av regeringen. Anslagen för löner räknas upp med industritjänstemännens arbetskostnadsökningar två år tidigare minus ett tioårigt historiskt medelvärde för produktivitetstillväxten i tjänstebanserna. Anslagen för lokaler och förvaltningskostnader räknas upp med en sammanvägning av olika delar i konsumentprisindex (KPI).

0,6 miljarder kronor. I och med den av Konjunkturinstitutet prognostiserade finanspolitiken tillförs kommunsektorn 3 miljarder kronor i form av höjda statsbidrag. Dessa tillskott gör att kommunerna lättare kan klara av att möta den demografiska utvecklingen med en ökad andel barn och äldre, vilket medför ökat tryck på vård, skola och omsorg.

Från och med 2012 har det blivit möjligt för primärkommuner och landsting att reservera överskott retroaktivt från 2010 i speciella resursutjämningsreserver. I tider när skatteunderlaget utvecklas mycket svagt kan reserverade medel användas för att hålla upp konsumtion och investeringar. Konjunkturinstitutet bedömer att dessa reserver inte kommer att tas i anspråk under 2013–2014.

Tabell 25 Offentliga konsumtionsutgifter

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2011	2011	2012	2013	2014
Statlig konsumtion	250	1,5	1,4	0,1	-0,2
Kommunal konsumtion	674	0,9	0,6	1,3	1,1
Offentliga konsumtionsutgifter	924	1,1	0,8	0,9	0,7
<i>Procent av BNP, löpande priser</i>		26,4	26,9	27,1	27,0

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Fasta bruttoinvesteringar

STARK AVSLUTNING PÅ ÅRET FÖR TJÄNSTEBRANSCHERNAS INVESTERINGAR

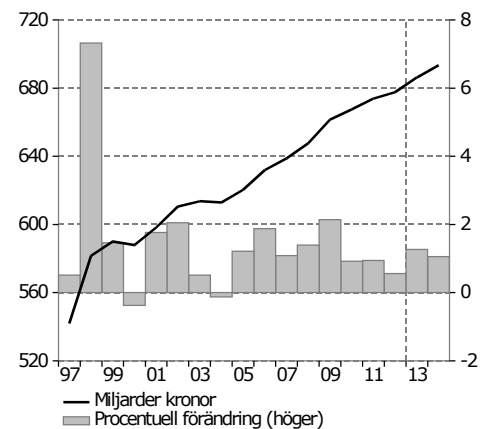
Fasta bruttoinvesteringar ökade med knappt 2 procent fjärde kvartalet i fjol jämfört med motsvarande period 2011. Investeringarna i tjänstebanscher, exklusive bostäder, bidrog mest till investeringsökningen (se diagram 109).

Efter ett svagt tredje kvartal då investeringarna föll, blev investeringstillväxten i tjänster exklusive bostäder drygt 4 procent fjärde kvartalet jämfört med motsvarande period 2011. Sammantaget växte investeringarna i dessa branscher med ungefär 4 procent helåret 2012, vilket kan jämföras med den genomsnittliga tillväxttakten sedan 1994, som uppgår till ca 6 procent.

Bostadsinvesteringarna gav däremot ett negativt bidrag till investeringstillväxten det fjärde kvartalet, liksom de gjort de två föregående kvartalen. Sett över hela 2012 minskade bostadsinvesteringarna kraftigt, med drygt 9 procent.

Diagram 108 Kommunala konsumtionsutgifter

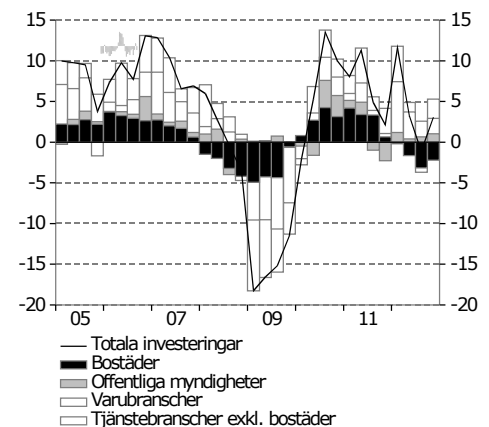
Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 109 Bidrag till investeringstillväxten

Årlig procentuell förändring respektive procentenheter, kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell 26 Fasta bruttoinvesteringar

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

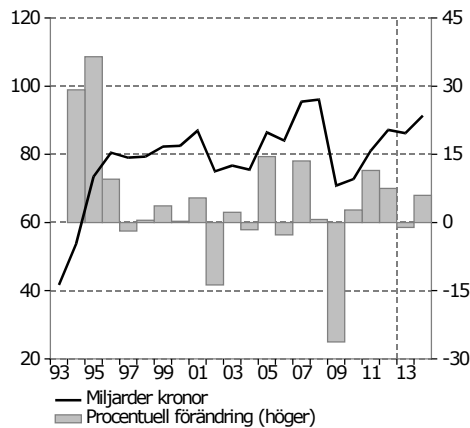
	2011	2011	2012	2013	2014
Industrin	81	11,4	7,5	-1,1	6,0
Övriga varubranscher	89	-2,5	16,0	3,0	3,0
Tjänstebranscher	365	10,3	-0,7	1,0	4,3
Varav: Tjänster exkl. bostäder, fartyg och flygplan	235	7,2	3,1	2,7	5,0
Bostäder	130	14,7	-9,1	-3,1	2,2
Näringslivet	535	8,1	3,3	1,0	4,3
Varav: Näringslivet exkl. bostäder, fartyg och flygplan	405	5,8	6,8	2,0	4,7
Offentliga myndigheter	110	-1,4	3,9	2,7	0,6
Investeringar	644	6,4	3,4	1,3	3,7

Anm. Övriga varubranscher omfattar jord- och skogsbruk, fiske, el-, gas-, värme- och vattenförsörjning samt byggverksamhet (branscherna A, D, E och F enligt SNI 2007).

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 110 Industrins investeringar

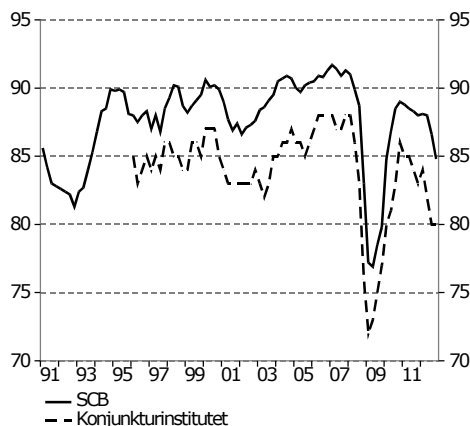
Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 111 Industrins kapacitetsutnyttjande

Procent, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

2013 BLIR ETT SVAGT ÅR FÖR NÄRINGSLIVETS INVESTERINGAR

Näringslivets investeringar exklusive bostäder, fartyg och flygplan växte med ca 7 procent 2012 (se tabell 26). I år växer investeringarna långsammare, för att ta fart igen nästa år i takt med att den internationella konjunkturen förbättras och exporten ökar snabbare.

Det är främst investeringarna i industrin och övriga varubranscher som utvecklas svagare i år jämfört med förra året. Industrins investeringsnivå ökade starkt 2012, men nivån faller i stället i år (se diagram 110). Kapacitetsutnyttjandet minskade kraftigt under slutet av förra året (se diagram 111) enligt både Konjunkturinstitutets och SCB:s mått. Det ligger nu på den lägsta nivån sedan 1996, med undantag för finanskrisen. Samtidigt kommer industriproduktionen att falla i år (se kapitlet "Produktion och arbetsmarknad") och behovet av kapacitetshöjande investeringar bedöms som litet.

Nästa år ökar investeringstillväxten, framför allt i industrin. Ljusare utsikter för exporten gör att investeringsbehovet väntas öka. Investeringarna i näringslivet exklusive bostäder, fartyg och flygplan växer med knappt 5 procent 2014.

BOSTADSVINVESTERINGARNA MINSKAR 2013

De totala bostadsinvesteringarna minskade med 3,6 procent det fjärde kvartalet 2012. Det innebär att bostadsinvesteringarna minskade med drygt 9 procent helåret 2012. Nybyggnadsinvesteringarna minskade med 17 procent och ombyggnadsinvesteringarna med 2 procent. Bostadsinvesteringarna har minskat successivt sedan mitten av 2011.

Beviljade bygglov, mätt i bruttobyggnadsyta, minskade med 11 procent det tredje och med 6 procent det fjärde kvartalet 2012. Därmed har byggloven minskat med nästan 30 procent sedan mitten av 2011. Antalet byggstartar minskade med 21 procent under 2012.

Bostadsinvesteringarna bestäms av utbud och efterfrågan på bostadsmarknaden. Regleringar och skatter har en betydande roll. Kommunerna har dessutom en viktig roll när det gäller beredning av mark och infrastruktur. I genomsnitt antas det ta sex kvartal att bygga en bostadslägenhet. Innan byggnationen startar har den beviljats bygglov. Genom att följa byggnadslov och byggstartar kan man därför få en indikation om bostadsinvesteringarnas utveckling i närtid.

Incitamenten att bygga påverkas i hög grad av priset på befintliga bostäder i förhållande till nyproduktionskostnaderna. Nyproduktionen är exempelvis liten i kommuner med låga bostadspriser och stor i kommuner med höga bostadspriser. Bostadspriserna påverkas i sin tur av räntan, bostadsbeskattningen och av hushållens inkomstutveckling. Genom att analysera hur sådana ekonomiska faktorer påverkar byggloven och antalet påbörjade lägenheter kan man få ett visst grepp om de framtida bostadsinvesteringarna, något eller några år framåt i tiden.

De stora räntesänkningarna 2009, då den reala räntan föll med nästan 4 procentenheter, bidrog till att bostadspriserna steg och att bostadsinvesteringarna återhämtade sig rejält efter nedgången i samband med finanskrisen. I nuläget kan man inte vänta sig samma draghjälp, eftersom räntan redan är relativt låg. Därtill ökar hushållens inkomster och förmögenheter under 2013–2014 vilket bidrar till att bostadspriserna ökar något snabbare än konsumentpriserna. Därför blir det en återhämtning i nybyggnadsinvesteringarna, om än mer återhållsam än efter finanskrisen.

Den svaga utvecklingen för bygglov och påbörjade lägenheter fortsätter och det är först i slutet av året det blir en vändning. Det gör att nybyggnadsinvesteringarna minskar under 2013. Ombyggnadsinvesteringarna ökar dock redan 2013 och håller sig därmed kvar på ungefär den höga nivå som varit sedan rotavdragen infördes 2009.

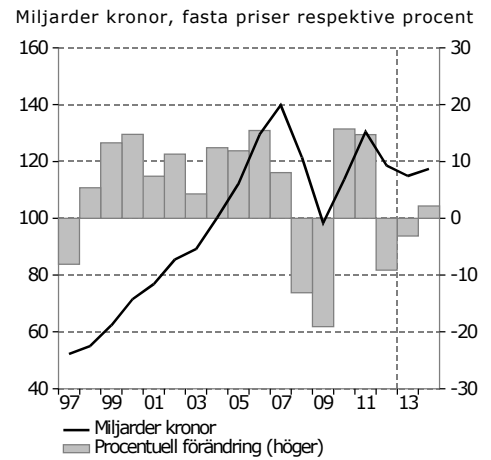
De totala bostadsinvesteringarna väntas sammantaget minska med 3,1 procent i år men öka med 2,2 procent 2014 (se diagram 112).

STATENS INVESTERINGAR VÄXER I ÅR

Den offentliga sektorns investeringar ökar i år. Investeringarna ökar i såväl staten som i kommunsektorn. Nästa år ökar de offentliga investeringarna endast svagt (se diagram 113).

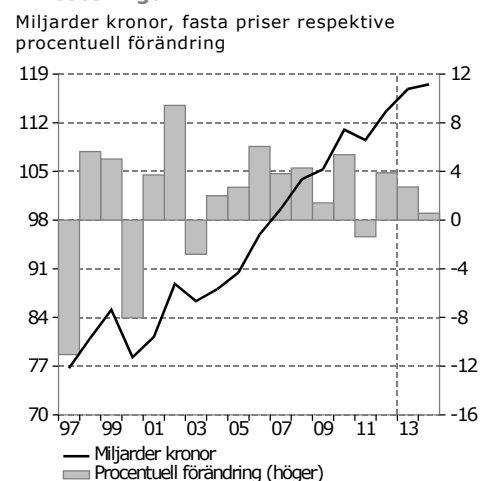
Investeringarna inom kommunsektorn har ökat snabbt de senaste åren och investeringsutgifterna har stigit som andel av kommunernas totala utgifter. Både primärkommuner och lands-
ting är i behov av att göra ytterligare investeringar i både bygg-

Diagram 112 Totala bostadsinvesteringar

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

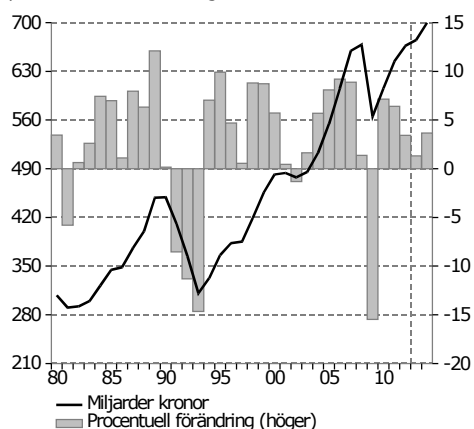
Diagram 113 Offentliga myndigheters investeringar

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 114 Fasta bruttoinvesteringar

Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

nader och vägar enligt Sveriges kommuner och landsting (SKL). Kommunsektorns investeringar väntas dock växa svagare i år än i fjol och vara nästan oförändrade 2014. Det beror dels på att investeringsnivån redan är hög jämfört med tidigare, dels på att kommunernas ekonomi blir mer ansträngd framöver.

Statens investeringar minskade 2011 till följd av avslutade infrastrukturprojekt. År 2012 ökade de statliga investeringarna något och i budgetpropositionen för 2013 gör regeringen en långsiktig satsning på infrastruktur. Denna satsning ger något högre väg- och järnvägsinvesteringarna även i det korta perspektivet. Därmed bedöms statens investeringar öka ytterligare i år och nästa år.

TOTALA INVESTERINGAR TAR FART NÄSTA ÅR

De totala investeringarna växer svagt i år (se tabell 26). Nästa år ökar tillväxttakten och totala investeringar växer med ca 4 procent. Det är högre än ett genomsnitt för perioden 1980–2012, som uppgår till drygt 2 procent (se diagram 114). Den starkare utvecklingen för näringslivets investeringar exklusive bostäder, fartyg och flygplan bidrar till tillväxten i totala investeringar.

Lager

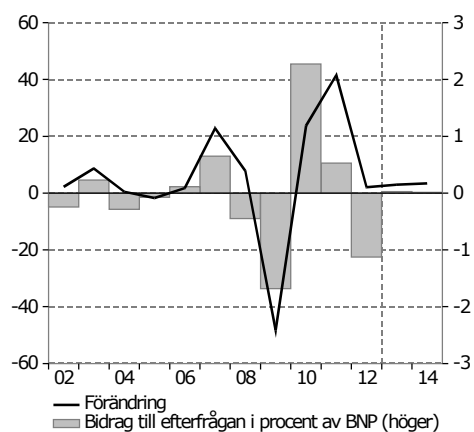
KRAFTIG MINSKNING AV LAGREN FJÄRDE KVARTALET

De lager som byggdes upp tredje kvartalet i fjol minskades rejält fjärde kvartalet. Såväl industrin som handeln justerade sina lagernivåer nedåt. Sett över hela 2012 ökade lagren endast marginellt (se diagram 115). Ökningen var avsevärt mindre än lagerökningen 2011 och bidraget till efterfrågetillväxten 2012 blev kraftigt negativt, motsvarande 0,8 procentenheter (se tabell 27). Detta ska dock ses mot bakgrund av att lagren ökade med ca 40 miljarder kronor i fasta priser 2011, vilket kan jämföras med genomsnittet för perioden 1993–2010, som motsvarar drygt 7 miljarder.

Företagens svar i Konjunkturbarometern indikerar att missnöjet med för stora varulager inom handeln har minskat och ligger under ett historiskt genomsnitt (se diagram 116). Företagen inom industrin ger en mer blandad bild av lagersituationen. Missnöjet med insatsvarulagren har fallit under ett historiskt genomsnitt (se diagram 117), medan missnöjet med färdigvarulagren ligger nära ett historiskt genomsnitt.

Diagram 115 Lager

Miljarder kronor, fasta priser respektive procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell 27 Lagerinvesteringar

Miljarder kronor, fasta priser respektive procent

	2011	2012	2013	2014
Industrins lager av insatsvaror	5,9	-6,0	-2,6	-2,3
Industrins lager av varor i arbete och färdigvaror	10,3	-3,6	-1,0	-0,4
Handelslager	9,3	-4,4	-2,4	-2,6
Skogslager	9,4	10,4	8,0	8,0
Övriga lager ¹	6,6	5,6	0,9	0,8
Summa lagerförändring	41,5	2,1	2,9	3,5
Lageromslag ²	15,6	-39,5	0,9	0,5
Bidrag till totala efterfrågans tillväxt, procentenheter ³	0,3	-0,8	0,0	0,0
Bidrag i procent av BNP föregående år ³	0,5	-1,1	0,0	0,0

¹ Övriga lager är främst bränslelager i el- och gasindustrin, samt värdeföremål. ² Lageromslaget är årets lagerförändring minus fjolårets.

³ När lagren ökar mer än föregående år är lageromslaget positivt och registreras som ett positivt bidrag till BNP-tillväxten i nationalräkenskaperna (och tvärtom om lageromslaget är negativt). Normalt är dock nettoeffekten mindre eftersom lagerförändringar även påverkar importen.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Industrins och handelns lagerminskningar väntas bli mindre första kvartalet jämfört med det föregående. De totala lagren ger ett positivt bidrag till efterfrågetillväxten första kvartalet på ca 0,2 procentenheter jämfört med föregående kvartal. Sammantaget bedöms lagerutvecklingen lämna efterfrågan närmast opåverkad i år och nästa år.

Import

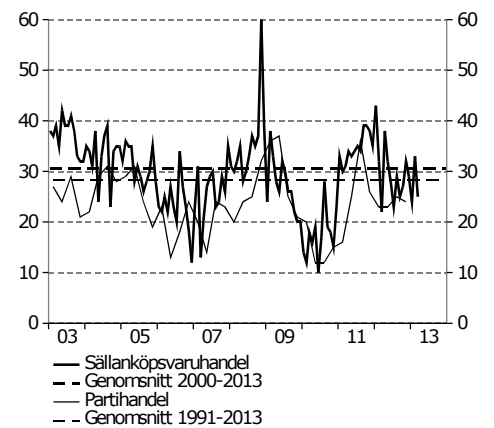
OFÖRÄNDRAD IMPORT 2012

Importen minskade med 0,2 procent i volym fjärde kvartalet 2012. Därmed har importen i stort sett varit oförändrad sedan andra kvartalet 2011 (se diagram 118). Denna svaga utveckling beror framför allt på att importen av bearbetade varor minskat (se diagram 119). Minskningen fjärde kvartalet förklaras främst av en mindre import av råolja och av en lägre import av motorfordon. Dessutom minskade importen av elström när produktionen i de svenska kärnkraftverken ökade. Däremot ökade bland annat importen av teleprodukter och hushållens konsumtion utomlands. Sammantaget innebär detta att importen helåret 2012 var oförändrad jämfört med 2011 (se tabell 28).

Generellt gäller att importen utvecklas relativt svagare än efterfrågan när konjunkturen försämras. Förklaringen är att efterfrågan med högre importinnehåll normalt varierar mer över en konjunkturcykel. Exempel på sådan efterfrågan är hushållens inköp av kapitalvaror liksom vissa maskininvesteringar samt varuexporten. Även under nuvarande lågkonjunktur har denna efterfrågan varit dämpad, vilket bidragit till en relativt svag importutveckling (se diagram 120).

Diagram 116 Lageromdömen i handeln

Nettotal, säsongrensade månads- respektive kvartalsvärden

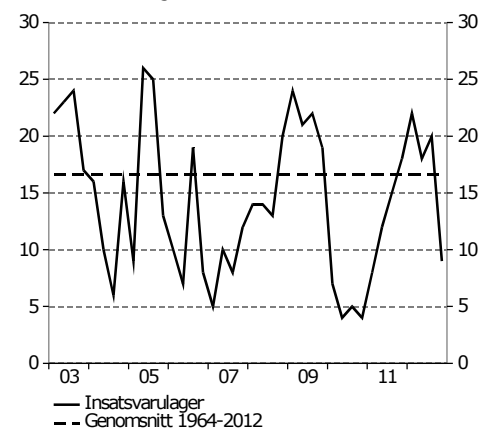

Anm. Högre nettotal innebär att fler företag är missnöjda med för stora lager.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 117 Lageromdömen i industrin

Nettotal, säsongrensade kvartalsvärden

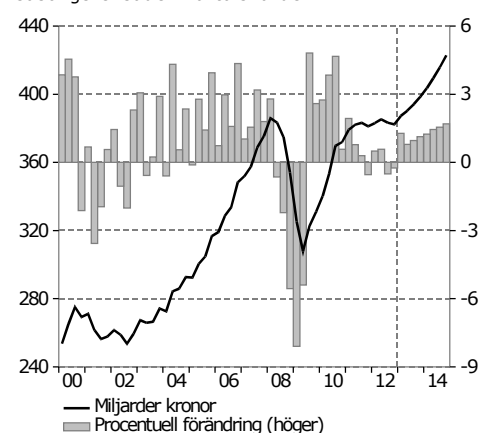

Anm. Högre nettotal innebär att fler företag är missnöjda med för stora lager.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 118 Import

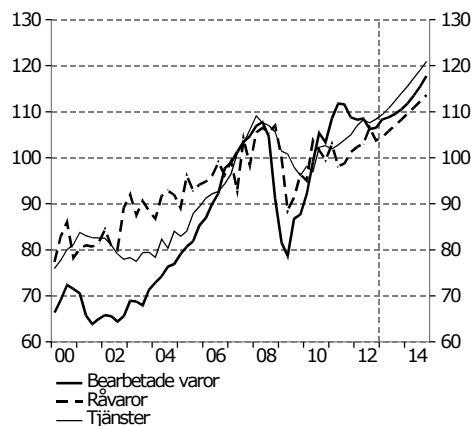
Miljarder kronor, fasta priser respektive procent, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 119 Import

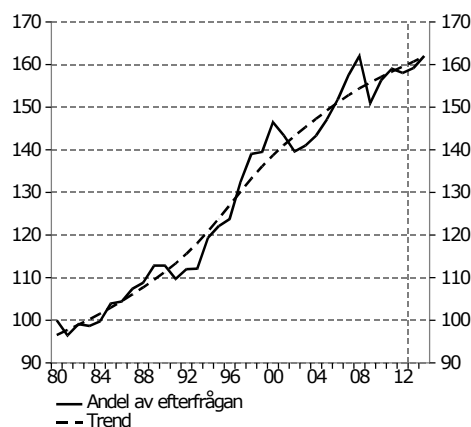
Index 2010=100, fasta priser, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 120 Import

Andel av total efterfrågan, fasta priser, index 1980=100

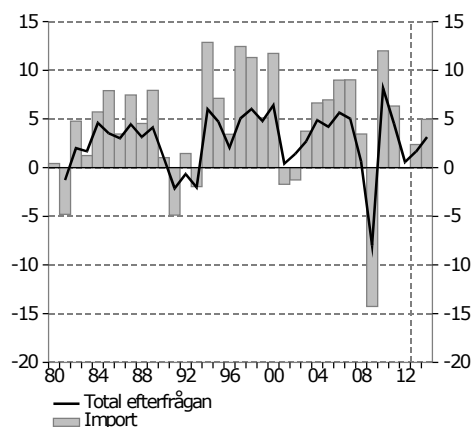

Anm. Trend beräknad med HP-filtrer.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 121 Import och efterfrågan

Procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell 28 Import

Miljarder kronor, löpande priser respektive utveckling i procent, fasta priser

	2011	2011	2012	2013	2014
Import av varor	1 136	7,5	-1,5	1,9	4,6
Varav: Bearbetade varor	812	10,3	-3,5	1,7	4,6
Råvaror	323	0,1	3,5	2,3	4,8
Import av tjänster	396	3,1	4,1	3,6	5,9
Import	1 532	6,3	-0,1	2,4	5,0

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

STARKARE KRONA HÖJER IMPORTEN PÅ SIKT MEN DE NÄRMASTE ÅREN VÄXER DEN ÄNDÅ LÅNGSAMT

Den starkare kronan kommer successivt att leda till att en större andel av efterfrågan riktas mot utlandet. Till att börja med gäller detta främst hushållen som gradvis styr om sin konsumtion när kronan ger mer för pengarna utomlands. Detta leder till utlandsresandet ökar men sannolikt även till att näthandeln från utlandet ökar. I båda fallen registreras detta som import av tjänster. Företagens incitament till att använda sig av utländska underleverantörer ökar också när kronans styrka bedöms vara varaktig. Sådana förändringar tar dock sannolikt längre tid bland annat beroende på en i många fall långtgående specialisering även i underleverantörsledet samt på rådande kontraktsförhållanden.

I år växer den totala efterfrågan snabbare med 1,6 procent, vilket i förhållande till sin historiska tillväxt är en fortsatt långsam utveckling. Under perioden 1981–2012 ökade den totala efterfrågan med i genomsnitt 2,7 procent per år (se diagram 121). Den inhemska efterfrågan bidrar med 1,2 procentenheter till årets tillväxt, medan efterfrågan från utlandet fortsätter att bidra svagt. Inom den inhemska efterfrågan är det i första hand hushållens köp av sällanköpsvaror och turistande utomlands som påverkar importen.

År 2014 växer den totala efterfrågan med 3,1 procent, eller något över dess historiska medelvärde. Inhemska efterfrågan ökar ytterligare något snabbare, men framför allt växer exporten fortare. Den inhemska efterfrågan och exporten bedöms därför generera ungefär lika stor importtillväxt nästa år. Inom inhemska efterfrågan är det hushållen som via köp av sällanköpsvaror höjer importen mest.

Produktion och arbetsmarknad

Lågkonjunkturen fortsätter och produktionen utvecklas svagt. I slutet av 2013 kommer återhämtningen igång igen och tillväxten i produktionen ökar. Arbetsmarknaden påverkas av den svaga utvecklingen och sysselsättningen växer endast svagt. Arbetslösheten planar ut på 8,2 procent i år och minskar något i slutet av nästa år. Både på arbetsmarknaden och i ekonomin som helhet är resursutnyttjandet lågt. Det kommer att ta flera år innan svensk ekonomi åter är i balans.

Den globala konjunkturen försvagades under 2012 (se kapitlet "Internationell konjunkturutveckling"). I år kommer återhämtningen igång igen. Men utvecklingen dämpas av den osäkerhet som är förknippad med de fortsatta skuldproblemen i flera länder. Återhämtningen i många OECD-länder tar lång tid och efterfrågan på svensk export blir därför svag (se kapitlet "BNP och efterfrågan").

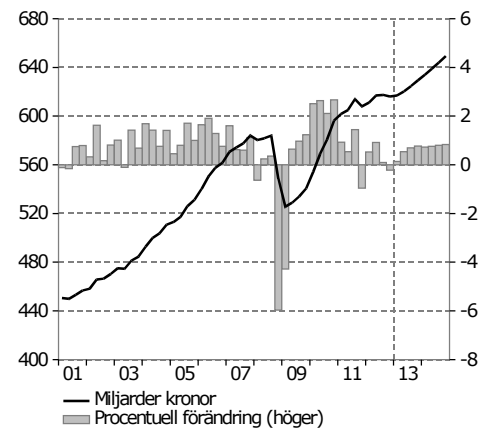
Osäkerheten om den internationella utvecklingen gör också att svenska hushåll och i synnerhet företag är försiktiga, vilket dämpar konsumtion och investeringar. Konfidensindikatorerna för hushåll och företag har visserligen vänt upp de senaste månaderna, men är fortfarande på låga nivåer. Produktionen i näringslivet, som minskade i slutet av 2012, växer endast svagt under första halvåret (se diagram 122). Därefter bidrar både svensk och utländsk efterfrågan successivt till en starkare utveckling.

Trots svag efterfrågan i fjol ökade sysselsättningen, men arbetskraften ökade snabbare och därmed steg arbetslösheten (se diagram 123). Den svaga efterfrågan i år gör att produktiviteten växer svagt. I takt med att efterfrågan stiger tas företagens produktionsresurser alltmer i anspråk. Produktivitetstillväxten ökar då och företagets behov av att anställa ny personal är små. Sammantaget under 2013 och 2014 ökar sysselsättningen beskedligt. Samtidigt fortsätter utbudet av arbetskraft att öka och arbetslösheten planar ut på 8,2 procent under andra halvåret i år för att falla något i slutet av nästa år. Många arbetslösa har varit utan arbete länge och den utdragna lågkonjunkturen medför långvarigt negativa effekter på arbetsmarknaden (se fördjupningen "Uppdaterad syn på potentiell produktion och sysselsättning" i kapitlet "Makroekonomisk utveckling och ekonomisk politik 2013–2017").

Resursutnyttjandet i hela ekonomin, mätt med BNP-gapet, är lågt och sjunker ytterligare något i år (se diagram 124). I slutet av året inleds en återhämtning, men den jämförelsevis svaga tillväxten i efterfrågan gör att det tar lång tid för svensk ekonomi att nå balans.

Diagram 122 Näringslivets produktion

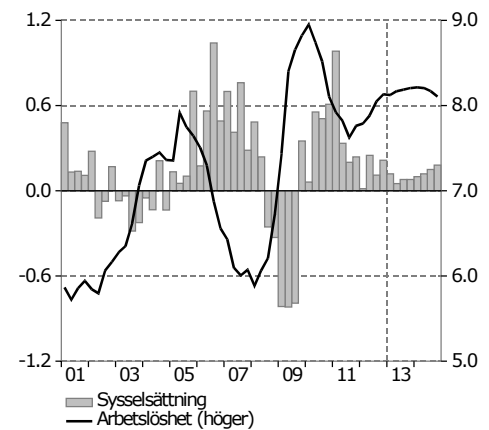
Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 123 Sysselsättning och arbetslöshet

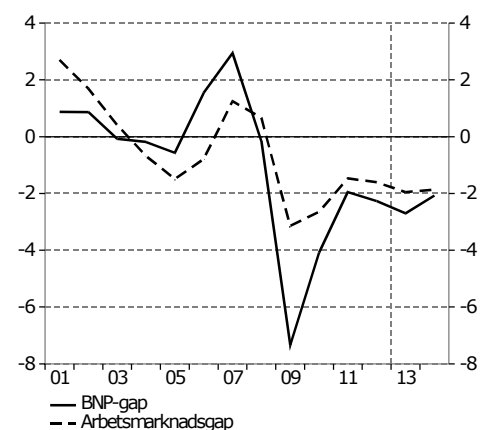
Procentuell förändring respektive procent, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 124 BNP-gap och arbetsmarknadsgap

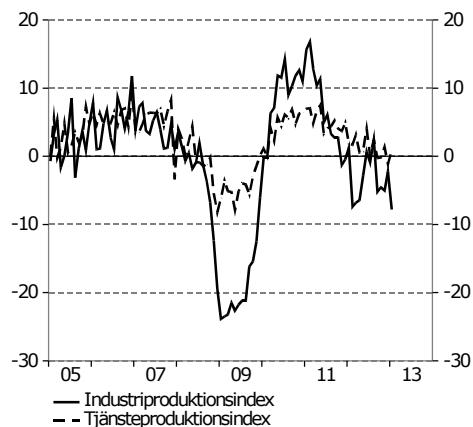
Procent av potentiell BNP respektive potentiellt arbetade timmar

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 125 Industriproduktionsindex och tjänsteproduktionsindex

Årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerade månadsvärden

Källa: SCB.

Diagram 126 Konfidensindikator för näringslivet

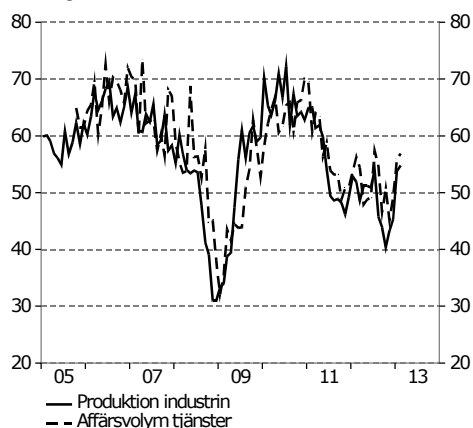
Nettotal, säsongrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 127 Produktion i inköpschefsindex

Säsongrensade månadsvärden

Källor: SILF och Swedbank.

Produktion, produktivitet och efterfrågan på arbetskraft

NÄRINGSLIVETS PRODUKTION FORTSÄTTER ATT UTVECKLAS SVAGT I NÄRTID

Produktionen i näringslivet minskade med 0,2 procent fjärde kvartalet ifjol jämfört med tredje kvartalet (se diagram 122). Minskningen drevs i huvudsak av att industriproduktionen föll med nästan 3 procent.

Både industri- och tjänsteproduktionsindex i januari visar på en förhållandevis svag utveckling (se diagram 125). Samtidigt har framåtblickande indikatorer för produktionen i näringslivet förbättrats något under inledningen av året. Konfidensindikatorn för näringslivet befinner sig fortfarande under det historiska genomsnittet men har vänt upp de senaste månaderna (se diagram 126). Delindex för produktionen för både tjänster och industri i inköpschefsindex har legat över 50-strecket i både januari och februari, vilket motsvarar brytpunkten för en ökande produktion (se diagram 127).

Näringslivets produktion växer långsamt under inledningen av 2013. Den internationella efterfrågan och tillväxten i exporten är fortsatt svag. En del av ökningen i näringslivets produktion förklaras av att lagerminskningarna avtar jämfört med fjärde kvartalet ifjol (se kapitlet "BNP och efterfrågan"). Först under andra halvåret i år och under nästa år tilltar efterfrågan och produktionen i näringslivet växer starkare än den historiskt genomsnittliga tillväxttakten.

HÖG FRÅNVARO MINSKAR ANTALET ARBETADE TIMMAR I NÄRINGSLIVET FÖRSTA KVARTALET

Nedgången i näringslivets anställningsplaner i Konjunkturbarometern har stannat upp (se diagram 128). Delindex för sysselsättningen i inköpschefsindex är över 50 för tjänstesektorn, vilket utgör gränsvärdet för tillväxt i sysselsättningen. Delindex för sysselsättningen inom industrin är dock fortfarande under 50. Antalet anmälda varsel till Arbetsförmedlingen har minskat från de förhöjda nivåerna i oktober och november (se avsnittet "Arbetsmarknaden" i detta kapitel). Sammanfattningsvis ger de framåtblickande indikatorerna en ljusare bild av arbetsmarknaden jämfört med läget under hösten ifjol. Samtidigt indikerar statistik från arbetskraftsundersökningarna (AKU) att frånvaron var hög under årets första månader och att antalet arbetade timmar minskade. Smittskyddsinstitutet har rapporterat om hög influensaaktivitet under inledningen av året, vilket påverkar både sjukfrånvaron och frånvaron till följd av vård av barn. Även semesteruttaget har varit högt. Sammantaget medverkar dessa faktorer till att antalet arbetade timmar minskar tillfälligt under inledningen av året.

Indikatorer pekar på att resursutnyttjandet inom företagen var lägre än normalt under avslutningen av 2012 och i början av 2013, främst inom industrin (se avsnittet ”Resursutnyttjande” i detta kapitel). Det innebär att företagen kan öka produktionen utan att behöva nyanställa eller öka antalet arbetade timmar i någon större omfattning. Antalet arbetade timmar i näringslivet utvecklas därmed svagt under resten av året (se diagram 128). Först nästa år blir resursutnyttjandet inom företagen mer balanserat. Antalet arbetade timmar växer då snabbare.

SVAG PRODUKTIVITETSUTVECKLING I NÄRINGSLIVET

Produktivitetstillväxten ökar successivt under 2013 i takt med att efterfrågan ökar och lediga resurser inom företagen tas i anspråk. I ett historiskt perspektiv utvecklas den faktiska produktivitetstillväxten dock svagt i år (se diagram 129). Det är till stor del ett resultat av den svaga avslutningen ifjol då efterfrågan på framför allt industriprodukter minskade markant samtidigt som antalet arbetade timmar i näringslivet ökade.

EFTERFRÅGANS SAMMANSÄTTNING HAR STOR BETYDELSE FÖR HUR PRODUKTIONEN I OLIKA BRANSCHER UTVECKLAS

Ifjol ökade näringslivets produktion med 1,2 procent. Varubranschernas produktion var oförändrad medan tjänsteproduktionen ökade med drygt 2 procent. Att utvecklingen var så olikartad förklaras till stor del av efterfrågans sammansättning.

Merparten av näringslivets produktion sker numera inom de tjänsteproducerande branscherna.⁵⁸ I början av 1980-talet stod tjänsteproduktionen för drygt 50 procent, men till följd av bland annat privatiseringar av offentlig verksamhet och outsourcing från industrin har andelen ökat markant. År 2012 utgjordes nästan två tredjedelar av näringslivets totala produktion av tjänsteproduktion (se diagram 130).

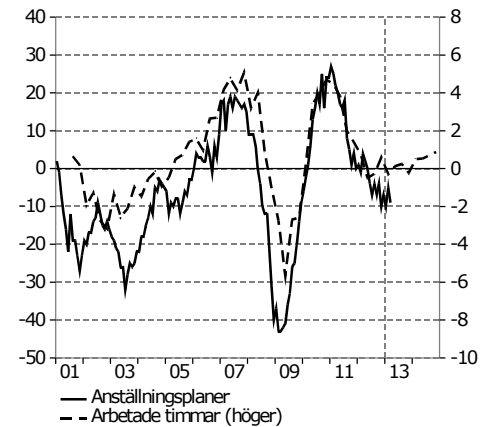
De varuproducerande branscherna består av industrin, byggbranschen, jord- och skogsbruk, fiske samt el, gas, värme och vattenförsörjning.⁵⁹ Industriproduktionen utgjorde drygt 60 procent av varuproduktionen 2012. Svensk industriproduktion är i hög grad beroende av investeringskonjunkturen, både i Sverige och i omvärlden. Det beror i huvudsak på att investe-

⁵⁸ Nationalräkenskaperna delas in i olika aktiviteter enligt SNI 2007 (svensk näringsgrensindelning). Tjänstebanscher utgörs av SNI G45–T98. SNI är primärt en aktivitetsindelning där produktionsenheter, som företag och arbetsställen, klassificeras efter den aktivitet som bedrivs. Ett företag/arbetsställe kan ha flera SNI-koder. I både de kvartalsvisa och de årsvisa nationalräkenskaperna dras urval på verksamhetsnivå. En företagsenhet kan bestå av flera verksamhetsenheter men oftast är verksamhetsenheten och företagsenheten densamma. Varje verksamhetsenhet har en egen SNI-kod, vilket innebär att en företagsenhet kan registreras som både varubransch och tjänstebanscher. Kriterierna för att dela upp en företagsenhet i flera verksamhetsenheter är dels graden av branschblandning i företagsenheten. Den branschfrämmande verksamheten inom ett företag måste motsvara mer än 50 anställda för att företagsenheten ska delas i flera verksamhetsenheter. Verksamhetsenheten måste också vara observerbar, det vill säga intäkter och kostnader för de olika verksamhetsenheterna måste kunna mätas.

⁵⁹ SNI 2007 A01–F43.

Diagram 128 Anställningsplaner och arbetade timmar i näringslivet

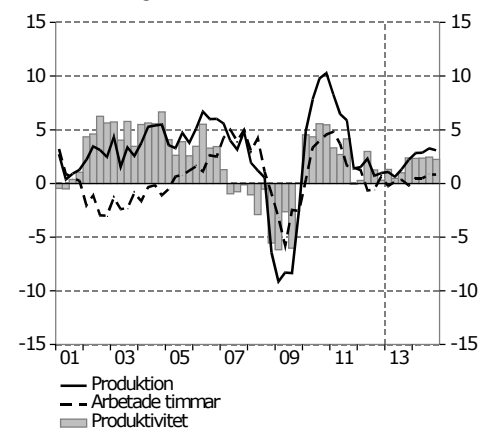
Nettotala respektive årlig procentuell förändring, säsongrensade månads- respektive kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 129 Produktion, arbetade timmar och produktivitet i näringslivet

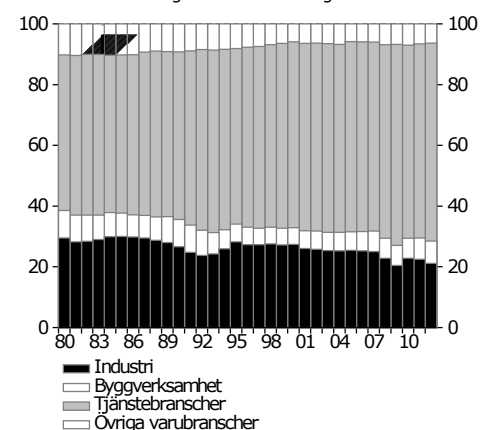
Årlig procentuell förändring, fasta priser, kalenderkorrigerade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 130 Förädlingsvärdeandelar i näringslivet

Procent av näringslivets förädlingsvärde

Anm. Egna beräkningar baserade på äldre näringsgrensindelning (SNI 2002) för perioden före 1993.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

ringsvarorna utgör en stor andel av industriproduktionen men även på att insatsvaror för framställning av investeringsprodukter utgör en stor del (se tabell 29). Exempel på investeringsvaror är transportmedel, maskiner och telekommunikationsutrustning. Insatsvaror för framställning av investeringsprodukter är exempelvis metaller och metallvaror.

Tabell 29 Produktion i näringslivet

Andel av näringslivets förädlingsvärde

	2012
Tjänsteproducerande branscher	0,65
Varuproducerande branscher	0,35
Varav: Industrin	0,61
Varav: Investeringsvaror	0,38
Insatsvaror	0,41
Konsumtionsvaror	0,21

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

För att få en uppfattning om hur olika branscher påverkas av efterfrågans sammansättning används en så kallad input/output-modell (se tabell 30).⁶⁰ Drygt hälften av tjänsteproduktionen efterfrågas av hushållen och den offentliga sektorn i form av konsumtion. De varuproducerande branscherna är betydligt mer beroende av exportefterfrågan men även av den inhemska efterfrågan på investeringsvaror.

Tabell 30 Andelar av varu- och tjänstebranschernas förädlingsvärde som alstras av olika efterfrågekomponenter

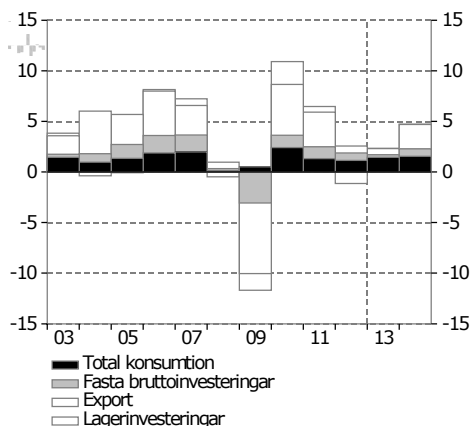
Andel av förädlingsvärdet enligt input/output-statistik

	Tjänstebranscher	Varubranscher
Hushållens konsumtion	0,44	0,21
Offentlig konsumtion	0,13	0,05
Fasta bruttoinvesteringar	0,09	0,19
Lagerinvesteringar	0,00	0,01
Export	0,35	0,53

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 131 Bidrag till efterfrågetillväxten

Förändring i procent av BNP föregående år

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

DE VARUPRODUCERANDE BRANSCHERNAS PRODUKTION MINSKAR I ÅR

År 2012 ökade den slutliga inhemska efterfrågan, det vill säga hushållens konsumtion, offentlig konsumtion och fasta bruttoinvesteringar, med 2 procent medan den totala efterfrågan endast ökade med 1 procent. Exporten ökade svagt 2012 och bidrog därmed positivt till den totala efterfrågan. Att den totala efterfrågan ändå utvecklades svagare än den slutliga inhemska efterfrågan förklaras av stora lagerminskningar (se diagram 131).

⁶⁰ Input/output-modellen beskriver sambanden mellan produktion, import och efterfrågan i ekonomin. Modellen baseras på uppgifter från nationalräkenskaperna för basåret 2010.

Omvärldens efterfrågan på svensk export kommer att fortsätta utvecklas svagt även i år. Den inhemska efterfrågan på investeringsvaror kommer också att vara dämpad (se kapitlet ”BNP och efterfrågan”). Till följd av att svensk industri till stor del är riktad mot inhemska och internationell investeringsefterfrågan utvecklas produktionen i de varuproducerande branscherna, i synnerhet inom industrin, svagt i år.

Nettotalet för produktionsvolymen i tillverkningsindustrin i Konjunkturbarometern har länge legat på en låg nivå. Utfallet för mars är emellertid i linje med det historiska genomsnittet. Tillsammans med utfallet för industriproduktionsindex i januari bedöms ändå industriproduktionen fortsätta att falla under inledningen av året (se diagram 132). Produktionen ökar svagt det andra kvartalet, varefter den successivt ökar snabbare.

Utsikterna på byggmarknaden på ett års sikt i Konjunkturbarometern har förbättrats något men ligger fortfarande under det historiska medelvärdet (se diagram 133). Byggproduktionen utvecklas i likhet med industrin svagt under loppet av 2013. Det är främst ett resultat av att bostadsinvesteringarna minskar (se kapitlet ”BNP och efterfrågan”). Till följd av att byggproduktionen ökade relativt starkt det fjärde kvartalet ifjol ökar ändå byggproduktionen med drygt 2 procent i år (se tabell 31).

Tabell 31 Produktion

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser, kalenderkorrigerade värden

	2011	2011	2012	2013	2014
Varubranscher	875	6,0	0,0	-0,1	3,4
Varav: Industri	544	6,6	-3,0	-1,4	4,3
Byggverksamhet	171	9,3	3,3	2,1	2,0
Tjänstebanscher	1 551	5,0	2,2	2,1	2,8
Varav: Handel	357	5,4	0,9	2,3	3,2
Företagstjänster	290	8,9	4,2	2,3	3,4
Näringsliv	2 426	5,4	1,4	1,3	3,0
Offentliga myndigheter	596	-0,1	1,0	1,1	0,6
BNP till baspris¹	3 066	4,3	1,3	1,3	2,5
Produktskatter/subventioner	427	0,1	0,4	1,5	1,8
BNP till marknadspris	3 493	3,7	1,2	1,3	2,4

¹ Inklusive produktion i hushållens icke vinstdrivande organisationer.

Anm. Med produktion avses här förädlingsvärdet.

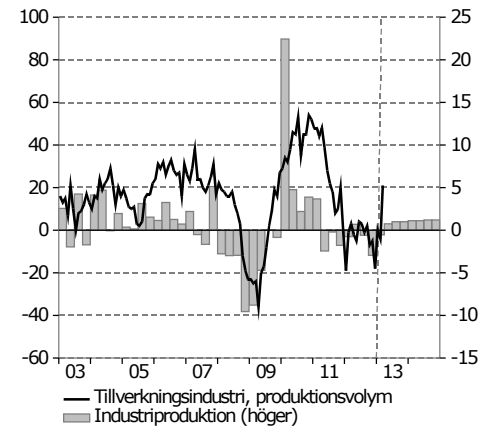
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

SVAG EFTERFRÅGAN PÅ ARBETSKRAFT I DE VARUPRODUCERANDE BRANSCHERNA

Anställningsplanerna inom tillverkningsindustrin och framför allt inom byggindustrin ligger under historiska medelvärden i Konjunkturbarometern (se diagram 134). Statistik från Arbetsförmedlingen indikerar att resursutnyttjandet inom industrin var lågt under hösten. Diagram 135 visar andelen industriföretag som kan öka produktionen med *som mest* 10 procent utan att

Diagram 132 Produktionsvolymen enligt Konjunkturbarometern i tillverkningsindustrin och industriproduktion

Netttotal respektive procentuell förändring, säsongsrensade månads- respektive kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 133 Utsikterna på byggmarknaden på ett års sikt

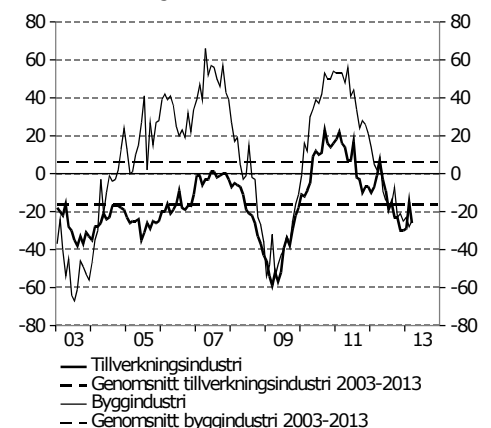
Netttotal, säsongsrensade kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 134 Anställningsplaner i tillverkningsindustri och byggindustri

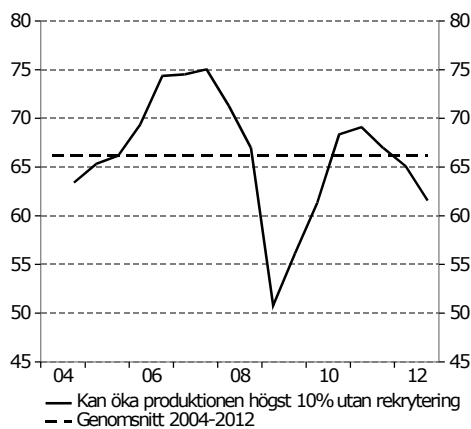
Netttotal, säsongsrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 135 Resursutnyttjandet inom industrin

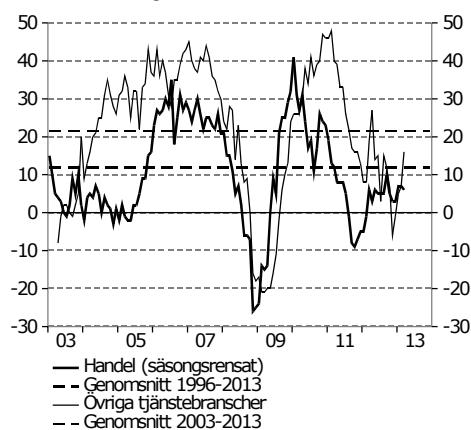
Andel arbetsställen som utnyttjar personalresurserna nästan fullt ut, procent

Källa: Arbetsförmedlingen.

Diagram 136 Konfidensindikatorer för tjänstebranscher

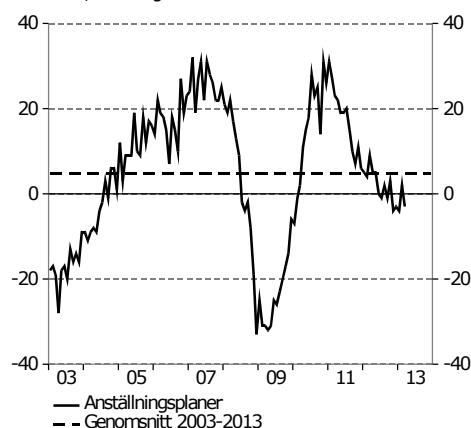
Nettotal, säsongrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 137 Anställningsplaner i privata tjänstenärings

Nettotal, säsongrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

anställa. Att andelen minskat är ett tecken på att fler industriföretag kan öka produktionen utan att behöva anställa. Fortsatt svag efterfrågan gör att industri- och byggföretagens behov av att anställa framöver är litet. Industrin fortsätter därför att dra ner på antalet arbetade timmar och sysselsatta som minskar med knappt 2 procent i år. Antalet arbetade timmar i byggbranschen utvecklas också svagt men minskar inte i samma omfattning som inom industrin (se tabell 32). Antalet sysselsatta i byggbranschen minskar med 1,3 procent.

Varubranschernas produktivitetstillväxt blir svag i år (se tabell 33). Det drivs i huvudsak av den svaga industriproduktionen under avslutningen ifjol som gjorde att produktiviteten i industrin föll kraftigt.

Tabell 32 Arbetade timmar

Miljoner timmar respektive procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

	2011	2011	2012	2013	2014
Varubranscher	1 945	2,7	-1,3	-1,4	-0,3
Varav: Industri	1 109	2,8	-2,3	-1,8	-0,7
Byggverksamhet	535	3,7	0,5	-0,4	0,7
Tjänstebranscher	3 416	3,0	1,0	0,8	1,2
Varav: Handel	976	2,6	1,6	0,3	0,6
Företagstjänster	746	4,8	2,0	1,3	1,8
Näringsliv	5 361	2,9	0,2	0,0	0,7
Offentliga myndigheter	1 978	1,0	1,6	0,7	0,3
Totalt¹	7 495	2,4	0,6	0,2	0,6

¹ Inklusive produktion i hushållens icke vinstdrivande organisationer.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

TJÄNSTPRODUKTIONEN FORTSÄTTER ATT ÖKA

Konfidensindikatorn för övriga tjänstebranscher har vänt upp under inledningen av 2013, men ligger fortfarande en bit under det historiska genomsnittet (se diagram 136). Konfidensindikatorn för handeln har varit ganska stabil under en tid, men ligger också under det historiska genomsnittet, vilket indikerar måttlig tillväxt. Hushållens inkomst- och förmögenhetsutveckling är emellertid god under 2013, vilket möjliggör en ökad konsumtion och ökad efterfrågan på tjänster (se avsnittet "Hushållens konsumtionsutgifter" i kapitlet "BNP och efterfrågan"). Även den offentliga konsumtionen fortsätter att öka och bidrar till att tjänstebranschernas produktion ökar under året. Den svaga internationella utvecklingen gör sig dock påmind även för tjänstebranscherna. Det är främst produktionen av företagstjänster som påverkas, men även produktionen av transporttjänster blir svag. Tjänsteproduktionen ökar svagt under inledningen av 2013. Först i slutet av året ökar tillväxten starkare än det historiska genomsnittet.

STABIL EFTERFRÅGAN PÅ ARBETSKRAFT

I TJÄNSTEBRANSCHERNA

Tjänstebanscherorna står för knappt två tredjedelar av antalet arbetade timmar i näringslivet. Anställningsplanerna för de privata tjänstenäringarna i Konjunkturbarometern är något lägre än genomsnittet de senaste tio åren (se diagram 137). Detta kan anses vara förenligt med en viss ökning i antalet arbetade timmar eftersom antalet arbetade timmar i tjänstebanscherorna under motsvarande period har ökat med i genomsnitt 0,5 procent per kvartal. Antalet arbetade timmar i tjänstebanscherorna ökar svagt i år och bidrar tillsammans med de offentliga myndigheterna till att totalt antal arbetade timmar ökar (se diagram 138). Antalet sysselsatta i tjänstebanscherorna ökar med 1,5 procent.

Produktivitetstillväxten inom tjänstebanscherorna blir trots den svaga efterfrågan bara något lägre än det historiska genomsnittet i år. I takt med att efterfrågan tar fart under året växer produktiviteten och nästa år ökar den starkare (se tabell 33).

Tabell 33 Produktivitet

Kronor per timme, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser, kalenderkorrigerade värden

	2011	2011	2012	2013	2014
Varubanscher	450	3,2	1,2	1,3	3,7
Varav: Industri	490	3,7	-0,7	0,4	5,1
Byggverksamhet	319	5,4	2,8	2,5	1,3
Tjänstebanscher	454	1,9	1,2	1,3	1,6
Varav: Handel	366	2,7	-0,6	2,0	2,6
Företagstjänster	389	3,9	2,2	1,0	1,6
Näringsliv	452	2,4	1,2	1,3	2,3
Offentliga myndigheter	301	-1,1	-0,7	0,4	0,3
Hela ekonomin	409	1,8	0,7	1,1	1,9

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

SVAG ÖKNING AV ANTALET ARBETADE TIMMAR

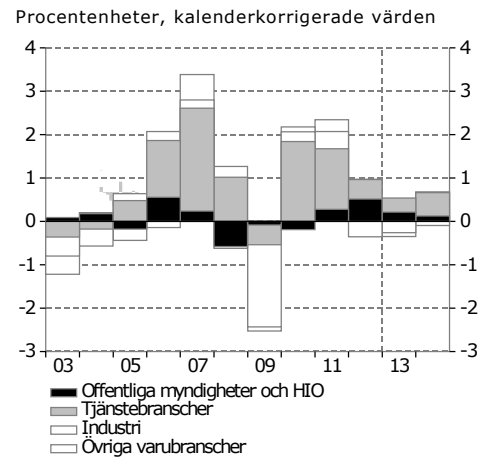
I OFFENTLIG SEKTOR 2013 OCH 2014

Antalet arbetade timmar inom offentlig sektor ökade starkt i fjol. Ökningen kommer dock inte att fortsätta i denna takt i år och nästa år eftersom både kommunerna och staten ökar sin konsumtion i långsammare takt än tidigare (se tabell 32). Antalet arbetade timmar i offentlig sektor bidrar ändå till att antalet arbetade timmar i ekonomin som helhet ökar både i år och nästa år (se diagram 138).

Produktionen i offentlig sektor har ökat långsammare än konsumtionen under perioden 2006–2011 (se diagram 139). Det beror i huvudsak på att andelen tjänster som produceras av näringslivet men finansieras med kommunala medel har ökat. Denna utveckling stannade dock av ifjol.

Konjunkturinstitutet beräknar antalet arbetade timmar i näringslivet som finansieras med kommunala medel. I dessa timmar ingår antalet arbetade timmar som utförs av privata försko-

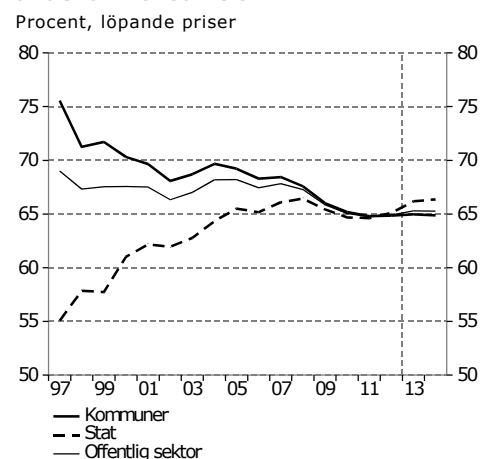
Diagram 138 Bidrag till tillväxten i antalet arbetade timmar

Anm. HIO avser hushållens icke vinstdrivande organisationer.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

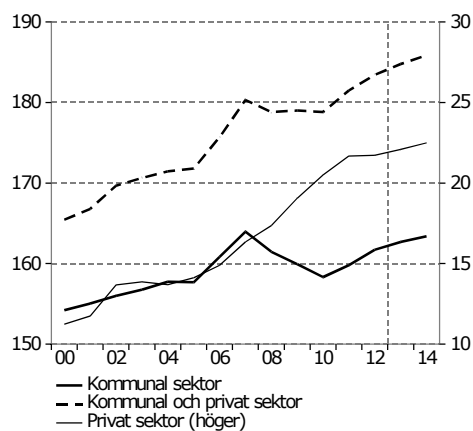
Diagram 139 Offentlig produktion som andel av konsumtion

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 140 Kommunalt finansierade arbetade timmar

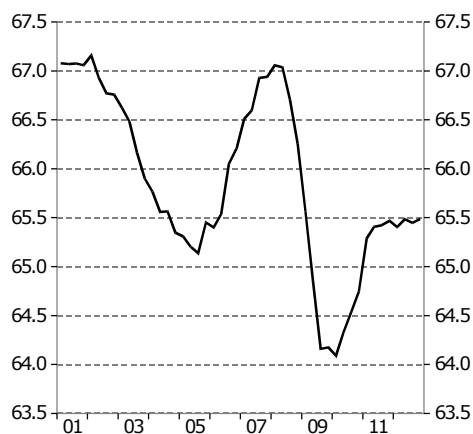
Miljoner arbetade timmar, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 141 Sysselsättningsgrad

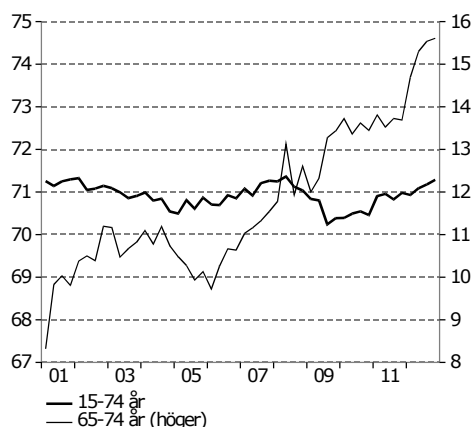
Andel sysselsatta i procent av befolkningen 15–74 år, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 142 Arbetskraftsdeltagande

Procent, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

lor, skolor och äldreboenden som finansieras av kommunerna, respektive privata vårdcentraler för landstingen. Det totala antalet arbetade timmar som finansieras av kommunsektorn ökar något i år och nästa år (se diagram 140).

Den statliga konsumtionen har expanderat under lågkonjunkturen men stagnerar i det närmaste i år och nästa år. Antalet arbetade timmar inom staten ökar i år och är närmast oförändrade nästa år.

Arbetsmarknaden

ÅR 2012 PRÄGLADES AV STIGANDE SYSSELSÄTTNING OCH ARBETSKRAFT TROTS DÄMPAD EFTERFRÅGAN I EKONOMIN

Antalet sysselsatta ökade 2012, även om det skedde i långsammare takt än 2011. Trots att efterfrågan i ekonomin som helhet var dämpad steg inte andelen personer som lämnade sysselsättning för arbetslöshet förrän i slutet av året. Sysselsättningsgraden, det vill säga andelen sysselsatta i befolkningen 15–74 år, förblev i stort sett oförändrad (se diagram 141). I de flesta åldersgrupper ökade sysselsättningsgraden, med undantag för grupperna 15–24 år och 25–34 år. Där minskade sysselsättningsgraden, sannolikt som en följd av att sysselsättningen bland yngre är mer konjunkturkänslig än bland äldre. Konjunkturen påverkade också antalet visstidsanställningar som föll under året, medan antalet tillsvidareanställningar påverkades i mindre utsträckning.

Arbetskraften växte kraftigt, precis som de närmast föregående åren och det totala arbetskraftsdeltagandet, andelen i arbetskraften i befolkningen 15–74 år, uppgick till drygt 71 procent (se diagram 142). Arbetskraftsdeltagandet steg i flera åldersgrupper – men även här utgjorde yngre ett undantag – och speciellt påtaglig var ökningen bland de som var 65–74 år gamla. I gruppen med 65–74-åringar har arbetskraftsdeltagandet trendmässigt stigit som en följd av att yngre kohorter har ett högre genomsnittligt arbetskraftsdeltagande än äldre. Reformen som den tidigare genomförda pensionsreformen samt jobbskatteavdraget, som gör det extra lönsamt för personer över 65 år att arbeta jämfört med att gå i pension, kan också ha bidragit till den senaste tidens starka utveckling.⁶¹ Arbetskraftsdeltagandet bland 65–74-åringar var nästan 16 procent i fjol (se diagram 142).

Till följd av att arbetskraften ökade snabbare än sysselsättningen steg arbetslösheten under 2012. Som årsgenomsnitt uppgick den till 8,0 procent, jämfört med 7,8 procent 2011.⁶² Arbets-

⁶¹ Se Laun, L. "Om förhöjt jobbskatteavdrag och sänkta arbetsgivaravgifter för äldre", IFAU Rapport 2012:16.

⁶² I februari 2013 publicerade SCB reviderade siffror för arbetskraftsundersökningarna (AKU) 2010–2012. Antalet sysselsatta sänktes med ca 17 000 personer i genomsnitt och arbetslösheten reviderades upp med 0,3 procentenheter. Arbetslösheten uppgick 2012 till 8,0 procent efter revideringen, se www.scb.se/aku.

lösheten steg främst bland personer upp till 34 år och det är också bland dessa personer som arbetslösheten är som högst. Bland personer i åldern 35–64 år var arbetslösheten omkring 5 procent och bland personer 65–74 år omkring 2,5 procent. Den låga arbetslösheten bland 65–74-åringar förklaras av att det främst är de som har jobb som väljer att stanna kvar i arbetskraften efter 65 års ålder.

Bland unga, 15–24 år, var arbetslösheten 24 procent (se diagram 143). Unga som saknar fullständig gymnasieutbildning kan ha svårt att få fotfäste på arbetsmarknaden, men närmare hälften av de arbetslösa unga är heltidsstuderande som samtidigt söker arbete. Ofta ser de sig främst som studerande och inte som arbetssökande och deras arbetslöshet är troligen av mindre allvarlig karaktär.⁶³

FRAMÅTBlickande indikatorer tyder på svagt stigande sysselsättning

Under hösten 2012 steg antalet varsel under några månader och anställningsplanerna i Konjunkturbarometern föll. Sysselsättningen ökade emellertid 0,2 procent fjärde kvartalet 2012 jämfört med tredje kvartalet och månadsstatistik från AKU för januari och februari pekar på att sysselsättningen kommer att öka något även det första kvartalet i år (se diagram 144).

Samtidigt har flera indikatorer stabiliserats under inledningen av året. Antalet nyanmälda lediga platser är på en jämförelsevis hög nivå samtidigt som antalet varsel fallit tillbaka (se diagram 145). I februari låg antalet varsel under genomsnittet för perioden 2001–2012. Konjunkturbarometern visar att näringslivets anställningsplaner har stabiliserats kring en nivå strax under genomsnittet för perioden 2001–2012 (se diagram 146). Det är förenligt med oförändrad eller svagt stigande sysselsättning, eftersom en genomsnittlig nivå på anställningsplanerna enligt tidigare mönster har inneburit viss sysselsättningsstillväxt.⁶⁴

Sammantaget pekar indikatorerna på svagt stigande efterfrågan på arbetskraft den närmaste tiden (se även avsnittet ”Produktion, produktivitet och efterfrågan på arbetskraft” i detta kapitel för en genomgång av olika indikatorer på branschnivå).

SVAG ÖKNING AV SYSSLESÄTTNINGEN BÅDE 2013 OCH 2014

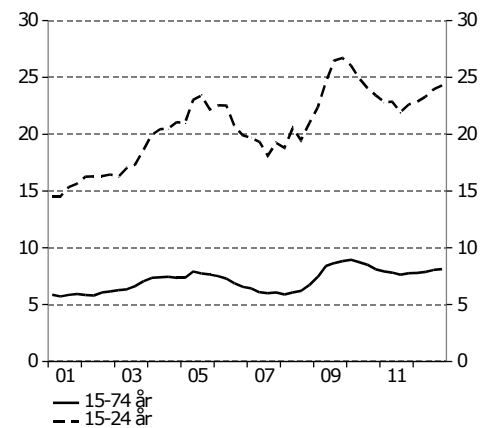
BNP växer svagt i år och även om BNP-tillväxten blir högre nästa år hinner inte efterfrågan på arbetskraft ta fart. Sysselsättningen växer endast med omkring 0,5 procent per år 2013–2014 (se diagram 147 och tabell 34).

⁶³ Se fördjupningen ”Arbetslöshet bland unga” i *Konjunkturläget*, juni 2012.

⁶⁴ I fördjupningen ”Framåtblickande indikatorer visar på försvagning på arbetsmarknaden” i *Konjunkturläget*, december 2012, redovisades några av de indikatorer och modeller som Konjunkturinstitutet använder för att bedöma den framtida sysselsättningsutvecklingen.

Diagram 143 Arbetslöshet

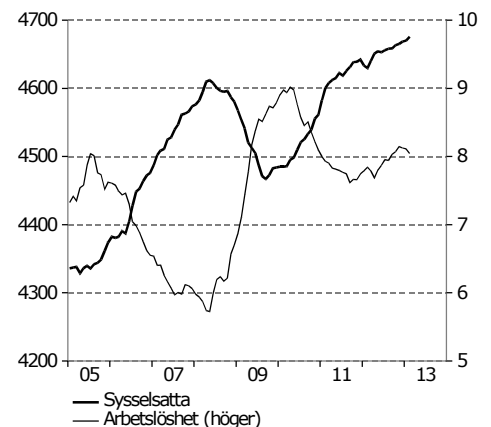
Procent av arbetskraften, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 144 Sysselsättning och arbetslöshet

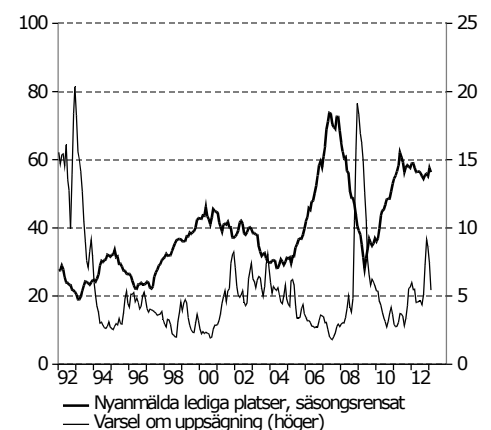
Tusental respektive procent av arbetskraften, säsongrensade månadsvärden, 3-månaders glidande medelvärde

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 145 Nyanmälda lediga platser och varsel om uppsägning

Tusental, månadsvärden, 3-månaders glidande medelvärde

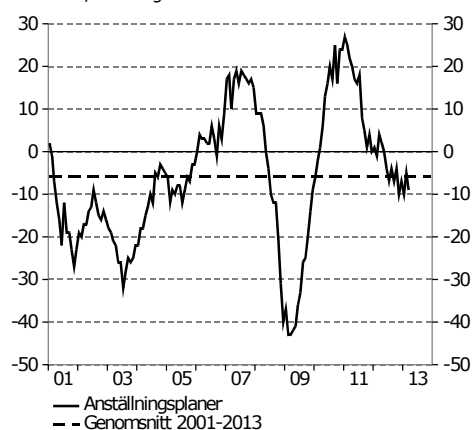

Anm. Nyanmälda lediga platser avser varaktighet med mer än tio dagar.

Källor: Arbetsförmedlingen och Konjunkturinstitutet.

Diagram 146 Anställningsplaner i näringslivet

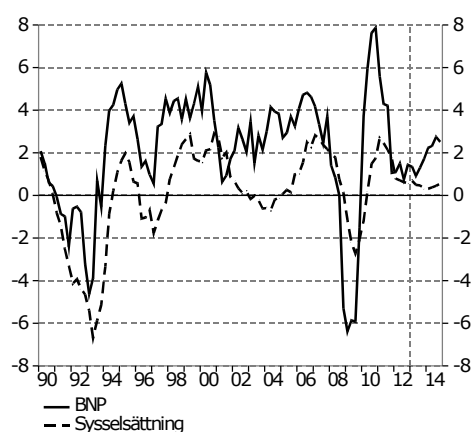
Nettotal, säsongsrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 147 BNP och sysselsättning

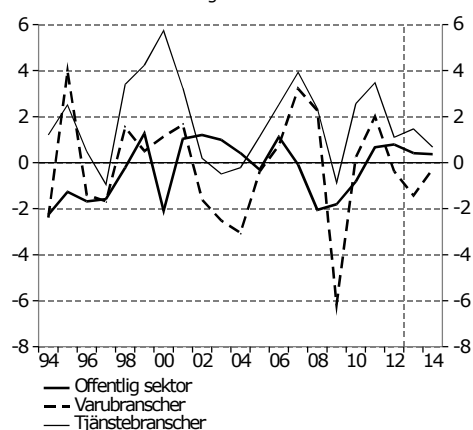
Årlig procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 148 Sysselsatta

Procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Samtidigt har företagen generellt sett inte heller några stora behov av att göra sig av med personal och i näringslivet som helhet stiger sysselsättningen svagt båda åren. Det drivs av att sysselsättningen fortsätter att öka i tjänstebranscherna, där ca 70 procent av alla sysselsatta i näringslivet finns. I varu- branscherna minskar däremot antalet sysselsatta. I den offentliga sektorn ökar antalet sysselsatta svagt 2013–2014 (se diagram 148 och avsnittet ”Produktion, produktivitet och efterfrågan på arbetskraft” i detta kapitel).

Sysselsättningsgraden faller något som en följd av att befolkningen i åldern 15–74 år växer snabbare än antalet sysselsatta (se tabell 34).

Tabell 34 Arbetsmarknaden

Tusental personer respektive procentuell förändring, om inget annat anges

	2011	2011	2012	2013	2014
BNP till baspris ¹	3 066	4,3	1,3	1,3	2,5
Produktivitet i hela ekonomin ²	409	1,8	0,7	1,1	1,9
Arbetade timmar ³	7 495	2,4	0,6	0,2	0,6
Medelarbetstid för sysselsatta ⁴	31,2	0,1	0,0	-0,3	0,2
Sysselsatta	4 626	2,3	0,7	0,5	0,4
Sysselsättningsgrad ⁵		65,4	65,5	65,4	65,3
Arbetskraft	5 016	1,4	0,9	0,7	0,4
Arbetskraftsdeltagande ⁶		70,9	71,1	71,2	71,1
Arbetslöshet ⁷	390	7,8	8,0	8,2	8,2
Personer i arbetsmarknadspolitiska program ⁷	178	3,5	3,7	4,0	4,1
Befolkning 15–74 år	7 074	0,7	0,6	0,6	0,6

¹ Miljarder kronor, kalenderkorrigerad. ² Kronor per timme, kalenderkorrigerad.³ Miljarder timmar, kalenderkorrigerad. ⁴ Timmar per vecka, kalenderkorrigerad.⁵ Andelen sysselsatta av befolkningen 15–74 år, procent. ⁶ Andelen personer i arbetskraften av befolkningen 15–74 år, procent. ⁷ Procent av arbetskraften.

Källor: SCB, Arbetsförmedlingen och Konjunkturinstitutet.

ARBETSKRAFTSTILLVÄXTEN PÅVERKAS I LITEN UTSTRÄCKNING AV KONJUNKURLÄGET

Utbudet av arbetskraft har de senaste åren visat sig vara tämligen okänsligt för konjunkturläget. Trots att efterfrågan på arbetskraft periodvis har varit svag, så har arbetskraften växt oförtrutet (se diagram 149). Konjunkturinstitutet bedömer därför att också potentiell arbetskraft har ökat snabbt (se fördjupningen ”Uppdaterad syn på potentiell produktion och sysselsättning” i kapitlet ”Makroekonomisk utveckling och ekonomisk politik 2013–2017”).

Flera faktorer har bidragit till detta. Befolkningen har vuxit och sammansättningen har varit gynnsam för arbetskraftstillväxten. Samtidigt har regeringens ekonomisk-politiska reformer med syfte att öka arbetskraftsdeltagandet troligen haft avsedd effekt.

I förhållande till de senaste fem åren kommer dock tillväxttakten i arbetskraften att växla ner som en följd av att befolk-

ningssammansättningen ändras. Grupper med i genomsnitt lägre arbetskraftsdeltagande, såsom äldre och utrikes födda, ökar som andel av befolkningen. Samtidigt bedöms arbetsutbudsreformer ha fått fullt genomslag. Sammantaget växer arbetskraften med ca 55 000 personer 2013–2014. Arbetskraftsdeltagandet förändras knappt eftersom befolkningen och arbetskraften växer i stort sett i samma takt (se tabell 34).

ARBETSLÖSHETEN KVARSTÅR PÅ EN HÖG NIVÅ 2013 OCH 2014

Arbetslösheten fortsatte att öka under fjärde kvartalet 2012 och uppgick till 8,1 procent. Under inledningen av det här året har arbetslösheten legat kvar kring den nivån. Många arbetslösa har varit utan arbete under en längre tid. Fjärde kvartalet 2012 hade drygt 120 000 personer varit arbetslösa i sex månader eller längre. Det motsvarar knappt 2,5 procent av arbetskraften. Långa arbetslöshetstider riskerar försvåra återinträdet på arbetsmarknaden.

I år stiger arbetslösheten som en följd av att utbudet av arbetskraft ökar medan sysselsättningen endast ökar svagt (se diagram 150). Även om sysselsättningen fortsätter att öka något nästa år och arbetslösheten visar tecken på att börja falla tillbaka, ligger den ändå kvar på en hög nivå. Den höga arbetslösheten medför sannolikt även fler långtidsarbetslösa.

DEN HÖGSTA PROGRAMVOLYMEN SEDAN 90-TALSKRISEN

Antalet deltagare i arbetsmarknadspolitiska program har ökat kraftigt sedan 2009 och uppgick fjärde kvartalet ifjol till drygt 190 000 personer. Därutöver hade drygt 40 000 personer ett nystartsjobb. Det är den högsta programvolymen sedan 1994 (se diagram 151). Det följer av att arbetslöshetstiderna har ökat och att många arbetslösa kvalificerat sig till jobb- och utvecklingsgarantin samt jobbgarantin för ungdomar. Närmare 70 procent av deltagarna befann sig i något av dessa garantiprogram fjärde kvartalet 2012.

Eftersom arbetslösheten är fortsatt hög, ökar deltagare i arbetsmarknadspolitiska program som andel av arbetskraften ytterligare 2013–2014 (se tabell 34).

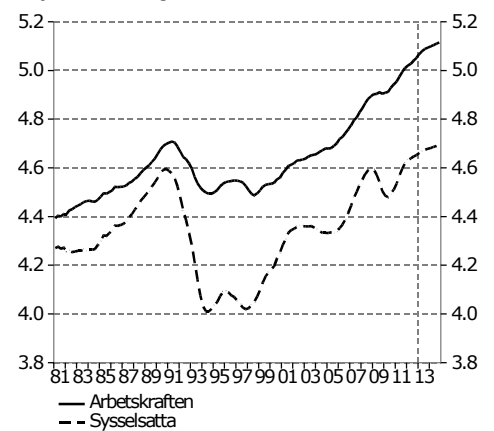
Resursutnyttjande

RESURSUUTNYTTJANDET INOM FÖRETAGEN ÄR NÅGOT LÄGRE ÄN NORMALT

Variationer i resursutnyttjandet inom företagen uppstår när efterfrågan förändras. Befintliga resurser i form av maskin- och anläggningsskapacitet samt personal används då i större eller mindre utsträckning än normalt. Det beror bland annat på att det är kostsamt att säga upp och anställa personal. Det kan där-

Diagram 149 Arbetskraften och sysselsatta

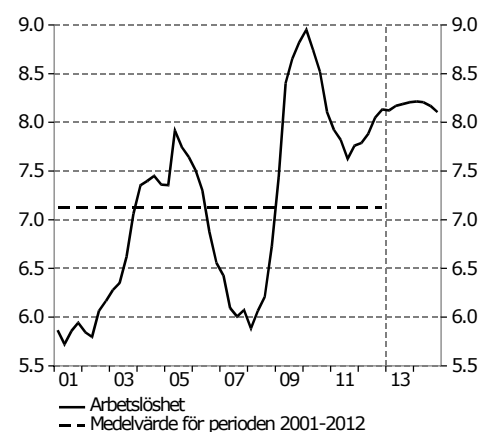
Miljoner, säsongrensade kvartalsvärden

Anm. Tre kvartals glidande medelvärde.
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 150 Arbetslöshet

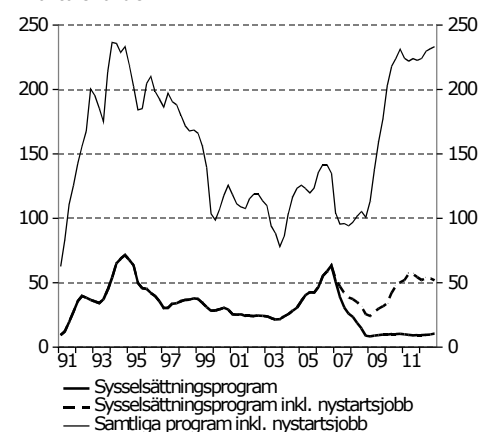
Procent av arbetskraften, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 151 Arbetsmarknadspolitiska program

Tusental personer, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Arbetsförmedlingen och Konjunkturinstitutet.

Mått på resursutnyttjandet

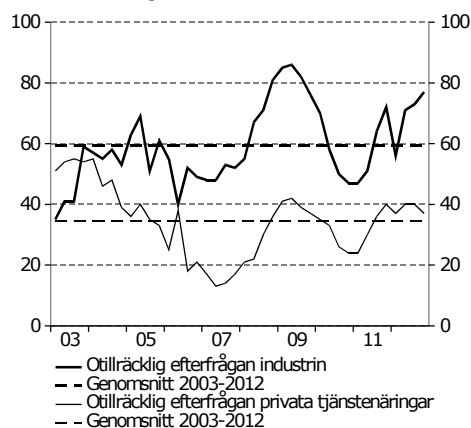
Graden av resursutnyttjande i ekonomin brukar ofta beskrivas med hjälp av det så kallade **BNP-gapet**. Det definieras som skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP uttryckt i procent av potentiell BNP.

Potentiell BNP definieras som den nivå på produktionen som skulle uppnås om det var ett normalt utnyttjande av de tillgängliga produktionsfaktorerna arbete och kapital.

BNP-gapet kan delas upp i ett arbetsmarknadsgap och ett produktivitetsgap. **Arbetsmarknadsgapet** ger en bild av resursutnyttjandet på arbetsmarknaden. Det definieras som de faktiskt arbetade timmarnas procentuella avvikelse från potentiellt arbetade timmar. Potentiellt arbetade timmar bestäms i sin tur i av jämviktsarbetslöshet, potentiell arbetskraft och potentiell medelarbetstid. **Produktivitetsgapet** fångar upp variation i den faktiska produktiviteten som är konjunkturellt betingad och ger en bild av resursutnyttjandet inom företagen.

Diagram 152 Otillräcklig efterfrågan som främsta hinder för produktionen i industrin och de privata tjänstenäringarna

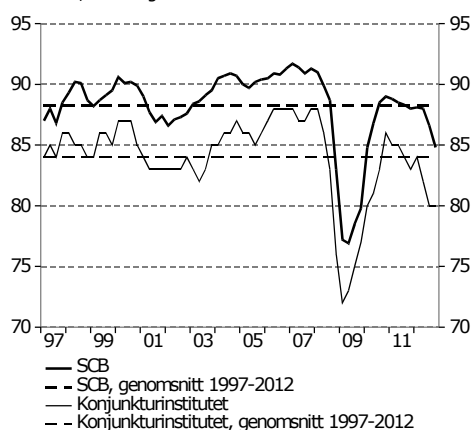
Procent, säsongsrensade kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 153 Industrins kapacitetsutnyttjande

Procent, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

för vara rationellt för företagen att inte omedelbart anpassa arbetsstyrkan till den rådande efterfrågan. Det innebär att när efterfrågan minskar kommer inte befintliga resurser inom företagen användas fullt ut och produktiviteten blir lägre. Det innebär också att produktivitetstillväxten normalt ökar igen när efterfrågetillväxten ökar eftersom det då finns lediga resurser inom företagen som kan tas i anspråk för att öka produktionen.

Indikatorer pekar på att resursutnyttjandet inom företagen minskade fjärde kvartalet i fjol. I Konjunkturbarometern ökade andelen företag i näringslivet som uppgav otillräcklig efterfrågan som främsta hinder för produktionen. Ökningen skedde inom de varuproducerande branscherna, bland annat inom industrin (se diagram 152). Otillräcklig efterfrågan som främsta hinder för produktionen i de privata tjänstenäringarna minskade något under det fjärde kvartalet ifjol och är endast marginellt högre än genomsnittet för de senaste tio åren. Under avslutningen av fjolåret föll också kapacitetsutnyttjandet inom industrin ytterligare (se diagram 153), i synnerhet inom investeringsvaruindustrin. Kapacitetsutnyttjandet definieras som kvoten mellan faktisk produktion och total produktionskapacitet, vilket innebär att kapacitetsutnyttjandet i princip kan minska både till följd av att produktionskapaciteten utökas och av att den faktiska produktionen minskar. Minskningen i kapacitetsutnyttjandet under hösten är ett resultat av att produktionen minskade. Industriproduktionsindex minskade i januari vilket indikerar att kapacitetsutnyttjandet inom industrin kommer att fortsätta vara lågt även första kvartalet i år.

Sammantaget bedömer Konjunkturinstitutet att resursutnyttjandet inom företagen, i synnerhet inom industrin, är lägre än normalt under inledningen av 2013.

LEDIGA RESURSER PÅ ARBETSMARKNADEN

Det är svårt att avgöra hur mycket lediga resurser det finns på arbetsmarknaden. Till stöd för denna bedömning använder sig Konjunkturinstitutet av olika indikatorer. Konjunkturbarometern innehåller bland annat information om andelen företag som upplever brist på arbetskraft. Under fjärde kvartalet i fjol var bristtalen på en lägre nivå än det historiska genomsnittet (se diagram 154). Bristen på tekniska tjänstemän inom tillverkningsindustrin var dock på fortsatt höga nivåer, även om de har minskat under det senaste halvåret.

Utvecklingen på arbetsmarknaden ger också en indikation på resursutnyttjandet. Under det senaste året har arbetslösheten stadigt ökat främst som en följd av ett ökat utbud av arbetskraft (se avsnittet "Arbetsmarknaden" ovan). Arbetslösheten är också på en betydligt högre nivå än genomsnittet för de senaste tio åren (se diagram 150). Många arbetslösa kommer snabbt att få ett arbete när efterfrågan på arbetskraft ökar snabbare. Exempelvis är ungdomar en grupp som normalt missgynnas när konjunkturen försvagas. Men ungdomar är oftast arbetslösa jämfö-

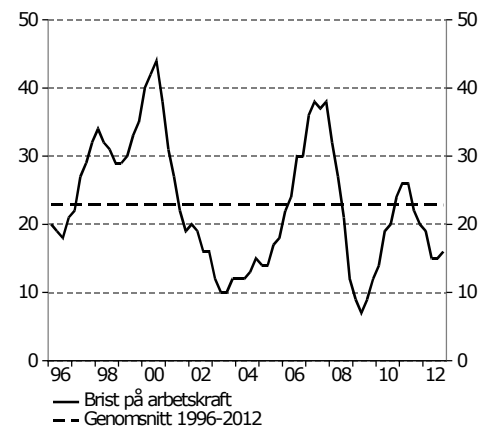
relsevis korta perioder och har generellt sett goda jobbchanser.⁶⁵ Samtidigt har den genomsnittliga tiden i arbetslöshet ökat efter finanskrisen (se diagram 155). Många långtidsarbetslösa kan få svårt att få fotfäste på arbetsmarknaden även när efterfrågan tilltar då de förlorat allmän eller branschspecifik kompetens eller uppfattas som mindre produktiva än andra arbetssökande.⁶⁶ Konjunkturinstitutet bedömer att den djupa lågkonjunkturen får långvarigt negativa effekter på arbetslösheten (se fördjupningen ”Uppdaterad syn på potentiell produktion och sysselsättning” i kapitlet ”Makroekonomisk utveckling och ekonomisk politik 2013–2017”).

Samtidigt som enkäter och den senaste tidens utveckling på arbetsmarknaden pekar på att det finns lediga resurser, indikerar annan statistik att det finns problem att matcha arbetslösa och lediga jobb. Exempelvis är rekryteringstiderna långa och har inte fallit tillbaka trots att arbetslösheten har ökat (se diagram 156). Beräknade matchningsfunktioner, som visar sambandet mellan jobbchansen och arbetsmarknadsläget, pekar på att det har skett en försämring av matchningseffektiviteten de senaste åren.⁶⁷ Det innebär, för en given arbetslöshetsnivå, ett stramare resursutnyttjande på arbetsmarknaden. En hårdare konkurrens om den personal som företagen efterfrågar borde i sin tur medföra något högre löner. Men ännu har rekryteringsproblemen inte resulterat i höga löneutfall (se kapitlet ”Löner, vinster och priser”).

Konjunkturinstitutets samlade bedömning är att det för närvarande finns lediga resurser på arbetsmarknaden – arbetsmarknadsgapet är ca –2 procent (se diagram 157). I slutet av 2012 var antalet sysselsatta knappt 75 000 personer färre jämfört med ett konjunkturrellt balanserat läge.

Diagram 154 Brist på arbetskraft i näringslivet

Procent, säsongsrensade kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 155 Genomsnittlig tid i arbetslöshet

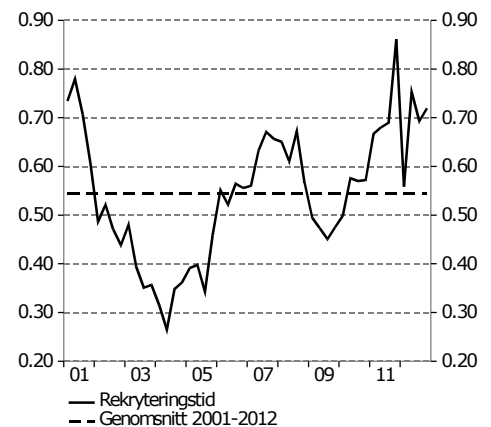
Veckor, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 156 Rekryteringstid i privat sektor

Genomsnittlig rekryteringstid i månader, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

⁶⁵ Jobbchansen avser sannolikheten att gå från arbetslöshet till sysselsättning. Se även fördjupningen ”Arbetslöshet bland unga” i *Konjunkturläget*, juni 2012.

⁶⁶ Se exempelvis Guichard S. och E. Rusticelli, ”Assessing the impact of the financial crisis on structural unemployment in OECD countries”, OECD Economic Department, Working Papers no. 767, 2010.

⁶⁷ Se kapitel 4 ”Jämviktsarbetslöshetens bestämningsfaktorer och utveckling”, i *Lönebildningsrapporten*, 2012.

Diagram 157 BNP-gap och arbetsmarknadsgap

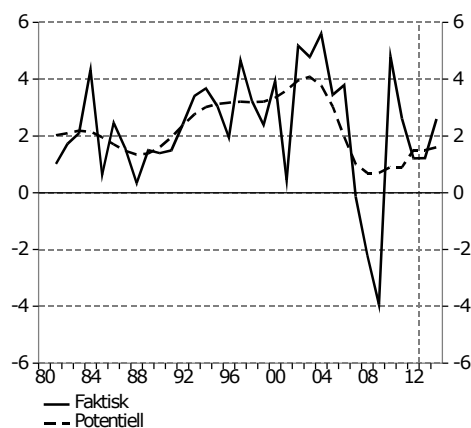
Procent av potentiell BNP respektive potentiellt arbetade timmar

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 158 Faktisk och potentiell produktivitet i näringslivet

Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 159 Produktivitetsgap i näringslivet

Procent av potentiell produktivitet

Källa: Konjunkturinstitutet.

Tabell 35 Resursutnyttjande

Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden om inget annat anges)

	2011	2012	2013	2014
Jämviktsarbetslöshet ¹	6,8	6,9	6,9	6,8
Faktisk arbetslöshet ²	7,8	8,0	8,2	8,2
Potentiellt arbetade timmar	1,1	0,8	0,5	0,5
Faktiskt arbetade timmar	2,4	0,6	0,2	0,6
Arbetsmarknadsgap ³	-1,5	-1,6	-2,0	-1,9
Potentiell produktivitet	0,4	0,8	1,2	1,3
Faktisk produktivitet	1,3	0,6	1,1	1,9
Produktivitetsgap ⁴	-0,5	-0,7	-0,8	-0,2
Potentiell BNP	1,5	1,5	1,7	1,8
Faktisk BNP	3,7	1,2	1,3	2,4
BNP-gap ⁵	-2,0	-2,3	-2,7	-2,1

¹ Nivå i procent av potentiell arbetskraft. ² Nivå i procent av arbetskraften.³ Skillnaden mellan faktiskt och potentiellt arbetade timmar uttryckt i procent av potentiellt arbetade timmar. ⁴ Skillnaden mellan faktisk och potentiell produktivitet uttryckt i procent av potentiell produktivitet. ⁵ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP uttryckt i procent av potentiell BNP.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

LÅNG VÄG TILL KONJUNKTURELL BALANS

I dagsläget befinner sig svensk ekonomi i en utdragen lågkonjunktur. Det finns lediga resurser, i synnerhet på arbetsmarknaden. Resursutnyttjandet, mätt med BNP-gapet (se förklaring i marginalen på sidan 92), var i fjol drygt 2 procent lägre än vid konjunkturrell balans (se diagram 157). Först under slutet av 2013 påbörjas återhämtningen i svensk ekonomi. Men vägen mot ekonomisk balans blir, liksom för många andra OECD-länder, lång och balans nås först i slutet av 2016 (se kapitlet "Makroekonomisk utveckling och ekonomisk politik 2013–2017").

Den svaga efterfrågan gör att resursutnyttjandet inom företagen är något lägre än normalt även i år. I takt med att efterfrågan ökar under loppet av året tas lediga resurser i anspråk och den faktiska produktivitetstillväxten tilltar. Helåret 2013 växer emellertid den faktiska produktiviteten långsammare än den potentiella produktivitetstillväxten (se diagram 158). Det är främst ett resultat av den svaga produktivitetstillväxten under avslutningen av 2012. Nästa år tilltar efterfrågan och produktivitetsgapet i näringslivet sluts (se diagram 159). Synen på den potentiella produktivitetstillväxten i ekonomin som helhet har uppdaterats jämfört med föregående prognostillfälle. Det är främst produktiviteten inom offentliga myndigheter som reviderats (se fördjupningen "Uppdaterad syn på potentiell produktion och sysselsättning" i kapitlet "Makroekonomisk utveckling och ekonomisk politik 2013–2017").

De svaga utsikterna på arbetsmarknaden medför att faktiskt antal arbetade timmar växer i långsammare takt än potentiellt arbetade timmar i år (se tabell 35). Därmed minskar resursutnyttjandet på arbetsmarknaden ytterligare, mätt med arbetsmarknadsgapet (se diagram 157). Resursutnyttjandet på arbetsmarknaden bedöms vara lågt under lång tid och arbetslösheten förblir

över jämviktsnivån fram till 2017 (se kapitlet ”Makroekonomisk utveckling och ekonomisk politik 2013–2017”).

Löner, vinster och priser

Lågkonjunkturen fortsätter och resursutnyttjandet på arbetsmarknaden och i ekonomin som helhet förblir lågt. Detta dämpar utvecklingen i löner och priser. Även företagens lönsamhet påverkas och vinstandelen i näringslivet faller ytterligare i år. Under andra halvåret börjar svensk ekonomi att återhämta sig, vilket bidrar till att vinstandelen stiger något igen nästa år.

Fortsatta skuldproblem i flera länder dämpar efterfrågan både i omvärlden och i Sverige (se kapitlen ”Internationell konjunktur-utveckling” och ”BNP och efterfrågan”). Arbetslösheten är hög och resursutnyttjandet på den svenska arbetsmarknaden, mätt med arbetsmarknadsgapet, är lågt (se diagram 160 och kapitlet ”Produktion och arbetsmarknad”).

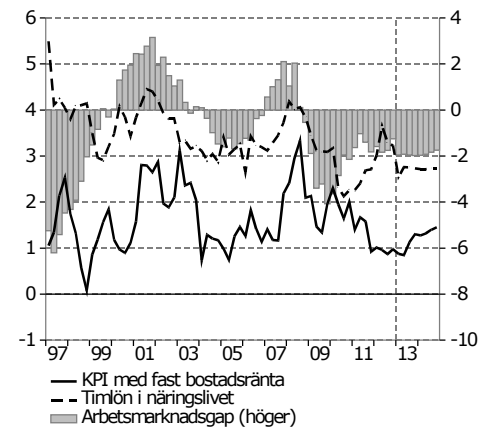
En stor avtalsrörelse som berör 2,6 miljoner arbetstagarer håller på att genomföras. Majoriteten av avtalen förväntas hamna i linje med industrins överenskommelse som beräknas bli klar i slutet av mars. Det låga resursutnyttjandet på arbetsmarknaden dämpar de slutliga löneökningarna och i prognosen ökar lönerna i näringslivet som helhet med 2,7 procent både i år och nästa år.

Den svaga efterfrågan på varor och tjänster bidrog till att produktiviteten i näringslivet utvecklades svagt 2012, något som fortsätter 2013 (se diagram 161). Tillväxten i produktiviteten bestämmer tillsammans med löneökningstakten till stor del arbetskostnaden per producerad enhet (enhetsarbetskostnaden). Den ökade snabbt 2012 och den stiger snabbt även 2013 (se diagram 161). Samtidigt gör den svaga efterfrågan att företagen har svårt att höja priserna för att kompensera för de högre enhetsarbetskostnaderna. Lönsamheten i näringslivet, mätt som vinstandelen, sjunker därför i år (se diagram 161). I takt med att efterfrågan återhämtar sig stiger produktivitetstillväxten igen och ökningen i enhetsarbetskostnaden faller tillbaka 2014. Vinstandelen stiger därmed något.

Även om svensk ekonomi återhämtar sig kommer resursutnyttjandet vara lågt i flera år framöver, något som också gäller det globala resursutnyttjandet. Detta håller tillbaka prisutvecklingen både i Sverige och i omvärlden. Dessutom verkar den tidigare förstärkningen av kronan återhållande på utvecklingen av importpriserna i svenska kronor. Sammantaget bidrar detta till att inflationen kommer att vara låg både i år och nästa år. Inflationen stiger visserligen i takt med att återhämtningen kommer i gång (se diagram 162), men det är från låga nivåer. KPI mätt med fast bostadsränta (KPIF) ökar med 1 procent i år och 1,4 procent nästa år. Ökningstakten i KPI blir ännu lägre, 0,2 respektive 1,1 procent 2013 och 2014, eftersom räntekostnaderna sjunker.

Diagram 160 Arbetsmarknadsgap, timlön och KPIF

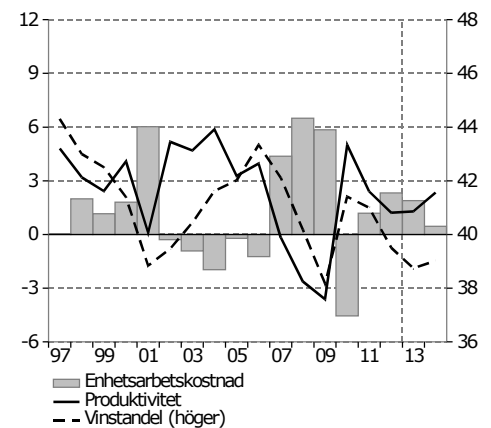
Procent av potentiellt arbetade timmar respektive årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: SCB, Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Diagram 161 Enhetsarbetskostnad, produktivitet och vinstandel i näringslivet

Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden respektive procent

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 162 Konsumentpriser

Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Löner och arbetskostnader

AVTALS RöRELSEN 2013 I FULL GÅNG

Den pågående avtalsrörelsen berör 2,6 miljoner anställda. Avtalen gäller bland andra anställda inom industrin, handeln och kommunerna (se tabell 36).

Tabell 36 Tidpunkter då avtal löper ut i 2013 års avtalsrörelse

Tidpunkt	Antal avtal	Antal anställda	Berörda större avtal
28 februari	13	127 000	Transportavtalet, Byggavtalet, Svensk scenkonst
31 mars	270	1 866 000	Avtal inom industrin, Pappersavtalet, Detalj- och partihandeln, Tjänstemannaavtal inom IT- och Telekom, Installationsavtalet; Måleriavtalet, avtalen mellan Sveriges Kommuner och Landsting - SKL/Pacta och Allmän kommunal verksamhet, Kommunalarbetareförbundet samt Läkarförbundet
30 april	82	169 000	Motorbranschavtalet, Tjänstemannavtal inom Svensk Handel, Transportgruppen och Tjänsteförbunden (Apotek)
31 maj	83	213 000	Hotell- och restaurangavtalet, Bussavtalet, Städentreprenadföretag, Fastighetsarbete
30 juni	20	51 000	Samhall, Explosivämnesindustri, Läder- och sportartikelindustri, Stenindustri, Tvättindustri, Taxiavtalet (förare)
31 juli	4	28 000	Personliga assistenter, Ambulans-sjukvårdare
31 augusti	16	20 000	Avtal för fristående skolor och förskolor, Hushållsnära tjänster, Hamn- och stuveriavtalet
30 september	15	145 000	Avtal inom statlig sektor
31 oktober	5	44 000	Flygtekniker med typcertifikat, Vård och Behandling och Äldreomsorg
31 december	11	18 000	Avtal för akademiker i försäkrings- och banksektorn

Anm. Avtalen i tabellen utgör ett urval av alla de ca 520 avtal som löper ut under året.

Källa: Medlingsinstitutet.

Avtalsrörelsen 2013 inleddes i mitten av november 2012 med att LO och Facken inom industrin presenterade sina krav. Facken inom industrin krävde bland annat löneökningar på 2,8 procent under en ettårig avtalsperiod, förbättrad kompletterande ersättning vid föräldraledighet och fortsatt utbyggnad av systemet för arbetslöshetsförsäkring. LO:s krav innefattade därutöver att lönerna för dem med en månadslön under 25 000 kronor ska höjas med minst 700 kronor. Kraven innebar därmed högre avtalsbestämda löneökningstakter än 2,8 procent inom vissa avtalsområden. Både fack och arbetsgivare har denna gång ställt sig försiktigt positiva till längre avtal än ett år.

I början av mars trädde de opartiska medlarna in i förhandlingarna. De kom med ett förslag i mitten av mars som avsåg ett 3-årigt avtal värt ungefär 6 procent (varav 5,5 procent i löneökning). Den 16 mars tackade Facken inom industrin nej och arbetsgivarna ja till detta förslag. Nästa drag blir ett nytt bud från medlarna som parterna får ta ställning till. Förhandlingarna blir förmodligen klara före industrins avtal löper ut den sista mars.

En ytterligare dimension till förhandlingarna denna gång är att Byggbavtalet löpte ut redan den sista februari i år. Parterna inom bygg är oeniga och strejkvarsel är utlyst. Strejken skulle ha inletts den 19 mars, men stoppades av Medlingsinstitutet. Medlingsinstitutet kan skjuta upp stridsåtgärder i två veckor, men det är mycket ovanligt att så sker. Detta innebär att strejken kan inledas först efter det att industrins avtal har löpt ut.

De avtalskrav som framförts inför denna avtalsrörelse av Facken inom industrin och LO är betydligt lägre än de krav som framfördes inför den förra avtalsrörelsen. Då innefattade Facken inom industrins krav på löneökningar på 3,7 procent, att jämföra med 2,8 procent denna gång. Detta talar för att även de slutliga löneökningarna blir lägre i år.

HÖGRE CENTRALT AVTALADE LÖNEÖKNINGAR 2012 JÄMFÖRT MED 2010–2011

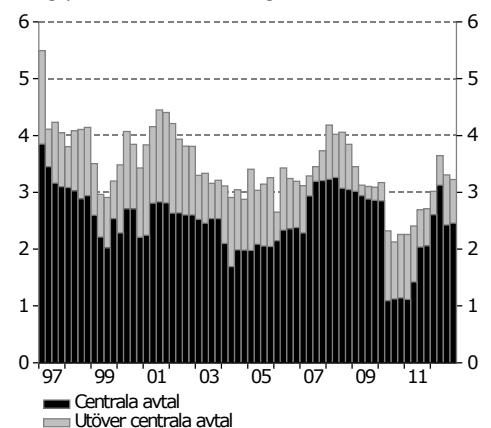
De kollektivavtal som tecknades för industrin i december 2011 gav avtalade löneökningar på 3,0 procent under 14 månader. Detta motsvarar en genomsnittlig årlig procentuell ökning på knappt 2,6 procent. Det ligger betydligt högre än de 1,75 procent som de centrala förhandlingarna resulterade i 2010. Att de blev högre beror i stor utsträckning på att utsikterna för ekonomin såg något ljusare ut under hösten 2011 jämfört med våren 2010.

Sammantaget blev kostnadsökningen i industrins avtal i stort sett normerande, liksom den varit i tidigare avtalsrörelser sedan industriavtalets tillkomst 1997. De centralt avtalade löneökningarna är därmed högre i näringslivet som helhet 2012 jämfört med de två föregående åren (se diagram 163).

DE SLUTLIGA LÖNEÖKNINGARNA I NÄRINGSLIVET TILLFÄLLIGT HÖGRE 2012

Den slutliga löneökningstakten blir betydligt högre 2012 jämfört med 2011 (se diagram 163). År 2012 ökar timlönen i näringslivet enligt konjunkturlönestatistiken med 3,3 procent (se tabell 37). Löneökningstakten i näringslivet dras upp något 2012 på grund av en förskjutning av tidpunkten för lönerevisionerna i industrins avtal. Därför är löneökningstakten i industrin högre än i övriga branscher 2012 och lägre 2013.

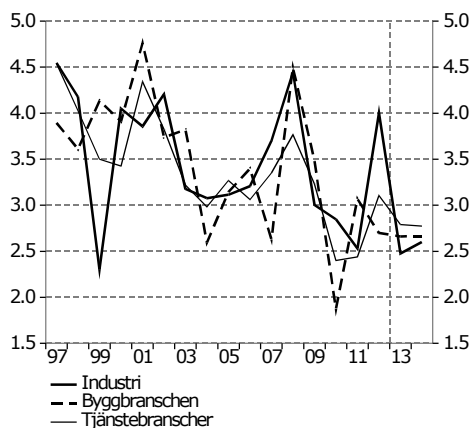
Diagram 163 Timlön i näringslivet
Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Diagram 164 Timlön i näringslivsbranscher

Procentuell förändring

Anm. Prognos för 2012 baserad på preliminära utfall.

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

MER DÄMPAD LÖNEÖKNINGSTAKT I NÄRINGSLIVET 2013–2014

De avtalskrav som framförts inför avtalsrörelsen 2013 av Facken inom industrin och LO är betydligt lägre än de krav som framfördes inför den förra avtalsrörelsen. I kombination med en fortsatt svag utveckling av efterfrågan och sysselsättning talar detta för att löneökningarna i näringslivet blir betydligt lägre i år än i fjol.

Inom industrin dras dessutom löneökningstakten i år tillfälligt ner något av hur avtalen från 2012 är konstruerade. I tjänstebranscherna är efterfrågan högre och produktion och sysselsättning utvecklas bättre 2013 än i de varuproducerande branscherna (se kapitlet "Produktion och arbetsmarknad"). Löneökningstakten blir därför lite högre i tjänstebranscherna (se diagram 164). I näringslivet som helhet väntas löneökningstakten bli 2,7 procent 2013 (se tabell 37).

Även nästa år ökar lönerna jämförelsevis saktare i näringslivet till följd av att resursutnyttjandet på arbetsmarknaden förblir svagt och att lönsamheten i år är låg. Efterfrågan på arbetskraft inom industrin fortsätter att vara svag nästa år och löneökningstakten blir därför något lägre än för näringslivet i övrigt.

Tabell 37 Timlön enligt konjunkturlönestatistiken

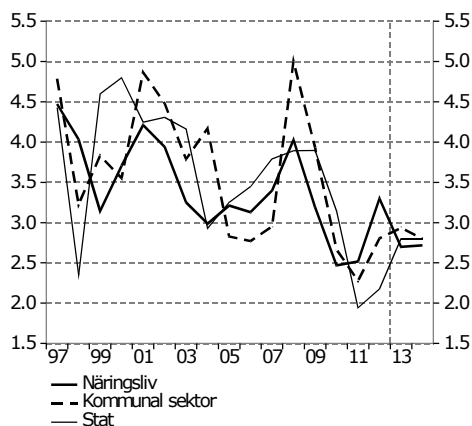
Branschens andel av lönesumman, procent respektive procentuell förändring

	Andel	2011	2012	2013	2014
Industri	17	2,5	4,0	2,5	2,6
Byggbranschen	6	3,1	2,7	2,7	2,7
Tjänstebranscher	45	2,4	3,1	2,8	2,8
Varav: Handel, hotell och restaurang	13	2,0	3,3	2,8	2,8
Företagstjänster, försäkrings- och kreditinstitut	20	2,8	3,1	2,8	2,8
Näringsliv	68	2,5	3,3	2,7	2,7
Kommunal sektor	25	2,3	2,8	2,9	2,8
Stat	6	1,9	2,2	2,8	2,8
Totalt	100	2,4	3,1	2,8	2,7

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Diagram 165 Timlön i näringsliv, kommunal sektor och stat

Procentuell förändring

Anm. Prognos för 2012 baserad på preliminära utfall.

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

LÖNEÖKNINGSTAKTEN NÅGOT HÖGRE I OFFENTLIG SEKTOR 2013–2014

I den offentliga sektorn, framför allt i statlig sektor, har löneökningstakten varit lägre än i näringslivet både 2011 och 2012 (se tabell 37 och diagram 165). Den lägre löneökningstakten i statlig sektor förklaras till stor del av att den genomsnittliga lönenivån sjunkit inom försvaret till följd av ett stort antal nyanställningar efter att värnplikten avskaffades 2010. I år väntas löneökningstakten stiga något i den statliga sektorn, men en låg uppräknings av anslagen för de statliga myndigheterna innebär dock att den blir fortsatt dämpad.

De centrala avtal som började gälla i mitten av 2012 inom delar av den kommunala sektorn, framför allt för lärarna, leder till en högre löneökningstakt jämfört med näringslivet. Både 2013 och 2014 blir löneökningstakten något högre i kommunerna än i näringslivet.

REALLÖNEN ÖKAR UNGEFÄR I LINJE MED HISTORISKT GENOMSnitt 2013–2014 TROTS LÅGKONJUNKTUR

Den nominella löneökningstakten i hela ekonomin dämpas 2013–2014 (se diagram 166) och lönerna ökar i en betydligt svagare takt jämfört med den genomsnittliga utvecklingen sedan Industriavtalets tillkomst 1997 (se tabell 38). Trots detta ökar reallönen i hela ekonomin 2013–2014 ungefär i linje med det historiska genomsnittet till följd av en fortsatt låg inflation. Producentreallönen i näringslivet visar hur lönerna utvecklas i förhållande till priserna på företagets produktion. Även producentreallönen ökar långsammare än genomsnittet sedan 1997 under åren 2013–2014, efter en större uppgång 2012. Att producentreallönen utvecklas långsammare hänger främst samman med den svagare tillväxten i produktiviteten jämfört med åren före 2007. Om producentreallönen ökar betydligt mer än produktiviteten under ett flertal år innebär detta sjunkande lönsamhet för företagen och därmed lägre investeringar och sysselsättning.

Tabell 38 Nominell och real timlön i hela ekonomin

Årlig procentuell förändring

	1998–2011	2012	2013	2014
Nominell timlön ¹	3,5	3,1	2,8	2,7
Real timlön (KPI) ²	2,1	2,2	2,6	1,7
Real timlön (KPIF) ²	1,8	2,1	1,7	1,4
Producentreallön ³	2,4	2,9	2,0	1,8

¹ Enligt konjunkturlönestatistiken.

² Den nominella timlönen enligt konjunkturlönestatistiken deflaterad med konsumentprisindex (KPI) respektive konsumentprisindex med fast bostadsränta (KPIF).

³ Den nominella timlönen i näringslivet enligt konjunkturlönestatistiken deflaterad med förädlingsvärdedeflatoren för näringslivet exklusive små- och fritidshus.

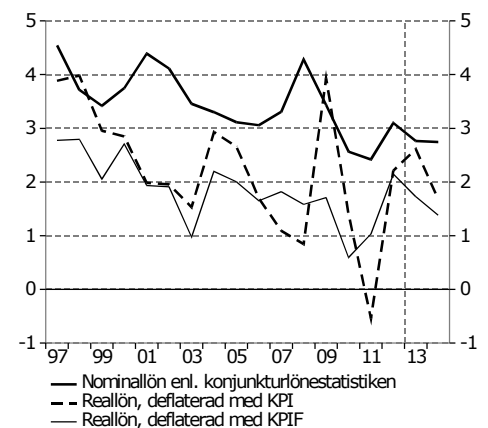
Källor: Medlingsinstitutet, SCB och Konjunkturinstitutet.

ENHETSARBETSKOSTNADEN ÖKAR SNABBT I ÅR MEN LÅNGSAMT NÄSTA ÅR

I företagets arbetskostnader ingår förutom löner också avtalade och lagstadgade kollektiva avgifter och löneskatter. Under perioden 1998–2011 har arbetskostnaderna i genomsnitt ökat en tiondels procent mer per år än timlönen enligt Konjunkturlönestatistiken (se tabell 39). Men enskilda år kan det vara avsevärda skillnader (se diagram 167). År 2012 ökade arbetskostnaden emellertid något långsammare än timlönen enligt konjunkturlönestatistiken, 3,2 procent jämfört med 3,3 procent. De kollektiva avgifterna och löneskatterna sjönk då i förhållande till lönesumman. I år ökar de kollektiva avgifterna och löneskatterna något i

Diagram 166 Nominell och real löneutveckling i hela ekonomin

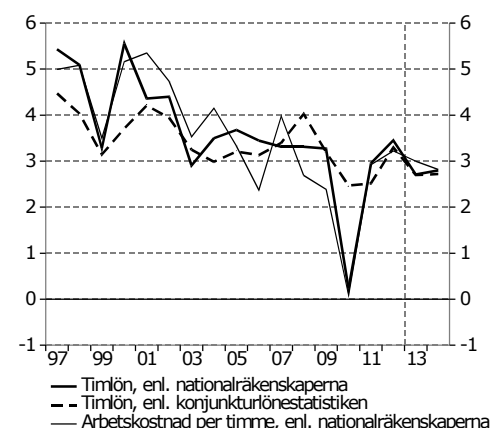
Procentuell förändring

Källor: Medlingsinstitutet, SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 167 Timlön och arbetskostnad per timme i näringslivet

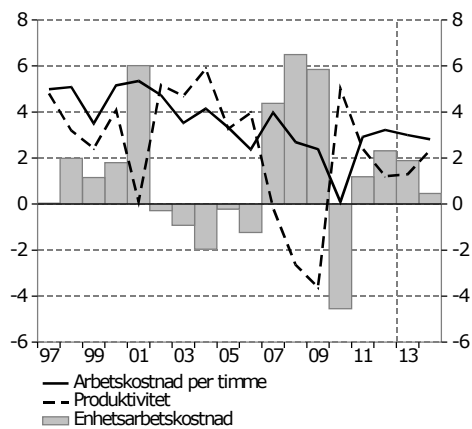
Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB, Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Diagram 168 Enhetsarbetskostnad i näringslivet

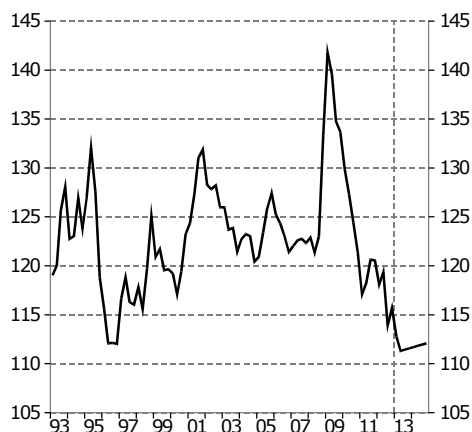
Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 169 Nominell importvägd effektiv växelkurs

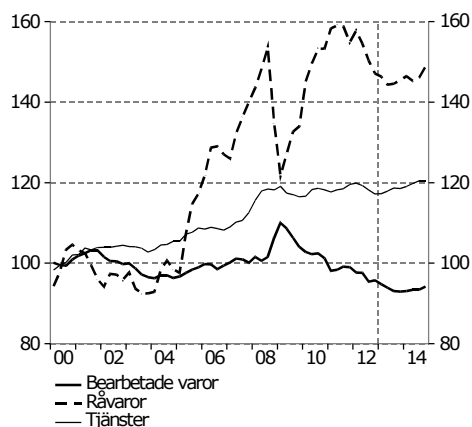
Index 1991=100, kvartalsvärden

Källor: Riksbanken, SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 170 Exportpriser

Index 2000=100, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

förhållande till lönesumman och ligger sedan kvar på denna nivå 2014. Arbetskostnaden ökar därför lite snabbare än timlönen, medan arbetskostnaden och timlön ökar i ungefär samma takt nästa år.

I förhållande till utvecklingen av produktiviteten steg arbetskostnaden per timme snabbt 2012 (se diagram 168). Detta innebär att arbetskostnaden per producerad enhet i näringslivet, det vill säga enhetsarbetskostnaden, steg snabbt. Även i år utvecklas arbetskostnaden per timme betydligt snabbare än produktiviteten och enhetsarbetskostnaden fortsätter att stiga snabbt. Nästa år ökar produktiviteten starkare igen och ökningstakten i enhetsarbetskostnaden sjunker därför.

Tabell 39 Timlön och arbetskostnad i näringslivet

Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

	1998– 2011	2012	2013	2014
Timlön (KL)	3,4	3,3	2,7	2,7
Timlön (NR)	3,5	3,5	2,7	2,8
Kollektiva avgifter och löneskatter (i procent av lönesumman)	40,9	39,3	39,7	39,7
Arbetskostnad	3,5	3,2	3,0	2,8
Enhetsarbetskostnad	1,4	2,3	1,9	0,5

Anm. Konjunkturlönestatistiken (KL) respektive nationalräkenskaperna (NR). Timlönen enligt nationalräkenskaperna beräknas med lönesumman dividerat med anställdas arbetade timmar.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Deflatorer, kostnader och vinster

FORTSATT PRISPRESS FÖR SVENSKA EXPORTFÖRETAG

Den svenska kronan är i nominella importvägda termer starkare än den varit någon gång sedan den fasta växelkursen övergavs i början av 1990-talet (se diagram 169). Tillsammans med en svag industrikonjunktur har detta under senare tid bidragit till fallande priser⁶⁸ i svensk valuta på både råvaror och bearbetade varor (se diagram 170 och diagram 171).

Både export- och importpriserna i svenska kronor blir betydligt lägre 2013 än 2012. Kronan försvagas marginellt i importvägda termer 2014 men konjunkturåterhämtningen blir inte tillräckligt kraftig för att priserna ska stiga påtagligt. Prisförändringarna i utrikeshandeln blir överlag små 2014, men sammantaget stiger både import- och exportpriserna något (se tabell 40).

⁶⁸ Orden pris och deflator används synonymt i detta avsnitt. Begreppet deflator avser sammanvägda priser för flera olika varor och tjänster, exempelvis de som importeras eller de som konsumeras inom landet.

Tabell 40 Tillförsel och användningspriser

Procent respektive procentuell förändring

	Vikt				
	2011	2011	2012	2013	2014
BNP	70	1,1	0,7	1,2	1,3
Offentliga myndigheter ¹	13	3,3	3,4	2,7	2,6
Näringsliv ²	48	0,6	0,2	0,8	1,0
Skattenetto	8	0,8	-0,3	1,2	1,2
Import	30	-0,3	-1,1	-3,0	0,6
Varav: Bearbetade varor	16	-3,7	-2,6	-4,6	0,3
Råvaror	6	9,0	0,1	-3,2	0,0
Tillförsel/användning³	100	0,7	0,2	-0,1	1,1
Offentlig konsumtion	18	2,7	2,7	2,4	2,4
Hushållens konsumtionsutgifter	33	1,3	1,2	0,4	1,1
Bruttoinvesteringar ³	13	0,7	0,5	-0,2	0,6
Export	35	-1,1	-1,6	-2,5	0,6
Varav: Bearbetade varor	19	-3,4	-2,1	-3,1	-0,2
Råvaror	5	4,9	-3,4	-4,8	1,0

¹ Inklusivt hushållens icke-vinstdrivande organisationer. ² Förädlingsvärdepris beräknat till baspris. ³ Inklusivt lagerinvesteringar.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Importpriserna sjunker något mer än exportpriserna 2013, vilket ger en viss förbättring av bytesförhållandet (se diagram 172). Det beror delvis på att prisutvecklingen på råolja är dämpad (se kapitlet "Internationell konjunkturutveckling"). Petroleumprodukter och energimineraler utgjorde 12 procent av det totala importvärdet 2012, men bara 6 procent av exportvärdet. År 2014 ökar priserna för importen och exporten totalt sett lika mycket och bytesförhållandet förblir oförändrat.

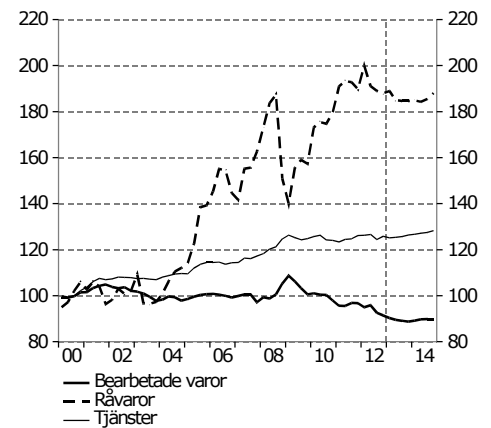
SVAG PRISUTVECKLING ÄVEN INOM LANDET

De sjunkande importpriserna bidrar till att dämpa prisutvecklingen för inhemsk slutlig användning i år.⁶⁹ Priserna på nya byggnader, maskiner och andra produkter som utgör de fasta bruttoinvesteringarna sjunker, och priserna för hushållens konsumtion ökar endast svagt (se diagram 173 och avsnittet "Konsumtpriserna" nedan). De totala priserna för inhemsk slutlig användning ökar med knappt 1 procent 2013. En så låg ökningstakt har bara uppmätts två gånger tidigare sedan 1980 (se diagram 174). BNP-deflatoren stiger med 1,2 och 1,3 procent 2013 respektive 2014. Tillsammans med ökningen i BNP-volymen gör det att BNP i löpande priser stiger med i genomsnitt 3,1 procent per år 2013–2014. Utvecklingen av BNP i löpande priser har betydelse för bland annat prognoserna för skatteintäkter (se kapitlet "Offentliga finanser").

⁶⁹ De produkter som används inom landet, exklusive förbrukningsprodukter och lagerinvesteringar.

Diagram 171 Importpriser

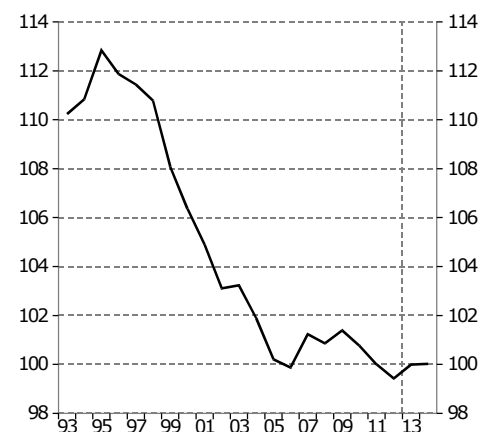
Index 2000=100, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 172 Bytesförhållande

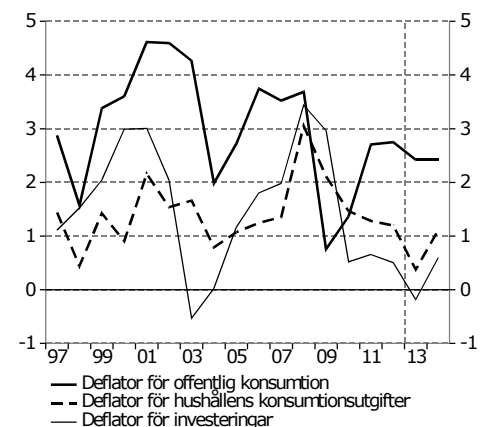
Index 2011=100

Anm. Högre värden innebär högre genomsnittliga exportpriser i förhållande till importpriserna i svenska kronor.

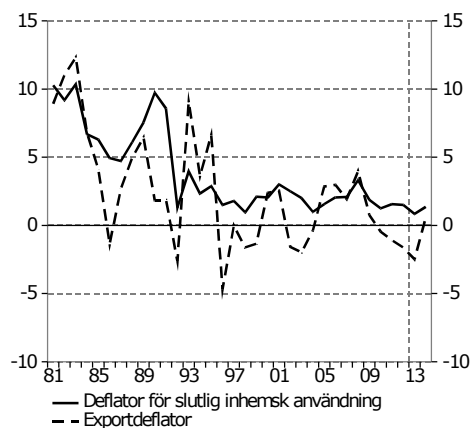
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 173 Deflateror för offentlig konsumtion, hushållens konsumtionsutgifter och investeringar
Procentuell förändring

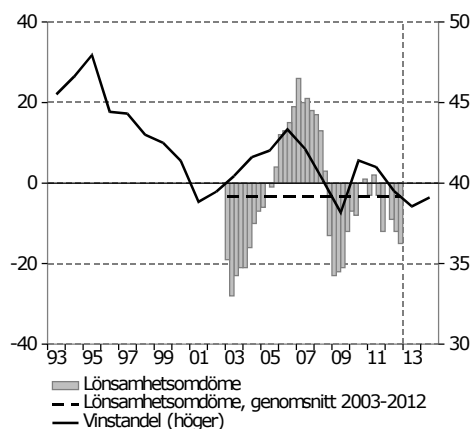
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 174 Deflator för inhemsk slutlig användning och exportdeflator
Procentuell förändring

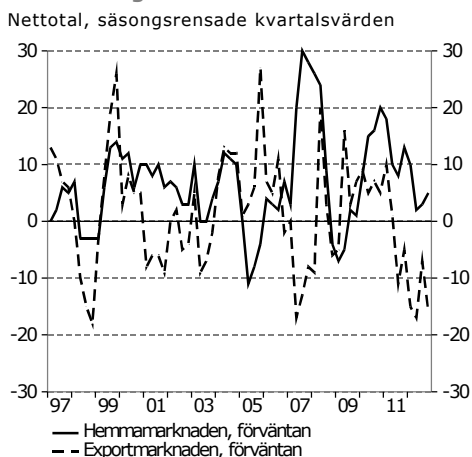
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 175 Lönsamhet i näringslivet
Procent, årsvärden respektive netttotal, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 176 Prisförväntningar i tillverkningsindustrin

Källa: Konjunkturinstitutet.

SÄMRE LÖNSAMHET HOS FÖRETAGEN

Både industri- och tjänsteföretagen har rapporterat försämrad lönsamhet under större delen av 2012 (se diagram 175).

Arbetsproduktiviteten stiger bara med 1,3 procent i näringslivet i år, vilket är betydligt mindre än den genomsnittliga ökningstakten sedan 1980-talet. Samtidigt ökar arbetskostnaden per timme med ungefär 3 procent, vilket gör att enhetsarbetskostnaden stiger med nästan 2 procent. Företagen lyckas inte till fullo kompensera sig för denna kostnadsökning, i synnerhet inte på exportmarknaden (se diagram 176), och näringslivets förädlingsvärdedeflator ökar bara med 0,8 procent 2013.⁷⁰ Det innebär att arbetskostnaderna ökar mer än förädlingsvärdet i löpande priser i år och vinstandelen sjunker (se tabell 41). Vinstandelen i näringslivet, beräknad exklusive små- och fritidshus och justerad för andelen arbetstimmar utförda av egenföretagare, som ger en mer rättvisande bild av företagets lönsamhet, blir 31 procent i år.⁷¹ Det är lägre än medelvärdet sedan 1993 på 32,4 procent (se diagram 177).⁷² Lönsamheten förbättras något igen 2014 då produktiviteten stiger snabbare av konjunkturella skäl, samtidigt som både förädlingsvärdedeflatorn och timarbetskostnaden stiger ungefär lika snabbt som 2013.

Tabell 41 Vinstandelen i näringslivet

Procentuell förändring respektive procent, ej kalenderkorrigerade värden

	2011	2012	2013	2014
Förädlingsvärde, fasta priser ¹	5,4	1,1	1,3	2,9
Förädlingsvärdedeflator ¹	0,6	0,2	0,8	1,0
Förädlingsvärde, löpande priser ²	6,0	1,2	2,0	4,0
Arbetade timmar, anställda	3,6	-0,4	0,2	0,3
Arbetskostnad per timme ³	3,1	4,1	3,0	3,1
Total arbetskostnad ³	6,7	3,7	3,2	3,5
Bruttoöverskott	4,9	-2,5	0,0	4,7
Vinstandel	41,0	39,5	38,7	39,0
Justerad vinstandel ⁴	33,1	31,7	31,0	31,3

¹ Beräknat till baspris. ² Beräknat till faktorpris. ³ Inkluderar löneberoende övriga produktionskatter, även för egenföretagare. ⁴ Exklusive små- och fritidshus justerad för antalet arbetstimmar utförda av egenföretagare.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

FAKTA

Priser på användning och tillförsel

De varor och tjänster som produceras och importerar (det vill säga *tillförseln* av produkter) kan användas till privat och offentlig

⁷⁰ Se faktarutan nedan för en förklaring av förädlingsvärdedeflatorn.

⁷¹ Se faktarutan nedan och se fördjupningen "Lönsamheten hos företag i Sverige" *Lönebildningsrapporten 2012*, Konjunkturinstitutet, för en förklaring av detta mått.

⁷² Skillnaden mot medelvärdet sedan 1980 är inte lika stor; se fördjupningen "Lönsamheten hos företag i Sverige" *Lönebildningsrapporten 2012*, Konjunkturinstitutet.

konsumtion, till investeringar – både i fasta tillgångar och i lager – och till export. De sammanvägda priserna för de olika varor och tjänster som ingår i tillförseln och användningen brukar benämnas *deflaterer*. *BNP-deflatorn* som visas i tabell 40 kan något förenklat beskrivas som det sammanvägda priset för all produktion (förädlingsvärde) som sker inom landet. Utvecklingen i *BNP-deflatorn* utgör skillnaden mellan hur det totala förädlingsvärdet i *löpande priser* och den totala volymen förädlingsvärde i *fasta priser* utvecklas.

*BNP-deflatorn*s utveckling avgörs av prisutvecklingen på näringslivets produktion (*näringslivets förädlingsvärde deflator*) och prisutvecklingen för offentliga myndigheters och icke-vinstdrivande organisationers produktion. Därutöver tillkommer en beräknad prisutveckling för de skatter och subventioner som utgör skillnaden mellan det köparna betalar för sina produkter (*marknadspris*) och det företagen erhåller (*baspris*). Skatterna består framför allt av moms, men även av punktskatter och liknande.

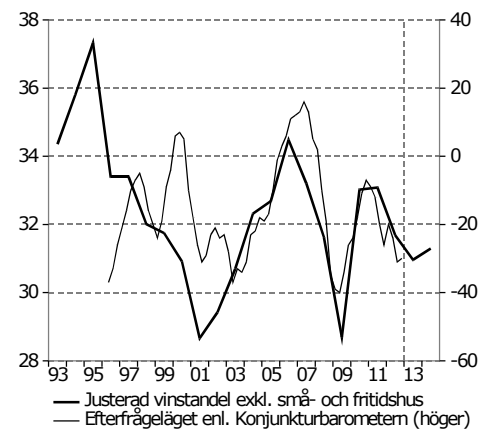
Hur förädlingsvärdepriset utvecklas beror på hur produktpriserna till användarna utvecklas i förhållande till priserna på de varor och tjänster som förbrukas i produktionsprocessen (*förbrukningspriserna*). Förädlingsvärdepriset stiger snabbare ju mer priserna på de tillverkade produkterna stiger i förhållande till priserna på de produkter som förbrukas i tillverkningen. Företagens lönsamhet avgörs av hur förädlingsvärdepriset utvecklas i förhållande till enhetsarbetskostnaden.

Vinstandelen

Lönsamheten mäts ofta med *vinstandelen*. Efter att de totala arbetskostnaderna subtraherats från förädlingsvärdet återstår ett bruttoöverskott. Vinstandelen avser detta bruttoöverskott dividerat med förädlingsvärdet. För att vinstandelen ska ge en rättvisande bild av företagets lönsamhet bör förädlingsvärdet för små- och fritidshus exkluderas. Utöver detta bör kostnader för egenföretagares arbetsinsats adderas till de anställdas arbetskostnader. På sista raden i tabell 41 visas vinstandelen beräknad med dessa justeringar.⁷³

Diagram 177 Vinstandel i näringslivet och efterfrågeläget

Procent, årsvärden respektive netttotal, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Konsumentpriser

FORTSATT LÅG INFLATION 2013 OCH 2014

Lågkonjunkturen både i Sverige och i omvärlden fördjupades något under 2012 och efterfrågan försvagades. Detta dämpar prisutvecklingen. Samtidigt har kronan förstärkts vilket ytterli-

⁷³ Se fördjupningen "Lönsamheten hos företag i Sverige" i *Lönebildningsrapporten*, 2012, Konjunkturinstitutet, för en närmare förklaring. Se även statistiktabeller på www.konj.se som visar beräkningen av den justerade vinstandelen.

Diagram 178 Konsumentpriser

Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

gare dämpar importprisernas utveckling. Svensk inflation var låg under 2012 (se diagram 178) och priserna för samtliga större aggregat i KPI ökade långsammare än sin bedömda strukturella ökningstakt.⁷⁴

Även om det sker en viss återhämtning både i svensk ekonomi och i omvärlden från slutet av i år och framför allt nästa år blir den långsam. Kronan ligger kvar på ungefär samma nivå och importpriserna utvecklas svagt. Även energipriserna utvecklas svagt, samtidigt som hyresökningarna blir måttliga (se tabell 42). Inflationen förblir därför låg både i år och nästa år.

Mätt med fast bostadsränta, KPIF, blir inflationen 1 procent i år och 1,4 procent nästa år. Inflationen mätt med KPI blir lägre båda dessa år eftersom räntekostnaderna för hushållens bostadslån sjunker (se avsnittet ”Penningpolitik, räntor och växelkurser”).

Tabell 42 Konsumentpriser

Procentuell förändring om inget annat anges

	Vikt	2011	2012	2013	2014
KPI	100	3,0	0,9	0,2	1,1
Räntekostnader, räntesats		36,6	-0,5	-14,3	-5,1
KPIF	100	1,4	1,0	1,0	1,4
Varor och tjänster	70	0,4	0,4	0,6	1,0
Boende	17	2,3	2,6	2,1	2,3
Energi	9	5,2	0,2	-0,6	-0,5
Räntekostnader, kapitalstock	4	6,5	5,9	5,2	5,2
KPIF exkl. energi	91	1,0	1,0	1,2	1,5
HIKP		1,4	0,9	0,6	1,1

Anm. Räntekostnader i KPI utgörs av produkten av kapitalstock och räntesats.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

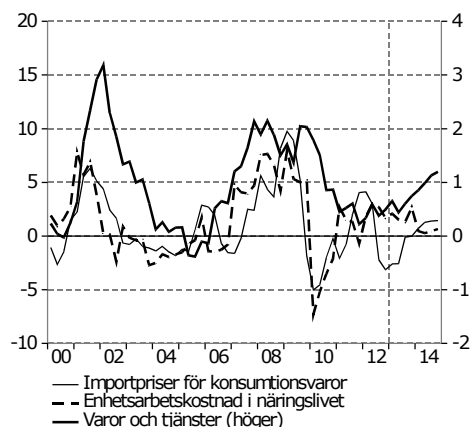
KRONFÖRSTÄRKNINGEN OCH SVAG GLOBAL KONJUNKTUR DÄMPAR PRISÖKNINGARNA PÅ VAROR OCH TJÄNSTER

Varor och tjänster utgör 70 procent av KPI-korgen. De bestäms i hög grad – med fördröjning – av hur enhetsarbetskostnaden i näringslivet och importpriserna för konsumentvaror utvecklas (se faktarutan i slutet av detta avsnitt).

Importpriserna på konsumentvaror föll under 2012. De fortsätter att utvecklas svagt i år och nästa år dels på grund av en dämpad internationell konjunkturutveckling dels på grund av den senaste tidens förstärkning av kronan (se diagram 179). Enhetsarbetskostnaden i näringslivet steg förhållandevis snabbt i fjol och den stiger snabbt även i år (se avsnittet ”Löner och arbetskostnader” tidigare i detta kapitel). Tillsammans med ett svagt vinstläge medför det ett ökat kostnadstryck för företagen.

Diagram 179 Varu- och tjänstepriser i KPI, importpris och enhetsarbetskostnad

Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

⁷⁴ Med strukturell ökningstakt avses den långsiktiga utvecklingen som är förenlig med inflationsmålet på 2 procent ökning i KPI. Strukturell ökningstakt för olika aggregat: varor och tjänster 1,5 procent, boende 2,9 procent och energi 2,1 procent. Se vidare Markowski m.fl., ”Strukturell utveckling av arbetskostnad och priser i den svenska ekonomin”, Working paper nr. 106, 2011.

Men nästa år saktar ökningstakten i enhetsarbetskostnaden in ordentligt och lönsamheten förbättras något. Kostnadstrycket mildras därmed något.

Inflationen beror dock inte enbart på företagens kostnader utan också på efterfrågeläget i ekonomin och på vilka förväntningar ekonomins aktörer har. Det svaga efterfrågeläget gör det svårare för företagen att höja priserna. Konjunkturbarometern visar också att andelen företag som planerar att höja priserna den närmaste tiden är relativt liten (se diagram 180).

Sammantaget innebär detta att priserna på varor kommer att stiga långsamt de närmaste åren, medan priserna på tjänster – vilka påverkas mindre av importpriser och valutakursutveckling – utvecklas i snabbare takt (se diagram 181).

HYRORNA ÖKAR I MÅTTLIG TAKT FRAMÖVER

Hyresförhandlingarna resulterade i lägre hyresökningar 2013 än 2012. Nästa år väntas stigande långräntor och ökade inslag av marknadsprissättning medföra att takten i hyresökningarna tilltar något (se diagram 182).

ENERGIPRISERNA UTVECKLAS SVAGT 2013 OCH 2014

Elpriserna på Nordpool har under vintern legat på lägre nivåer än de närmaste föregående åren. Höga nivåer i vattenmagasinen och prissättningen på terminsmarknaden talar för att spotpriset under perioden 2013–2014 kommer att ligga lägre än det gjorde under perioden 2008–2011, som präglades av produktionsproblem. Att prisnivån på elmarknaden nu är lägre bidrar till att det genomsnittliga elpriset till konsument blir lägre i takt med att gamla avtal, vilka slutits till höga prisnivåer, succesivt ersätts av nya avtal till en lägre prisnivå.

När priset på råolja förändras får det snabbt genomslag på drivmedelspriserna till konsument. Både i år och nästa år faller råoljepriset, vilket medför att drivmedelspriserna också sjunker.

Sammantaget sjunker energipriserna både 2013 och 2014 (se tabell 42).

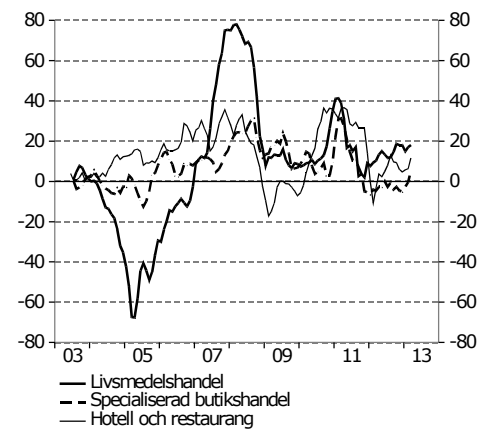
FAKTA

Enhetsarbetskostnad i näringslivet och importpriser viktiga för inflationsutvecklingen

På lång sikt bestäms prisökningstakten för varor och tjänster, vilka utgör 70 procent av KPI-korgen, i hög grad av hur enhetsarbetskostnaden utvecklas. Enhetsarbetskostnaden bestäms av hur arbetskostnaderna och produktiviteten utvecklas. Företagen anpassar priserna efter utvecklingen av enhetsarbetskostnaden så att en marknadsmässig avkastning uppnås. Förändringar i enhetsarbetskostnaden påverkar priserna med viss fördröjning, bland annat för att det är förenat med kostnader att ändra priserna.

Diagram 180 Företagens prisförväntningar

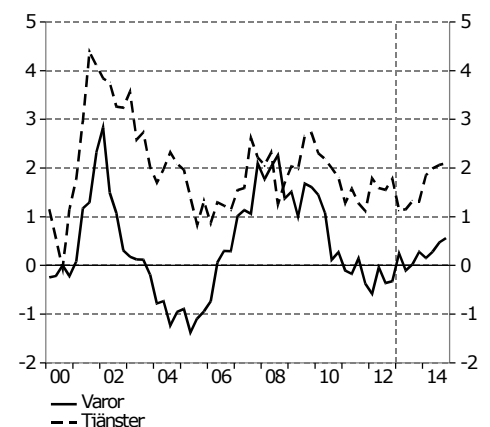
Nettototal, månadsvärden, 3-månaders glidande medelvärde

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 181 Varu- och tjänstepriser

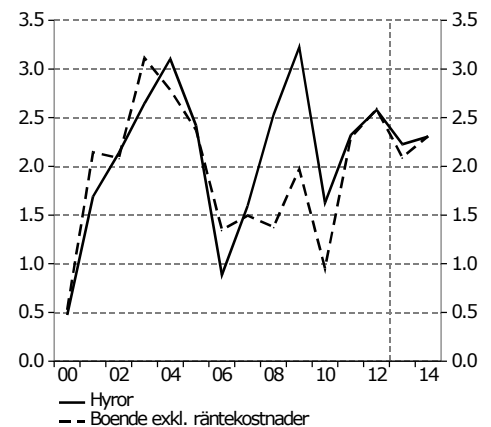
Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 182 Boendekostnader

Procentuell förändring

Anm. Boende exkl. räntekostnader består av hyror (ca 80 procent), fastighets- och tomrätsavgift, avskrivningar, reparationer, försäkringar, samt kommunala avgifter.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Inflationen påverkas också av hur importpriserna utvecklas. En stor del av de konsumtionsvaror som ingår i KPI importeras. Förändrade importpriser påverkar även de svenska konsumentpriserna genom att kostnaden för insatsvaror i den inhemska produktionen påverkas. På kort sikt brukar sambandet mellan importpriser och inflationen vara starkare än det mellan enhetsarbetskostnad i näringslivet och inflationen. En delförklaring är att många importvaror är säsongsvoror som relativt ofta byts ut i handeln. Detta innebär också att förändringar i växelkursen kan få ett snabbt genomslag på den svenska inflationen via ändrade importpriser.

Offentliga finanser

Till följd av lågkonjunkturen blir det underskott i de offentliga finanserna 2012–2014. I år växer inkomsterna långsammare än BNP samtidigt som utgifterna, framför allt offentlig konsumtion, ökar snabbare än BNP. När konjunkturåterhämtningen påbörjas under andra halvåret i år förstärks det finansiella sparandet, men det är fortfarande negativt 2014. Prognosen utgår från att regeringen genomför ofinansierade åtgärder om 23 miljarder kronor 2013 och ytterligare 15 miljarder kronor 2014. Med dessa åtgärder minskar det konjunkturjusterade sparandet 2013 men är i det närmaste oförändrat 2014, vilket innebär att finanspolitiken förs i en expansiv inriktning i år men är neutral nästa år. Detta medför dock att det krävs en åtstramande finanspolitik med budgetförstärkande åtgärder för åren 2015–2017 för att finanspolitiken ska vara förenlig med de budgetpolitiska målen.

LÅGKONJUNKTUREN MEDFÖR UNDERSKOTT

Efter en dämpad inledning av 2013 med svag inhemsk efterfrågan tar tillväxten fart under andra halvåret och en återhämtning inleds. Underskottet i de offentliga finanserna ökar från 0,7 procent av BNP 2012 till 1,4 procent av BNP 2013, men minskar därefter när återhämtningen successivt tar fart (se tabell 43 och diagram 183). Inkomsterna ökar långsammare än BNP både i år och nästa år, vilket framför allt följer av att ränteinkomster och företagens direkta skatter minskar som andel av BNP. Utgifterna ökar däremot snabbare än BNP i år, men faller sedan tillbaka. Den tillfälliga ökningen i utgifterna i år är en konsekvens av att utgifter för offentlig konsumtion och transferringar till hushållen ökar snabbare än BNP, vilket är normalt i en konjunkturedgång (se diagram 184).

Tabell 43 Den offentliga sektorns finansiella sparande

Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

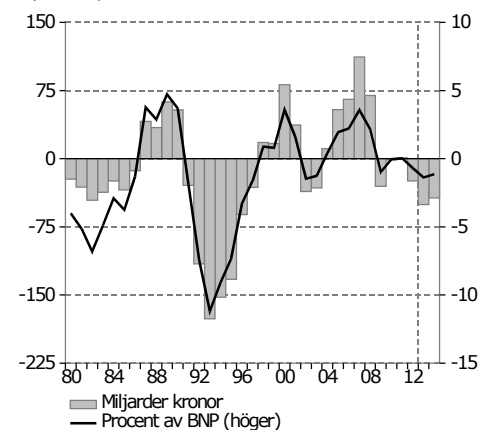
	2011	2012	2013	2014
Inkomster	1 732	1 768	1 808	1 864
Procent av BNP	49,5	49,7	49,6	49,3
Utgifter	1 731	1 792	1 859	1 907
Procent av BNP	49,5	50,4	51,0	50,4
Finansiellt sparande	1	-25	-50	-43
Procent av BNP	0,0	-0,7	-1,4	-1,1

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

I år genomför regeringen ofinansierade åtgärder motsvarande ca 23 miljarder kronor. Nästa år prognostiserar Konjunkturinstitutet att regeringen genomför ofinansierade åtgärder om 15 miljarder kronor. Med dessa åtgärder minskar det konjunkturjusterade sparandet 2013 men är i det närmaste oförändrat 2014, vilket innebär att inriktningen på finanspolitiken är expansiv i år

Diagram 183 Offentliga sektorns finansiella sparande

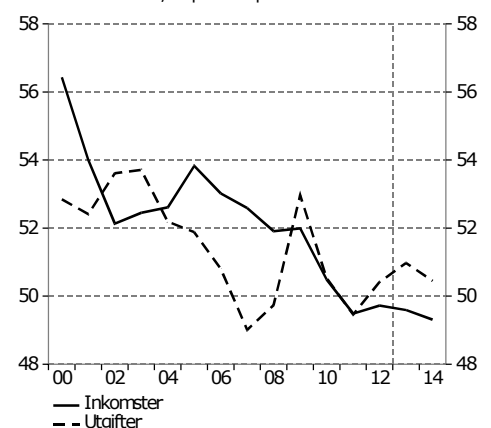
Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 184 Inkomster och utgifter i offentlig sektor

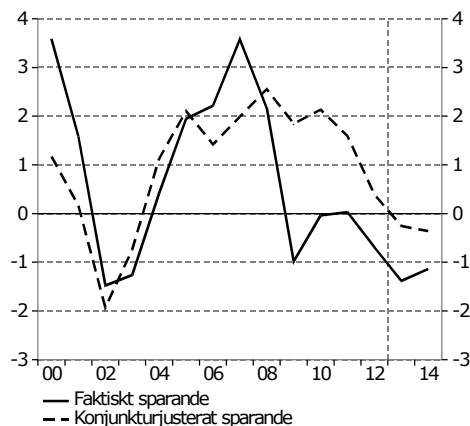
Procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 185 Offentliga sektorns faktiska och konjunkturjusterade finansiella sparande

Procent av BNP respektive potentiell BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

och neutral nästa år (se diagram 185 och kapitlet ”Makroekonomisk utveckling och ekonomisk politik 2013-2017”). Fördelningen av den prognostiserade finanspolitiken för 2014 baseras på Konjunkturinstitutets bedömning av regeringens aviseringar om framtida åtgärder och inriktning på finanspolitiken (se tabell 44).⁷⁵

Tabell 44 Antagen fördelning av den prognostiserade finanspolitiken 2014

Miljarder kronor, löpande priser

	2014
Hushållens direkta skatter	-7
Inkomster	-7
Offentlig konsumtion ¹	5
Transfereringar till hushållen ²	3
Utgifter	8
Total effekt på den offentliga sektorns finansiella sparande	-15

¹ Kommunsektorn tillförs 3 miljarder kronor i form av riktade statsbidrag och statlig konsumtion höjs med 2 miljarder kronor.

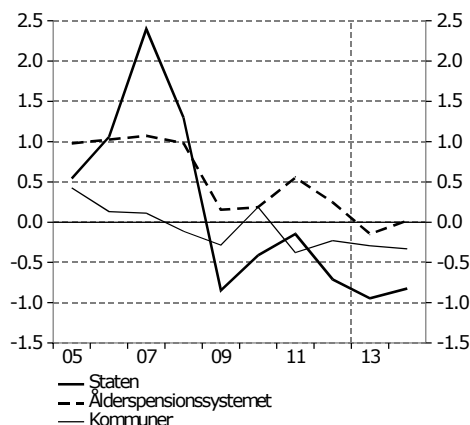
² Transfereringar till hushållen kan exempelvis vara höjt tak i a-kassan eller höjt bostadstillägg till pensionärer.

Anm. I tabellen redovisas den direkta effekten av en åtgärd. Den direkta effekten tar inte hänsyn till att åtgärden kan ge upphov till beteendeförändringar, som i sin tur kan leda till förändrade skatteinkomster och transfereringsutgifter.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 186 Finansiellt sparande i olika delar av offentlig sektor

Procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

LÅGKONJUNKTUREN SLÅR HÅRT MOT SPARANDET I STATEN

Det finansiella sparandet i den offentliga sektorn blev -0,7 procent av BNP 2012. Underskottet återfinns i huvudsak i staten, men även kommunsektorn uppvisade ett litet underskott detta år (se tabell 45 och diagram 186). Att underskottet i kommunsektorn inte blev större förklaras av en betydande engångsutbetalning från AFA Försäkring på ca 11 miljarder kronor.

Det finansiella sparandet fortsätter att vara negativt, framför allt i staten, men även i kommunsektorn fram till och med 2014. När konjunkturåterhämtningen inleds under andra halvåret i år förstärks det finansiella sparandet i staten, men det är fortfarande negativt 2014.

I ålderspensionssystemet minskar det finansiella sparandet i år till följd av att pensionsutbetalningarna ökar kraftigt. Nästa år minskar dock pensionsutbetalningarna och det finansiella sparandet förstärks något.

⁷⁵ För att kunna beräkna effekten på den offentliga sektorns finansiella sparande måste de av Konjunkturinstitutets prognostiserade ofinansierade åtgärderna fördelas på olika inkomster och utgifter. Det finns naturligtvis en osäkerhet i vad de sammantagna prognostiserade åtgärderna om 15 miljarder kronor 2014 kommer att avse när regeringen i höst presenterar budgetpropositionen för 2014.

Tabell 45 Finansiellt sparande i delsektorer

Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

	2011	2011	2012	2013	2014
Staten	-5	-0,1	-0,7	-0,9	-0,8
Ålderspensionssystemet	19	0,6	0,2	-0,1	0,0
Kommunsektorn	-13	-0,4	-0,2	-0,3	-0,3
Offentliga sektorn	1	0,0	-0,7	-1,4	-1,1

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

FORTSATT BUDGETUNDERSKOTT ÖKAR STATSSKULDEN 2013 OCH 2014

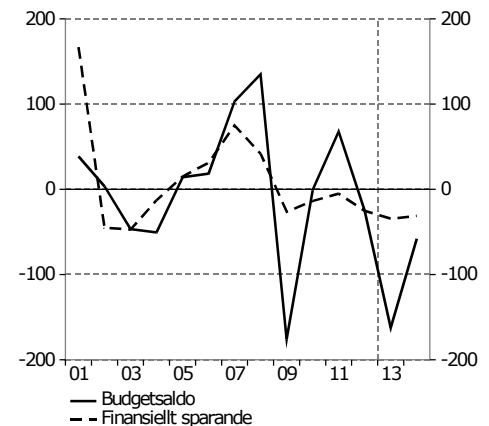
Statens budgetsaldo uppgick till -25 miljarder kronor 2012, vilket i stort sett är i linje med statens finansiella sparande detta år. Skillnaderna mellan budgetsaldo och finansiellt sparande är stora vissa år (se diagram 187). Att skillnaden var liten i fjol beror på att periodiseringar, av i huvudsak skatteinkomster, motsvarades av ungefär lika stora avgränsningar av olika utgiftsslag i budgeten (se tabell 46). Detta innebar en stor försvagning jämfört med 2011, då budgetöverskottet var 68 miljarder kronor. Försvagningen beror delvis på att tillfälliga försäljningsintäkter drev upp saldot 2011 men också på att de kassamässiga intäkterna för staten var lägre 2012 än under 2011.

Konjunkturinstitutets prognos för budgetsaldots utveckling tar sin utgångspunkt i prognosen för statens finansiella sparande. Det negativa finansiella sparandet i staten i år och nästa år bidrar till negativa budgetsaldon dessa år. I år kommer Riksgälden dessutom att låna upp omkring 100 miljarder kronor åt Riksbanken för att förstärka valutaservisen, vilket minskar budgetsaldot med motsvarande belopp. Utöver detta beräknas negativa periodiseringar, främst av skatteinkomster, att öka gapet mellan finansiellt sparande och budgetsaldo med ytterligare 29 miljarder kronor. Inga försäljningar av aktier med mera finns med i prognosen. Sammantaget uppgår därmed lånebehovet (budgetsaldot med omvänt tecken) till nästan 163 miljarder kronor för 2013. Negativa skatteperiodiseringar även 2014 gör att budgetsaldot understiger det finansiella sparandet med ca 27 miljarder kronor, vilket skapar ett lånebehov på 58 miljarder kronor detta år (se tabell 46).

Statsskuldens förändring beror dels på statens lånebehov, dels på värderingar av statsskulden (så kallade skulddispositioner). Att statsskulden fjol ökade med nästan 69 miljarder kronor förklaras dock i huvudsak av att Riksgälden ändrade definitionen av statsskulden i början av 2012. Detta bidrog till en nivåhöjning av statsskulden med ca 50 miljarder kronor.⁷⁶ Detta påverkade dock varken storleken på den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld (Maastrichtskulden) eller statens fi-

Diagram 187 Statens budgetsaldo och finansiella sparande

Miljarder kronor, löpande priser

Källor: SCB, Riksgälden och Konjunkturinstitutet.

Budgetsaldo och finansiellt sparande

Statens finansiella sparande är skillnaden mellan statens intäkter och kostnader. Redovisningen av det finansiella sparandet är i huvudsak periodiserad, vilket innebär att transaktionerna redovisas för den period då prestationen utförs (intäkt) eller då resursen förbrukas (kostnad).

Statens budgetsaldo består av skillnaden mellan statens inkomster och utgifter. Eftersom statsbudgeten till stor del är kassamässig, sker redovisning vid den tidpunkt då in- eller utbetalningen görs. Skillnaden mellan finansiellt sparande och budgetsaldo utgörs av periodiseringar och avgränsningar av de in- och utbetalningar under året som inte motsvaras av någon prestation eller resursförbrukning. Statens lånebehov är budgetsaldot med omvänt tecken.

Mått på offentlig skuldsättning

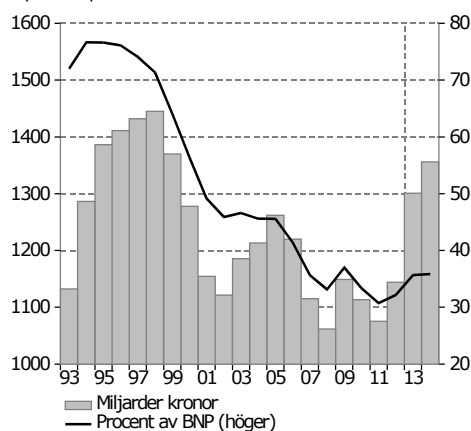
Statsskulden avser statens konsoliderade skuld, det vill säga statens skulder minus statens egna innehav av statspapper. Därmed avses den skuld staten har till övriga sektorer i Sverige och till utlandet. Skuldmåttet används bland annat i budgetpropositionen och i årsredovisningen för staten.

Maastrichtskulden avser hela den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld och är ett skuldmått som tas fram av alla EU-länder. Inom stabilitets- och tillväxtpakten finns ett krav om att Maastrichtskulden inte ska överstiga 60 procent av landets BNP.

⁷⁶ Den reviderade definitionen av statsskulden innebär att Riksgäldens mottagna säkerheter ingår i skulden. Revideringen innebär också att så kallade omvända repor i egna statspapper inte längre konsolideras bort. Se Riksgäldens pressmeddelande 10 januari 2012, "Överskott i statsbudgeten 2011".

Diagram 188 Statsskuld

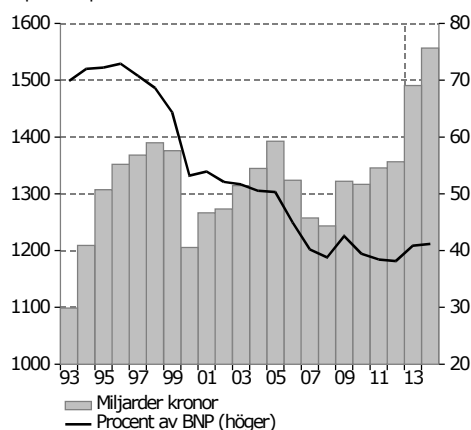
Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 189 Konsoliderad bruttoskuld (Maastrichtskuld)

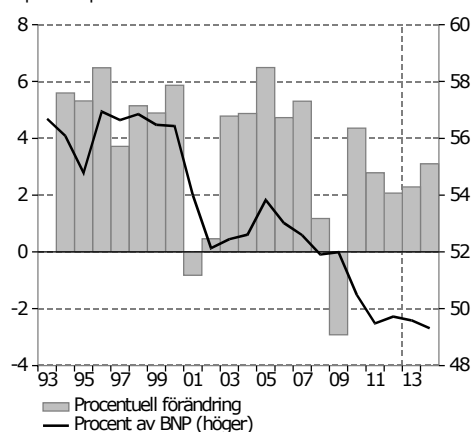
Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 190 Den offentliga sektorns inkomster

Procentuell förändring respektive procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

nansiella sparande. Statsskulden uppgår vid slutet av 2013 till 1 301 miljarder kronor, vilket motsvarar knappt 36 procent av BNP (se diagram 188). Ökningen av skulden förklaras av det stora negativa budgetsaldot för året.

Prognosen för Maastrichtskuldens utveckling drivs i huvudsak av statsskuldens utveckling, men även av skuldutvecklingen i kommunsektorn. Under 2013 bidrar lånebehoven i staten och kommunsektorn till att Maastrichtskulden ökar med 135 miljarder kronor, till 1 491 miljarder kronor. Skulden som andel av BNP uppgår därmed till knappt 41 procent i år, vilket är lågt i ett historiskt perspektiv (se diagram 189). Skuldkvoten motsvarar ca hälften av den genomsnittliga skuldkvoten bland EU-länderna.

Tabell 46 Budgetsaldo, statsskuld och Maastrichtskuld

Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

	2011	2012	2013	2014
Statens finansiella sparande	-5,1	-25,3	-34,5	-31,2
<i>Procent av BNP</i>	<i>-0,1</i>	<i>-0,7</i>	<i>-0,9</i>	<i>-0,8</i>
Periodiseringar	47,4	6,4	-29,3	-25,6
Skatteperiodisering	47,7	5,4	-31,8	-26,6
Ränteperiodisering	-0,3	1,0	2,5	1,0
Kommunbidragsperiodisering	0,0	0,0	0,0	0,0
Avgränsningar	22,7	-3,6	-99,5	-1,9
Försäljning av aktier med mera	23,1	0,3	0,0	0,0
Extraordinära utdelningar	5,9	4,2	0,5	0,0
Delar av Riksgäldens nettoutlåning	0,7	-3,6	-105,2	-4,3
Övriga avgränsningar	-7,0	-4,4	5,2	2,5
Övrigt	2,8	-2,5	0,7	0,7
Budgetsaldo	67,8	-24,9	-162,6	-57,9
<i>Procent av BNP</i>	<i>1,9</i>	<i>-0,7</i>	<i>-4,5</i>	<i>-1,5</i>
Värdeförändring, övrigt ¹	-30,0	-43,7	5,9	2,5
Statsskuld, förändring	-37,8	68,6	156,7	55,4
Statsskuld	1 075	1 144	1 301	1 356
<i>Procent av BNP</i>	<i>30,7</i>	<i>32,2</i>	<i>35,7</i>	<i>35,9</i>
Maastrichtskuld	1 346	1 356	1 491	1 557
<i>Procent av BNP</i>	<i>38,4</i>	<i>38,1</i>	<i>40,9</i>	<i>41,2</i>

¹ Som övrig post ingår definitionsändringen av statsskulden 2012, vilket ökade skulden med ca 50 miljarder kronor.

Källor: SCB, Ekonomistyrningsverket, Riksgälden och Konjunkturinstitutet.

Offentliga sektorns inkomster

Den offentliga sektorns inkomster minskar som andel av BNP i år och nästa år (se tabell 47 och diagram 190). Framför allt är det ränteinkomsterna som blir lägre jämfört med i fjol. Skattekvoten i ekonomin stiger emellertid något i år. Det beror främst på ökade inkomster från hushållens direkta skatter. Men även inkomsterna från mervärdesskatt och övriga skatter ökar något som andel av BNP. Att skatteinkomsterna ökar som andel av

BNP i år beror på att viktiga skattebaser som lönesumman och hushållens konsumtionsutgifter ökar som andel av BNP (se diagram 191). Företagens vinster minskar däremot som andel av BNP 2013. Detta håller, tillsammans med sänkningen av bolags- skatten 2013, tillbaka inkomsterna från företagens direkta skat- ter.

Tabell 47 Den offentliga sektorns inkomster

Procent av BNP, löpande priser

	2011	2012	2013	2014
Hushållens direkta skatter	15,2	15,4	15,8	15,8
Företagens direkta skatter	3,2	2,9	2,6	2,7
Socialavgifter	7,0	7,1	7,2	7,1
Mervärdesskatt	9,4	9,3	9,4	9,4
Punktskatter	2,6	2,6	2,5	2,5
Övriga skatter	6,7	6,8	6,9	6,9
Skattekvot	44,2	44,2	44,5	44,4
EU-skatter	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Övriga inkomster	5,5	5,7	5,3	5,1
Offentliga sektorns inkomster	49,5	49,7	49,6	49,3

Anm. Skatter som betalas till EU ingår i skattekvoten, men inte i den offentliga sektorns inkomster.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

HUSHÅLLENS DIREKTA SKATTER ÖKAR SOM ANDEL AV BNP I ÅR

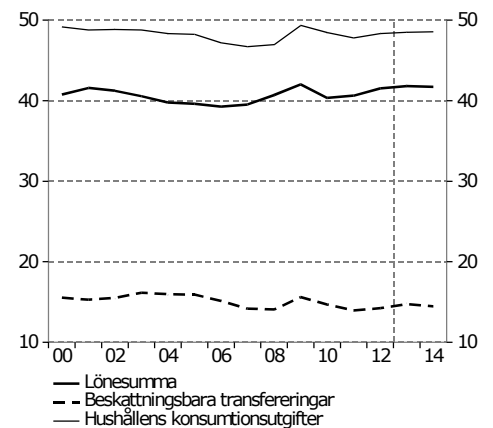
Hushållens direkta skatter utgörs till största delen av skatt på förvärvsinkomst. Lönesumman utvecklas starkare än BNP i år, vilket leder till att även hushållens direkta skatter ökar som andel av BNP. Samtidigt höjs den genomsnittliga kommunalskatten med 13 öre 2013. I hushållens direkta skatter ingår också hushållens skatt på kapitalinkomster. Dessa stiger som andel av BNP i år eftersom hushållens ränteavdrag minskar till följd av minskade utgiftsräntor (se diagram 192). I prognosen för 2014 ligger en sänkning av hushållens inkomstskatter motsvarande 7 miljarder kronor (se tabell 44). Dessutom bedöms den genomsnittliga kommunalskatten öka med 3 öre 2014, vilket ökar hushållens direkta skatter med 0,6 miljarder kronor. Sammantaget är hushållens direkta skatter oförändrade som andel av BNP nästa år.

FÖRETAGENS DIREKTA SKATTER MINSKAR RELATIVT BNP I ÅR

Inkomsterna från företagens direkta skatter består till största delen av bolagsskatt. Företagens vinster minskar som andel av BNP i år till följd av det svaga konjunkturläget. Tillsammans med sänkningen av bolagsskatten 2013 medför detta att företagens direkta skatter minskar som andel av BNP. När efterfrågan nästa år växer snabbare och vinsterna i näringslivet successivt återhämtar sig ökar företagens direkta skatter något som andel av BNP.

Diagram 191 Viktiga skattebaser

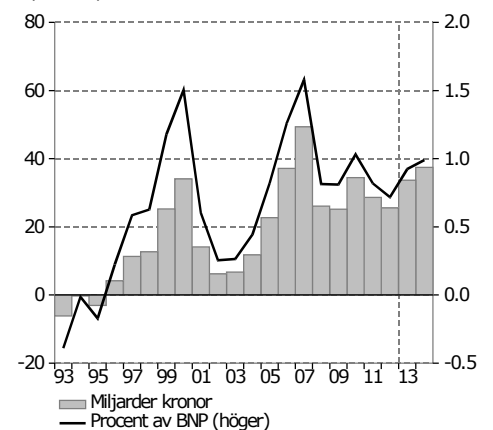
Procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 192 Skatt på hushållens kapitalinkomster

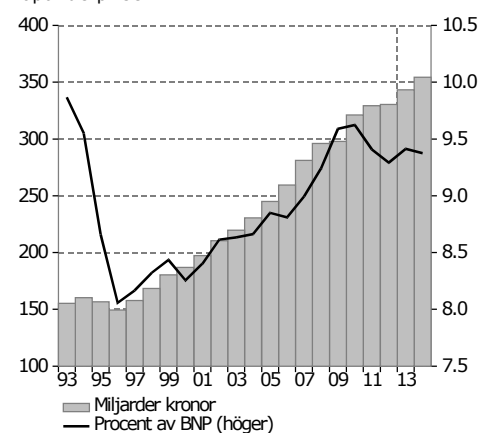
Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 193 Mervärdesskatt

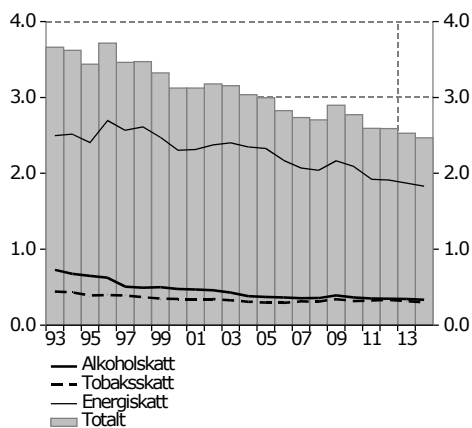
Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 194 Punktskatter

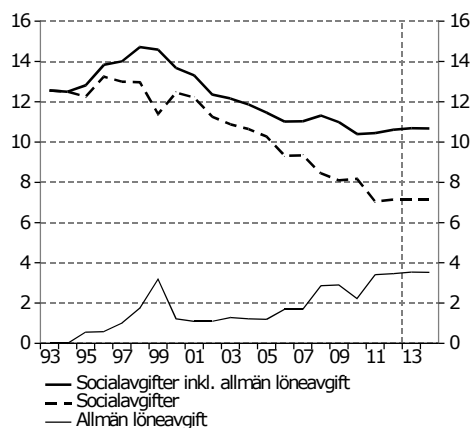
Procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 195 Socialavgifter inklusive allmän löneavgift

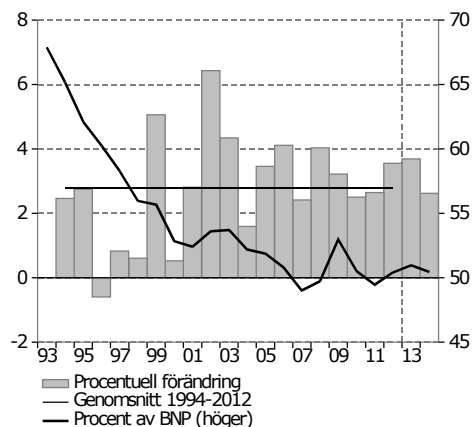
Procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 196 Den offentliga sektorns utgifter

Procentuell förändring respektive procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

INKOMSTERNA FRÅN MERVÄRDESSKATT ÖKAR NÅGOT SNABBARE ÄN BNP 2013

Sänkningen av mervärdesskatten på restaurang- och catering-tjänster, som genomfördes 2012, bidrog till att inkomsterna från mervärdesskatten minskade något som andel av BNP (se diagram 193). Inkomsterna från mervärdesskatt ökar i förhållande till BNP i år, eftersom hushållens konsumtionsutgifter ökar något snabbare än BNP. Nästa år ökar inkomsterna från mervärdesskatten i stort sett i takt med BNP.

MINSKADE INKOMSTER FRÅN PUNKTSKATTER RELATIVT BNP

Punktskatterna består i huvudsak av skatt på alkohol, tobak och energi. Trots höjda skattesatser uppvisar inkomsterna från energiskatterna en fallande trend som andel av BNP (se diagram 194). Trenden väntas fortsätta och nedgången drivs bland annat av övergången till energisnålare bilar, miljövänligare drivmedel med lägre beskattning och energieffektivare bostäder. Inkomsterna från alkohol- och tobaksskatterna väntas i stort sett ligga oförändrade som andel av BNP.

INKOMSTERNA FRÅN SOCIALAVGIFTERNA ÖKAR I TAKT MED BNP

Inkomsterna från socialavgifter och allmän löneavgift beror på utvecklingen av lönesumman i ekonomin och avgiftssatserna, som är oförändrade i år. Lönesumman utvecklas något starkare än BNP i år. Det gäller också inkomsterna från socialavgifterna och allmän löneavgift (se diagram 195).

Offentliga sektorns utgifter

Den offentliga sektorns utgifter växer i år med 3,7 procent, vilket är högre än den genomsnittliga utvecklingen 1994–2012 (se diagram 196). Såväl offentlig konsumtion som transfereringar till hushåll växer starkare än BNP bland annat till följd av ökade utgifter inom utbildningssystemet och höga pensionsutbetalningar. Nästa år faller utgiftsandelen tillbaka, vilket främst beror på att pensionsutbetalningarna utvecklas svagt (se tabell 48). I prognosen för de offentliga utgifterna 2014 ingår 8 miljarder kronor i ofinansierade utgiftsökningar, varav 3 miljarder kronor i transfereringar till hushåll och 5 miljarder kronor i offentlig konsumtion (se tabell 44).

Tabell 48 Den offentliga sektorns utgifter

Procent av BNP, löpande priser

	2011	2012	2013	2014
Offentlig konsumtion	26,4	26,9	27,1	27,0
Offentliga investeringar	3,3	3,5	3,5	3,4
Transfereringar	18,5	19,0	19,2	18,8
Hushåll	15,4	15,8	16,0	15,6
Företag	1,6	1,7	1,7	1,6
Utland	1,5	1,5	1,6	1,6
Ränteutgifter	1,3	1,0	1,2	1,3
Offentliga sektorns utgifter	49,5	50,4	51,0	50,4
Löpande priser, procentuell förändring	2,6	3,6	3,7	2,6

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

OFFENTLIGA KONSUMTIONSUTGIFTER VÄXER LÅNGSAMMARE

Ungefär hälften av de totala offentliga utgifterna utgörs av offentlig konsumtion. Tillväxttakten i de offentliga konsumtionsutgifterna fortsätter att minska både i år och nästa år och ligger under den genomsnittliga utvecklingen 1994–2012 (se diagram 197). Det är framför allt den statliga konsumtionen som växer långsammare till följd av en svag utveckling av myndigheternas anslag (se avsnittet ”Offentlig konsumtion” i kapitlet ”BNP och efterfrågan”). I Konjunkturinstitutets prognostiserade finanspolitik ingår 2 miljarder kronor i ökad statlig konsumtion i form av ökade satsningar inom arbetsmarknadspolitiken 2014 (se tabell 44).

Kommunernas konsumtion växer ungefär lika mycket i år som 2012. I den prognostiserade finanspolitiken tillförs kommunsektorn 3 miljarder kronor i form av generella statsbidrag 2014 utöver vad som föreslogs i budgetpropositionen för 2013. Detta tillsammans med ytterligare prognostiserad höjd genomsnittlig landstingsskatt om 3 öre nästa år gör att kommunernas konsumtion kan fortsätta att växa i samma takt som i år.

Sammantaget ökar den offentliga konsumtionen som andel av BNP i år men minskar nästa år (se tabell 48).

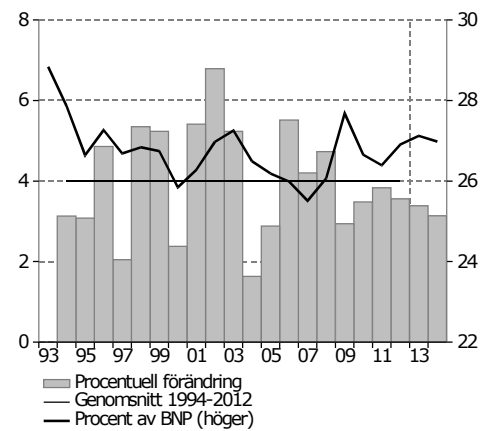
HÖGA PENSIONSUTBETALNINGAR 2012 OCH 2013

Transfereringarna till hushåll ökade snabbt 2012 främst till följd av högre pensionsutbetalningar. Pensionsutbetalningarna fortsätter att växa starkt och bidrar till att de offentliga utgifterna i form av transfereringar till hushållen är höga även i år. Ökningen förklaras av hög uppräkningsgrad av inkomstpensionerna. Nästa år skrivs inkomstpensionerna ner och ökningstakten i transfereringsutgifterna avtar (se diagram 198).

Utgifterna för arbetsmarknadsersättningarna ligger kvar på en låg nivå som andel av BNP under prognosperioden trots den höga arbetslösheten (se diagram 199). Det beror på att många arbetslösa är utan ersättning och att allt fler har den maximala

Diagram 197 Offentliga konsumtionsutgifter

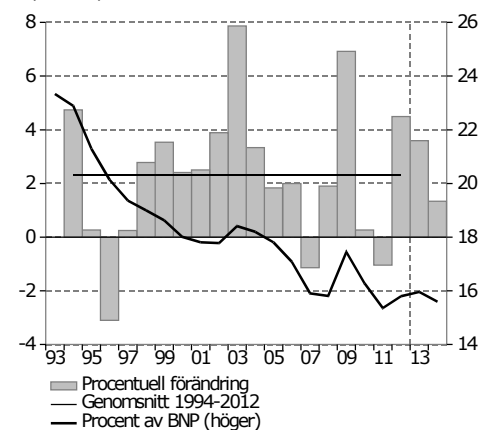
Procentuell förändring respektive procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 198 Offentliga transfereringar till hushåll

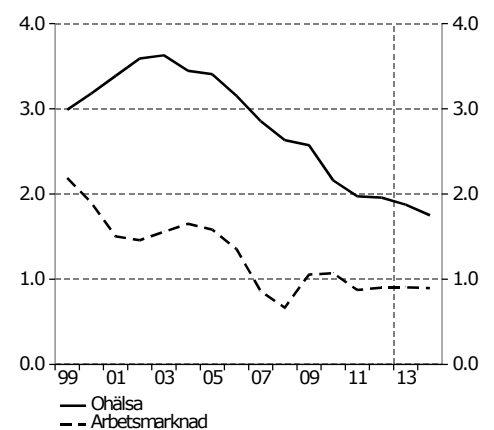
Procentuell förändring respektive procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

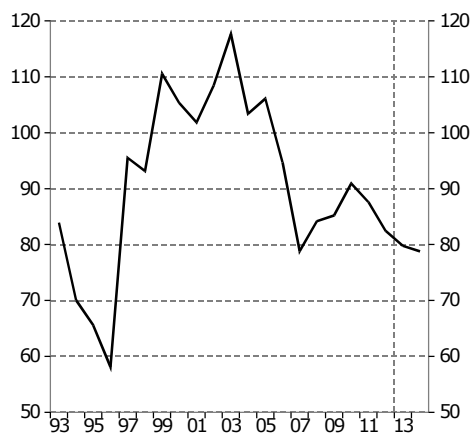
Diagram 199 Utgifter för arbetsmarknad respektive ohälsa

Procent av BNP

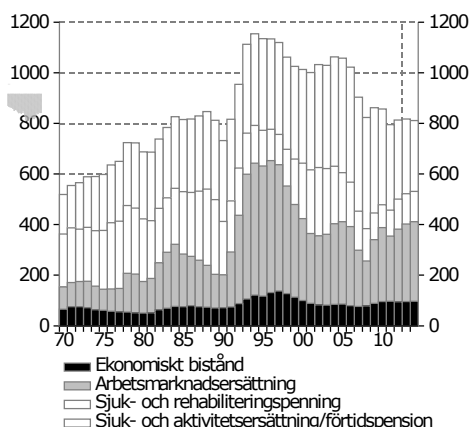
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 200 Genomsnittlig ersättning till personer i arbetsmarknadsåtgärder
Tusental kronor per år, 2011 års prisnivå

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 201 Personer i olika ersättningsystem, 20–64 år
Tusental helårsekvivalenter

Källor: SCB, Socialförsäkringsutredningen och Konjunkturinstitutet.

Inkomstpensioner

Inkomstpensionerna i pensionssystemet skrivs fram med en **följsamhetsjustering**, i normala fall med **inkomstindex** efter ett avdrag på 1,6 procentenheter. Inkomstindex för ett år baseras på de tre senaste årens genomsnittliga reallöneutveckling samt den årliga förändringen av KPI i juni året före.

Om skulderna överstiger tillgångarna i pensionssystemet blir **balanstalet** mindre än 1 och **balanseringen** aktiveras. I stället för att skriva fram pensionerna med inkomstindex används då balansindex (se *Konjunkturläget* mars 2009, för en beskrivning av hur balansindex är konstruerat). När tillgångarna åter överstiger skulderna i pensionssystemet kommer pensionerna och balansindex att öka mer än inkomstindex. **Balanseringen** fortsätter ända tills balansindex ligger på samma nivå som inkomstindex. Pensioner skrivs då fram med inkomstindex med avdrag för 1,6 procentenheter igen.

ersättningen som ligger fast i kronor räknat. Samtidigt är ersättningsnivåerna i vissa arbetsmarknadsprogram också på mycket låga nivåer (se diagram 200). Antalet personer i arbetsmarknadsprogram 2014 är däremot på en rekordhög nivå och har inte varit så hög sedan 1994 (se avsnittet ”Arbetsmarknaden” i kapitlet ”Produktion och arbetsmarknad”).

Sammantaget fortsätter utgifterna för ohälsan att minska både i år och nästa år. Antalet sjukskrivna med sjukpenning ökar något i år till följd av ett högre inflöde till sjukskrivning med sjukpenning och längre sjukskrivningsperioder. Personer med sjuk- eller aktivitetsersättning fortsätter att minska eftersom utflödet, främst till ålderspension, är högre än inflödet (se diagram 201 och tabell 49)

Tabell 49 Personer 20–64 år försörjda med sociala ersättningar

Helårsekvivalenter, tusental

	2011	2012	2013	2014
Ohälsa	440	431	415	400
Sjuk- och rehabiliteringspenning	103	118	120	120
Sjuk- och aktivitetsersättning	337	313	296	279
Arbetsmarknadsersättningar	257	288	307	314
Arbetslöshetsersättning	88	111	113	114
Arbetsmarknadsprogram	169	177	193	200
Ekonomiskt bistånd	97	95	96	97
Totalt	795	813	818	811
Förändring från föregående år	-63	18	4	-7
<i>Andel av befolkningen i åldersgruppen 20–64 år, procent</i>	14,4	14,7	14,7	14,5

Anm: En helårsekvivalent motsvarar en person som försörjs med full ersättning ett helt år, det vill säga två personer som fått ersättning på grund av arbetslöshet i ett halvår var blir en helårsekvivalent tillsammans.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

HÖG UPPSKRIVNING AV INKOMSTPENSIONERNA I ÅR MEN NEDSKRIVNING NÄSTA ÅR

Balanseringen är aktiverad i pensionssystemet sedan 2010. Därmed ökar inkomstpensionen mer än inkomstindex när skulderna är mindre än tillgångarna i pensionssystemet. Balanstalet är då större än 1 (se tabell 50 och förklaring i marginalen). I år ökar inkomstpensionen med 4,1 procent, vilket är betydligt mer än den genomsnittliga löneökningen i ekonomin. Men redan nästa år skrivs pensionerna ner med 1,7 procent eftersom balanstalet då är mindre än 1. Höjningen i år motsvarar knappt 500 kronor per månad på den genomsnittliga inkomstpensionen, medan sänkningen nästa år motsvarar i genomsnitt 200 kronor per månad. Balanseringen fortsätter ända tills balansindex ligger på samma nivå som inkomstindex. Det bedöms inte ske förrän någon gång efter 2020 (se diagram 202).

Den höga uppskrivningen i år förklaras av relativt höga reallöner⁷⁷ 2010–2012 och att balansstalet är större än 1. Nästa år är reallönens bidrag ungefär lika stor som i år. Balansstalet är mindre än 1, det vill säga skulderna är återigen större än tillgångarna. Därmed hålls balansindex på en låg nivå och följsamhetsjusteringen blir negativ. Även för 2015 är balansstalet mindre än 1, men reallönen ökar och utvecklingen av både balansindex och följsamhetsjusteringen blir positiv. Efter några år med låga pensionsutbetalningar blir tillgångarna återigen större än skulderna. Pensionerna skrivs då fram med 2,8 procent respektive 2,3 procent 2016 och 2017.

Tabell 50 Följsamhetsjustering, inkomstindex, balansindex och balanstal

Procentuell förändring om annat ej anges

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Följsamhetsjustering ¹	3,5	4,1	-1,7	1,2	2,8	2,2
Inkomstindex ² , 1999=100	149,3	154,8	157,2	162,2	168,3	174,3
Inkomstindex	4,9	3,7	1,5	3,2	3,8	3,6
Balansindex, 1999=100	140,4	148,5	148,3	152,5	159,4	165,5
Balansindex	5,2	5,7	-0,1	2,8	4,5	3,9
	1,0	1,0	0,9	0,9	1,0	1,0
Balanstal ³	024	198	837	968	069	026

¹ Följsamhetsjustering innebär att pensionerna varje år räknas om med utvecklingen av inkomstindex (eller balansindex) minus normen 1,6 procentenheter.

² Konjunkturinstitutets modellbaserade beräkning 2014–2017.

³ Balansstalet anger pensionssystemets tillgångar i förhållande till dess skulder.

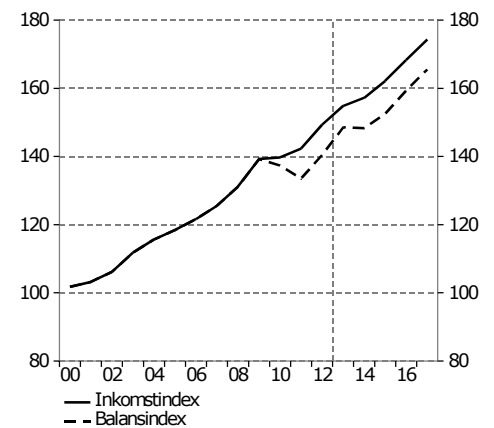
Källor: Pensionsmyndigheten och Konjunkturinstitutet.

HÖGA PENSIONSBETALNINGAR GER UNDERSKOTT I ÅLDERSPENSIONSSYSTEMET I ÅR

Det finansiella sparandet i ålderspensionssystemet försvagas och uppvisar ett litet underskott i år. Det beror framför allt på att pensionsutbetalningarna till följd av den höga uppräknningen ökar snabbare än avgiftsinbetalningarna, men även på att direktavkastningen (räntor och utdelningar) utvecklas svagt. Under 2014 ökar avgiftsinbetalningarna mer än pensionsutbetalningarna eftersom pensionerna skrivs ner. Avgiftsunderskottet minskar och det finansiella sparandet blir svagt positivt (se tabell 51).

Diagram 202 Inkomstpension

Index 1999=100

Källor: Försäkringskassan och Konjunkturinstitutet.

⁷⁷ Reallön är nominell lön i förhållande till prisnivån och speglar vilken köpkraft lönen ger.

Tabell 51 Ålderspensionssystemets finansiella sparande

Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

	2011	2012	2013	2014
Avgifter	217	223	228	237
Inkomstpensioner	-220	-236	-254	-258
Avgiftsöverskott/-underskott	-3	-13	-26	-21
Räntor och utdelningar	26	26	25	26
Konsumtionsutgifter	-3	-3	-3	-3
Finansiellt sparande	19	9	-5	1
<i>Procent av BNP</i>	<i>0,6</i>	<i>0,2</i>	<i>-0,1</i>	<i>0,0</i>

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Budgetpolitiska mål

BUDGETFÖRSTÄRKANDE ÅTGÄRDER KRÄVS FÖR ATT NÅ ÖVERSKOTTSMÅLET

Överskottsmålet för de offentliga finanserna innebär att det finansiella sparandet ska uppgå till 1 procent av BNP i genomsnitt över en konjunkturcykel. Eftersom konjunkturcykeln är asymmetrisk (lågkonjunkturer är längre än högkonjunkturer) bedömer Konjunkturinstitutet att det konjunkturjusterade sparandet måste uppgå till 1,2 procent av potentiell BNP vid konjunkturrell balans för att öka sannolikheten att överskottsmålet ska nås (se fördjupningen "Överskottsmålet för offentliga finanser" i kapitlet "Makroekonomisk utveckling och ekonomisk politik 2013–2017").

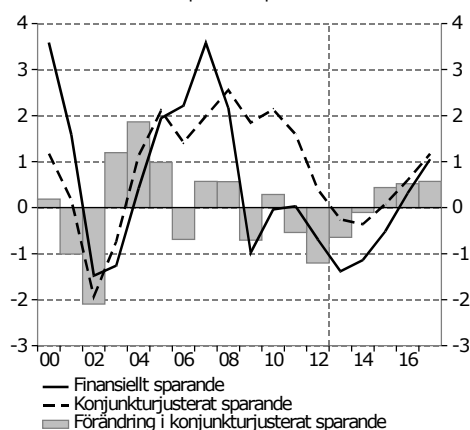
Den offentliga sektorns finansiella sparande är negativt 2012–2015. Det förklaras både av lågkonjunkturen och av att regeringen har fört finanspolitiken i en expansiv inriktning 2011–2013 (se diagram 203). För 2014 prognostiserar Konjunkturinstitutet att regeringen genomför ofinansierade åtgärder om 15 miljarder kronor (se tabell 44). Med denna prognos är det konjunkturjusterade sparandet i princip oförändrat och inriktningen på finanspolitiken blir neutral detta år. Sammantaget medför detta att finanspolitiken måste föras i en åtstramande inriktning framöver och att budgetförstärkande åtgärder genomförs under perioden 2015–2017 för att överskottsmålet ska nås. Det konjunkturjusterade sparandet ökar därmed och når 1,2 procent av potentiell BNP 2017 när ekonomin är i konjunkturrell balans. För en mer utförlig utvärdering av överskottsmålets uppfyllelse se fördjupningen "Överskottsmålet för offentliga finanser" i kapitlet "Makroekonomisk utveckling och ekonomisk politik 2013–2017".

UTGIFTSTAKET MINSKAR SOM ANDEL AV BNP

Det av regeringen fastställda utgiftstaket har minskat som andel av BNP sedan det infördes 1997, bortsett från 2009 och 2012 då BNP utvecklas svagt (se diagram 204).

Diagram 203 Finansiellt sparande och konjunkturjusterat sparande i offentliga sektorn

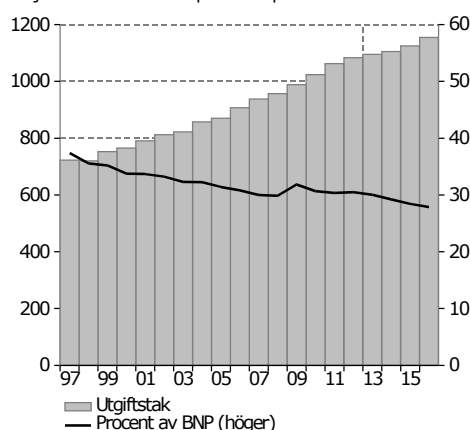
Procent av BNP respektive potentiell BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 204 Utgiftstak

Miljarder kronor respektive procent av BNP

Anm. Fastställt utgiftstak efter tekniska justeringar.

Källor: Ekonomistyrningsverket och Konjunkturinstitutet.

Tabell 52 Utgiftstak för staten

Miljarder kronor

	2011	2012	2013	2014
Fastställda utgiftstak för staten ¹	1 063	1 084	1 095	1 105
Procent av BNP	30,4	30,5	30,0	29,2
Summa takbegränsade utgifter vid prognostiserad finanspolitik	990	1 022	1 061	1 080
Procent av BNP	28,3	28,8	29,1	28,6
Marginal till taket vid prognostiserad finanspolitik	74	62	34	25
Marginal till taket vid beslutad finanspolitik	74	62	34	33

¹ Efter tekniska justeringar.

Källor: Ekonomistyrningsverket, Finansdepartementet, SCB och Konjunkturinstitutet.

År 2011 och 2012 var marginalen till utgiftstaket rekordstor (se diagram 205). Det förklaras bland annat av minskade utgifter för ohälsan och för 2011 även av låga pensionsutbetalningar.

Marginalen minskar 2013 delvis på grund av att utgiftstaket endast ökar med 11 miljarder kronor mellan 2012 och 2013 (se tabell 52). Men det beror också på höga pensionsutbetalningar som är en följd av hög uppräknings av inkomstpensionerna. Dessutom växer den statliga konsumtionen snabbare än BNP, bland annat genom fler platser inom utbildningssystemet och ökade utgifter för polis och domstolar. Nästa år ökar utgiftstaket med ungefär lika mycket som i år, vilket innebär att utgiftstaket som andel av BNP minskar med 0,8 procentenheter. Marginalen till utgiftstaket för 2014 minskar ytterligare trots att de samlade pensionsutbetalningarna växer långsammare då inkomstpensionerna skrivs ner. I prognosen över de takbegränsade utgifterna 2014 ingår en ofinansierad ökning av utgifterna motsvarande 8 miljarder kronor. Marginalen för 2014 motsvarar 2,3 procent av de takbegränsade utgifterna. Det innebär att marginalen är större än den gräns som ges av regeringens riktlinjer för år t+1, som innebär att 1,5 procent av de takbegränsade utgifterna behövs som säkerhetsmarginal för en ytterligare försämrad konjunkturutveckling och den osäkerhet som alltid finns i prognoserna.

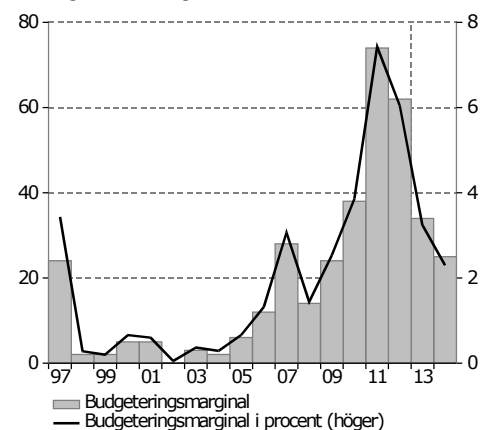
POSITIVT RESULTAT I KOMMUNSEKTORN SOM HELHET

Resultatet blir positivt i såväl landstingen som primärkommunerna från och med 2012. Totala kommunsektorns resultat blir dock lägre i år och nästa år i förhållande till 2012 (se diagram 206). År 2012 fick kommunsektorn en stor engångsutbetalning från AFA Försäkring på ca 11 miljarder kronor. Resultatet i både primärkommuner och landsting ligger därför på en relativt hög nivå detta år.

För 2014 prognostiserar Konjunkturinstitutet att ytterligare 3 miljarder kronor i ofinansierade åtgärder tillförs kommunsektorn i form av höjda statsbidrag. Av dessa går 1 miljard kronor till landstingen och 2 miljarder kronor till primärkommunerna. I

Diagram 205 Marginal till utgiftstaket vid prognostiserad finanspolitik

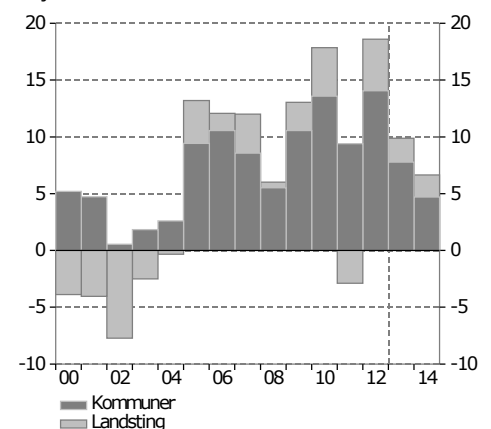
Miljarder kronor respektive procent av takbegränsade utgifter

Källor: Ekonomistyrningsverket och Konjunkturinstitutet.

Diagram 206 Resultat i kommunsektorn exkl. extraordinära poster

Miljarder kronor

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

prognosen ligger också att landstingen kommer att höja den genomsnittliga skatten med 3 öre nästa år.

Kommunsektorn som helhet uppfyller balanskravet under prognosperioden. Även sett till enskilda landsting och primärkommuner kommer en övervägande del av dem att klara balanskravet.⁷⁸

⁷⁸ Enligt kommunernas och landstingens preliminära resultat 2012 från Statistiska centralbyrån var det 17 av landets 20 landsting och regioner som redovisade ett positivt resultat. För 2012 redovisade 94 procent av primärkommunerna positiva resultat före extraordinära poster.

Utvärdering av prognoserna för 2012 samt 1997–2012

Konjunkturinstitutets prognosprecision för 2012 var i linje med den genomsnittliga precisionen bland elva prognosinstitut i Sverige. Vidare var prognosprecisionen för 2012 överlag något bättre jämfört med den genomsnittliga precisionen under perioden 1997–2012.

Inledning och sammanfattning

I Konjunkturinstitutets uppdrag ingår att redovisa och analysera prognosprecisionen i Konjunkturinstitutets prognoser. Prognosprecisionen ska också jämföras med andra prognosinstitut, däribland regeringens. Som ett led i det arbetet utförs årligen en prognosutvärdering som publiceras i Konjunkturläget i mars.

Kapitlet inleder med ett avsnitt som beskriver hur Konjunkturinstitutets prognoser för 2012 har förändrats mellan marsprognosen 2011 och decemberprognosen 2012. Analysen visar att prognoserna i början av 2011 var alltför optimistiska och reviderades ner relativt kraftigt från och med hösten 2011. Den främsta orsaken till de för optimistiska prognoserna var att den förnyade oron kring utvecklingen i euroområdet som tog fart under sommaren 2011 inte förutsågs.

I nästa avsnitt jämförs Konjunkturinstitutets prognoser för 2012 med tio andra svenska prognosinstitut. De flesta prognosinstitut överskattade systematiskt BNP-tillväxten och inflationstakten medan arbetslösheten underskattades. Konjunkturinstitutets *systematiska prognosfel* (så kallad bias) var i linje med genomsnittet för övriga prognosinstitut. Regeringen överskattade BNP-tillväxten mest medan man till skillnad från övriga institut inte hade något systematiskt fel för inflationstakten mätt med KPIF. Vidare utmärkte sig Svenskt näringsliv som hade mycket små systematiska prognosfel för både BNP-tillväxt och arbetslöshet.

När det gäller *prognosprecision* för 2012 hamnade Konjunkturinstitutet i mittfåran bland prognosinstituten när det gäller BNP-tillväxt, arbetslöshet och inflation.⁷⁹ Regeringen utmärkte sig genom att ha sämst prognosprecision för BNP-tillväxt men bäst prognosprecision för inflationstakten mätt med KPI.

I sista avsnittet jämförs Konjunkturinstitutets prognosprecision för perioden 1997–2012 med övriga prognosinstitut. De systematiska prognosfelen, medelfelen, är relativt små överlag. BNP-tillväxten och inflationstakten har i genomsnitt överskat-

⁷⁹ Skillnaderna i prognosprecision är i allmänhet små varför en rangordning mellan prognosinstitut inte ska överdrivas. I jämförelsen har hänsyn tagits till att prognosinstituten publicerar prognoser vid olika tidpunkter. För en beskrivning av metoden, se Andersson, M. och T. Aranki, "Prognosmakares förmåga – vad brukar vi utvärdera och vad vill vi utvärdera?", *Penning- och valutapolitik*, 2009:3, Sveriges Riksbank.

tats med 0,2 procentenheter per år. När det gäller prognosprecision så påverkas resultaten i varierande grad av vilket utvärderingsmått som används.⁸⁰ Då medelabsolutfelet används som jämförelsemått hamnar Konjunkturinstitutet i mittfåran bland prognosinstitut för BNP-tillväxt och arbetslöshet medan prognosprecisionen är bland de bästa för KPI.⁸¹

Det gäller i stora drag även när rotmedelkvadratfelet används som jämförelsemått. Detta mått bestraffar stora prognosfel hårdare och analysen i avsnittet visar att Konjunkturinstitutet tillsammans med regeringen hade, relativt övriga prognosinstitut, stora prognosfel 2007–2008. Sammantaget för de två måtten på prognosprecision kan noteras att SEB:s prognosprecision var bäst för arbetslöshet medan Swedbanks prognosprecision var bäst för KPI-inflation. För BNP-tillväxt är det inget enskilt prognosinstitut som sticker ut från de övriga.

Konjunkturinstitutets prognoser för 2012

I detta avsnitt diskuteras de 8 prognoser för den ekonomiska utvecklingen under 2012 som Konjunkturinstitutet har publicerat under 2011 och 2012. Tabell 53 redovisar dessa prognoser och det första publicerade utfallet för 2012.⁸²

FÖR STOR OPTIMISM OM VÄRLDSKONJUNKTUREN

I början av 2011 såg tillväxten i världsekonomin ut att fortsätta i hög takt under 2011 och 2012. Återhämtningen efter finanskrisen 2008–2009 fortsatte. Men under våren förvärrades utsikterna för statsfinanserna i flera europeiska länder och efter sommaren 2011 stod det klart att tillväxtsvackan skulle bli varaktig. Tillväxten gick ner i hela världsekonomin och BNP föll kraftigt under senare delen av 2011 och hela 2012 i de svårast drabbade länderna.

Prognosen för BNP-tillväxten 2012 i OECD-området reviderades ner från knappt 3 procent i mars och juni 2011 till drygt

⁸⁰ Prognoser tas fram för att utgöra ett underlag till beslutsfattare såsom regeringen, Riksbanken och arbetsmarknadens parter. Det finns flera mått, och därmed definitioner, av prognosprecision. Vilket mått som bör användas för att beräkna prognosprecision beror egentligen på beslutsfattarens preferenser, men i praktiken är dessa normalt inte kända. Två vanliga mått – medelabsolutfel och rotmedelkvadratfel – används här i jämförelsen och definieras längre fram i kapitlet. Måttet *medelabsolutfel* innebär att prognosfel minskar prognosprecisionen på ett linjärt sätt. Det innebär att en ökning av prognosfelet från tre till fyra procentenheter straffar prognosprecisionen lika mycket som en ökning av prognosfelet från en till två procentenheter. Måttet *rotmedelkvadratfel* innebär i stället att prognosfel minskar prognosprecisionen på ett icke-linjärt sätt. En ökning av prognosfelet från tre till fyra procentenheter straffar då prognosprecisionen mer än en ökning från en till två procentenheter.

⁸¹ Se fotnot 79.

⁸² För vissa variabler har utfall ännu inte publicerats (timlön i hela ekonomin och BNP i världen). I tabellen redovisas då Konjunkturinstitutets nuvarande prognos för utfallet som i detta skede vanligen är mycket träffsäker. Statistiken för sysselsättning och arbetslöshet 2010–2012 har reviderats sedan första utfallet publicerades i januari 2013. Här används det första publicerade utfallet eftersom prognoserna baserades på dessa utfall. I det reviderade utfallet för 2012 blev arbetslösheten 8,0 procent. Jämfört med det utfallet blev underskattningen i prognoserna något större.

2 procent i augusti och sedan till ca 1,5 procent i december 2011 (se diagram 207). Under 2012 låg prognoserna kvar på ca 1,5 procent vilket också blev utfallet för BNP-tillväxten i OECD-området. Motsvarande nedrevideringar gjordes av prognosen för BNP-tillväxten i hela världen. Från och med decemberprognosen 2011 har prognosen för världskonjunkturen varit mycket träffsäker.

Den svagare internationella utvecklingen påverkade efterfrågan på svensk export markant. Prognosen för svensk exporttillväxt 2012 var nästan 6 procent under första halvåret 2011 (se diagram 208). När världsekonomin vände ner igen reviderades exportprognosen ner till 0,5 procent i december 2011 och låg kvar kring 1 procent under 2012, vilket var i linje med utfallet på 0,7 procent.

TRÄFFSÄKRA BNP-PROGNOSER SEDAN SLUTET AV 2011

Prognoserna för BNP-tillväxten 2012 var inledningsvis alltför höga. De motiverades av ett lågt resursutnyttjande samtidigt som optimismen bland hushåll och företag var stor. Under sommaren 2011 dämpades stämningläget betydligt, främst till följd av uppblåsande oro för statsfinanserna i delar av euroområdet. Prognosen för BNP-tillväxten i Sverige 2012 reviderades ner från ca 3 procent till ca 2 procent i augusti och sedan ytterligare till knappt 1 procent i december 2011 (se diagram 209).

ÄVEN INHEMSK EFTERFRÅGAN SVAGARE ÄN VÄNTAT

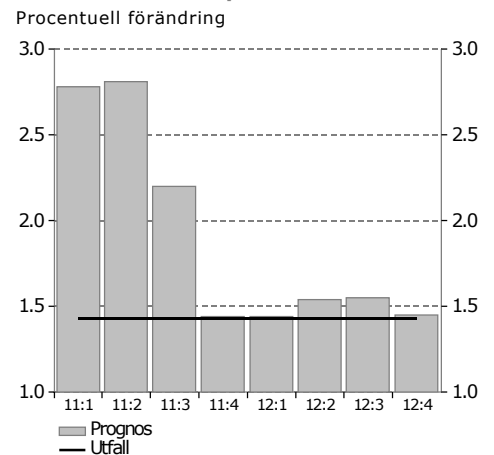
Hushållens förtroende för den ekonomiska utvecklingen föll brant under sommaren 2011, vilket påverkade hushållens konsumtion och bostadsinvesteringarna. Prognosen för konsumtionstillväxten 2012 reviderades ner från knappt 4 procent i mars 2011 till 1 procent i december (se diagram 210). Det visade sig vara en något för stor nedrevidering. Prognosen reviderades sedan upp till ca 1,5 procent vilket också blev utfallet.

Både bostadsinvesteringar och näringslivets investeringar kom att utvecklas svagare under 2012 än vad som väntades i början av 2011. Detta berodde både på den svagare världskonjunkturen och minskat inhemskt konsumentförtroende. Den offentliga konsumtionen blev något starkare än väntat, delvis som en följd av den svagare konjunkturutvecklingen med ökade satsningar på arbetsmarknadsåtgärder.

Trots att exporten och inhemsk total efterfrågan (konsumtion och bruttoinvesteringar) under 2012 ökade 5 respektive 3 procentenheter långsammare än väntat i början av 2011, ökade BNP bara drygt 2 procentenheter långsammare (se diagram 209). Förklaringen är att importen blev mycket svagare än väntat. Under första halvåret 2011 gjordes jämförelsevis stora fel i importprognosen även med hänsyn till den svagare efterfrågetillväxten.

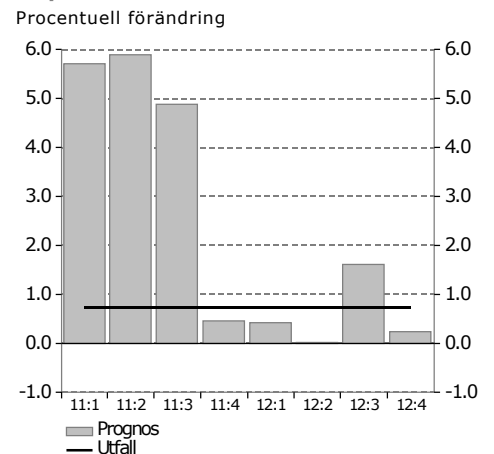
Överskattningen av importutvecklingen i de tidigare prognoserna påverkade även prognosen för bytesbalansen som var

Diagram 207 Prognoser för BNP i OECD 2012 vid olika tidpunkter

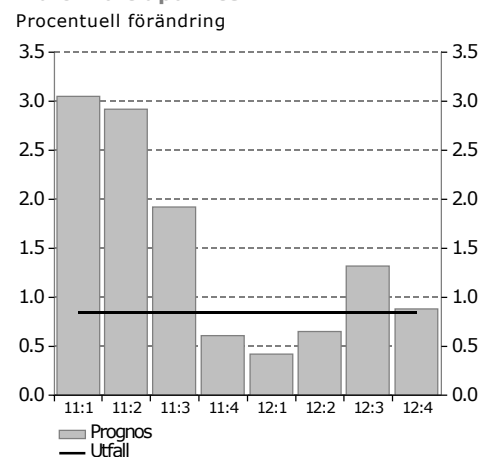
Anm. Diagrammet visar de prognoser som Konjunkturinstitutet gjort 2011 och 2012 för 2012. Stapeln 11:1 avser prognosen i mars 2011, 11:2 avser prognosen i juni 2011 o.s.v. t.o.m. december 2012. Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 208 Prognoser för export av varor och tjänster 2012 vid olika tidpunkter

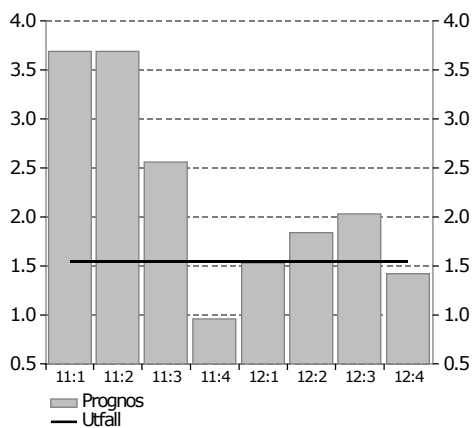
Anm. Se anmärkning i diagram 207. Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 209 Prognoser för BNP 2012 vid olika tidpunkter

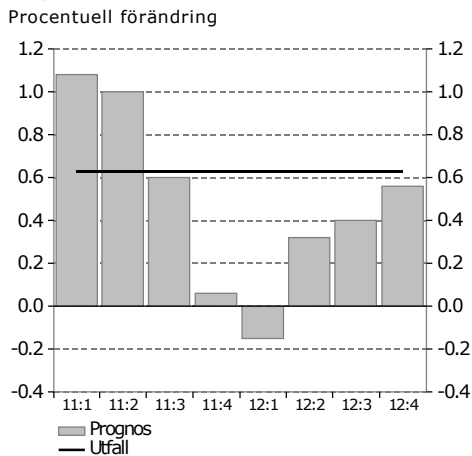
Anm. Se anmärkning i diagram 207. Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 210 Prognoser för hushållens konsumtion 2012 vid olika tidpunkter
Procentuell förändring

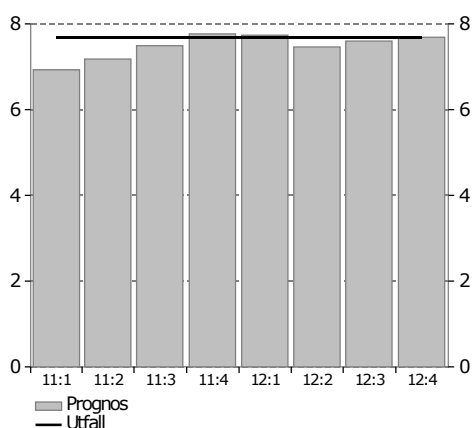
Anm. Se anmärkning i diagram 207.
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 211 Prognoser för sysselsättning 2012 vid olika tidpunkter
Procentuell förändring

Anm. Se anmärkning i diagram 207.
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 212 Prognoser för arbetslöshet 2012 vid olika tidpunkter
Procent av arbetskraften

Anm. Se anmärkning i diagram 207.
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

alltför svag. Överskottet blev drygt 7 procent av BNP 2012, vilket kan jämföras med prognoserna från första halvåret 2011 på knappt 6 procent.

SVAGARE ARBETSMARKNAD MED HÖGRE ARBETSLÖSHET

Arbetsmarknaden påverkades i mindre utsträckning än väntat av den svagare konjunkturutvecklingen. Prognosen för sysselsättningsökningen 2012 sänktes från ca 1 procent ner till nära noll procent i december 2011 (se diagram 211). Trots att BNP-utfallet blev i linje med prognosen från denna tidpunkt överraskade sysselsättningen med att öka med 0,6 procent.

Efter att konjunkturavmattningen uppdagats under sommaren 2011 justerades prognosen för arbetslösheten upp till knappt 8 procent, vilket var i linje med utfallet 7,7 procent (se diagram 212). Även om sysselsättningsprognoserna reviderades upp under 2012 reviderades inte arbetslöshetsprognoserna ner eftersom arbetskraften samtidigt ökade snabbare än väntat.

Produktivitetstillväxten i näringslivet blev lägre när efterfrågan utvecklades svagare och sysselsättningen starkare än väntat. Löneökningstakten i hela ekonomin enligt konjunkturlönestatistiken blev trots den svagare arbetsmarknadsutvecklingen nästan exakt som väntat. Det beror delvis på att löneökningstakten under 2012 påverkas av de centrala avtalen som slöts första halvåret 2011 då konjunkturavmattningen inte förutsågs. Löneökningstakten dämpas med fördröjning och Konjunkturinstitutet har reviderat ner prognosen för 2013. De totala arbetskostnaderna per timme i näringslivet ökade dock långsammare än vad prognoserna under 2011 visade. Detta mått på arbetskostnader är bredare och fångar andra kostnader för arbetskraft än bara löner som exempelvis sociala avgifter och bonusar. Det revideras också kontinuerligt när nya utfall för nationalräkenskaperna publiceras.

TRÄFFSÄKRA INFLATIONSPROGNOSER

Inflationen mätt med KPIF blev 1 procent i genomsnitt under 2012, vilket bara är något lägre än de tidigaste prognoserna (se diagram 213). Sett över hela perioden har varken växelkursen eller energipriserna överraskat kraftigt, men variationen i dessa faktorer bidrar till att förklara att prognoserna för KPIF-inflationen i juni 2011 och mars 2012 reviderades upp. Den främsta anledningen till något lägre inflation är att efterfrågan utvecklades svagare. På marginalen bidrar även sänkningen av restaurang- och cateringmomsen till att inflationen blev lägre under 2012 än vad som förutsågs i början av 2011.

MER EXPANSIV PENNINGPOLITIK

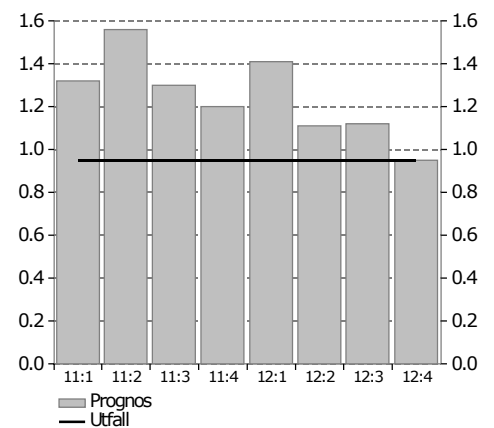
Under första halvan av 2011 såg konjunkturåterhämtningen ut att fortsätta. Prognosen var då att Riksbanken skulle fortsätta höjningarna av reporäntan till 3 procent i slutet av 2012. Det var mindre höjningar än vad som låg i Riksbankens prognoser vid

motsvarande tillfällen. När världskonjunkturen vände ner började Riksbanken sänka räntan från 2 procent i slutet av 2011. Konjunkturinstitutet reviderade ner prognoserna för reporäntan, men kunde inte riktigt fånga kraften i sänkningarna (se diagram 214).

SVAGARE KONJUNKTUR GAV SVAGARE OFFENTLIGA FINANSER

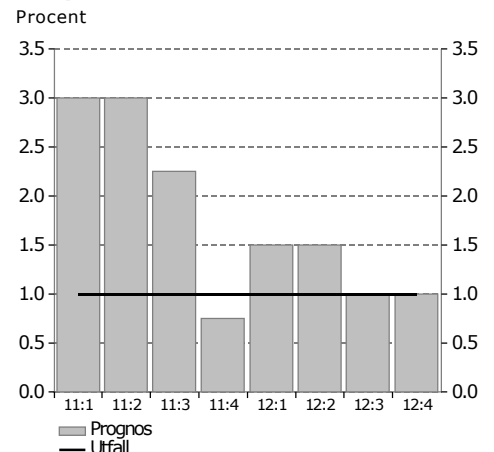
Prognoserna för det finansiella sparandet i offentlig sektor har successivt justerats ner i linje med den svagare konjunkturutvecklingen, men utfallet blev ändå något lägre än prognosen i slutet av 2012 (se diagram 215). Jämfört med tidigare år har prognosen varit ovanligt träffsäker och överskattningen av sparandet i de tidigaste prognoserna kan till övervägande del förklaras av en sämre BNP-utveckling.

Diagram 213 Prognoser för KPIF-inflation 2012 vid olika tidpunkter
Procent

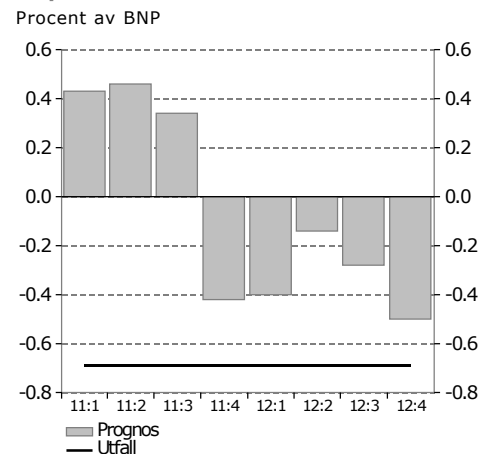
Anm. Se anmärkning i diagram 207.
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 214 Prognoser för reporäntan 2012 vid olika tidpunkter (slutet av året)
Procent

Anm. Se anmärkning i diagram 207.
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 215 Prognoser för offentligt finansiellt sparande 2012 vid olika tidpunkter
Procent av BNP

Anm. Se anmärkning i diagram 207.
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell 53 Konjunkturinstitutets prognoser för 2012 publicerade under 2011 och 2012

Procentuell förändring, årsmedelvärde, om inte annat anges

	mars 2011	juni 2011	aug. 2011	dec. 2011	mars 2012	juni 2012	aug. 2012	dec. 2012	Utfall
BNP till marknadspris	3,1	2,9	1,9	0,6	0,4	0,7	1,3	0,9	0,8
BNP, kalenderkorrigerat	3,4	3,3	2,3	1,0	0,8	1,0	1,7	1,2	1,2
Hushållens konsumtionsutgifter	3,7	3,7	2,6	1,0	1,5	1,8	2,0	1,4	1,5
Offentliga konsumtionsutgifter	0,2	0,3	0,0	0,1	0,4	0,4	0,7	0,5	0,8
Fasta bruttoinvesteringar	9,0	8,9	6,6	2,5	1,4	4,9	3,9	3,3	3,4
Lagerinvesteringar ¹	-0,2	-0,7	-0,9	-0,8	-0,9	-1,2	-0,9	-0,9	-1,1
Export	5,7	5,9	4,9	0,5	0,4	0,0	1,6	0,2	0,7
Import	7,0	6,3	4,7	-0,5	-0,1	0,1	0,9	-0,5	-0,1
Total inhemsk efterfrågan	3,5	3,0	1,6	0,2	0,2	0,7	1,0	0,6	0,5
Bytesbalans ²	5,7	5,7	6,1	7,6	6,9	6,5	6,9	6,9	7,1
Arbetade timmar ³	1,2	1,2	0,8	-0,1	0,2	0,7	0,4	0,4	0,6
Sysselsättning ⁴	1,1	1,0	0,6	0,1	-0,2	0,3	0,4	0,6	0,6
Arbetslöshet ^{4,5}	6,9	7,2	7,5	7,8	7,7	7,5	7,6	7,7	7,7
Timlön, hela ekonomin ⁶	3,3	3,3	3,2	3,2	3,3	3,3	3,2	3,2	3,1
Arbetskostnad, näringslivet ³	4,0	3,8	3,7	3,9	3,8	3,7	3,9	3,5	3,2
Produktiviteten, näringslivet ³	2,9	2,6	2,0	1,7	1,1	0,8	2,3	1,8	1,7
KPI	2,2	2,4	1,9	1,1	1,5	1,2	1,1	0,9	0,9
KPIF	1,3	1,6	1,3	1,2	1,4	1,1	1,1	1,0	1,0
Reporänta, årets slut ⁷	3,00	3,00	2,25	0,75	1,50	1,50	1,00	1,00	1,00
10-årig statsobligationsränta ⁷	4,1	3,9	2,9	2,0	2,1	1,8	1,7	1,6	1,6
Kronindex (KIX) ⁸	104,6	105,2	106,4	107,9	106,8	108,0	105,5	106,2	106,1
Offentligt finansiellt sparande ²	0,4	0,5	0,3	-0,4	-0,4	-0,1	-0,3	-0,5	-0,7
BNP, världen ⁹	4,5	4,5	4,2	3,4	3,5	3,5	3,4	3,2	3,1
BNP, OECD	2,8	2,8	2,2	1,4	1,4	1,5	1,6	1,5	1,4

¹ Förändring i procent av BNP föregående år. ² Procent av BNP. ³ Kalenderkorrigerad. ⁴ Prognosen mars 2011 avser åldersgruppen 16–64 år. Övriga prognoser och utfallet avser åldersgruppen 15–74 år. ⁵ Procent av arbetskraften. ⁶ Enligt konjunkturlöne-statistiken. Ett väntevärdesriktigt utfall för löneökningstakten 2012 publiceras först i februari 2014. Här används därför KI:s prognos i mars 2013 som approximation av utfallet. ⁷ Procent. ⁸ Nivå, index 1992–11–18=100. ⁹ Utfall finns ännu inte. Här används därför KI:s prognos i mars 2013 som approximation av utfallet.

Anm.: I utfallskolumnen visas det första publicerade utfallet för året. (Detta gäller även sysselsättning och arbetslöshet som normalt inte revideras men som för 2012 har reviderats jämfört med de värden som visas i tabellen ovan.)

Källor: SCB, Medlingsinstitutet, Riksbanken, OECD, IMF och Konjunkturinstitutet.

Jämförelse med andra prognosmakares prognoser för 2012

Avsnittet ovan beskriver hur Konjunkturinstitutets prognoser för 2012 har förhållit sig till utfallet. Ett sätt att få en mer fullständig bild av hur väl Konjunkturinstitutet har lyckats med sitt prognosarbete för 2012 är att jämföra med andra prognosinstituts prognosfel. I detta avsnitt redovisas sådana jämförelser för några nyckelvariabler. Jämförelsen behandlar de prognoser för 2012 som gjorts under 2011 och 2012 av totalt elva prognosinstitut. Dels redovisas några olika beskrivande mått på prognosprecision, dels redovisas precisionsmått som tar hänsyn till skillnader i publiceringstidpunkt mellan prognosinstituten. De olika prognosmakarna har publicerat olika många prognoser under denna tid.⁸³ Dessa och andra skillnader kan påverka resultaten.

PROGNOSINSTITUTEN GJORDE LIKARTADE SYSTEMATISKA PROGNOSFEL FÖR 2012

I tabell 54 redovisas de olika prognosmakarnas medelfel för några nyckelvariabler 2012. För de flesta variabelerna gjorde alla prognosmakare systematiska prognosfel, och dessa systematiska prognosfel hade samma tecken för alla prognosmakare. Samtliga undersökta prognosinstitut har i genomsnitt överskattat BNP-tillväxten, KPI-inflationen och det offentligfinansiella sparandet men underskattat både sysselsättningstillväxt och arbetslöshet. För timlönen är resultaten något mer blandade.

Diagram 216 visar de prognoser för BNP 2012 som Konjunkturinstitutet, regeringen och andra prognosmakare gjorde under 2011 och 2012.⁸⁴ De största genomsnittliga överskattningarna av BNP-tillväxten gjordes av regeringen, följd av bland annat Konjunkturinstitutet och Riksbanken, medan bland annat Svenskt näringsliv och Nordea överskattade BNP-tillväxten i betydligt mindre grad (se tabell 54).

För timlönen gjorde de flesta prognosinstitut i genomsnitt små prognosfel. För arbetsmarknadsvariablerna var underskattningarna små för de flesta prognosmakare. När det gäller offentligfinansiellt sparande gjorde Riksbanken och regeringen de största överskattningarna. Konjunkturinstitutets överskattning var mindre, och den var också mindre än genomsnittet för alla prognosinstitut.

⁸³ Exempelvis har Konjunkturinstitutet under denna tid publicerat åtta prognoser medan regeringen har publicerat fyra prognoser. För regeringen används här bara de regelbundna prognoserna i vår- och budgetpropositioner, inte de prognosuppdateringar som då och då har offentliggjorts av Finansdepartementet mellan dessa propositioner.

⁸⁴ Se tabell 54 för en lista över de prognosinstitut som visas i diagrammet.

Utfall och prognosfel

Utfall avser i detta kapitel alltid det först publicerade utfallet för hela det aktuella året, även om reviderade utfall har publicerats eller kommer att publiceras. (Angående lönestatistik, se fotnot till tabell 53.)

Prognosfelet definieras här som utfallet minus prognosen. Ett positivt prognosfel innebär alltså att ett prognosinstitut vid det aktuella tillfället har underskattat utfallet, och ett negativt prognosfel innebär en överskattning.

Medelfelet är det aritmetiska medelvärdet av prognosfelen för prognoser gjorda under en viss tidsperiod. Medelfelet visar hur mycket prognoserna i genomsnitt avviker från utfallet. Medelfelet är därmed ett mått på om prognosinstituten har underskattat eller överskattat utfallen.

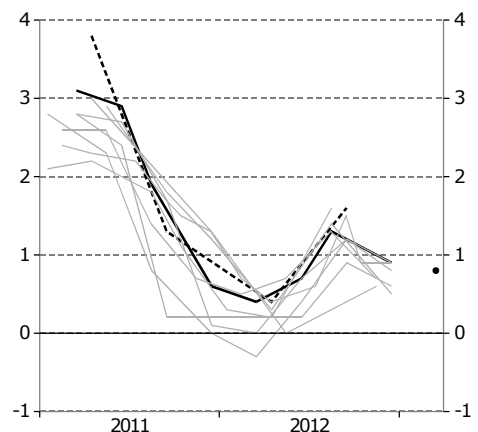
Mått på prognosprecision

Medelabsolutfelet är det aritmetiska medelvärdet av absolutbeloppen av prognosfelen för prognoser gjorda under en viss tidsperiod. Detta mått bortser alltså från om prognosfelen är positiva eller negativa.

Medelkvadratfelet är det aritmetiska medelvärdet av de kvadrerade prognosfelen för prognoser gjorda under en viss tidsperiod. Liksom medelabsolutfelet bortser detta mått från om prognosfelen är positiva eller negativa. Att felet i detta mått kvadreras innebär att stora prognosfel bidrar mer än proportionellt till medelvärdet, vilket inte är fallet med medelabsolutfelet.

Rotmedelkvadratfelet är kvadratroten ur medelkvadratfelet. Det innehåller alltså samma information som medelkvadratfelet men är storleksmässigt jämförbart med medelfelet och medelabsolutfelet.

Diagram 216 Prognoser för BNP 2012 gjorda 2011 och 2012 av KI, regeringen och andra prognosinstitut
Procentuell förändring

Anm. Svart heldragen linje visar KI, svart streckad linje visar regeringen, gråa linjer visar övriga prognosinstitut. Punkten visar det första utfallet.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell 54 Medelfel för prognoser för 2012 publicerade under 2011 och 2012

Procentenheter

	BNP	Syss- sättn.	Arb.- löshet	Tim- lön	KPI	KPIF	Off. fin. spar.
ESV	-0,5	0,2	0,2	-0,0	-0,6	-0,1	-0,8
Reg	-1,0	0,2	0,3	0,0	-0,5	0,0	-1,0
HUI	-0,7		0,4		-0,8		
KI	-0,7	0,1	0,2	-0,1	-0,6	-0,2	-0,6
LO	-0,4	0,1	0,1	-0,1	-0,7	-0,3	-0,4
NO	-0,2	0,4	0,2	-0,2	-0,8	-0,4	-0,8
RB	-0,6	0,1	0,4	-0,1	-0,8	-0,3	-1,2
SEB	-0,5	0,0	0,5	-0,5	-0,7	-0,3	-0,8
SHB	-0,6	0,3	0,1	0,0	-0,4	-0,1	-0,7
SN	-0,1	0,1	0,0		-0,7	-0,5	
SB	-0,5	0,1	0,2	0,0	-1,0	-0,4	-0,9
Medelvärde	-0,5	0,2	0,2	0,1	-0,7	-0,3	-0,8

Anm. Prognosinstituten är Ekonomistyrningsverket (ESV), regeringen (Reg), Handels utredningsinstitut (HUI), Konjunkturinstitutet (KI), Landsorganisationen (LO), Nordea (NO) Riksbanken (RB), SEB, Handelsbanken (SHB), Svenskt näringsliv (SN), Swedbank (SB).

Variabeldefinitioner finns i tabell 53. För HUI har KI bara tillgång till prognoser för BNP-tillväxt, arbetslöshet och KPI-inflation.

Källa: Konjunkturinstitutet.

SMÅ SKILLNADER I PROGNOSPRECISION MÄTT MED MEDELABSOLUTFELET

Mätt med medelabsolutfelet (se tabell 55), som bortser från om prognosfelen är positiva eller negativa och behandlar prognosfel proportionellt, var precisionen i Konjunkturinstitutets prognoser för samtliga variabler lika med, eller något bättre än, medelvärdet för samtliga prognosmakare. För BNP-tillväxten uppvisade de flesta prognosmakare mycket likartade medelabsolutfel, med undantag av regeringen som hade ett större fel. Även för arbetsmarknadsvariablerna och inflationen var spridningen överlag liten, och Konjunkturinstitutets prognoser har uppvisat något mindre medelabsolutfel än genomsnittet.

För det offentligfinansiella sparandet varierade medelabsolutfelen mer mellan olika prognosinstitut, och för denna variabel ger tabell 54 och tabell 55 nästan samma bild av prognosinstitutens inbördes rangordning. Medelabsolutfelet var minst för LO och störst för Riksbanken. Konjunkturinstitutets prognoser var något bättre än genomsnittet medan regeringens prognoser var något sämre.

Tabell 55 Medelabsolutfel för prognoser för 2012 publicerade under 2011 och 2012

Procentenheter

	BNP	Syss- sättn.	Arb.- löshet	Tim- lön	KPI	KPIF	Off. fin. spar.
ESV	0,9	0,5	0,3	0,2	0,6	0,2	0,8
Reg	1,2	0,6	0,4	0,1	0,5	0,1	1,0
HUI	0,8		0,4		0,8		
KI	0,8	0,3	0,2	0,1	0,6	0,2	0,6
LO	0,9	0,4	0,3	0,2	0,7	0,3	0,4
NO	0,8	0,6	0,3	0,2	0,8	0,4	0,9
RB	0,7	0,3	0,4	0,1	0,8	0,3	1,2
SEB	0,7	0,3	0,5	0,5	0,7	0,3	0,8
SHB	0,8	0,4	0,2	0,1	0,4	0,2	0,7
SN	0,8	0,6	0,2		0,7	0,5	
SB	0,8	0,4	0,3	0,1	1,0	0,4	0,9
Medelvärde	0,8	0,4	0,3	0,2	0,7	0,3	0,8

Anm. Prognosinstituten är Ekonomistyrningsverket (ESV), regeringen (Reg), Handels utredningsinstitut (HUI), Konjunkturinstitutet (KI), Landsorganisationen (LO), Nordea (NO) Riksbanken (RB), SEB, Handelsbanken (SHB), Svenskt näringsliv (SN), Swedbank (SB).

Variabeldefinitioner finns i tabell 53. För HUI har KI bara tillgång till prognoser för BNP-tillväxt, arbetslöshet och KPI-inflation.

Källa: Konjunkturinstitutet.

ROTMEDELKVADRATFELET STRAFFAR STORA FEL HÅRDARE ÄN SMÅ FEL...

Medelabsolutfelen i tabell 55 behandlar varje enskilt absolut prognosfel proportionellt. I rotmedelkvadratfelet, som visas i tabell 56, kvadreras varje enskilt prognosfel. Stora positiva eller negativa prognosfel bidrar därför mer än proportionellt till rotmedelkvadratfelet. I denna mening kan måttet sägas "bestraffa" stora över- och underskattningar extra hårt. I teoretisk litteratur antas denna egenskap ofta vara en rimlig approximation av hur prognos användare ser på prognosfel. Därför används ofta medelkvadratfelet i stället för, eller som komplement till, medelabsolutfelet i prognosutvärderingar.⁸⁵

...MEN GER EN LIKANDE BILD SOM MEDELABSOLUTFELET

Spridningen mellan prognosinstitut är här, liksom i tabell 55, liten när det gäller BNP-tillväxten, och skillnader mellan prognosinstituten ska tolkas med försiktighet. Konjunkturinstitutet är dock det prognosinstitut som tappar mest i den inbördes

⁸⁵ Kvaliteten på en prognos beror på vilka prognosfel som görs och hur skadliga dessa fel är för de beslutsfattare som ska använda prognoserna som beslutsunderlag. Denna värdering av prognosfel fångas upp av den så kallade förlustfunktionen. Om beslutsfattarna har en symmetrisk linjär förlustfunktion, vilket innebär att skadan av ett prognosfel är proportionell mot felets absoluta storlek, så avgör medelabsolutfelet vilken prognosmakare som gör de bästa prognoserna. Om förlustfunktionen i stället är kvadratisk, vilket innebär att skadan ökar med kvadraten av prognosfelet, så är medelkvadratfelet det rätta måttet. Förlustfunktionen är dock ett teoretiskt begrepp. I praktiken känner man normalt inte till den relevanta förlustfunktionen, som för övrigt inte behöver stämma med någon av de två här beskrivna varianterna. Vid utvärderingar av prognoser görs därför ett implicit eller explicit antagande om vilken förlustfunktion som ska användas. Båda de två ovan nämnda måtten och förlustfunktionerna kan ses som rimliga.

rangordningen om jämförelsen för BNP-tillväxten görs med rotmedelkvadratfel i stället för medelabsolutfel. Konjunkturinstitutet har alltså gjort jämförelsevis många stora över- eller underskattningar. Om jämförelsen görs med rotmedelkvadratfel är det bara regeringen som har ett större fel än Konjunkturinstitutet. Både Konjunkturinstitutet och regeringen har alltså i genomsnitt större kvadrerade prognosfel än de andra. När det gäller arbetsmarknadsvariablerna sker inga större förändringar i rangordningen, och detsamma gäller för inflationen och för det offentligfinansiella sparandet. För alla andra beskrivna variabler än BNP-tillväxten uppvisar Konjunkturinstitutets prognoser ett rotmedelkvadratfel som är lika med, eller mindre än, genomsnittet för samtliga prognosinstitut.

Tabell 56 Rotmedelkvadratfel för prognoser för 2012 publicerade under 2011 och 2012

Procentenheter

	BNP	Syss- sättn.	Arb.- löshet	Tim- lön	KPI	KPIF	Off. fin. spar.
ESV	1,1	0,5	0,4	0,2	0,8	0,3	1,2
Reg	1,6	0,6	0,6	0,1	0,6	0,1	1,3
HUI	1,1		0,5		1,0		
KI	1,2	0,4	0,4	0,2	0,8	0,3	0,7
LO	1,2	0,4	0,3	0,2	0,8	0,3	0,4
NO	1,0	0,7	0,5	0,2	1,1	0,5	1,3
RB	0,9	0,3	0,5	0,1	1,0	0,4	1,4
SEB	0,9	0,4	0,7	0,5	0,9	0,4	1,0
SHB	1,0	0,5	0,4	0,1	0,6	0,2	0,9
SN	1,0	0,7	0,3		1,0	0,7	
SB	0,9	0,5	0,4	0,1	1,1	0,5	1,0
Medelvärde	1,1	0,5	0,4	0,2	0,9	0,4	1,0

Anm. Prognosinstituten är Ekonomistyrningsverket (ESV), regeringen (Reg), Handels utredningsinstitut (HUI), Konjunkturinstitutet (KI), Landsorganisationen (LO), Nordea (NO) Riksbanken (RB), SEB, Handelsbanken (SHB), Svenskt näringsliv (SN), Swedbank (SB).

Variabeldefinitioner finns i tabell 53. För HUI har KI bara tillgång till prognoser för BNP-tillväxt, arbetslöshet och KPI-inflation.

Källa: Konjunkturinstitutet.

SKILLNADER I PROGNOSSHORISONT KAN PÅVERKA RESULTATEN

De jämförelser som redovisas ovan utgår från de observerade prognosfelen, det vill säga skillnaden mellan utfall och prognos vid varje tillfälle. En förutsättning för att sådana jämförelser ska bli rättvisande är att alla prognosmakare har tillgång till samma information när prognoserna görs. Om prognoserna till exempel är gjorda med olika prognoshorisont, det vill säga olika lång tid före utfallet, uppfylls inte detta villkor. Prognoser gjorda närmare utfallet kan använda senare tillgänglig information i form av olika indikatorer och andra bedömares prognoser.

För att minska effekterna av sådana skillnader i informations-tillgången mellan olika prognosmakare redovisas nedan justerade

mått på prognosernas avvikelser beräknade med en metod utvecklad av Riksbanken.⁸⁶ Metoden bygger på en statistisk modell där man samtidigt försöker skatta dels betydelsen av mängden tillgänglig information, dels det enskilda prognosinstitutets precision. Detta sker genom att man modellerar prognosernas absoluta eller kvadratfel som en funktion av prognoshorizonten.⁸⁷

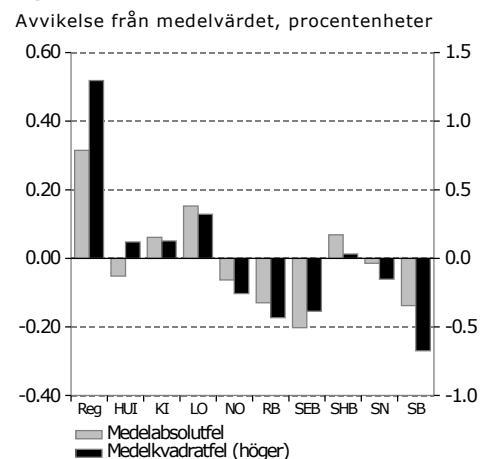
I de följande diagrammen visas modelljusterade medelabsolutfel och medelkvadratfel för olika prognosinstituts prognoser för BNP-tillväxt, arbetslöshet och inflation.⁸⁸ De justerade måtten redovisas som avvikelser från medelvärdet beräknat på alla prognosinstitut. En negativ stapel innebär således att prognosmakaren i fråga hade en bättre justerad prognosprecision än genomsnittet för prognosinstituten 2012, och vice versa. Staplarnas höjd är inte direkt jämförbar med värdena i tabell 54, tabell 55 och tabell 56 ovan, men de olika institutens inbördes rangordning kan jämföras.

LITEN EFFEKT AV PROGNOSSHORISONTEN FÖR BNP-PROGNOSENA FÖR 2012

De justerade måtten för BNP-tillväxtprognoser avseende 2012 visas i diagram 217. Den bild som ges av det justerade medelabsolutfelet i diagrammet uppvisar likheter med motsvarande ojusterade mått i tabell 55. Konjunkturinstitutets placering i förhållande till andra prognosmakare framstår dock som något sämre mått med det justerade medelabsolutfelet än med det ojusterade måttet, och som något sämre än genomsnittet. Förändringen för Konjunkturinstitutets prognoser blir mindre om man i stället för medelabsolutfelet använder det justerade medelkvadratfel i diagram 217 och jämför med motsvarande ojusterade mått i tabell 56.

Sammanfattningsvis gjordes de största prognosfelen för BNP-tillväxten 2012 i regeringens prognoser, oavsett vilket av de två avvikelsemåtten man använder och oavsett om man justerar för prognoshorizonten eller inte. Swedbank, SEB, Riksbanken och Nordea har relativt små justerade prognosfel för BNP-tillväxten. Konjunkturinstitutets avvikelser ligger nära genomsnittet för samtliga institut. Det förtjänar åter att framhållas att skillnaderna mellan prognosmakarna är små. Det skiljer ca 0,5 procentenheter mellan det största och det minsta justerade medelabsolutfelet för BNP-tillväxten 2012.

Diagram 217 Justerat medelabsolutfel och medelkvadratfel för BNP-tillväxt 2012

Källa: Konjunkturinstitutet.

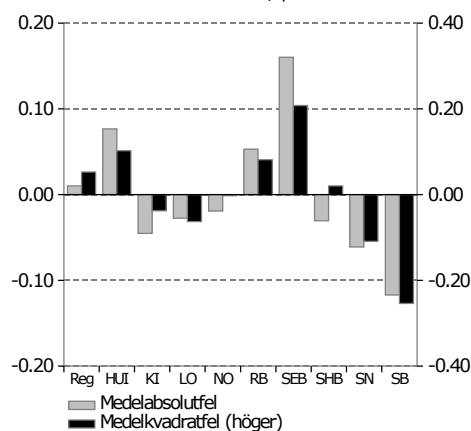
⁸⁶ Metoden beskrivs i Andersson, M. och T. Aranki, "Prognosmakares förmåga – vad brukar vi utvärdera och vad vill vi utvärdera?", *Penning- och valutapolitik*, 2009:3, Sveriges Riksbank.

⁸⁷ Prognoshorizonten är en approximation för informationsmängden som har vissa brister. Exempelvis kan två prognoser publiceras nära varandra i tiden, men om det i mellantiden kommer viktig ny information, till exempel i form av ett nytt utfall för nationalräkenskaperna, kan den senare publicerade prognosen ha ett betydande informationsövertag. Det bör också påpekas att metoden inte tar hänsyn till den eventuella effekten av att olika prognosmakare gör olika många prognoser per år.

⁸⁸ I den historiska prognosdatabas som används för att skatta den statistiska modellen finns prognoser för BNP-tillväxt, arbetslöshet och KPI-inflation från samma prognosinstitut som i tabell 54–56 ovan, förutom för ESV.

Diagram 218 Justerat medelabsolutfel och medelkvadratfel för arbetslöshet 2012

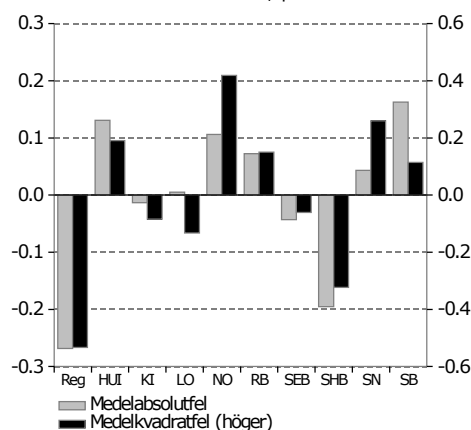
Avvikelse från medelvärdet, procentenheter

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 219 Justerat medelabsolutfel och medelkvadratfel för KPI-inflation 2012

Avvikelse från medelvärdet, procentenheter

Källa: Konjunkturinstitutet.

ARBETSLÖSHETSPROGNOSERNA FÖR 2012 VÄL SAMLADE

Inte heller när det gäller arbetslöshetsprognoserna innebär justeringen av medelabsolutfel respektive medelkvadratfel med hänsyn till prognoshorizonten att bilden från tabell 55 respektive tabell 56 ändras på något avgörande sätt. Konjunkturinstitutets justerade avvikelsemått har legat strax under, och regeringens strax över, genomsnittet för alla prognosmakare (se diagram 218). Det skiljer dock inte mer än ca 0,3 procentenheter mellan det största justerade medelabsolutfelet (SEB) och det minsta (Swedbank), så skillnaderna i precision är i de flesta fall ytterst små.

NÅGOT STÖRRE SPRIDNING BLAND INFLATIONS-PROGNOSERNA

Även för inflationsprognoserna avseende 2012 ger de justerade måtten (se diagram 219) en bild som väl liknar de ojusterade resultaten i tabell 55 och tabell 56. Konjunkturinstitutets prognoser uppvisar avvikelsemått som är något bättre än genomsnittet. Regeringens prognoser för inflationen 2012 har uppvisat klart mindre fel än genomsnittet.

INGET PROGNOSINSTITUT BÄST PÅ ALLT 2012

Enligt diagrammen med de justerade avvikelsemåtten har ingen prognosmakare haft minst avvikelser för alla de tre nyckelvariablerna. Prognosmakare som uppvisar särskilt små medelabsolutfel eller medelkvadratfel för någon av variablerna 2012 uppvisar samtidigt tydligt sämre resultat för minst en av de andra två variablerna.

Jämförelse med prognoser för 1997–2012

Tabellerna och diagrammen i föregående avsnitt beskriver hur Konjunkturinstitutets och andra prognosinstituts prognoser för 2012 förhållit sig till utfallet. För att kunna bedöma om prognosfelet för 2012 varit särskilt stora eller små kan det vara värdefullt att sätta dem i relation till motsvarande resultat över en längre tidsperiod. Om man vill jämföra olika prognosinstituts träffsäkerhet kan det också vara av värde att studera en längre tidsperiod eftersom effekterna av rena tillfälligheter minskar, till exempel när det gäller prognostidpunkter.⁸⁹

I tabell 57 redovisas samma avvikelsemått som i tabell 54, tabell 55 och tabell 56 men för tidsperioden 1997–2012 och enbart för BNP-tillväxt, arbetslöshet och KPI-inflation.

⁸⁹ Samtidigt påverkas då jämförelsen av att den inkluderar relativt gamla prognoser i jämförelsen som inte nödvändigtvis speglar prognosmakarnas aktuella förmåga.

Tabell 57 Medelfel, medelabsolutfel och rotmedelkvadratfel för prognoser för 1997–2012

Procentenheter

	BNP			Arbetslöshet			KPI		
	MF	MAF	RMKF	MF	MAF	RMKF	MF	MAF	RMKF
Reg	-0,3	1,2	1,9	0,1	0,5	0,8	-0,1	0,5	0,8
HUI	-0,2	1,1	1,8	0,0	0,5	0,7	-0,2	0,5	0,8
KI	-0,4	1,1	1,9	0,1	0,5	0,8	-0,1	0,5	0,8
LO	-0,3	1,3	1,9	0,0	0,6	0,8	0,0	0,5	0,8
NO	-0,3	1,1	1,7	0,1	0,5	0,7	-0,2	0,6	0,9
RB	-0,3	1,1	1,8	0,0	0,5	0,8	-0,2	0,5	0,9
SEB	-0,2	1,1	1,7	0,1	0,4	0,6	-0,3	0,5	0,8
SHB	-0,4	1,2	1,9	0,0	0,5	0,8	-0,3	0,6	0,9
SN	0,1	1,3	1,9	-0,1	0,5	0,8	-0,2	0,6	0,8
SB	-0,1	1,6	2,2	-0,2	0,6	0,9	-0,1	0,6	0,8
Medel- värde	-0,2	1,2	1,9	0,0	0,5	0,8	-0,2	0,5	0,8

Anm. MF = medelfel, MAF = medelabsolutfel, RMKF = rotmedelkvadratfel.

Prognosinstituten är regeringen (Reg), Handelsns utredningsinstitut (HUI), Konjunkturinstitutet (KI), Landsorganisationen (LO), Nordea (NO) Riksbanken (RB), SEB, Handelsbanken (SHB), Svenskt näringsliv (SN), Swedbank (SB).

Variabeldefinitioner finns i tabell 53.

Källa: Konjunkturinstitutet.

KI OCH ANDRA ÖVERSKATTADE BNP MER ÄN GENOMSNITTLIGT 2012

De flesta prognosmakare har överskattat BNP-utvecklingen mer i sina prognoser för 2012 än vad de gjort i genomsnitt under perioden 1997–2012. Mätt som medelvärdet över alla prognosmakare uppvisade prognoserna för BNP-tillväxten ett större medelfel för 2012, -0,5 procentenheter (se tabell 54), än för perioden 1997–2012 i genomsnitt, -0,2 procentenheter (se tabell 57). Motsvarande skillnad gäller för Konjunkturinstitutets prognoser. För regeringens BNP-prognoser var skillnaden mellan 2012 och det historiska genomsnittet ännu större.

Överskattningarna av BNP-tillväxten 2012 har alltså överlag varit relativt stora. För alla instituts prognoser gäller trots det att medelabsolutfelen och rotmedelkvadratfelen, som bortser från prognosfelens tecken, varit mindre eller lika stora för 2012 (tabell 55 respektive tabell 56) än de varit i genomsnitt 1997–2012 (tabell 57).

ARBETSLÖSHETEN UNDERSKATTADES MER ÄN VANLIGT AV DE FLESTA INKLUSIVE KI 2012

Även för arbetslösheten har de flesta prognosmakare uppvisat större systematiska fel (medelfel) för 2012 än det historiska genomsnittet. Det gäller även Konjunkturinstitutet och regeringen. De flesta prognosmakare uppvisar för övrigt små systematiska fel i arbetslöshetsprognoserna sett över den längre tidsperioden, och mätt som genomsnitt över alla prognosmakare 1997–2012 är medelfelet noll.

Trots jämförelsevis stora systematiska fel är medelabsolutfel och rotmedelmedelkvadratfel för nästan alla prognosmakare något mindre 2012 än det historiska genomsnittet för arbetslöshetsprognoserna.

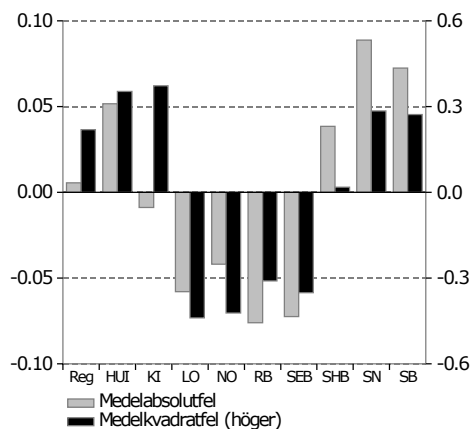
INFLATIONEN 2012 ÖVERSKATTADES BETYDLIGT MER ÄN GENOMSNITTLIGT AV KI OCH ANDRA

Alla prognosinstitut utom LO har i genomsnitt överskattat KPI-inflationen under perioden 1997–2012. Överskattningarna för 2012 är dock större än de historiska genomsnitten. I de flesta fall är skillnaden betydande, så även för Konjunkturinstitutet och regeringen.

De flesta institut uppvisar också större medelabsolutfel och rotmedelkvadratfel för inflationen 2012 än genomsnittet för 1997–2012. För Konjunkturinstitutet ligger medelabsolutfelet och rotmedelkvadratfelet för 2012 dock i linje med det historiska snittet, och regeringens inflationsprognoser uppvisar ett något mindre rotmedelkvadratfel 2012 jämfört med genomsnittet för hela perioden 1997–2012.

Diagram 220 Justerat medelabsolutfel och medelkvadratfel för BNP-tillväxt, 1997–2012

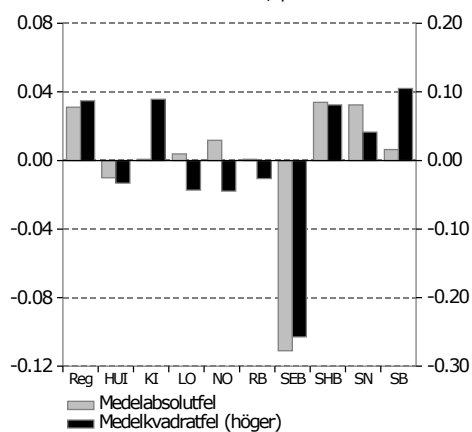
Avvikelse från medelvärdet, procentenheter

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 221 Justerat medelabsolutfel och medelkvadratfel för arbetslöshet, 1997–2012

Avvikelse från medelvärdet, procentenheter

Källa: Konjunkturinstitutet.

JUSTERING FÖR PROGNOSHORIZONTEN PÅVERKAR BILDEN 1997–2012

Sett till hela perioden 1997–2012 har Konjunkturinstitutet i genomsnitt överskattat BNP-tillväxten med 0,4 procentenheter, vilket är mer än de flesta andra prognosinstitut och mer än genomsnittet för instituten (tabell 57). Konjunkturinstitutets medelabsolutfel är däremot lägre än medelvärdet, och rotmedelkvadratfelet är genomsnittligt.

Om man använder de justerade versionerna av medelabsolutfel och medelkvadratfel, för att ta hänsyn till skillnader i prognostidpunkt, ändras bilden något för BNP-tillväxten (se diagram 220). Mätt med det justerade medelabsolutfelet är Konjunkturinstitutets prognosprecision nära genomsnittet för prognosmakarna, medan det justerade medelkvadratfelet indikerar att Konjunkturinstitutet är sämre än genomsnittet och har haft sämst prognosprecision även om skillnaderna är små jämfört med flera andra institut. Även andra prognosmakares relativa position i rangordningen förändras vid bytet av mått, men i mindre utsträckning.

När det gäller arbetslöshetsprognoserna visar de ojusterade måtten och det justerade medelabsolutfelet att Konjunkturinstitutets prognoser haft en precision i linje med genomsnittet för prognosinstitutet 1997–2012 (se tabell 57 respektive diagram 221). Mätt med det justerade medelkvadratfelet har dock Konjunkturinstitutets prognoser varit sämre än genomsnittet (se diagram 221).

Precisionen i Konjunkturinstitutets inflationsprognoser är enligt måtten i tabell 57 i linje med det historiska genomsnittet för prognosmakarna. Justering för prognoshorisonten ger olika resultat beroende på vilket mått som används (se diagram 222).

Det justerade medelabsolutfelet för Konjunkturinstitutets inflationsprognoser är betydligt bättre än medelvärdet för prognosinstituten, medan det justerade medelkvadratfelet är närmare medelvärdet.

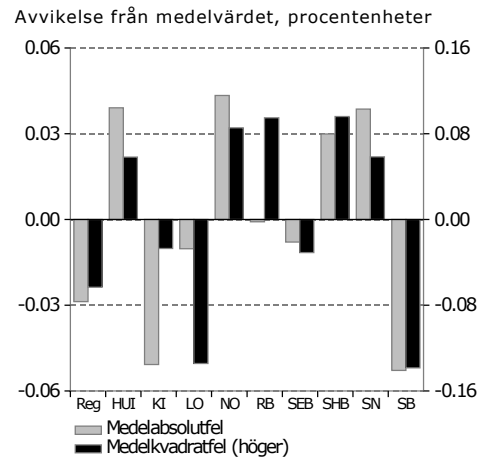
STOR EFFEKT AV ENSKILDA ÅR

En tolkning av de justerade måtten för perioden 1997–2012 är att Konjunkturinstitutet för vissa enskilda år, efter att hänsyn tagits till prognostidpunkterna, gjort prognosfel för BNP-tillväxt och arbetslöshet som är relativt stora jämfört med andra prognosmakare. Stora prognosfel tillmäts som tidigare nämnts större vikt i medelkvadratfelet än i medelabsolutfelet vilket gör att bilden baserad på medelkvadratfelet under dessa förhållanden kan skilja sig kraftigt från medelabsolutfelet. Exempelvis kan konstateras att Konjunkturinstitutets prognoser för BNP-tillväxten 2007 och 2008 vid de flesta prognostidpunkter låg högre än de flesta andra institut, medan utfallet blev betydligt lägre än vad i stort sett alla prognosmakare förutsett (se diagram 223 och diagram 224)⁹⁰. Konjunkturinstitutets prognosfel för dessa två år var därmed stora relativt andra prognosinstitut, och de bidrar kraftigt till Konjunkturinstitutets medelkvadratfel för perioden 1997–2012.

Även andra prognosinstituts relativa position i jämförelsen mellan institut påverkas av valet av precisionsmått. Bland annat framstår regeringens BNP-prognoser och Riksbankens KPI-prognoser i olika dager beroende på om det justerade medelabsolutfelet eller det justerade medelkvadratfelet används.

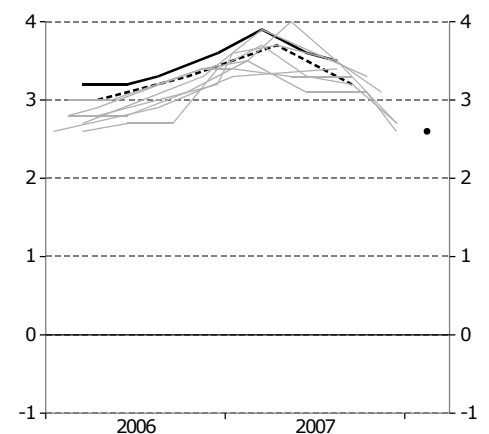
För samtliga tre variabler måste dock framhållas att skillnaderna i justerade avvikelsemått mellan olika prognosmakare är mycket små. När hänsyn tagits till publiceringstidpunkten återstår inte så stor variation mellan de olika prognosinstituten i genomsnitt.

Diagram 222 Justerat medelabsolutfel och medelkvadratfel för KPI-inflation, 1997–2012

Källa: Konjunkturinstitutet.

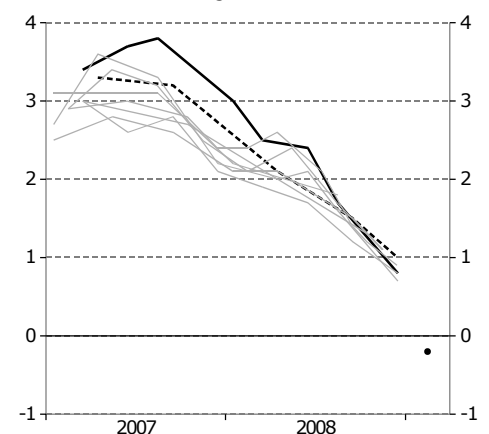
Diagram 223 Prognoser för BNP 2007 gjorda 2006 och 2007 av KI, regeringen och andra prognosinstitut
Procentuell förändring

Anm. Svart heldragen linje visar KI, svart streckad linje visar regeringen, gråa linjer visar övriga prognosinstitut. Punkten visar det första utfallet vid tiden för dess publicering.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 224 Prognoser för BNP 2008 gjorda 2007 och 2008 av KI, regeringen och andra prognosinstitut
Procentuell förändring

Anm. Se anmärkning till diagram 223.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

⁹⁰ Se tabell 57 för en lista över de prognosinstitut som visas i diagrammen.

Konjunkturinstitutet, Kungsgatan 12-14, Box 3116, 103 62 Stockholm
Tel: 08-453 59 00, Fax: 08-453 59 80, E-post: ki@konj.se, Webb: www.konj.se

ISSN 0023-3463, ISBN 978-91-86315-39-9